

FORTVNATI
CRELLII
VINDICATIO:

QVA RESPONSIONES ET
ARGVMENTA PRO VERA

Christi in Eucharistia præsentia

Contra

GREGORIUM DE VALENTIA

allata, ab illius criminatione vindicantur.

AD AMPLISS. ET NOBILISS. BASILIENSIS

REIPUBLICAE SENATVM.

Tertull.

Viderint quibus nouum est quod sibi vetus est.

HEIDELBERGAE,

clō 1ō xic.

AMPLISSIMIS ET NOBILISS:

Viris, Basiliensis Reipublicæ tum Consuli-
bus, tum Senatoribus: Dominis
Clementissimis,

FORTVNATVS CRELLIVS Philosophus
Salutem.

INTER ceteras causas, Amplissimi & nobilissimi Viri, cur hunc meum librum vobis dedicarim, non postrema est quam aduersarius mihi suppeditauit. Cum enim is suum illum Friburgensibus, vicinis vestris, offerret: laudare eos, qui mos est istorum, non potuit, quin alios & in his vos quoque, vituperaret, apostata, turpisque defectionis accusaret.

Non ignoro, vobis non deesse tum in Ecclesia & Schola, tum in ipso Senatu viros, qui calumniam hanc depellere facile possint: sed cum illud ipsum doctrinæ caput, ob quod aduersarius meus totam Helvetiam in crimen vocat, luculenter præsens liber explicet: & tum ab istius, tum aliorum, cavillationibus vindicet: rem neque me, neque vobis, indignam me facturum putavi, si vobis, Magnifici Viri, cum primis eum dedicarem.

Illud igitur quidem, utri vestrum, vos ne, an vicini illi vestri, quod aduersarius iactat, Euangelio Christi pareant, & in fide, quæ clarissimis Euangelij verbis, de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, tradita est, perseuerent, liber meus abundè docet: utri verò felices sint prædicandi, illi ne qui Babylone manent, an potius qui Babylone egrediuntur, maturèque sunt egrediendi, age parumper despiciamus.

Quæstio vetusest, & à vaiijs variè disputata, quisnam tandem Antichristus & hostis ille sit, qui peculiariter Ecclesiæ Sanctisq; bellum facturum esse perhibetur.

Non me fugit, Antichristi nomen latè patere, omnesque tum Christi, Christianique nominis, tum veræ doctrinæ hostes in sese continere: sed Scriptura talem, inter ceteros, nobis hostem depingit, qui non totum orbem Christianum promiscuè, sed Ecclesiam singulariter & Sanctos, cœtum illum qui in illius apostasiam non vult consensire, idque sub Ecclesiæ titulo, depopulaturus sit, ferro, flammaque persecuturus.

Daniel. 7. & 2.

Apoc. 11. & 13.

2. Thes. 2. cap. 7.

Hic hostis à Daniele, exiguo illo cornu, quod inter decem quartæ bestię cornua exsurgit, & ceterorum aliquam comminuit: à Iohanne, bestia septicipite, meretrice, meretrice simul & bestia septicipite, in qua meretrix equitabat, Babylone, quæ sedes est meretricis: ab Apostolo, homine illo scelesto, qui supra omne se numen extollit, significatur: sed non sine magno discrimine: quod priusquam explicemus, paucis ostendemus, præpotentis istius hostis & Antichristi non alteram illam Ioannis & bicornem bestiam, quod plerique putarunt, sed hanc septicipitem typum & imaginem esse.

Apoc. 13. & 17.

2. Thes. 2.

Apoc. 13.

Exiguus igitur illo Danielis cornu hostem istum denotari, tum ex eo liquet, quod non universo Christianorum orbi, sed Sanctis, & illis dumtaxat bellum facturum dicitur, qui à doctrina, quam ex ore Altissimi acceperunt, recedere nolunt: tum quod inter cornua quartæ bestię exsurgit, in quarta bestia hæret, cornu quoddam quartæ Monarchię & Romani Imperij est: quod de Turca dici nullo modo potest.

Apoc. 13.

Iam verò quæcunque de hoc cornu à Daniele referuntur, ea omnia, iisdem planè verbis, à Iohanne septicipiti bestię tribuuntur: quod os blasphemum habeat: quod Sanctis bellum factura: quod eos superatura sit & conculcatura: idque mensibus quadraginta duobus, seu temporibus tribus atque dimidio.

Ex quo luce meridiana clariùs liquet, eundem septicipite bestia nobis Antichristum & Sanctorum depopulatorem ob oculos poni, qui paruo illo Danielis cornu representatur.

Neque sapè videre possum, si bestia septiceps Italicum illud Romanorum Imperium sit, quo pacto vnicum duntaxat è septem illius capitibus vulneratum, immò quo pacto vulnus istud curatum curandumue dici possit: cum Imperium illud, testibus vel istius opinionis affectatoribus, planè deletū sit, nec ampliùs vnquā instaurandum.

Non magis verū erit, quod de altera, de bicorni bestia dicitur, eam omnem potestatem prioris bestie, coram ipsa, ipsa scilicet adspiciente, summaque cum voluptate adspiciente, executuram. Num enim priscum illud, & quod olim Gentilium idololatria sese contaminauit, Romanum Imperium bicornis hodie bestie facinora videt, practicas artesque mirabiles nouit?

Sed quid clarius illo, quòd magna illa meretrix, quæ supra aquis & Babylone consedit, non in bicorni, sed in septicipite bestia equitat, septicipitem, non bicornem, regit, & instar equi, pro libidine, incitat, & quo vult inclinat, septicipitis, non bicornis, cornibus & vngulis Sanctos petitatque conculcat? Quid item clarius illo, quòd septiceps ista bestia non minus quàm bicornis, & falsus illius propheta, illustri demùm illo Christi aduentu est debellanda?

Antichristum igitur & hostem illum nobis hæc bestia representat: qui postremis hisce temporibus Ecclesiam vndique, terra marique, est adoriturus, eamque miserè diuexaturus: donec elapso illo, quod à Deo constitutum est, tempore, sermoneque Dei completo, cælitus reprimatur, & funditus deleatur.

Quid igitur, inquires, sibi vult bicornis illa bestia? Hæc

aliud quoddam & posterius nobis siue regnum, siue principatum & corpus denotat: quod eodem cum Ecclesia modo, idque coram oculis alterius bestiae aget, quo altera, septiceps, bestia agit: quam ob causam eandem cum illa mercedem auferet: quia vtraque bestia, septiceps & bicornis, siue bestia & mendax ille Propheta, caelesti auxilio debellata, in stagnum illud ignis, quod sulphure ardet, coniicietur: vt ab vtrâque tandem liberata Ecclesia, de vtrâque, in hoc quoque Mundo, triumphet. Plura de hac posteriori bestia, nunc non lubet scribere: quam sicut non obscure mihi jam dignoscere videor: ita qui sequentur rectius eam intuebuntur.

Superest, vt discrimen illud, quod inter paruum Danielis cornu, inter hominem illum scelestum & meretricem, & inter totam bestiam septicipitem, esse diximus, paucis perstringamus.

Bestia totum illud Antichristianum regnum est, quod Ecclesiam persequitur, Sanctos altissimi bello perenni diuexat. Hoc regnum Moderatorem habet: à quo non secus, atque equus ab equite, regitur, & pro arbitrio atque libidine illius agitur & inclinatur: qui meretrice in bestia equitante, repræsentatur: & meretrix atque foemina, quantumuis vir sit, nuncupatur, quod causa sit Regibus & Principibus viris, vt execrabili & spiritali sese polluant scortatione.

Idem Moderator & eques scelesto illo Apostoli homine, paruo Danielis cornu denotatur: quæ causa est, cur idem vtrique, paruo illi cornu hominique scelesto, & toti bestiae tribuatur: quia sicut bestia bellum factura Sanctis à Iohanne perhibetur: sic idem planè facturum cornu illud à Daniele dicitur: & sicut Iohannes bestiam lethaliter vulneratum, longè verò post demum trucidatum iri scribit: sic Apostolus, hominem illum scelestum, bestiae Moderatorem,

Apoc. 19.

Apoc. 20.

Apoc. 17.

3. Thef. 2.

Dan. 7.

ratorem, spiritu primùm oris Domini conficiendum & grauitèr vulnerandum, demum autem illustri eius aduentu penitus abolendum esse docet.

Hinc difficile non est videre, vtrum Antichristus iste regnum sit, an vnus duntaxat & singularis homo. Vtrūque est: regnum integrum: & homo singularis: regnum, si bestiam, quæ & decem, vt quarta Monarchia, cornua habet; & septem præterea capita, quæ in vnicum hominē non cadunt, spectes: homo singularis, si meretricem & Rectorem illius contempleris.

Ac quia regnum istud nec ita citò debellabitur: nec vnquam suo illo Governatore destituetur: qui illustri demum illo aduentu interibit: idcirco Governator iste sic indiuiduum & singulare est, vt successores habeat: estque tum probabile, tum Scripturis consonum, postremum in hoc ordine omnium fore sceleratissimum: qui idcirco peculiariter ab Apostolo, articulo *ὁ, ὁ ἀνδραγαθός, ὁ ὕψος, ὁ ἀνδρομύχης*, denotetur. Quamuis articulo sua vis manet, etiam si pariter omnes sint scelerati: cū Governator iste semper vnus & singularis homo sit.

Bicornis illius & ancillātis bestię eadem ratio est. Prophetam habet, Rectorem & instigatorem: qui successores habet: è quibus extremus astutissimus procul dubio & sceleratissimus omnium erit.

Quòd si iam circūspiciamus, & in præsentem, tum Ecclesiæ, tum Reipublicæ statum intueamur, aliud profectò regnum nullum inueniemus, cui quæ memorata sunt, & bestię tribuuntur, conueniant, quàm regnum Pontificiū, nec alium illius Rectore, quàm Pontificem Romanum.

Quis enim quæso ille est, qui per fas & nefas, è medio sublatos omnes cupit, quot quot execrandum illud Missæ sacrificium, detestabilem illam idolomaniam, qua terræ fructus pro Deo adoratur, amplexari nolunt? nonne Romanus

manus Pontifex? Quorum opera scelestum hoc suum institutum exsequitur? nōne Regum & Principum Pontificiorum? Cuius instinctu & mandatu Reges & Principes isti militem conscribunt, exercitum terrā marique instruunt? nōne Romani Pontificis, qui eos inani spe laetatur, aliena, quæ in sua potestate non habet, Regna & principatus eis distribuens? Quis quæso ille est, qui in Hispania, in Anglia, Gallia, Belgio, vbiq̃ue terrarum, ferro & flamma in omnes vindicauit, vindicareque porro, quamuis frustra, conatur, qui Palladium illud exosculari nolunt? nōne Romanus Pontifex, & quæ ab illo agitur bestia? Quis denique ille est, qui sedem Imperatorum, magnam illam urbem, quæ imperium habet in Reges terræ, occupauit? nōne Romanus Pontifex? nōne Roma illa vrbs est? nōne Babylon, quod antiquissimus etiam

contr. Iuda. Tertullianus vidit, Romanæ vrbis figuram portat?

contr. Mart. Regnum ergo Pontificium septiceps illa bestia est: Pontifex purpurata fœmina: ad cuius nukum cornibus bestia petit. Hæc bestia decem cornua habet, & septem capita: quia regnum conflatum est ex quarta Monarchia, & exteris Regibus atque principibus. Hæc bestia blasphemum os habet, blasphemiiis turget: quia ex aureo illo meretricis poculo, quod execrabili idololatria exundat, potauit & potat: quia Missam, & detestandam Missæ sacrificium, *βδελύγμα* trāssubstantionis (hoc enim illud Lupæ poculum est) approbauit, approbat atque defendit. Hæc bellum nefarium omnibus mouet, omnes vbiq̃ue conculcat, qui ex impuro Lupæ poculo bibere, transsubstantiationi subscribere, itaque à fide deficere nolunt. Hæc vincit & vincet (quid enim vnica cum tot victorijs comparata strages?) quoad exactum fuerit præscriptum illud à Deo tempus. Hæc vnā cum Scorto illo Sanctorum Christi que Martyrum sanguine ebria est. Hæc vnā cum Lupa & fidelibus illo

li illo Paraſtata, falſo Propheta, bicorniꝑ; beſtia, cælitus
repreſſa, ſempiternis tormentis ſubiicietur.

Quod ſi hic iſtius, tum meretricis, tum beſtiæ, futurus
eſt exitus: ſi peccatorum & plagarum illius participes fu-
turi ſunt quicumque Babylone ſive Româ non egrediun-
tur: feliciter & amplius omnes eoſqui egrediuntur, &
Romanæ idololatriæ valedicunt: felices Baſilienſes, feli-
cem totam illam Heluætiæ, quæ egreſſa eſt, & iam olim
impuriſiſtis apoſtatis renunciauit: infeliciffimos autem
& iterum infeliciffimos omnes illos, vbicumque terrarum
ſint, qui aurei illius poculi vino obruti, ex ebrietate illa
non expergifcuntur, terrore (ſplendoreque poculi, & me-
reticis dementati, cum beſtia perire, ſempiterniſque
ſupplicijs adiudicari malût, quàm cum agno in æternum
imperare.

Hæc de inteſtino illo Sanctorum hoſte paucis, pro epi-
ſtolæ ratione: cetera clariffimo viro, Theologo ſince-
riſſimo, Ioh. Iacobo Grynæo relinquens: in quo vtrum
eximiam eruditionem, an pietatem ſingularem, admi-
rer, ignoro.

Nunc ad vos, Magnifici Domini, veniendum eſſet,
aliorum more. Sed virtutes veſtras, inſignem pruden-
tiam & diligentiam in rebus, domi foriſque, bello & pace
adminiſtrandis, ſingularem in complectendis literatis
humanitatem, in Scholis & Eccleſijs rectè conſtituen-
dis & producendis ſtudio & amore, res denique præ-
clariffimè geſtas, ſeu, quod amplius eſt, fidē & pietatem,
nouit cum Rheno Tiberis & Arar, nouit totus Mandus:
quæ ſi prædicare vellem, potius forſan obſcurarem, quàm
illuſtrarem. Benè valete: & in album eorum me referte,
qui benè mereri de vobis cupiunt.

Hadelberga, Idib. Sextil. 1588.

A

1871-72

1872-73

1873-74

1874-75

1875-76

1876-77

1877-78

1878-79

1879-80

1880-81

1881-82

1882-83

1883-84

1884-85

1885-86

1886-87

1887-88

1888-89

1889-90

1890-91

1891-92

1892-93

1893-94

1894-95

1895-96

1896-97

1897-98

1898-99

1899-00

1900-01

1901-02

1902-03

1903-04

1904-05

1905-06

1906-07

1907-08

P R Æ F A T I O.

3

PRIVS QVAM ad Gregorium venio: & disceptationem meam ab illius criminatione vindico: paucis instituti mei rationem placet exponere. Triennium iam est, cum commentitium istius, quâ ad nos, fundamentum confutavi: idq; nullo modo mei ostentandi, ut iste mihi exprobrat, sed solius veritatis asserenda, causa: qui non ignorabam, Gregorium istum, sicut de Vbiquistis triumphabat, ita de nobis quoque triumphatis, ni responderetur, gloriaturum. Confutavi igitur illud: & confutavi modeste: virtutem in hoste quoque commendans: sed tantum abest: ut modestia mea quicquam apud ferocem istum Hispanum effecerim: ut quod ego modestior sum: eò Hispanus iste sit impudentior. Res non ita insolens, mendacium enim veritatem ferre non potest: nec quicquam est: cui minus cum veritate conveniat, quam mendacio: qua causa est, cur in ista defensione destitutum conuictus etiam & lapidibus sese tueatur.

Hinc etiam est, quod vanissima Vbiquitati aequior sit iste Gregorius, quam solida veritati. Vbiquitatem enim, & id generis alia, cum Vbiquistis disceptans, placidus est: nobiscum autem de Eucharistia disputans, adeo furit & irascitur: ut aliis nos titulis & encomiis ornare non possit, quàm ut ineptos nos vocitet, indoctos, stupidos, insanos, mendaces.

Scilicet hæc istius Societatis modestia est, & larvata sanctitas: & hæc Theologica respondendi ratio. Atqui meminisse istum, saltem illius sui socij, Rosenbuschij præcepti oportebat: quo præcipitur: ut Theologorum scripta non satoribus & cōiiciis, sed instar Osiandromyropoliorum optimis quibusque fragrantissimisq; referta sint odoribus.

Etsi itaque Gregorium istum eodem, quo ille tum me, tum magnos illos viros, Zuinglium, Oecolampadium, Calvinum,

Martyrem, Bezam, tractat, excipere modo possem: ne tamen similis istius sim, stultorū, secundum stultitiam respondeam: age denuo, qua par est, modestia, veritatem ab istius canillationibus vindicabo. Simul operam dabo: ut cuius appareat: vter nostrum, egone, quod Gregorius in sua prefatione iactat, an potius iste Gregorius, mala fide agat, ineptus sit, indoctus, intricatus.

Ceterum, cur isti denuo respondeam, eadem causa est, quae fuit, cur illi primum responderem: Cur autem è tribus illis, quos nunc edidit libris, tertium duntaxat ex professo refutem, id facio: tum, quod hic duntaxat ad me nominatim & ex professo pertinet, ceteris duobus ad alios, eosque diversos, qui me patrono haudquaquam egent, spectantibus: tum, quod nihil ferè, nisi nugae, fabulas, & miracula commentitia, millies iam refutata, continent: tum, quod plurima eadem cum iis sunt, quae inter nos disceptantur, & quae, istis ruentibus, simul ruent: tum, quod non pauca ex illis quoque libris, pro oblata occasione, huc arcessenda nobis erunt: tum denique, quod, si libros illos ex professo refutarem, mea non suo, sed alieno, loco propugnarem: itaque vel idem aliquoties repetere cogerer: vel mea non satis viderer vindicare. Ac quia Gregorio placuit, disceptationem meam quinque capitibus complecti: placet quoque nobis, totidem & iisdem hanc nostram absolvere vindicationem.

RESPONSIONES ILLAS

VINDICANS: QVIBVS TRIA GREGORII PARERGA SVNT profligata.

N vestibulo suæ disputationis de medio tramite Gregorius iste gloriabatur. Scripsit enim, errorem Pontificium, seu ut ipse loquebatur, Ecclesiæ Christi, puta, Romano Pontificiæ, confessionem mediam esse inter sententiam nostram, & errorem Vbiquisticum, de præsentia corporis Christi. Cum enim Vbiquistæ illud vbique diffundant: nos autem in cælo duntaxat iam illud, & vno quidem tempore in vno duntaxat loco esse credamus: effici videtur, Pontificios medio gradi tramite: qui illud nec vbique, nec in vno duntaxat, sed in pluribus locis, in cælo & Eucharistia, simul esse profitentur.

Vt ostenderem, Gregorium istum, in hoc medio tramite perquirendo, non satis fuisse circumspectum, primò respondi, si verum esset, quod Vbiquitaria Apologia præ se fert, cum generalem Vbiquitatem se tradere negat, locum non habituram mediam Gregorij confessionem: cum, extremo labascente, mediocritas simul quoque labascatur. Simul adieci, me hîc Gregorium vrgere nolle: quòd, etsi verbis generalem Vbiquitatem Vbiquistæ diffitentur, reipsa tamen eam statuunt, & inculcent.

Quid ad hæc noster iste Goliath? *Venio in spem, inquit, Fortunate, fore, ut causam contra te in hac omni disputatione obtineam.* quî sic Gregori? *quandoquidem*

inquit *primum mihi à te obiectum crimen, tu ipse diluis.* Ecquod verò, Gregori, crimen tibi obieci? num instantiam Ubiquitariæ doctrinæ, vel illius ignorantiam, tibi obieci? an potius ita credulum te iudicaui, qui protestantibus Apologetis fidem sis adhibiturus? nihil minus, obieci tibi, quòd non satis vigilaris, & circumspectus fueris: quia, si circumspectus, in hoc tuo tramite constituendo, fuisses: cautione & anticipatione aliqua usus fuisses, ea scilicet, quam nos tibi ostendimus, eos quidem id præseferre: aliter tamen & sentire, & docere. Hoc si fecisses: locum non habuisset mea reprehensio: quod eò magis tibi faciundum erat: quòd nosti, si modò nosti, Philosophum crebrius, in re quoque manifestissima, Philosophica uti cautione: hanc solùm ob causam: ne non satis circumspectus fuisse videatur. Sicut igitur Apologetis fidem adhibendam esse negavi: ita te non prorsus excusaui: manetq; firmum, te non satis fuisse circumspectum: qui quod obiecti tibi poterat, non præuidisti.

Secundò respondi, si maximè extremum istud firmum sit: non tamen solam Pontificiam opinionem mediam esse: quòd complures Lutherani sint: qui corpus Christi nec in cælo tantùm nobiscum, nec ubique cum Ubiquitariis, sed in cælo & Eucharistia simul ponant.

Ad hoc Gregorius, *nihilo magis hoc est contra me. nec enim ego scripsi, nullos Lutheranos profiteri hac de re confessionem, ullo modo, mediam inter vestrum errorem Calvinisticum, & alterum illum Ubiquisticum: sed affirmavi certè, confessionem Orthodoxam Ecclesiæ Catholicæ esse mediam inter utrunque errorem, tanquam inter duo extrema.*

Affirmasti, & affirmas iterum, Ecclesiæ Christi, seu Orthodoxam Ecclesiæ Catholicæ Cōfessionem mediam esse. Vel itaque sola media est: vel non sola. si hoc: non est; quòd de medio tramite gloriaris: cùm vobis cum iis communis

CAPVT PRIMVM.

munis sit, qui ab Ecclesia, vestra opinione, sunt extorres:
 sin illud: Lutherani illi Ecclesia sunt, & de Ecclesia: qui
 medio cum Ecclesia tramite gradiuntur.

Stertis autem cū cōcedis, eos aliquo modo mediam
 hac dere confessionem profiteri. ad rem enim præsente[m]
 quod attinet, non aliquo tantū, sed omni, si verum est
 quod tu contendis, modo mediam confessionem profi-
 tentur: quia non de modo præsentiæ, sed absolutè de præs-
 entia corporis Christi, an in vno duntaxat, an in omnibus,
 an in multis locis præsens sit, quæstio est: id quod tu ipse
 mox confirmas: cū in extremæ meæ responsionis ca-
 uillatione scribis, de obiecto, seu quibusdam locis, Eccle-
 siam affirmare, quod in ipsis tantum sit corpus Christi.
 Non modus itaque præsentiæ spectatur: sed locorum sim-
 pliciter fit comparatio.

Manet iterum firmum, Gregorium nec antè, nec jam,
 cū Lutheranos ad Catholicam Ecclesiam admisit, cir-
 cumspectum fuisse. Sed fortè etiā mox Vbiquitarios ad-
 mitter, à nobis doctus, vtramque, tam *παῦλας* quam *in discept. p.*
αυτοῦ, Pontificiorum esse progeniem. *26.*

Extrema mea responsio, eaque solida & perfecta, fuit,
 duo contradicentia medium non admittere. patet ex ha-
 rum rerum Magistro. Cū itaque duo singularia enun-
 ciata, cuiusmodi sunt, corpus Christi vbique est: corpus
 Christi non est vbique: item ista, corpus Christi vno eo-
 demque tempore in vno duntaxat loco est: corpus Christi
 vno eodemque tempore non est in vno duntaxat loco: cō-
 tradicentia sint: affirmaui, medium hic statui non posse:
 & tamen opinionem, qua multis in locis simul statui-
 tur, quā illam, qua vbique diffunditur, extremitatem ef-
 se: aliam enim locorum in se, & extra enunciationem, cō-
 sideratorum rationem esse: aliam in enunciatione: sicut
 alia subiecti vel attributi scorsum ratio est: alia, quā alte-
 rum

1. post. cont.
13. 5. phys.
cont. 26. & 6.
phys. cont. 41.

CONTRA GREGOR.

rum alteri attribuitur, siue totius enunciationis.

Ad hæc Gregorius iste, dupliciter sententiã aliquã spectari posse: vno modo, ex parte ipsius assensus, hoc est, vt in assensu siue conceptu (sic iste loquitur) mentis, affirmante vel negante consistit: altero modo, ex parte sui objecti, hoc est, vt affirmat vel negat aliquid de hac aut illa re: priori modo nullam sententiam, ab alijs per affirmationem vel negationem discrepantem, mediam inter illas esse posse: posteriori mediam esse posse.

Hic iste, vt luci tenebras offundat, enunciatum, de quo internos quæstio est, sententiam vocat: attributum obiectum. Noui quidem, Aristotelem obiectum subiectum alicubi nominare: sed vbi attributum, siue *κατηγορούμενον* obiectum vocet, hoc verò non memini.

Distinguit igitur iste inter enunciatum, prout mente concipitur, seu, vt ipse loquitur, prout in assensu siue conceptu mentis, eoque vel affirmante, vel negante, consistit, & inter enunciatum, prout aliquid de aliquo affirmat aut negat.

Inepta distinctio. nōne enim aliquid de aliquo affirmat aut negat, & vt affirmans & negans aliquid de aliquo mente concipitur, si spectetur, prout in conceptu mentis affirmante vel negante consistit? nōne enunciatum omne, siue *κατηγορούμενον*, siue *ἐνδιάθετον*, aliquid de aliquo affirmat aut negat? nōne obiectum quoque bifariam considerari potest: quã in mente & notio quædam est: & quã extra mentem est? Quãto rectius crassus iste Logicus fecisset, si dixisset, enunciatum duplici ratione considerari posse: vno modo, vt in mente, altero, vt extra mentem est, prolatum, vel scriptum: Vel, vnum & idem enunciatum duplici modo considerari posse: ratione totius enunciati, & omnium eius partium habita: & ratione solius attributi. Distinctio itaque Gregorij inepta est.

Sed

CAPVT PRIMVM.

9

Sed ineptius longè quod subiicit, *si priori modo, quàm* mente concipitur, enunciatum spectetur, nullum enunciatum inter duo medium esse posse: eò quòd nulla notio, siue, vt iste loquitur, nullus conceptus mentis, qui ab aliis per affirmationem aut negationem discrepat, ab vno minus distet quàm ab alio: siquidem à quolibet summè & extremè, per distantiam contradictionis, distat.

Hic tot errata ferè, quot verba. Vt perspicue deprehendantur, exemplo rem declaremus. Duo ista enunciata, Omnes Hispani superbi sunt: Nulli Hispani superbi sunt: tum, vt extra mentem & prolata sunt, tum vt in mente, menteque concepta sunt, medium habent, Quidam Hispani sunt, vel non sunt, superbi. eodem modo vnus locus & omnia loca tam in mente, quàm in oratione, medium habent, quædam loca. Causa est, quia verba notionum, seu, vt Aristoteles loquitur, affectionum animi, notæ sunt, notiones rerum. notiones itaque res, verba notiones consequuntur: & quod de verbis verum est, id de notionibus verum est: quod de notionibus, de rebus & idcirco quidem tum de notionibus, tum verbis, verum est: quia verum de rebus: quas tum notiones, tum verba cōsequuntur. Si itaque res cōtrariæ sint: medium habent: quia contraria medium habent: & quia res contrariæ medium habent: etiam earum notiones id habent, & notionum notæ, verba, & orationes. Falsum igitur est quod ait Gregorius, nullam sententiam, vt mente concipitur, inter alias mediam esse posse. falsum itidem, quamlibet sententiam, vt mente concipitur, à qualibet extremè, contradictionibusque distantia distare: cùm rerum contrariarum notiones contrariæ duntaxat, non contradictionis distantia distent, qua solæ contradicentium rerum distant notiones.

*de Interpr.
cap. 1.*

Liquet ex his, qua fronte mihi Gregorius Aristotelem

non intellectum obliiciat. quin iste rerum istarum prorsus ignarus est. ait Aristotelem, cum contradictionem medium habere negat, de contradictione loqui, ex parte notionum, quâ mente concipitur. ergo ne, Gregori, putas, contradictionem, prout extra mentem est, medium habere? Video te, ne quidem quid medium sit, nedum quid sit medium habere, intelligere.

Medium est quod inter duo opposita interuenit: & sicut opposita duplicis generis sunt, simplicia, & coniuncta siue enunciata: ita medium quoque geminum est, simplex seu vnica res: & coniunctum, seu enunciatum. exemplum illius, album: nigrum: medium inter hæc, puniceum &c. exemplum istius: Omnes homines literati sunt: Nulli homines literati sunt: medium inter hæc, Quidam homines literati sunt. Medium autem habere, vel recipere illa duo dicuntur, quæ ita sibi vicissim opponuntur, vt non necesse sit, alterum inesse vel verum esse. ita non sequitur, istud album non est, ergo nigrum: & è contrario. potest enim puniceum esse, cæruleum. eadem enunciatorum ratio est. Duo contraria enunciata in materia contingenti medium habent: quia non alterum verum, alterum falsum, sed vtrunque falsum: quo fit: vt tertium interueniat, quod veritatem continet, & inter verum & falsum discriminat. Contradictionis, eiusque tum simplicis, tum coniunctæ, alia ratio est. Cum enim contradictionis altera pars perpetuò vera sit, altera falsa: nullum plane medium admittit. Sic inter ista duo, doctus: non doctus: itidemq; inter ista duo, omnes homines literati sunt: quidam homines non sunt literati: medium aut tertium enunciatum nullum intercedit, quod inter verum & falsum discriminet; quia hæc ita pugnant: vt perpetuò alterum verum sit, alterum falsum. Hæc contradictionis natura est. Hoc ore pleno Philosophus, vt de interpretibus taceam,

taceam, pronunciauit, cū dixit, *Contradictio autem oppositio est, qua per se medium non habet, & alibi, Contradictionis autem nullum medium est.* Dices ne igitur amplius, Gregori, duo Contradictoria medium habere, Aristotelemque, cū medium illis negat, ex parte duntaxat notionum id illis denegare? Nonne vides, ἀσπυδον πόλεμον inter duo cōtradictoria esse? Nonne quoque iam didicisti, sententiæ prolatae, & mente conceptæ, ad rem præsentem quod attinget, eandem esse rationem?

1. Post. contr.
13.3. phys. cōt.
26.

Stat itaque fundamentum nostrum, totaque nostra, qua medium Gregorij tramitem dissecimus, ratio: Duo enunciata contradictoria medium nullum admittunt: Duo enunciata singularia, quibus idem de eodem affirmatur & negatur, cuiusmodi sunt, corpus Christi vno tempore in vno duntaxat loco est, corpus Christi vno tempore non est in vno duntaxat loco, contradictoria, & vi contradictionis prædita sunt: quare medium non admittunt: cuius cōsecutarium est, vanissimam esse mediam Gregorij confessionem.

Sed, inquit iste Gregorius, ego ex parte obiecti, hoc est attributi, siue ratione locorum, in quibus Christus suo corpore esse perhibetur, sententiam Catolicam mediam affirmavi: idque rectè: quia sic reuera media est: & quia antiqui quoque Patres, Ambrosius, Basilus, Nazianzenus, simili modo, ex parte obiecti, sententiam Ecclesiæ, de vnitæ naturæ, personarum autem in diuinitate trinitate, mediam inter sententiam Iudæorum & Gentilium pronunciarunt. Simul me perstringit, quòd nesciens quam vim haberet, confessus sim, quædam loca medium quiddam esse inter vnicum, & omnia vniuerse loca.

Ego verò non nesciens, Gregori, sed probè, quam vim haberet, sciens, illud affirmavi: vt sibynam tuam, nondum iactam, repellerem: ostēderemque, me magis, quam

re, fuisse circumſpectum: qui iaculum meum non præi-
diſti. Obiectum tuum nihil ad rem. De integris enuncia-
tis, non de ſolis obiectis vel attributis, quæſtio eſt. Affirma-
ui, & affirmo: inter duo contradicentia enunciata, cuius
modi quoq; ſunt, cum de vno & eodem indiuiduo idem,
citra ambiguitatem, affirmatur & negatur, aliud enun-
ciatum medium non eſſe. Siue enim dicas, corpus Chri-
ſti, puta, *σωματικώς*, vt ſimpliciter corpus eſt, in multis lo-
cis eſt, ſiue, corpus Chriſti in omnibus locis eſt, contradi-
cis illi, quod eſt, corpus Chriſti in vno duntaxat loco eſt:
quia aliud nihil dicis, quàm, corpus Chriſti non eſt in vno
duntaxat loco: quod illius eſt contradicção. Ex parte verò
obiecti, vel ſolius attributi, enūciatum aliquod inter duo
medium eſſe, non eſt ipſum enunciatum inter enunciata
medium eſſe: ſed duntaxat attributa inter ſe, vt extrema,
quæ medium recipiant, comparari poſſe: id quod attribu-
tis, non quā attributa & in enunciato ſunt, ſeu ratione
enunciationis competit, ſed per ſe & ſeorſum, extra enun-
ciatum conſideratis.

Nihil itaque Patribus illis, quos citas, iuuaris. nō enim
medium enunciatum inter duo contradicentia ſtatuunt:
ſed ſimpliciter inter *πλὴθον* Græcorum, & inter blaſphe-
miam Iudæorum, qui filium Dei negant, vt Baſilius loqui-
tur, vel vt Nazanzenus, inter *δῆμον θεῶν*, & inter *πενίαν θε-
ότητος*, Deorum turbam, & penuriam deitatis, Eccleſiæ de
vno & trino Deo ſeu Patre & filio confeſſionem medio
quodam loco ponunt. Ambroſius autem ita quoque lo-
quitur: *Aſſertio autem noſtræ fidei hac eſt, vt vnum Deum eſ-
ſe dicamus: neque vt gentes filium ſeparemus: neque vt Iudæi
natum ex patre ante tempora, & ex Virgine poſtea editum, de-
negemus: neque, vt Sabellius, Patrem confundamus & Ver-
bum: vt eundem Patrem aſſeramus & filium: neque vt Photi-
mus, initium filij ex Virgine diſputemus: neque vt Arrius plu-
res*

*Homil. cont.
Sabel. &
Arr.
Homil. de
Nat. Dom.
Lib. i. de fid.
cap. i.*

res credendo, & dissimiles potestates, plures Deos, gentili errore, faciamus. Quid his cum nostra controuersia?

Quòd si omnino vis, contra apertam veritatem, ipsamet enunciata medium recipere, si eorum attributa medium admittant: scito, tene hac quidem ratione prostratum tuum tramitem erigere posse. Tam enim nos, quàm vos & Lutherani, & rectius quidem quàm vtrique vestrum, seriò credimus & docemus, Christi corpus, vno eodemque temporis articulo, in cælo simul & in terra, in quàm plurimis terræ locis, in quibus Eucharistia ritè celebratur, præsto esse, vereque, & quâ ad substantiam, à fidelibus manducari. Vbi nunc media tua confessio? Vbi alterum, quod comminisceris, extremum? Nec enim in ipsamet absoluta præsentia (nam & nos, vt modò dicebam, Christi corpus, quâ ad substantiam, de quo postea, in cæna præsens esse fatemur) sed in modo præsentia, & manducationis, medius trames est constituendus. In defectu peccant, qui Christi corpus, quâ ad vim duntaxat & effectum, præsens esse, manducarique docent: in exuperantia, qui corpus Christi *σωματικῶς*, vt corpus est, carne & sanguine præditum, in & sub pane, vel panis specie, manducari tradunt: Medio tramite illi soli gradiuntur, qui neque solam vim aut effectum corporis absentis, nec ipsum corpus, vt corpus, corporeo modo, quo in cælo iam duntaxat est, præsens esse manducarique, & manducandum esse cum Capernaitis arbitrantur: sed qui illud reuera & sua substantia præsens esse, verèque percipi docent, sed quâ traditum, eoque, quâ *νοητὸν* & *πνεῦμα* corpus est, fide, nō ore, apprehendendum. Sed de primo parergo satis. alterum sequitur.

Scriptit iste Gregorius, tam nos, quàm Ubiquitarios, potissimum causæ nostræ præsidium in hypostatica duarum Christi naturarum vnione collocare. respondi, hoc de nobis falsissimum esse. Probat cōmentum suum Gre-

gorius, rationem, inquiens, à natura veri corporis humani ducitis: ergo in hypostatica vnione præsidium sententiæ vestræ collocatis. nego consequentiam. aliud enim est, à natura veri corporis, etiam illius, quod hypostaticè cum Dei Ratione vnitum est, rationem ducere: aliud ex ipsa hypostatica vnione. ne minimum igitur quidem, nedum potissimum, in vnione præsidium collocamus.

Sed analysin, & analyseos, & totius Logices imperitissimus, me docere vult iste Gregorius. *Audi igitur*, inquit, *singulare, vt appellas, non Dei, sed Dæmonis organon.* Verè singulare Dæmonis organon audio, Gregorium. audiam nunc etiam, quo pacto Caluinus sit argumentatus. *Placuit*, inquit iste ex Caluino, *Christum fratribus per omnia similem fieri, excepto peccato. qualis est nostra caro? nonne certa sua dimensione constat, qua loco continetur, qua tangitur, qua videtur? & cur, inquiunt, non faciat Deus, vt caro eadem plura diuersaq; loca occupet? insane. quid à Dei potentia postulas, vt faciat simile esse, & non esse carnem? & iterum, ea verò est carnis conditio, vt vno certo loco, vt sua dimensione, constet. ea conditione carnem induit Christus: cui, teste Augustino, incorruptionem quidem & gloriam dedit: naturam & veritatem non abstulit. hæc ex Caluino. De suo subiicit, Vides ne, Fortunate, argumentantem Caluinum ex modo & conditione vnionis hypostaticæ?*

Sicut antè, Gregori, singulare Dæmonis organon audiui: ita nunc illud ipsum video perfidiose Caluini verba truncare: vt alia illius ratio, quàm sit, esse videatur. Lectorem moneo: vt ipsum Caluini locum, quem breuitatis causâ huc non transcribo, inspiciat. reperiet, Gregorium istum & initium, & cum primis medium, argumentationis Caluini fallaciter præteriisse: ne vis ratiocinationis appareret.

Posteaquam Caluinus dixisset, non de potentia, quam
nimis

lib. 4. Inst.
cap. 17. sect.
24.

nimis abruptè *συνοίας* patroni abutuntur, sed de voluntate Dei, quæstionem esse: sic deinde contra *συνοίας* patronos argumentatur: Quod Deus voluit illique placuit, id factum est: Christum fratribus per omnia, peccato excepto, similem fieri, Deus voluit, illique placuit: ergo fratribus, quâ ad carnem, similis factus est per omnia, peccato excepto. Maiorem & minorem in Caluino habes. hinc aliud argumentum deducit, à natura carnis nostræ sumtum: Qualis nostra caro est, ad naturam & essentiam quod attinet, talis etiam est caro Christi: Nostra caro certa sua dimensione constat, locò continetur, tangitur, videtur: ergo & Christi. Sola minor ponitur. Verùm quia modo conclusæ rationi obiici poterat, Deum sua omnipotentia efficere posse, vt eadem caro plura diuersaque loca occuper, vtque nullo loco contineatur: respondet, hoc pacto ratiocinans: Deus sua potentia non facit, vt caro simul sit & non sit caro: ergo neque facit, vt diuersa loca occuper, vt loco non contineatur. antecedens in illis verbis est *Insane*, &c. consequens in obiectione continetur. Antecedens confirmatur: Deus non facit, vt lux simul lux sit & tenebræ: ergo neque, vt caro simul sit & non sit caro. antecedens ibi, *perinde ac si in istis*. probatur, quia lucem lucem esse vult, tenebras tenebras: exigeréque, vt lux lux sit & tenebræ, aliud nihil est, quàm ordinem diuinæ sapientiæ peruertere. Post hæc primi enthymematis antecedens aliis verbis, & non nudum, iterat, carnem igitur carnem esse oportet, Spiritum Spiritum, vnumquodque quia à Deo lege & conditione creatum est. hinc idem ferè, quod primo enthymemate conclusit, hoc pacto efficit: Vnum quodque ea lege & conditione est, quia à Deo creatum est: Carnis ea conditio est, hoc est caro ea lege & cōditione à Deo creata est, vt vno certoque loco, vt sua dimensione, vt sua forma, constet: his itaque constat. Maiorem & minorem

in Caluino habes. Extrema sectione denuò Lutheranam diluit obiectionem. Obiici poterat, rationem allatam, de carne quidem concludere: sed non de carne Christi: huius enim aliam rationem esse: quòd à Christo, seu filio Dei, in vnitatem personæ sit assumpta. respondet, non aliam Christi quoque carnis rationem esse: quòd eadem conditione, quæ carnis conditio est, certo scilicet loco, sua dimensio, ne, sua forma constans sit assumpta. probatur ex Augustino: quia sicut gloriam hac vnione consequuta est: ita naturam & veritatem non amisit. Hæc Caluini ratio est. ita Calvinus, sic alij argumentantur: ex natura veræ carnis & corporis: non vnione hypostatica. Tunc, Gregori, analysin me doceas? Nonne vides, non nos ex vnione rationem ducere: sed rationem ex ea ducentibus ora obturare? Vter nostrum mentitus est? vter quæ dicit & scribit non intelligit? Prestolamur autem tibi, dum quod de Scriptura polliceris, præstes. hætenus enim id nondum præstitisti.

Ne putridum istud Gregorij fundamētum solum rueret, alia duo, illius scilicet fulcra, simul ruere voluit. Scripsit, nos ita cælo vniq̃ loco Christi corpus includere: vt extra illum nusquam, vllò modo, præsens id esse dicamus. dixi, calumniam esse. respondet, *Quasi verò non intelligeres, tu Fortunate, de quali nam Christi præsentia loquar &c. loquor de præsentia corporali & reali, in propria vel sub aliena specie. hanc Christi præsentiam in sacramento à vobis negari, testis erit hæc tota nostra disceptatio.*

Insanis ne Gregori? hæcne tibi idem sunt, nullo modo vsquam præsens esse: & non hoc modo & præsentia, quam vos fingitis, præsens esse? de modo præsentia, quem nos cum Scripturis statuimus, suo loco. Hoc alterum est.

Alterum est, quòd commentitiū illud, ex vnione sumtum argumentum, duplici nos ratione confirmare scripsit: quarum altera sit, quòd ne per absolutam quidem
Dei

Dei potentiam fieri queat, vt vnum aliquod corpus amplius quàm in vno loco præfens fit eodem tempore: altera, quòd præfentia in vno tantùm loco vnum ex naturalibus corporis attributis fit. Ac quia prior ratio non argumenti consequentiam, sed vel antecedens, vel potiùs consequens ipsum, probat: visus mihi est vtrâque ratione antecedens argumenti probare velle, quod hoc erat: Natura humana sic diuino verbo hypostaticè vnita est, vt nihilominus ex vero corpore constet, veriq; adeo corporis proprietates & naturalia attributa retineat: idcirco scripti, posteriorem rationem cum antecedere concurrere, idem eodem confirmari. Quia verò iam paulò prudentius enthymema suum construit: geminamque suam rationem consequentiæ rationem esse dicit: age, & hoc, quàm rectè dicatur, paucis despiciamus.

Argumentum Caluini tui, inquit iste, huiusmodi est: Christus veram carnem humanam, & naturalibus suis proprietatibus affectam, induit: ergo Christi caro vnico tantùm loco continetur.

Ne huiusmodi quidem est, Gregori, nedum hoc. non ita ratiocinatur, non ita probat Calvinus: sed eo, quo nos docuimus, modo. considerentur illius verba. Verbis illis, *ea conditione carnem induit*, nihil probat: sed exceptionem excludens, quod vniuersè de carne conclusit, ad Christi quoque carnem accomodat: & in summa hoc dicit, etiam Christi carnem certo loco, sua dimensione, sua forma, vt vt in vnitatem personæ assumpta sit, constare: quòd vnio gloriam quidem illi contulerit: naturam autem illius non abstulerit. Atque hoc ipsum tu ipsemet, veritate coactus, in priori tuo enthymemate & scripto, pleno ore affirmasti, cum scripsisti, *natura humana sic diuino Verbo hypostaticè vnita est vt nihilominus*, &c. audin' vocem, *nihilominus*? nostin' quæ illius vis sit? tanta veritatis vis est. En-

thymema itaque tuum cum gemina tua probatione in Caluino nobis ostende. Sed ostendes, vbi Tolettus tuus suos in Aristotele syllogismos monstrabit: ad Calendas scilicet Græcas. nōne verò vides, si maximè id, quod fin-
gis, Caluini argumentum esset, eum tamen non ab vnio-
ne, sed à carnis veritate, seu à carne quidem vnita, sed non
quā vnita, sed quā vera caro est, argumentari?

Superest tertium Gregorij parergon, Iudaicum illud
Quomodo. Obiiciunt isti nobis impium Iudaismum &
Capernaismum: quòd de execranda sua idololatria quo-
modo quæramus. respondi, eos nihil contra nos probare:
quòd vel ex maiore in prima particulari ratiocinentur:
vel *ἐμμενέμεναι* fallaciam admittāt: idque propterea: quòd
interrogatio ista quomodo pluribus modis accipitur. Ac
tamen si mihi satis erat indicasse, eam non vnico duntaxat
modo sumi: tres tamen percensui: quos cū Gregorius
iste non vidisset, duos tantum me percensere existimauit:
quæ causa est, cur me pugnancia scribere dicat.

Ego verò, Gregori, cū interrogationem istam, Quo-
modo, Patribus cum hæreticis depugnātib, & ipsi quo-
que Christo, familiarem esse scripsi, interrogationē istam
intellexi, non vt pia admiratio est, cum discendi studio cō-
iuncta, quomodo à Sanctis in Veteri & Nouo testamento
vsurpata est (quid enim Christus, & à quo, disceret? quid
itidem Patres ab hæreticis?) sed vt aduersarium vrget &
premit. Duo igitur illis verbis quomodo complexus sum:
quod vel ex eo colligere poteras, quòd de extremo Caper-
naitarum quomodo verba faciens non scripsi, *alterum igitur*,
sed aliud igitur. Quòd autem duo diuersa quomodo
in vnum quasi conieci: id tui ingenij explorādi causa feci:
& feci secutus Aristotelem: qui crebrius duas & tres ratio-
nes in vnū coniscit, vt vnica ratio esse videantur. Si exem-
pla desideras: Cōmentarium meum in Actoasin consule.

Vt

Vt itaque plana res sit, & plana vestri *Quomodo* vanitas, sic habeto. Interrogatio ista, *Quomodo* ad rem præsentem quod attinet, tribus cum primis modis vsurpatur: vt pia admiratio est, cum discendi studio coniuncta: vt aduersarium, sicut alia quæuis interrogatio, vrget & premit: vt execratio est, quæ aliquid detestatur: quæ execratio gemina esse potest, veritatis, & mendacij. Primo modo vsurpata simpliciter pia est: altero, partim pia, partim impia: pia, si orthodoxus hæreticum vrgeat: impia, si hæreticus orthodoxum: extremo, itidem pia, & impia: pia, si mendacium & idololatriam quis detestetur: impia, si veritatem. primi modi exemplum illud Deiparæ est, *quomodo iderit?* Luc. 1. alterius illud Christi, *quomodo ergo David spiritum eum Dominum suum dicit?* item illud Tertuliani, *quomodo ergo legimus, quæ impossibilia apud homines, possibilia apud Deum?* tertij, impium quidem, illud Capernaiticum, *pium autem nostrum.* Math. 22.
de resur. car-
nis.
Joh. 6.

Ex his responsio patet ad vestrum *quomodo*: Qui interrogant *quomodo*, impij sunt Capernaitæ: Caluinistæ interrogant *quomodo*: ergo. Negamus consequentiam: quia fallacia est homonymiæ. Vt enim maior Vniuersalis sit, de impio execrationis *quomodo* accipiat necesse est. Quia verò minor non de impio & Capernaitico execrationis, sed vel de Christi & Sanctorum Patrum, quo aduersarius premitur, *quomodo*, vera est: vel certè de *quomodo* execrante: sed pio: quo idololatricum commentum execramur: apparet, captionem esse ὁμολογίας, quæ nihil efficitur. patet hinc, me pugnantiæ neque scripsisse, neque scribere. patet, me non mentiri, neque sine mente loqui, cum scribo, nos Sanctorum Patrum *quomodo* vsurpare. patet, cur Deiparæ *quomodo* memorem. patet, cur non consequatur, Nostrum *quomodo*, quo vestræ idololatriæ βδελύγµα detestamur, pia admiratio non est cum

thymema itaque tuum cum gemina tua probatione in Caluino nobis ostende. Sed ostendes, vbi Tolettus tuus suos in Aristotele syllogismos monstrabit: ad Calendas scilicet Græcas. nonne verò vides, si maximè id, quod fingis, Caluini argumentum esset, eum tamen non ab vnione, sed à carnis veritate, seu à carne quidem vnita, sed non quâ vnita, sed quâ vera caro est, argumentari?

Superest tertium Gregorij parergon, Iudaicum illud *Quomodo*. Obiiciunt isti nobis impium Iudaismum & Capernaismum: quòd de execranda sua idololatria quomodo quæramus. respondi, eos nihil contra nos probare: quòd vel ex maiore in prima particulari ratiocinentur: vel *ὁμολογίας* fallaciam admittant: idque propterea: quòd interrogatio ista quomodo pluribus modis accipiat. Ac tametsi mihi satis erat indicasse, eam non vnico duntaxat modo sumi: tres tamen percensui: quos cùm Gregorius iste non vidisset, duos tantum me percensere existimauit: quæ causa est, cur me pugnanti scribere dicat.

Ego verò, Gregori, cùm interrogationem istam, *Quomodo*, Patribus cum hæreticis depugnantibus, & ipsi quoque Christo, familiarem esse scripsi, interrogationē istam intellexi, non vt pia admiratio est, cum discendi studio cōiuncta, quomodo à Sanctis in Veteri & Nouo testamento vsurpata est (quid enim Christus, & à quo, disceret? quid itidem Patres ab hæreticis?) sed vt aduersarium vrget & premit. Duo igitur illis verbis quomodo complexus sum: quod vel ex eo colligere poteras, quòd de extremo Capernaitarum quomodo verba faciens non scripsi, *alterum igitur*, sed *aliud igitur*. Quòd autem duo diuersa quomodo in vnum quali conieci: id tui ingenij explorandi causa feci: & feci secutus Aristotelem: qui crebrius duas & tres rationes in vnū coniecit, vt vnica ratio esse videantur. Si exempla desideras: Cōmentarium meum in Acroasin consule.

Vt itaque plana res sit, & plana vestri *Quomodo* vanitas, sic habeto. Interrogatio ista, *Quomodo* ad rem præsentem quod attinet, tribus cum primis modis vsurpatur: vt pia admiratio est, cum discendi studio coniuncta: vt aduersarium, sicut alia quæuis interrogatio, vrget & premit: vt execratio est, quæ aliquid detestatur: quæ execratio gemina esse potest, veritatis, & mendacij. Primo modo vsurpata simpliciter pia est: altero, partim pia, partim impia: pia, si orthodoxus hæreticum vrgeat: impia, si hæreticus orthodoxum: extremo, itidem pia, & impia: pia, si mendacium & idololatriam quis detestetur: impia, si veritatem. primi modi exemplum illud Deiparæ est, *quomodo ideris?* Luc. 1. alterius illud Christi, *quomodo ergo David spiritu eum Dominum suum dicit?* item illud Tertuliani, *quomodo ergo legimus, quæ impossibilia apud homines, possibilia apud Deum?* tertij, impium quidem, illud Capernaiticum, pium autem nostrum. Matth. 22.
de resur. carnis.
Joh. 6.

Ex his responsio patet ad vestrum *quomodo*: Qui interrogant *quomodo*, impij sunt Capernaitæ: Calvinistæ interrogant *quomodo*: ergo. Negamus consequentiam: quia fallacia est homonymiæ. Vt enim maior Vniuersalis sit, de impio execrationis *quomodo* accipiat necesse est. Quia verò minor non de impio & Capernaitico execrationis, sed vel de Christi & Sanctorum Patrum, quo aduersarius premitur, *quomodo*, vera est: vel certè de *quomodo* execrante: sed pio: quo idololatricum commentum execramur: apparet, captionem esse *ὑμνωδίας*, qua nihil efficitur. patet hinc, me pugnancia neque scripsisse, neque scribere. patet, me non mentiri, neque sine mente loqui, cum scribo, nos Sanctorum Patrum *quomodo* vsurpare. patet, cur Deiparæ *quomodo* memorem. patet, cur non consequatur, Nostrum *quomodo*, quo vestræ idololatriæ *βδελύγμα* detestamur, pia admiratio non est cum

lib. I. cap. 3.

discendi studio coniuncta: quare Capernaiticum illud est, Quòd porro sic argumentaris, Capernaiticum Quomodo est illud, quod est cum indignatione & execratione mysterij verbis Christi testati: Vestrum quomodo est huiusmodi: Capernaiticum igitur: eo inscitiam & malitiam tuam prodis. Minorem enim negamus. non mysterium, Christi verbis testatum, sed illius corruptelam & perversiōem, mendacium vestrum, detestamur. Quòd verò te suprà probasse scribis, nos mysterium, Christi verbis testatum, execrari, falsissimum est. nunquam, & nusquam, id probasti: nec vnquam, vel vsquam id probabis: vt insequēti nostra, qua institutionis verba disceptabimus, demonstrabit disceptatio. Cetera quæ effutiisti, nihil ad rem. nunquam, & nusquam, negaui, verbis illis, *hoc est corpus*, præsens Christi corpus significari. Emblemata tua tua sunt.

CAPVT II.

RESPONSIONES ILLAS VINDLICANS, QVIBVS ARGVMENTA,
pro *πλάχισια* allata, profligata sunt.

PIMO omnium scripsi, monstruosum istorum commentum, quo fingunt, Christi corpus sub speciebus sua quidem affectum esse quantitate, sed non, vt belli scilicet isti rerum & verborum Magistri loquuntur, quantitatiuè, è Scripturis non haberi: naturam veri corporis abolere: contradictionem implicare. Contrarium Gregorius iste monstrare conatur: ac è Scriptura quidem illud colligi, sic ostendit: *Si ipsum Christi corpus, sua quantitate præditum, est re ipsa præsens sub speciebus pa-*

nus & vini in Eucharistia, omnino est in illis non commensuratus. sed totum in illis totis, & totum in qualibet illarum parte: At Scriptura docet verissimum esse illud prius, ut manifeste ex verbis, hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus, supra de lib. 1. monstrauimus: igitur ex Scriptura etiam habemus, verissimum esse posterius. Connexum in præsentia non moror: minorem nego. institutionis verbis eam neq; primo libro monstrasti: neque hoc tertio monstrabis: quod suo loco patebit. Manet itaque, portentum vestrum è Scripturis neque haberi, neque colligi.

Naturam veri corporis prodigioso isto dogmate non aboleri, duobus modis probat: altero, quòd etsi diuinitus alius quidam alicubi subsistendi modus, qui supra naturam corporis est, Christi corpori competat, hoc tamen modo alter, qui corpori vi & naturâ corporis conuenit, ut scilicet circumscriptum sit, ut quæ locus illud dimetiatur, à corpore non separetur. *Circumscriptio enim & commensuratio in loco, inquit iste, non qualicumque modo, sed quatenus est quidem ex vi & natura corporis, proprietas est naturalis corporis, sicut τὸ μέγεθος ὁμοίου.*

Certissimus sum, Gregori, nescirete quid dicas. quid enim sibi vult illud tuum quatenus, *quatenus naturalis proprietas veri corporis est: quatenus est quidem ex vi & natura corporis?* intelligis. ne quam vim particula ista *quatenus* habeat? nōne restringere id, cui adiicitur, solet, & aliquid excludere? ens, quatenus ens, subiectum est primi Philosophi. ens, quatenus mobile, non quatenus ens, subiectum est Naturalis. homo, quatenus homo, *μέγεθος* est. homo, quatenus animal, sentit. vis. ne itaque circumscriptionem duobus modis considerari posse, quatenus veri corporis proprietas est, & quatenus non est veri corporis proprietas: ergò τὸ μέγεθος quoque, par & impar, & omnis affectio per se, duobus modis considerabitur: qua-

tenus affectio & proprietas est, τὸ μελαστικόν quidem hominis, par autem & impar numeri: & quatenus non est affectio vel proprietas. eadem enim omnium ratio est. quis igitur ille modus est, quo par & impar numeri, τὸ μελαστικόν hominis, circumscriptio corporis, proprietas est: quis ille, quo proprietas non est? quatenus denique circumscriptio ex vi & natura corporis est, & quatenus ex ea non est? quatenus τὸ μελαστικόν ex natura hominis, & quatenus non ex hominis, sed Arcadici pecoris natura est? Quid tibi vis hæreticis istis obstrepitaculis? quid iridem illis, quæ subiicis, *nam nusquam est non commensuratiue*, puta, corpus Christi, *ex vi quidem & natura sui corporis: sed vi atque potentia diuina supra hanc naturam sui corporis*? Vis ne circumscriptionem ita, & tunc demum, veri corporis essentialem proprietatem esse, cum alicubi propria vi, vi corporis est; cum autem alicubi est non vi corporis, sed potentia diuina, circumscriptionem illius proprietatem non esse? Sed vnde id probas? Nonne essentialia accidens essentiam ex necessitate sequitur, semper inest, & ne cogitatione quidem à subiecto est separabile? Nonne τὸ μελαστικόν homini ob rationem inest, siue hominis, siue beitiæ, more degat? nonne par & impar numero, eò quòd ex vnitatebus collectus sit, siue in auro, siue plumbo, siue bobus, siue asinis sit? Non ergo ratione modi, quo corpus subsistit, circumscriptio illius proprietas est: sed ratione essentia, ratione trina dimensionis, quam ex necessitate sequitur: adeo, ut essentia & natura corporis aboleatur, nisi loco sit circumscriptum: de quo iam iamque plura. An non proprietas, utpote effectum, posterior eo est cuius est proprietates? an corpus proprietatem istam, ut loco contineatur & circumscribatur, idcirco habet, quia ubi est, ibi loco circumscribitur, vel quia ibi est ex vi & natura corporis: an idcirco ex vi & natura corporis locoque circum-

scriptum est, quia hoc illi proprium est, atq; ita proprium, vt sine eo corpus esse non possit? Circumscriptio igitur, essentialis corporis accidens, & cum eo corporis essentia aboletur, si corpus alicubi non circumscriptum fingatur: quacunque tandem vi præsens esse fingatur.

Α' π' ἡμεῖς, quam intempestiuè huc arcessis, te nihil iuuat. ad distantiam prouoco. ac sanè aliam illius, aliam circumscriptionis, rationem esse, ne tu quidē diffiteris: cū scribis, circumscriptionem intimam, id est, *δυνάμει*, quòd loco contineri corpus possit, siue, vt tu loqueris, ordinem, aptitudinem, & potentiam, corporis ad circumscriptionem in loco, à veritate corporis separari non posse. Contrà verò tam pati posse, quàm pati, tam *δύναμει*, quàm actus, à corpore glorioso separatur.

Scire itaque debes, Gregori, circumscriptionem corporis absolute, quā corpus, corpus scilicet Mathematicum est, non Physicum, proprietatem & accidēs esse: quia corpori ob trinam dimensionem, non ob materiam & accidentia physica, competit: & accidens non commune, sed per se secundo modo, esse: quod non deperit, nec quā ad *δυνάμει*, nec quā ad actum: nisi ipsamet corporis deperat essentia: pati verò, velut ægrotare, sanari, variare, interire posse, non corporis Mathematici, sed Physici & naturalis, & naturalis quidem inglorij, quod hīc sub Luna est, affectiones esse: quo fit, vt cū corpus naturale siue psychicum Spirituale fit, inglorium gloriosum, & cælis omnibus sublimius, etiam affectiones illæ, quæ psychico & inglorio corpori competeabant, in spirituales & gloriosas commutentur. Pati itaque posse, similesque proprietates, à corpore separantur: quia inglorium gloriosum fit, Psychicū spirituale: locus & circumscriptio non separantur: quia corpus, vt corpus est, trina dimensione præditum, corpus manet, & in Spiritum non immutatur. Intell-

ligis, Gregori, quo pacto vera corporis natura aboleatur, si circumscriptio actu ab eo tollatur: quæ tamen non aboletur, si ab infirmitatibus, & huius vitæ conditionibus, vindicetur. Sed hæc de re plura capite tertio.

Alter modus, quo idem Gregorius ostendere conatur, nihilo melior est, nec multum ab isto discrepans. *Ne aboleretur quidem*, inquit iste Gregorius, *necessario veritas corporis Christi, etiam si circumscriptio ab illo separaretur, quatenus proprietas corporis est. atque ita multò minus iam aboletur, quòd hoc non fit.* De tuo quatenus, Gregori, dictum est: nunc antecedens negamus. probas, *Circumscriptio enim in loco non est intrinsecum & essentialiale quiddam vero & quanto corpori: cum sit quiddam posterius.* Quod corpore posterius est, id ei internum & essentialiale non est: Circumscriptio quiddam corpore posterius est: ergo ei non internum & essentialiale.

Nego consecutionem, quia sophisma est homonymiæ. Maior de posteriore tempore duntaxat vera est: minor de posteriori naturâ: quomodo Categoria Situs & Vbi posterior est Categoria Substantiæ & Quantitatis. Quòd si per posterius quoduis posterius, & tempore, & naturâ posterius, intelligis: maiorem negamus. Quòd si denique concludere vis, circumscriptionem in loco internum & essentialiale corpori non esse: eò quòd essentiam corporis non constituat: totum argumentum concedimus. Sed hinc nequaquam sequitur, circumscriptionem corpori nullo modo internam & essentialiem esse.

Circumscriptionem, utque loco corpus contineatur, accidens esse per se secundo modo, & ad corpus se habere, ut πὴ γελαστικὸν ad hominem, par & impar ad numerum, rectum & curvum ad lineam, priori scripto demonstravi: & tum ex eo perspicuum est, quod corpori obtrinam dimensionem competit, quam necessario comitatur: ut
pleno

pleno ore Philosophus affirmavit: tum ex innumeris Philosophi locis, quibus docet, omne corpus ex necessitate in loco esse, sicut in omni loco necessario corpus est: locum & corpus æqualia, neutrum altero vel maius, vel minus esse. Hoc accidens, quod per se est secundo modo, accidens cum sit: vtrique pars essentialis non est, nec essentiam subiecti constituit: essentialis tamen nihilo secius est subiecto: quia sicut inter subiectum & attributum primi modi nexus est essentialis & definitionis: sic inter subiectum & attributum secundi nexus est essentialis & definitionis: quia non magis hic attributum absque subiecto definiri potest, quam in primo subiectum sine attributo. Ac quia vtriusque modi subiecta & attributa essentialiter, vt definitio & res definita, coherent: idcirco tum Commenta-
 tor aliquando tres duntaxat per se modos memorat: tum Philosophus primis duobus per se modis vnum duntaxat ex accidente opponit: significare volens, eos, et si docendi causa in duos tributi sint, vnum tamen reuera duntaxat modum esse: qui illa enunciata comprehendat: inter quorum partes nexus est essentialis. Sicut ergo primi modi attributa neque *δυάμεις*, nec actu, separari à subiectis suis possunt, nisi subiectum euertatur: ita secundi quoque modi neque *δυάμεις* nec actu separari possunt: quia eodem, quo illa, nexu cum subiectis coherent.

Ac sanè vel discrimen illud quod inter hoc accidens, & accidens commune est, id nos docere poterat. Sicut enim commune accidens est, quod adesse, vel abesse, potest citra subiecti interitum: ita hoc est, quod citra illius interitum abesse non potest. hoc enim est per se & non ex accidente esse.

Liquet hinc, et si circumscriptio corporis pars essentialis non est: eam tamen nihilo secius corpori essentialem esse: cum ei per se insit secundo modo.

lib. 4. Phys.
cont. 76.

3 Phys. cont.

48. 49. 54. 55.

lib. 4. Phys.

cont. 13. 30.

1. Post. com.

30.

1. Post. com. rectè à Commentatore essentialè accidens appellatum
2. 1. cal. com. esse: quia cum subiecto essentialiter cohæret. Hæc plana
1. 5. & alibi. sunt, Gregori. nihil hîc intricatum: nihil inuolutum: quia
 veritas lucem amat: vestra autem intricata sunt, inuoluta
 obscura: quia mendacium lucem odit & fugit. Hæc e-
 gregiè, vt Damascenum, & alios Patres mittam, intellex-
 erunt Tertullianus, Cyrillus, Augustinus. sic enim Ter-
 tullianus, *Contr. Her-* dans autem locum bono & malo, corporalia ea facit,
mog. faciendo localia: quia quæ locum habent, prius est vt corporalia
 sint. denique incorporalia proprium locum non habent, nisi in
 corpore, cum corpori accedunt. Quicquid itaque corporatum
 est, id in loco est. sic Augustinus, nam spacia locorum tolle cor-
 poribus, & nusquam erunt: & quia nusquam erunt, nec erunt.
ad Dard. Ita Cyrillus, nam si verè sectionem & partitionem diuina na-
de Trinit. tura, vt illi dicunt, reciperet: intelligeretur & corpus: si autem
anal. 2. hoc: & in loco omnino, & in magnitudine & quantitate: & si
 quanta facta esset: non effugeret circumscriptionem. En subie-
 ctum, quantum: & accidens illius essentialè, circumscrip-
 tionem: quod tam arcto cum suo subiecto nexu cohæ-
 ret: vt si Deus ipse quantus esset, circumscriptus etiam ef-
 set: quod argumento est: accidens istud nec physicè nec
 hyperphysicè tolli, nisi subiectum simul tollatur.

Hinc omnia, quæ tum hîc subiicis, tum post afferes, fa-
 cile diluuntur. falsum est, omne prius sine quouis postero-
 ri, Dei potentiâ, conseruari: quæ essentialia non discerpit:
 quia nunquam suæ rationis instituta conuellit. falsum est,
 circumscriptionem actu à corpore, vim ad ridendum ab
 homine, separari posse. Quem ad modum enim par & im-
 par a numero neq; *δυναμις*, nec actu, separari potest: quod
 numerus numerus esse desinat, si nō actu par aut impar sit:
 ita circumscriptio à corpore, vis ad ridendum ab homi-
 ne, neque *δυναμις*, nec actu, separari possunt: quod corpus
 corpus,

corpus, & trina dimensio, homo homo, & ratione præditus, esse desinat, nisi corpus actu circumscriptum, homo actu sit *μελας*. Causa est, quòd eadem primi & secundi per se modi ratio est: cùm vnus reuera modus sint. Vbi ergo numerũ nobis dederis, Gregori, qui actu par aut impar non sit; etiam corpus dabis, quod actu non sit circumscriptum.

Ad extremum monēdus hīc es, Gregori: vt, antequam Categoriarum aut Logices imperitiam aliis obiciās, ad Scholas Grammaticorum te conferas, & ab illis prima Grammatices elementa discas. es enim admodum imperitus Grammatices: qui discrimen inter adiectiua nomina, & aduerbia illa, intrinsecus, extrinsecus, nondum didicisti. Quid ergò nobis Logicum, quid Philosophicum, quid Theologicum, de te polliceamur?

Maneat ergo firmũ, portentoso vestro modo, quo Christi corpus in hostia non circumscriptum, per substantiæ modum, totum in tota hostia, & in quauis hostiæ parte, ponitis, veri corporis naturam aboleri & funditus euerti: maneat denique firmum, eo contradictionem, eamque multiplicem, implicari.

Nam quod de duplici quantitatis modo garris, id contradictionem non modò non tollit: sed etiam auget: & præter vanissima & impudētissima impudentium Sophistarum obstrepatacula, quibus luci tenebras offundere volunt, nihil plane continet. Ais, *duplicem esse modum Quantitatis: alterum intimum & essentialem ipsi, qui consistit in hoc, vt per eam partes substantiæ corporeæ minime sint inter se confusa, sed alia extra alias, in ipso quidem corpore, vt collum extra humeros, caput extra collum &c: iuxta hunc modum dicere aliquod corpus quantum alicubi esse non per modum quantitatis, implicatio contradictionis esset. sed hæc nos non dicimus. Afferimus enim, corpus Christi in Eucharistia secundum se qui-*

dem esse sua quantitate extensum, & habere alias extra alias partes. alter modus quantitatis est ei accidentalis & extrinsecus: qui existit in quadam coextensione quanti cum loco. iuxta hunc modum nos dicimus corpus Christi quantum esse in Eucharistia, non per modum quantitatis, videlicet accidentalem. hoc autem minime contradictionem implicat.

Intelligis ne verò, Gregori, quid dicas, aut quid dicatis? Aut quis quæso sanæ mentis est, qui non videat, Sophistas istos in hæretico suo modo excusando velut murem in pice hære, & quò magis expedire se conantur, eò magis sese implicare?

Dicunt isti, corpus Christi sub hostia, & quavis illius parte, quantum quidem esse: sed non quantitatiuè. respondit, eos contradicentia dicere: quòd idem de eodem affirmant & negant. Qui enim quantum alicubi, non ut quantum est, siue non per modum quantitatis, qui modus est circumscriptionis, ut vel ex Cyrillo liquet, esse dicunt: ij rem eandem quantam simul esse aiunt & negant. aufer enim quanto modum, sine quo quantum quantum non est: & quantum ipsum sustuleris. Gregorius autem iste simplici hac contradictione, qua quantum alicubi esse dicitur, sed non per modum quantitatis, non contentus, eam excusando geminat. ait enim, corpus Christi sub hostia tum quantum esse, tum per modum quantitatis: itaque per modum quantitatis simul, & non per modum quantitatis: per modum essentialem: non per modum accidentarium. nonne verò hæc meræ contradictiones sunt, ipsa vanitate vaniora effugia, Scotisticis tenebriosiores distinctiones, sine teste, sine ratione, ab ista collunie in hunc solum finem confictæ, ut negligentibus (simplicibus enim non imponit) oculos præstingeret?

Sed multis modis erras Gregori, geminū istum Quantitatis modum comminiscendo. erras, cum formam & essen-

essentiam quanti, modum illius appellas. erras, vel certe male loqueris, cum essentiale illius accidens iridem modum nūcupas. Prior enim ille tuus essentialis modus, quo corpus, siue corporea substantia, partes extra partes habet, & vt Aristoteles loquitur, trina dimensione prädita om-
 nique ex parte extēta est, ipsa met corporis essentia est: posterior, vt corpus loco æquale, id est, circumscriptum locoque contentum sit, essentiale illius accidens. perinde dicitur loqueris, ac si dicas, hominis duos modos esse: alterum, vt ratione: alterum, vt vi ad ridendum präditus sit. erras, quòd posteriorem modum, hoc est, essentiale accidens, separabilem statuis, & accides hoc in ordinem communium accidentium redigis: quo simul corporis essentiam euertis: & contradictionem inuoluis: quia corpus corpus simul esse ais & negas: vt ex illis liquet, quæ modò de huius accidentis natura diximus. erras, quòd nihil essentiale esse putas, nisi quod pars est essentia, & essentiam rei constituit.

lib. 4. Phys.

cont. 8. & lib.

3. cont. 43.

Quæ de candore subiicis, eiusdem sunt farina: & sicut contradictionem, quam ego obieci, nō tollunt: sic ad rem nihil planè faciunt. Quòd albor, siue candor, aspectum dispergat, seu vt tu loqueris, visum disgreget, id candoris natura est & essentia, non modus essentialis. Da iam accidens essentialē: & non magis, quàm ipsa met essentia, separari à candore poterit. Quod de candoris extensione scribis, vanum est: iridemque quod inde extruis. Negamus enim essentiale accidens à subiecto suo separari: & quemadmodum separari nequit, nisi forma separetur: ita communicari cum nulla re potest: nisi forma cū ea communicetur. Quòd cū ita sit: contradictionem manifestam inuoluitis, cū Christi corpus quantum quidem sub hostia statuitis: sed non vt quantum, aut quanti modo, sed modo substantia simplicis, vt rotum sit in rota hostia,

& in quavis illius parte: aliudque nihil dicitis, quam album album esse per modum nigroris, nigrum nigrum per modum candoris: & in summa lucem lucem simul esse & tenebras, corpus corpus & Spiritum.

Vbienenim tu, Gregori, didicisti, & vnde probas, totum in toto & in quavis parte totum esse simplici substantiæ accidentarium esse, quantoque communicari accidentarie posse?

Totum in toto & in quavis parte totum esse, proprium est Spiritus & substantiæ simplicis, non corporis humani. humano corpori proprietatem istam assigna: & essentiam Spiritus illi assignaris, corpus atque carnem in Spiritum transformaris, contradictionem implicaris: quia rem eandem carnem simul esse dicis & Spiritum. Adeone cæci estis, ut videre non possitis, hæc duo, ut Christi corpus in Eucharistia secundum se, ut tu scribis, sua quantitate extensum sit, & partes extra partes, situque discriminatas habeat, alibi collum, alibi ventrem, & ut totum in tota hostia, & in quavis minima parte totum sit, simul stare non posse? Habet-ne ibi partes extra partes, alibi collum, alibi ventrem? ne Angelicus quidem intellectus profundum istud assequatur. Quod si situ discriminatas partes in hostia, Christi corpus habet (situatas enim situ naturali

Apud Dionys. Carthus. in 4. lib. sentent. distin. 10. quest. 1. Vide Dionys. Carthus. in lib. 4. sentent. distin. 10. quest. 1.

Thomas appellat) quæ causa est, cur ibi non ut in loco sit & circumscriptum? Nonne quicquid situm est, id in loco est? nonne situs loci est consecrarium? nullus unquam hereticus tam hæreticum, tam subtile, tam multiforme, nobis corpus obtrusit: iam sine quantitate: mox cum quantitate, sed sine modo quantitatis: iterum cum quantitate, & quantitatis modo: sed non omni: totum sub tota hostia: sed sub nulla illius parte, priusquam frangatur, totum: iterum totum sub tota hostia, & sub quavis illius parte totum. agnoscim', Gregori, Romanæ tuæ Eccle-

defiz constantiam & consensionem?

Atque his satis superque planum me fecisse puto, quot & quantis contradictionum labirynthis se inuoluant miser isti Antichristi emissarij. Superest, vt argumentum quoddam Gregorij, quod velut extremam manum esse voluit, parvis dissipemus. *Id omne*, inquit, *Deus potest facere, quod sine repugnantia & contradictione potest intelligi: at vt essentia rei alicuius sit detracta & variato quocunque illius accidente, quod sit ea posterius, & extra illam, sine contradictione potest intelligi: igitur potest diuinitus fieri, vt quauis essentia sit absque quocunque illius accidente, ac etiam, vt alio quodam modo accidentali sit affecta.* Negamus minorem. Verum quidem est, ratioque concludit, de accidente communi, quod citra subiecti interitum tam abesse, quàm adesse potest: sed non de accidente essentiali, siue per se secundo modo. Causam audiuiisti.

Euerso fundamento erroris Pontificij de præsencia corporis Christi in Eucharistia, & præcipuis illius fulcris: difficile non erit, cetera quoque omnia, tum fulcra, tum quæ super fundamentum ædificata sunt, quippe quæ iam maxima ex parte iacent, demoliri.

Argumentum I.

PRIMUM Gregorij pro *ἡλικία* argumentum erat, Christi corpus, vno eodémq; tempore, in pluribus locis diuinitus esse posse: eò quod aliquando in pluribus, in cælo simul & in terra siue prope terram, diuinitus fuerit. ac in cælo quidem & in terra simul aliquando Christi corpus fuisse, ex sessione ad dextram, & visionibus illis, quibus Apostolo visus esse Christus dicitur, ostendere conabatur: ex sessione quidem, illud ex quo in cælum assumptum est, nullo temporis momēto cælo abfuisse, vel abfuturum esse: ex visionibus autē, illud in terra, siue prope terrā fuisse,

Respondi, neutrum ex necessitate cōsequi: optionem tamen dedi, vt alterutrum eligeret, cum neutrū deberem. hanc meam liberalitatem ingratus iste Gregorius instantiam vocat. Age igitur, Gregori, denuò quā adfens despiciamus.

Vis probare, Christū suo corpore (de Christo enim, quā Deus est, nullum dubium) in cælo simul & terra fuisse. unde verò id probas? *quia, inquis, ex quo Christus, videntibus Apostolis, in cælum assumptus est, nullo temporis momento vel absuit, vel absuturus est, corpore scilicet, a cælo: donec iterum adueniat, iudicaturus mundum: interim tamen aliquando praesens in terra vel prope terram fuit, corpore nimirum.* Cedo demonstrationem, qua hæc duo demonstras. Christus sedet ad dextram, donec &c. Consedit in dextra magnitudinis in cælis: constitutus est ad dextram: est sursum ad dextram Dei sedens: ergo ita suo corpore in cælo est, vt nullo momento cælo absit, absuerit, vel absuturus sit, ante aduentum ad iudicium.

*Psal. 110.
Hebr. 8.
Ephes. 1.
Colos. 3.*

1. Cor. 15.

Nego consequentiam. Tantū sequitur, ipsam sessionem, hoc est, interprete Apostolo, regnum Mediatoris, quod totus Christus, quā homo, & quā Deus est, administrat, firmum & perenne esse: id quod firmum & perenne est: etsi Christus cælum ad momentum suo corpore deferat. Atque hoc regnum, & hæc sessio, non solum ad aduentum vsque, sed etiam in finem, vt tu loqueris, vsque dum regnum Patri tradat, firma & perennis est, ac erit: etiam tunc, cum in nubes iudex descendet: quia iudicium hoc regni illius pars est. Quod si tunc sessionis ad dextram firmitas & continuatio non interrumpetur, vbi in nubes iudex descendet: etiam non interruptur, si maximè ad momentum cælo suo corpore absit. Et plus igitur, quam debes, & angustioribus, quam par est, terminis sessionem concludis.

Quod

Quòd illa Apostoli verba, *quæ sursum sunt querite*, à me *Colos. 3.* præterita quereris, miror. Gratias enim mihi potius agere debueras, quòd tibi pepercerim. Videamus, quantopere tibi faueant. Ita priori tuo scripto ratiocinaris: Christus est ad dextram Dei sedens: quare quæ sursum sunt querenda & cogitanda sunt. Concedo. hoc enim Apostoli est. ergo Christus semper ad Dei dextram in cælo sedens fuit. & hoc concedo. vbi verò hîc tuum momentum, quòd ne ad momentum quidem extra cælum sese patefecerit?

Neque verò frustra, quod hoc posteriori scripto vrges, in cælo Christus quæreretur, si maximè ad momentum extra cælum se patefaceret: quia in cælo ordinariè quærendus est: quia quærere istud non momento fit, sed in tempore: quia in cælo semper, vt Deus est, & Deus quidem carnem indutus, inuenitur. Quanquam superna quærere, non rectè ad Christum, seu potius illius corpus, restringis. Superna enim quærere, sapere, non est tantùm Christi corpus sursum iam quærere: sed superna quærere, sapere, est supernis & cælestibus cogitationibus atque meditationibus, de Deo, de Iesu Christo, Deo & homine, vnico nostro redemptore, Seruatore, Sequestre, de vita æterna, & nostra patria, cælestique politeumate, occupari, iis delectari, cælestis patriæ desiderio teneri, & vt vno verbo dicam, mente & animo assiduè in cælo, non in terra, versari: id quod fieri posset, si maximè Christus cælo suo corpore ad momentum abesset.

Nónne verò, Gregori, si superna, non terrena, quærenda sunt, eò quòd Christus iam sursum est in cælo non in terra, impiè, & contra Scripturam, à cælo in terram suo corpore à vobis retrahitur? nónne, si sequitur, Christus sursum est, ergò superna quærite: etiam sequitur, Christus hîc in terra est, ergò quæ in terra sunt quærite? non minus enim ista, quàm illa, consequutio firma est: nec minus isti,

quàm illi congruit quod Apostolus subiicit, *quia vita uestra abscondita est cū Christo in Deo*. nōne verò vos illi estis, qui nos ad illa ipsa terrena, quæ à nobis quæri non vult Apostolus, reuocatis, cū dicitis, ne tangas, ne gustes? en quantopere tibi illa Apostoli verba faueant.

Liquet ex his, Gregorium suum illud momētum prior scripto planè non probasse. Quin potius, si ipsum sedere, consedissee, constitutum esse ad dextram in cælis, ita firmum & stabile esse vult ratione corporis, vt corpus Christi nullo vnquam momento extra cælum fuerit, concedere cogitur, ipsam sessionem, quâ certum corporis situm declarat, firmam & stabilem esse.

Sed, inquit iste, per sessionem non situm corporis, sed regiam & iudiciariam Christi potestatem intelligo. rectè, Gregori. Sed hæc toti Christo competit: firma & perennis est, etsi corpore ad momentum cælo absit. Et sicut verum est quod dicis, si quidem quod dicis rectè intelligis, cælum nunquam fuisse, vel futurum esse vacuum à Christo, eiusmodi potestate prædito: ita falsum est, eum suo corpore ob sessionis firmitatem nunquam, dum ad dextram præsidet, à cælo motum iri: quia ad dextram præsidens iudicaturus est viuos & mortuos, iudiciariam potestatem executurus. Atque hæc de illis Gregorij ratiunculis, quas priori scripto attulit.

Ceterum cū videret, se illis & parum profecisse, & parum proficere posse: alias duas rationes hoc posteriori suo scripto adfert: quas profectò si priori libro attulisset, plus effecisset, quàm illis, de quibus dictum est. Prior ratio illud Petri dictum est, *quem oportet calo capi, vsque ad temporæ restitutionis omnium*.

Hanc rationem Gregorius iste proferre non potest, quin Bezam criminetur & pungat: *Beza Calvinianus*, inquit, *versit de Græco capere*, id est, verbum *de Græco* interpretatus

tatus est capere. Atqui non capere, sed capi, Patres secutus, & perspicuitati studens, vertit. Et cur tibi verbum istud capere, siue capi, displicet? An illi duntaxat capi tibi dicuntur, qui in carceres detruduntur? Si hoc esset: vobis cum primis vox ista conueniret, qui Christi corpus detestabilibus illis vestris ædiculis & vasibus captiuum detinetis. Crede mihi, Gregori, vim Græci vocabuli verbo capi vel capere longè melius exprimi, quàm tuo, siue tuorum, suscipere. Et si Græcè legere posses: iuberem te, secundum Scripturas, in quibus vocabulum istud *δέχεσθαι* crebrius occurrit, etiam disputationem Aristotelis de loco & inani consulere: & inuenires, quæ istius vocabuli vis esset. Ad rem.

Dicto Petri, etsi momentum forsàn excipi posset, omnino euincitur, Christum vero suo corpore, quâ verum, carnibus & ossibus præditum, corpus est, posteaquam in cælum assumptum est, ita cælo contineri: vt alibi iam, non sit, quàm in cælo: nec prius in has inferiores partes, seu in aërem descensurum, quàm ad iudicium veniat, omnia restitutus. Ita sentio: ita sensi: certusque sum, Christum suo corpore, ex quo in cælum ascendit, in terra, vel prope terram, nūquam fuisse: eosque tum a pertis Scripturis aduersari, tum cælesti Christi consuetudini inuidere, qui verum illius corpus, post exantlatos labores & huius vitæ miseras, è cælesti gaudio, è summo cælo, à quo continetur, *πρὸς τὴν γῆν κατέχευται*, vt Iustinus loquitur, in has infimas terræ partes, in miseriarum vallem, retrahunt. *in Apost.* Hoc prior statim scripto tibi respondissem: si vel hoc Petri dictum, à quo procul dubio tibi metuisti, vel firmas, quibus id demonstrasses, rationes attulisses. Ratiunculas itaque tuas, non rem ipsam, oppugnaui: quòd demonstrare velle videbaris, quod non probabas. De hoc ergo tuæ confirmationis membro satis: alterum sequitur in visionibus,

Cap. 15.

Existimat iste Gregorius, Christum vero suo corpore, ex quo sursum ad dextram confedit, hîc in terra, vel prope terram, verè & *συναληθῶς* præsentem aliquâdo fuisse. hoc verò simpliciter falsum est: & nullo Scripturæ testimonio, vel probabiliter, confirmari potest. Tria Gregorius attulit: vnum ex priori ad Corinthios: vbi Apostolus scribit, Christum, ad extremum, sibi quoq; comparuisse: reliqua duo ex Actis: ex nono, vicefimo secundo, & vicefimo tertio, capite. respondi, & euici, testimoniis istis non effici quod vult Gregorius.

pag. 57.

Quid verò Gregorius? Calumniatur, me Scripturæ circumstātiās non fideliter retulisse. referam igitur ipsius verba. Sic enim postquam illa, quæ dixi, Scripturæ testimonia citauit, scripsit. *Habemus ex his, Christum aliquot annis post ascensionem visum esse ab Apostolo Paulo: & quidem ita visum ab eo esse, sicut visus est Cepha, sicut visus est Iacobo, sicut visus est plus quam quingentis fratribus & Apostolis omnibus, ut non minus ipse quam ceteri testimonium, magnam cum certitudine & fiducia, reddere posset resurrectionis corporis, ut Chrysostomus probat, Domini nostri Iesu Christi. habemus item, ipsum non modo vidisse iustum, id est, Christum: sed ita vidisse, ut, quemadmodum Ananias testatur, audiuerit etiam verbum ex ore eius: idē, similiter, ut rectē testificari posset quæ ipsemet viderat & audiuerat. habemus denique, Christum ab eodem Apostolo non eminus in calo stantem, sed sibi assistentem, ut Lucas testatur, auditum esse.* Hæc de locorum illorum circumstantiis iste Gregorius.

pag. 7. a

Has istius circumstātiās hisce verbis percensui. *Hic quatuor Gregorius urget: quod Paulus Christum, viderit: quod eum viderit, sicut, Iacobus & ceteri, tum Apostoli, tum fratres, eum viderunt: quod verbum ex ore eius audiuerit: quod non eminus in calo stantem, sed sibi assistentem, audiuerit.* Quid hic mala fide suppressum? scilicet illa Ananiæ verba, quia erit testis,

testis, &c. præterij. quasi verò de illis quæ viderat, & audiuerat, testificari non potuerit, nisi Christum a latere stantem habuerit: vt scilicet illi diceret, Quirie chære. Nonne verò tuum illud, *sicut*, quod primâ tuâ circumstantiâ iam inculcas cùm scribis, *visus est ita, vt verè posset Apostolus affirmare, se vidisse præsentem, & cominus, sicut viderunt ceteri, fideliter retuli?* sed carceris fortè vocabulum tacui. at iam ante vinculorum mentionem feceram. num illam, quam secundo loco memoras, circumstantiam præterij *visus est ei in ipsa via, qua veniebat?* vbi hæc in illis tuis, quæ recitavi verbis? num vel istam vel ceteras non confutauit? num dissimulaui Caluinum immeritò abs te flagellari? inspiciatur scriptum meum: & impudentia Gregorij deprehendetur. Quin immò seipsum mendacij arguit: cùm ex templo verba mea subiicit, quibus suum illud, *sicut*, confutauit.

Summa eorum, quæ ad istius *sicut* respondi est, Christum non minus verè ab Apostolo visum esse, quàm à ceteris Apostolis & fratribus visus sit: non tamen planè sicut à ceteris: quòd ab his hîc in terra, adhuc in terra degens & cum illis versans, quòd nondum ascenderat visus sit, ab Apostolo verò postquam ascendisset, hoc est, cælitus in cælo non in terra, degens: eoque particulam istam, *sicut*, nec apud Apostolum inueniri, nec apud Chrysostomum, cuius autoritate Gregorius abutebatur.

Quid ad hæc iste Gregorius? *Egregia verò, inquit, est ista tua consequentia, Christus ante ascensionem visus est ceteris Apostolis, post ascensionem autem diuo Paulo: ergo non est ita visus diuo Paulo, sicut, ceteris.*

Egregia verò tua frons, Gregori. Cur illa mea verba, *hic in terra, adhuc in terra degens*, in quibus vis rationis consistit, malitiosè tacuisti? non enim, in ante & post ascensionem, quamuis hoc ipsum sufficeret, rationem consti-

tui, sed in terra, & non in terra, quia post ascensionem sursum est non in terra.

Denuò itaque dico, Christū Apostolo non eo, quo ceteris visus est, quibus se videndum & palpandum prębuit, modo visum esse: quia ceteris visus est, hīc in terra subsistens suo corpore: Apostolo verò non hīc in terra, sed sursum in cælo constitutus. Circumstantiam adhuc nullam vidi: quæ euincat, Christum, cū à Paulo visus est, corpore suo in terra fuisse. Tuum enim, *sicut*, nimis vanum est: etiam tua ipsius confessione: qui fateris, eam nec ab Apostolo, nec à Chrysostomo planè, hoc est, vilo modo usurpatam esse. quo enim, quæso, modo, seu quatenus ab utroque usurpata est: quo & quatenus non est?

Ceteræ tuæ circumstantiæ nihilo sunt meliores. Christus Apostolo visus est: visus est, vt esset testis idoneus resurrectionis: visus est in via: visus est astans: Apostolus illius ore verbum audiuit: Christus ergo corpore suo præsens in terra fuit Apostolo, in illo ipso, in quo Apostolus erat, loco.

Act. 26.

Nihil minus sequitur. Visus est Christus Apostolo calitus, *ἐγενόθην, ὁμασσία ἐγενώμην*, teste ipso met Apostolo. Itaque Paulo in via iterque facienti, ipse non in via, sed in cælo visus est. astitit: in visione: verba ex illius ore audiuit: *ἐγενόθην*: quod Paulo sufficebat, vt idoneus esset resurrectionis testis. Tantum igitur abest, vt ex his præsentia corporis Christi hīc in terra concludatur: vt inde contrarium efficiatur. Firmius ergò meum, *potuit*, est, quàm tuæ sint circumstantiæ: quanquam non simpliciter scripsi, id fieri potuisse, sed id quoque factum esse. hæc enim, mea verba sunt: *Ac sanè ita se rem habere, quā ad aspectum, quā ad auditum, non obscurè liquet ex illis locis, in quibus profectiois Pauli Damascum, & visionis illius, de qua Ananias loquitur, mentio fit: quæ verba tu callidè præteriisti: vt te meo, potuit, oble-*

Pag. 7. b.
Act. 9. 22.
26.

oblectares. quamuis hoc ipsum sufficiat ad ostendendum, te nihil ex necessitate probare. quod enim aliter se habere potest, id necessarium non est: cuiusmodi illa esse oportet, quibus nostra fides inniti debet.

Sequētibz meis verbis paucis historiā illam profectio- nis, ex Actis memorauī: & in summa docui, quod ad illam visionem attinet, Christum non hīc in terra, sed cēlitus Apostolo locutum & conspectum esse: secundum alias hac eriam vsus ratione, quod si in terra pręsto fuisset suo corpore, non minus à comitibus Pauli visus & auditus fuisset, quā à Paulo.

Ad hoc iste, *nego consequentiam. non enim si à Paulo comi- nus Christus visus & auditus est, necessario à comitibus Pauli videri & audiri debuit.*

Cur id, Gregori? nōne corpus humanum & aspecta- bile, aspectui pręsens, ab omnibus cernitur, quotquot o- culos ad cernendum habent? sed teneri oculi possunt, ne videant: vt de illis legimus, quibus cum Christus Emaun- ta proficiscebatur. rectē. sed hīc nihil tale Scriptura me- morat: quę non magis hīc illud tacuisset, si factum fuisset, quā alibi tacuit. Quamuis tu, quod modò dico, non dixeris: sed aliud: quod satis ostendit, te ad Scripturarum splendorem magis cęcutire, quā oculos noctuarum ad lumen Solis. Vbi enim, quęso, apud Lucam legisti, oculos discipulorum prohibitos vel detentos esse, postquam iam Dominus euauisset? nōne, simul se comitem prębuit, eorum oculi tenebantur? nōne, priusquam à *Pharis* ab illis fieret, eorum oculi patefcebant? & tu illorum oculos tum demum prohibitos & vi diuina impeditos esse dices, posteaquam à *Pharis* ab illis factus est, vel vt tu periculosē loqueris, euauit? quid opus erat teneri oculos, ne absen- tem conspicerentur?

Miraculi tui scriptura quoque non meminit. stupefce-

Act. 22.

Act. 26.

bant comites: non quòd, cùm Christus Paulo loqueretur, ab eo què videretur, ipsi cum nec audirent, nec viderent: sed quòd, vt Apostolus ipsemet narrat, cælestis illius luminis exuperantia circumfunderentur & prosternerentur. hoc videntes stupecebant: & stupefacti, teste Luca, vocem quidem audiuerunt: sed neminem viderunt.

Quid si hoc ipsum, Gregori, quod Paulus vidit, comites quoque vidè? sanè, si loca illa, quibus illa Pauli profectio cælestis què visio memoratur, diligenter considerentur: nō aliter Dominum Paulus vidisse videtur: quàm exuperantis illius luminis, quo subito prosternitur, ratione. Nam si ipsum Domini corpus vidit: vel illo momento, quo lumen illud ingens conspiciatus est id vidit: vel dum prostratus humi iacet: vel dum & postquam erigitur. primum probabile non est: id què tum, quòd luminis istius exuperantia illius oculi momento sic præstinguuntur: vt cernere nihil amplius possit: tum quòd humi iacès rogat, *Domine quis es?* quod non rogasset: si Dominum vulnerato suo corpore conspexisset.

Act. 22.

Alterum & extremum minus sunt probabilia. Dum enim humi prostratus iacet, audiuisse quidem dicitur: sed nihil vidisse: quippe qui videre tunc nihil potuit. Quem admodum enim, dum erigebatur, nihil quicquam cernebat: ita quoque dum humi iacebat, ne quicquam videbat: quòd cæcitas ista splendorem & exuperantiam luminis ex templo consecuta est, ipsomet Apostolo dicente, *cum verò non viderem ob splendorem illius luminis*. Hoc non scribo: quòd litem cuiquam intendere hac de revelim: sed tantum vt ostendam: aduersarium nihil prorsus ex hac visio-
ne pro suo commento euincere. non solum enim inde nō habetur, Christum vero suo corpore in terra Paulo astitisse: sed ne illud quidem, quòd ipsum Christi corpus in cælo à Paulo conspectum sit: id què non solum a podisticè non
habe-

habetur: sed etiam non probabiliter: cùm contrarium, vt dicebamus, reuera sit probabilius. Nihilo secius tamen Apostolo verè Dominus apparuit: ei que tum visus, quàm ad lumen illud, tum verè locutus est: quod satis erat, vt idoneus testis fieret reiurrectionis. immò verò plus longè ponderis hæc cælestis visio habuit: quàm si in terra, in eodem, in quo Paulus erat loco, ei apparuisset.

Quod de via repetis, & tum priore scripto, tum paulò antè confutatū est, ostendit, frontem te perfricuisse. In via Paulo Dominus apparuit: in via Paulo locutus est, hoc est, vt tum Lucas, tum ipsemet Apostolus, Anania *Act. 9.* verba interpretatur, Paulo proficiscenti iterque facienti, *Act. 22.* eo que in via constituto Dominus apparet & loquitur, sed cælitus non ex via, cælesti, non terrestri visione. ibi iustum vidit: inde ex illius ore verba audiuit, testibus, secundum Scripturas, etiam sanctis Patribus, Ambrosio & Augustino: quorum ille, Christum in cælo nō in terra visum, *in 1. ad Cor. 15.* hic, de cælo non de terra locutum esse, disertis verbis testificatur. sic enim Ambrosius, *Apparuit illi Paulo pri-* *in Epist. Joh. tract. 10.* *mum in cælo: post oranti in templo. sic Augustinus, Iam non inuenis Christum loqui in terra. inuenis illum loqui: sed de cælo: & de cælo quare? quia membra calcabantur in terra. Persecutori enim Paulo dixit, Saule, Saule, quid me persequeris? Profectò nisi impudentiæ callum veræ carnis hostes obduxissent: nunquam rebus, adeò perspicuis, tenebras offunderent. Quod enim ad hanc visionem, qua proficiscenti Paulo Dominus apparet, attinet: tam clarum est, cælestem visionem esse, Christumque de cælo non terra Paulo locutum & visum esse: vt clarius vix quicquam dici posse videatur. nihilo secius isti bellè corpoream Christi hîc in terra præsentiam ea se demonstrare posse existimant. sed quibus Scripturis? quibus Patribus? adeòne sterilibus hîc est ager Iesuiticus: vt Patrem nullum proferat: & Patrum*

alioquin, & vitricorum feracissimus?

Eâdem verò quoque frôte Gregorius iste falsum pronunciat quod scripsi, Paulum cœlitus prostratum esse. nōne verò cœlitus prostratus est, si cœlesti illo lumine, vel ut tu, Gregori, loqueris, luce de cœlo circumfusus corrui? nōne turris, ista fulmine, de cœlo tacta est? nōne qui sclopeto per fenestram vulneratur, de fenestra vulneratur? sed hæc lux, inquis, in cœlo non māsit: sed in via refulsit. etiam fulmen in cœlo vel aëre non manet: sed per aërem, per ligna, per saxa, pertinet. illa lux, inquis, quæ in via refulsit, à comitibus visa est: quamvis non nisi à Paulo visus fuerit in ea luce Christus: cuius præsentis potentia est prostratus. nugæ, Gregori. ostende, si potes, vbi vel Lucas vel Apostolus dicat, Christum suo corpore in lumine fuisse. ostēde vbi dicant, Paulum potentia Christi, in terra præsentis, prostratum esse. An cum lumine ipsū quoque Christi corpus cœlitus in terram momento delatum est? an momento corpora gloriosa mōuebuntur? sed quo pacto cœlitus in terram cum illo lumine delatum est, si cœlo, vsque ad tempora restitutionis omnium, continetur? Quod si delatum est, quo modo continenter in cœlo permanfit? num in illo lumine simile illi, quod in cœlo manebat, corpus est generatum? an potius illud in cœlo ita fœcundum est: ut simile corpus, veluti splendorem & radium ad nos transmittat? sed qua ratione quod in lumine ad terram corpus erat, vnum & idem cum eo fuit quod in cœlo permanfit? num continuum illi fuit? O monstrum humani corporis!

De hac itaque visione, qua Christus in via Paulo apparuit, satis de ceteris videamus. Illam ergo, cuius in priori ad Corinthios Apostolus meminit, eandem cum ista, de qua diximus, esse: hanc ab Apostolo innui, cū sibi omnium postremo visum esse Dominum scribit, plane dubium non est: & Ambrosius, verbis modò citatis, in illum

lum locum testatur: quod ipsum Gregorius iste faterur. eadem igitur vtriusque ratio est: quæ autem visionis in via ratio sit, expositum est.

His, & ceteris, quibus cōtra Gregorium sum argumētatus, aliud nihil respondet, quàm quòd dicat, se *ex circumstantiis illius loci*, 1. Cor. 15. probasse, testari eo loco Apostolum, se Christum ita vidisse, quo modo eum alij Apostoli viderunt, presentem in terra. Quid Apostolus testetur, quid iste probarit, quàm verum istius ita & sicut sit, patet ex antecedentibus. nobis in præsentia satis est, eandem huius, cuius prior ad Corinthios meminit, visionis, & illius in via rationem esse. de illa ergo visione seu patefactione, qua *ap- p-rius* cognouit Apostolus, non amplius laboro. Tuum, non secus, non secus atque reliquis Apostolis, Scriptura non habet. realem visionem concedimus: corpoream quoque non inficiamur: cælestem verò fuisse, nō terrestrem, è Scripturis discimus.

Quòd te visionem illam, cuius posterior ad Corinthios meminit, commemorasse negas: meque falsò id tibi impegisse scribis: in eo tui similis es. nōne enim expresse illam commemorasti, cū ita scripsisti, *Sed nōne, dicit aliquis, raptus illo tempore Apostolus est vsque ad tertium celum?* &c. Etsi ergo cum ceteris, veluti commentu tui fundamentum, hanc non coniunxisti: mentionem tamen illius fecisti: quod mihi satis fuit, ad ostendendum, quod propositum erat, te scilicet trinam duntaxat visionem percensere: sicut etiam num satis mihi est, ad impudētiam tuam patefaciendam. sed maior tua, Gregori, impudentia est, quòd nō tantum falsum, sed falsarium quoque dicis quod de Ambrosio hisce verbis scripsi, *Certe Ambrosius, bis tantum Dominum Apostolo apparuisse scribit: in celo: & in templo, in ecclia.* quid hīc falsarium? immò quid minima queque dignū reprehensione? nōne duas duntaxat visiones

in 1. Cor. 15.

memorat, cum ait, *apparuit illi primum in calo: post oranti in templo?* si ergo duas duntaxat memorat: nonne rectè verissimèque scripsi, cum bistantum Dominum Apostolo apparuisse scribere, id est, geminam duntaxat visionem percensere: sicut de te quoque scripseram, te trinam tantum percensere? quasi verò particula *tantum* cum verbo *scribit* construi nequeat. qua denique fronte scribis, me locum istum Ambrosij non citasse? nonne locum in margine citaui in 1. Cor. 15.? inspiciatur prior octauæ paginæ facies. an ille dolo malo agit, qui loca annotans, verba non semper annotat? atqui non semper necesse est. ostendunt ista, te & exulcerato esse animo: & quod respondeas non habere.

Superest locus ille Actorum 23. ex quo maximè se argumentatum esse dicit. respondi, hunc quoque locum apodicticum non esse, hoc est, necessariò non concludere, Christi corpus in terra Paulo astitisse: eò quòd aliis rationibus ei astare potuerit: in primis quidem in visione: quo inter ceteros, modo Prophetis olim se solebat patefacere, ac quia ex hypothese cum isto disputans, verbo standi supra Paulum, usus sum: idcirco nunc iste, non tantum vim verbi Græci, sed ipsum quoque verbum, ignorans, *certe verbum ἐμὴς, inquit, non super stare sed ad stare seu adesse, ut aliàs passim eo loco significat.* Sinugari vellem, ut Gregorius iste nugatur, responderem, Participium, ἐμὴς, neque super stare significare, neque ad stare: sed hanc ipsius verbi ἐμὴς vim & significationem esse. Sed mihi satis est, quòd & huius, & aliorum vocabulorum, quem ad modum & rerum vim rectius intelligam, quàm iste Gregorius.

Act. 18.

Quæstio est, inquis, quo modo adfuerit. respōdeo, eum eodem modo hîc Paulo, illius animandi & confirmandi causa, adfuisse: quo idem Dominus eidem Paulo, itidem cum cōfirmans, alibi adfuit, in visione scilicet. hoc modo
totus

totus Christus, vt Deus & homo, adesse potuit : sed hoc non est in terra vel prope terram esse: sed typum & imaginem sui ita phantasiæ imprimere: vt ante oculos præfens esse videatur.

Habes ita, Gregori, responsum & solidum & perspicuum: ex quo non solum intelligis, quantopere visiones illæ, quas vrges, tibi patrocinentur, & quàm artificiosè & exquisitè terrestrem illam tuam præsentiam demonstraris: sed etiam, an certi quid habeam quod respondeam. Quod enim priori scripto in vtramque partem tecum disputanti, optionemque dedi, vt, cum neutrum deberem, alterutrum eligeres: id non feci, quòd existimarim, Christum post ascensionem, vero suo corpore, quàm absolutè corpus est, hinc in terra vnquam fuisse: sed vt intelligeres: vanissimum planè tuum argumentum esse, & neutrum eorum quæ te demonstraturum promisisti, à te probari. Quemadmodum verò nunc terrestrem corporis præsentiam visionibus illis egregiè demonstraisti: sic eiusdem corporis sacramentalem siue magicum illum vestrum modum initio capitis apodicticè euicisti: vt ex iis quæ a nobis dicta sunt liquet.

Subiicit demonstrator iste, *ac sanè certissimus sum, Fortunate, nescire te quid & quorsum loquaris: cum aduersus modum ipsum existendi Sacramentalem hinc ais, &c.* Sanè certissimus sum, Gregori, nescire te quid & quorsum loquaris: cum quod dixi non intelligas. Scripsi, si maximè probares, id quod probabis cum mare piscibus destitueretur, vnum idemque corpus duobus simul in locis esse: confectarium tamen non esse, vt sub infinitis simul hostiis, infinitarum hostiarum minimis quibusque particulis, totum sit, ipsoque aëre subtilius corpus: hoc enim vestrum commētum gemina illa, quam inter cetera ad illud excusandum commēti estis, totius consideratione, siue vt vos eleganter

loquimini, totalitate, nihil planè iuari: quòd locum non habeat in corpore humano. Audiamus vter nostrum sciat quid & quorsum loquatur.

Diony. Car-
thus. in 4. sen
tent. dist. 10.
93.

Sic apud Dionysium Ægidius Romanus, *Quamuis*, inquit, valde mirabile sit, quòd corpus Christi, tam magnum, sub dimensionibus tam parue hostie continetur: tamen secundum ineffabilem fidei veritatem fateri compellimur, quòd non solum totus Christus in tota sit hostia consecrata. sed etiam in qualibet eius parte: quod triplici via ostenditur. post explicatam triplicem istam viam, prima via ingreditur: & sic institutum suum ostendit. Porro, inquit, in rebus corporalibus duplex consistit totalitas: una essentialis: alia dimensionis: sicut albedini totalitas competit dimensionis, qua extenditur extensione superficiei, sicque albedo est tota in superficie tota & pars eius in parte illius: totalitas autem albedinis quiditativa seu essentialis & definitiva, qua per genus eius ac differentiam designatur, secundum quam totalitatem non est tota in toto & partim in parte, neque dividitur divisione superficiei, immò est tota in tota superficie & tota in qualibet eius parte. Similiter quoque est in substantiis: quoniam lapis secundum suam totalitatem dimensionis est totus in aliquo loco, & pars in parte: sed quo ad suam totalitatem essentialem specificam, est totus in toto individuo suo, & totus in qualibet eius parte: cum qualibet lapidis pars sit lapis. Cumque tota substantia panis vertatur in totam substantiam corporis Christi, loquendo de totalitate essentiali non dimensionis (hac quippe conversione convertitur quid in quid, non quantum in quantum) hinc ex vi Sacramenti Christus est sub hostia solum secundum totalitatem substantialem. Quemadmodum ergo ante conversionem tota substantia panis, quo ad istam totalitatem, fuit in qualibet hostie parte: ita post conversionem totum corpus Christi in qualibet parte est hostia, &c. Hæc Ægidius idem Thomas.

Summa est: Torum aliquod, seu accidens, siue sub-

stan-

stantia sit, duplici considerari ratione posse: ratione essen-
 tiæ & τοῦ τί ἐστίν: & ratione dimensionis, quatenus scilicet
 dimensionem habet & extensum est: seu, vt Magistri no-
 stri loquuntur, totum dimensionum est, ratione totalita-
 tis dimensionum: quam totum aliquod vel per se habet, vt
 quantum: vel ex accidente, vt qualitas, color, albor, per &
 propter quantitatem, propter superficiem. Quemadmo-
 dum igitur albor, qui in pariete est, si dimensionis & ex-
 tensionis ratio habeatur, totus in toto quidem pariete
 est: sed non totus in quavis parietis parte: qui tamen es-
 sentia & τοῦ τί ἐστίν ratione habita, quod color aspectum di-
 spersens est, totus in toto pariete & quavis parte totus
 est: & quemadmodum aër totus in toto cœnaculo est:
 sed non totus in quavis illius parte: si dimensionem spe-
 ctemus: qui tamen totus & in toto & quavis parte est ra-
 tione essentia, qua aër id est quod est: ita corpus Christi,
 licet magnum, totum tamen sub tota, licet exigua, ho-
 stia, & quavis illius parte est: si vt isti loquuntur, totalitas
 quiditatiua, essentialis, & definitiua, quæ genere & diffe-
 rentia designatur, spectetur: non totum, si totalitas di-
 mensiua consideretur.

Adhuc nō, intelligis, Gregori, quid locutus &, quorsum
 locutus sim? ita ne stupidus es, vt nō intelligas, quid de hu-
 mano corpore & dissimilib. partibus dixerim? interrogas
 ne, an aliquod omnino corpus sit, quod non vtrunque ha-
 beat: & essentiam substantialem, compositam ex materia
 & forma: & extensam, siue, vt tu loqueris, dimensionem
 quantitatem? habet ne Mathematicum corpus essentiam
 substantialem ex materia & forma compositam? Sed pau-
 cis nos expediamus.

Duplici potissimum ratione illa sua duplici totius
 consideratione Magistri tui sophisticantur: suamque tum
 inscitiam, tum malitiam, sicut tu quoque, produunt. Pri-

3. p. Sum. q.

76. & apud

Dionys. d. 10.

93.

3. Phys. cont.
43.

mò enim falsum est, corpus absolute acceptum, quatenus trina dimensio est, hac duplici considerari ratione posse: quia dimensua & quiditatiua totalitas vna & eadem est: cum essentia & definitio corporis sit, quòd omni ex parte extensum sit, trinaque dimensione præditum. Si ergo sub hostia est totalitate essentiali: etiam ibidem est totalitate dimensua. eadem corporatæ substantiæ, quâ corporata est, ratio est. Deinde quod de candore, aëre, lapide, pane, & ceteris id generis dicitur, quòd totum in toto sit, non autem totum in parte, ratione dimensuæ; ratione verò essentialis totalitatis & in toto & in quavis parte totum: id de illis duntaxat rebus, quæ ὁμοιομερεῖς sunt, verum est: de illis verò nullo planè modo, quæ partibus constant dissimilibus, est. ne totum corpus humanum, siue dimensionem, siue essentialem totalitatem spectes, thorax, venter, crura, pedes, in capite, in cerebro, in oculo, in pupilla? immò est. ne corpus Mathematicum totum in quavis parte, in sola longitudine, in quavis longitudinis parte? ô Sophistas infortunatissimos! Intelligis ne tandem, quid & quorsum locutus sim? Cur nihil ad mea verba respondiisti, quibus disertè nego, hanc totius distinctionem humano corpori, quod partibus constat dissimilibus, conuenire?

Sed inquis, *nos hac distinctione non magnopere indigemus*. Cur ergò magistri tui ea indiguerunt? cur Aegidius, cur Thomas, ea indiguit? *non dicimus*, inquis, *Christi corpus tantummodo essentia sua præditum sine quantitate existere in Sacramento: sed omninò asserimus, illud ibi esse quantum*. nōne verò Thomas idem asseruit? nōne Aegidius? qui tamen hac distinctione e-guerunt. Audi rursus Aegidium: *Et quoniam*, inquit, *totam substantiam corporis sequitur totalitas propria quanti-*

apud Dionys.
d. 10. q. 3.

tati

tatis: ideo etiam secundum istam totalitatem dimensionum totum corpus Christi est in qualibet hostie parte, per concomitantiam naturalem. audi Thomam: *natura autem substantie tota est sub qualibet parte dimensionum sub quibus continetur: sicut sub qualibet parte aeris tota aeris est natura.* &c. hinc Christus est totus sub qualibet parte specierum panis. Vis-ne Sacramentali vestra conuersione non solum quid in quid, vt vult Ægidius, sed etiam quantum in quantum commutari? Tempus est, vt helleboro cerebrum purgetis. Quod Antisiodorensis vult, illius contrarium vult Ægidius: Ægidio Thomas contradicit & Durandus: Thomæ & Durando Scotus: Scoto Dionysius: Dionysio Henricus: Henrico Thomas & Dionysius: Dionysio & Thomæ iterum Scotus: qui, vt scribit Dionysius, à communi Theologorum, id est, Theologastrorum, doctrina, qua tum Philosophicæ, tum Theologicæ, veritati vim inferri vidit, crebrius recessit. Quid quod vnus & idem modò hoc, modò aliud dicit. inspiciatur quæso Dionys. Carthus. saltem 1. 2. 3. 4. 5. 6. quæstione, distinctionis decimæ, in 4. Sententiarum: & apparebit, Thomam quoque sibi constare, vt hodie sibi constant Iesuitæ: qui quæstione prima Christi corpus, prout sub Sacramento est, partes distinctas & naturali situ discriminatas, vel, vt ipse loquitur, situatas habere ait: tertia verò negat: cum ait *sicque corpus Christi situaliter esset in Sacramento & circumscriptiuè, quod improbatum est supra.* Sed concomitantia scilicet situs ex hisce contradictionibus vos expediet. Falleris, Gregori, sicum illis tuis Vtopiciis tibi negotium esse putas.

Ad extremum scribit iste Gregorius, me rursus negare, Christum in terra vel prope terram apparuisse Paulo. Qua fronte, Gregori, vocabulum *rursus* vsurpas? nōne

hîc primùm istud tuum sophisma diluo? nōne hîc primùm Caluinum à tua vindico criminatione? quæ tamen à me præstita esse paulo antè sine fronte negasti. & prior itaque scripto, & hoc altero, paulò antè, plus quàm satis hoc tuum sophisma profligatum est. *Ex verbis*, inquis, *Anania intelligi potest, voculam in via ad Dominum etiam esse referendam.* Cedo, Gregori, illa Ananiæ verba: ex quibus id intelligi potest. num quia scriptum est, *apparuit tibi in via qua veniebas?* si scriptum esset, Dominus in via apparuit tibi: in speciem quidem aliquid, reuera autem nihil diceret: nunc cum contrà se res habeat: nihil omninò dicis. Sed in Germania mecum Gregorius iste disputat. de cælo disputaret, si Christus esset: sed videat, ne tandem aliquando cum infelicis istius in Germania disputationis apud inferos poeniteat.

Argumentum II.

ALterum Gregorij argumentum, primo *analogia* erat: Si vnus locus diuersa duoué corpora potest capere: etiam vnum idemque corpus in duobus & diuersis simul locis adesse potest: Sed verum prius: verum igitur etiam posterius. Transsumtum, quod falsissimum est, clausis illis ianuis, sepulchri lapide, intus clauso Deiparæ claustro, cum primis probare nitebatur: quibus cum cælum coniunxit, quod Christus, cum ascenderet, penetrarit.

Ad singula ordine respondi: ostendi que, his nihil prorsus ex necessitate probari: immò verò ne probabiliter quidem: fidem autem nostram non quibusuis inniti, sed necessariis: eo que eiusmodi testimonia non sufficere ad articulos fidei constituendos. ad prius meum scriptum lecto;

lectorem remitto. nunc antequam vanissima Gregorij, quæ adfert, sophismata diluam: vt res eò magis sit perspicua, sic aduersus Gregorij ianuas, lapidem, claustra, cælum, id est, contra penetrationem, ex iis quæ dicta sunt, argumentor:

Circumscriptio, vtque locus & corpus æqualia sint, essentiale corporis accidens est, quod à corpore neque *διωκεται*, nec actu separatur: fieri itaque nullo modo potest, vt duo corpora simul sint, vtque alterum permeet per alterum. ratio consecutionis perspicua est. cùm enim æqualia sint locus & corpus: id quod est circumscriptum esse: sicut locus totum corpus continet: ita corpus totum occupat locum: vt aliud ab eo loco corpus capi non possit. antecedens ex iis patet, quæ initio capituli sunt disputata.

Hinc est, quòd omnes, qui vnquam vixerunt sapientes & sanæ mentis homines, penetrationem, vtque duo corpora simul sint, pro re omnium absurdissima, & quæ esse simpliciter nullo modo possit, habuerunt: absurdissima igitur est, esseque nullo modo potest. ratio consecutionis plana est: antecedens ex Philosophis & Theologis probatur: ex Aristotele, cù Interpretes, *lib. 4. Phys. cont. 8. 27. 53.* Græci, Arabes, Latini, astipulantur: & Damasceno: *ss. de Fid. Orthodox. lib. 1. cap. 4.* qui planè Peripateticè scribit *fieri nullo modo posse: vt corpus permeet per corpora: nisi alterum quidem diuidat: alterum verò diuidatur:* ex Guilmundo vestro: cuius hæc sunt verba: *quo modo enim in solido corpore panis alterum corpus latere possit, videri non potest.* *de Sacram. lib. 3.*

Nec est, quòd obstrepas, Gregori, id naturaliter, & si vis corporis spectetur, verum esse: diuina verò potentia contra fieri. Vis enim & potentia diuina naturam seu essentiam & essentiale illius accidens,

definitionem & rem definitam, vt expositū est, nunquam
discerpit : quòd alterum absque altero esse non possit.
Quocirca Damascenus ait, *ἀδιώαν σαμα ἀξ σαμάων
διήκειν* : significans, id nullo planè modo, etiam non di-
uina, fieri posse: quòd hæc sua instituta non conuellat: ne-
que corpus simul corpus & spiritum esse velit.

Quod ex eo quoque planius perspicitur : quòd Deum
corpus non esse demonstraturus, inter cetera ex eo quo-
que id demonstrat : quòd si corpus esset: nequaquam per
omnia permearet: quòd fieri nullo modo possit : vt cor-
pus permeet per corpora. Quod si naturaliter duntaxat
id verum esset: potentia verò diuina contrà fieret: nihil de
Deo Damasceni ratio concluderet: qui & corpus esse pos-
set : & nihilo secius omnipotenti sua vi corpora ceteraq;
cuncta permeare.

Iacent vno ictu ianua, lapis, claustrū siue claustra, coe-
lum atq; cœli Gregoriani. Videamus paucis quid nouicia
Vtopia de singulis adferat.

Responsionem meam de clausis foribus, qua in sum-
ma respondi, clausis foribus venire, non esse solidam li-
gnorum materiam penetrare: cūm omnipotenti vi adi-
tum sibi patefacere, imperareque suæ creaturæ Dominus
potuerit: vt transitum Creatori suo concederet: quinque
rationibus infirmare conatur.

Prima est: Gemina ista ingressio insigne miraculum
est: igitur corpus Christi per ianuas non cedentes permea-
uit: vana consecutio. miraculum est & manet: etsi corpo-
ris veritas non aboleatur. clausis foribus venire non est
fores non cedentes penetrare. clausis foribus venit : etsi
Creatori transitum concesserunt. ita clausas ianuas ac-
cipimus & interpretamur. Quid verò sibi illud tuum
vult, *vt etiam dicis* ? vtranque ne locutionem Euangelista
vult.

vsurpat & istam, cum fores essent clausæ? & illam, ianuis clausis? nonne verò utrobique eadem locutio est, τῶν θυρῶν κλεισμένων? sed hisce græcarum literarum scientiam ostentare voluit iste Gregorius.

Altera Gregorij ratio est, à priori tantū distans, quantum à terra cœlum: si, inquit, quod Euangelista significat non hoc ipsum est, nempe Christum ianuis adhuc clausis, ad discipulos penetrasse, nullum planè poteritis ex ea Euangelistæ narratione colligere miraculum. & falsum, & verum hoc tuum connexum est: falsum de miraculo vero, quod corpus corpus relinquit: verum de miraculo falso, quale vos fingitis: quod naturam corporis funditus evertit.

Sed quærit miser iste Gregorius, vnde nobis constet, ianuas illas Christo non clauē, aut alia aliqua vi naturali, reclusas fuisse. digna Gregorio quæstio. fabrum scilicet ferrarium noctu circumduxit Christus: aut à portitoribus expectabatur. hoc cerè inquit Euangelista non dicit. quid hoc? nosti ne quid loquaris? fortè dicere voluisti, non negat. si id non negat Euangelista: eoque fieri potuit: qui vos penetrationem vestram demonstratis? vnde quæso eam habetis? vbi eam asserit Euangelista? quid verò, Gregori, si intus pessulis & fulcris benè munitæ fores fuere? aperitne extrinsecus clauē potuere? apage cum vanissimis tuis obstrepticulis. ferrea porta Petro, Paulo & Silæ *Actor. 12. & 16.* fores omnes sua sponte cesserunt, & transitum concesserunt: & ipsimet Domino, ad iussu illius, non paterent? Tu simile quid è Scripturis pro tua chimæra, si potes, adfer. Sed quid afferres, cum quid effutias, nescias? *discipuli in Johan. lib. 12. cap. 53.* inquit propter metum Iudeorum, ut ait D. Cyrillus, & patet ex *Matthæo, ianuis clausis domi se continebant.* Vbi huius metus apud Matthæum mentio? vbi apud Cyrillum? nonne Iohannes illius meminit? apparet, Gregori, te nec in Scri- *Cap. 28. Cap. 20.*

pturis Sacris, nec in Patribus, vigilare: sed quicquid in buccam venit, conuitia, maledicta, mendacia, impotentem & inscium effutire.

Tertia ratio sequitur, *In eo Christi ingressu tale miraculum confitendum est, quod planè fuerit supra naturam: ita ut neque modo aliquo naturali factum fuerit, neque potuerit fieri illud idem quod Christus fecit:* clausas ergò ianuas vero suo corpore penetrauit. antecedens concedo: si postrema verba, *neque potuerit fieri illud idem, &c.* sic intelligis, ut nò potuerit fieri nisi à Christo & vi diuina: sed consecutionem nego. Siue enim Creatori suo, instar aëris, cessere ianua: siue ut Petro & Paulo cesserunt: sola vi diuina id factum est: nec vlla vi naturali, non machinis, non tormentis, hoc ipsum fieri potuit.

Quarta est: *Christus eo modo ianuis clausis ingressus est, qui nulla humana ratione possit intelligi, sed plenus admirationis fuerit:* non igitur omnipotenti vi ianuas aperuit: sed eas, non cedentes, penetrauit. Et consecutio vana est: & antecedens. Et si enim admirationis plena ingressio fuit: intelligi tamen potest: sicut intelligi illa Apostolorum potest, penetratio intelligi non potest: quia quod nihil est, id intelligi non potest. Neustadianas portas, bene clausas, crebrius per alium aperui: tu nunquam Ingolstadianas, plus itaque possum quàm tu Gregori, quanquam aliud hìc respectum expectassem.

Extrema & Achillea ratio, à Patrum autoritate sumpta, hæc est: *Cyrillus, Chrysostomus & alij Patres, in eo maxime miraculum ponunt: quod cum Christus post resurrectionem verum habuerit corpus: tamen clausis ianuis ingressus ad discipulos fuerit: per ianuas itaque clausas verum Christi corpus penetrauit.* vana consecutio est: vana itidem illius

illius confirmatio. n̄ miraculum, & verum miraculum fuit, cum Petro & Paulo sua sponte ferreae quoque fores cedebant : & hic Seruatoris ingressus miraculum non fuerit : praesertim si instar aëris ianuæ cesserint ? Quin immò contrarium efficitur. Si enim Christus post resurrectionem verum corpus habuit : circumscriptum illud habuit : eoque fores non penetrauit . Patribus quos citas non iuuaris. per inuia septa corporibus, inoffensa compage, corpus, vt Ambrosius loquitur, inse-ruit. Sed intellige tu per inuia quidem, vt idem loquitur, vsu: Creatori verò suo cedentia : quia corpus per corpus non permeat, nisi alterum, vt Damascenus testificatur, diuidat : alterum verò diuidatur. Chrysostomum vestro more truncas & corrumpis. Sic ille, *Sed id mirandum est, quòd Phantasma eum non sunt suspicati. clausis enim foribus & repente est ingressus : & mox: die vero non venit: vt omnes congregarentur. valde enim timebant : nec ostium pulsauit : sed repente astitit.* Quid hîc est quod à me callidè sit citatum ? an praeter calumnias responsionem nullam habes ? homilia secunda de Symbol. non magis te iuuat. fide tenendum est quod Scripturis expressum est: etsi rationem reddere non valeamus. Vbi verò in Scripturis vestra expressa est penetratio ?

*In Luc. lib.
10. cap. 24.*

*Desid. Or-
thod. lib. 1.
cap. 4.
In Ioh. ho-
mil. 85.*

Illud Augustini, *per clausa ostia*, idem cum illo Ambrosij est, per clausa ostia membra iuuenis introducta sunt : sed à membris diuisa, membrisque cedentia : cum corpus per corpora permeare nequeat : nisi alterum quidem diuidat : alterum verò diuidatur: eò quòd circumscriptio corporis tollitur : & cum ea corporis natura. nihil aliud Nazianzenus vult :

*Ad Volus-
t. epist. 3.*

*In Trag. de
Christopati-
ente in Ioh.
lib. 12. cap. 53*

De Trin.
dial. 2.

nihil aliud Cyrillus: nihil aliud cetere, quosunque citare potes, Patres: quia nemo illorum ignorauit quod nouit Damascenus, ἀδύατον ὁ ὧμα διὰ σαμάτων δέχειν. De Cyrillo nullum planè dubium: qui circumscriptionem, quæcum penetratione, istismet testibus, consistere nullo modo potest, ad eò veri corporis propriam esse docuit: ut si Deus ipse corpus esset, ex necessitate circumscriberetur, locoque contineretur.

Sed hic, inquit iste, solum docet Cyrillus, quod naturaliter competere soleat natura quantæ, &c. quasi verò, Gregori, foramen hoc nò ante tibi sit obstructum. Ita naturalis corpori circumscriptio est: ut si Deus ipse quantus aut corpus esset, circumscriptionem non effugeret, nec omnia, ut facit, permearet: ergò ne diuina quidem potentia separari à corpore potest.

Vbi verò tui calami veritas, cùm me scripssisse scribis, Cyrillum, Ambrosium, Chrysostomum, & alios Patres, ingressum illum Christi ideo solum reputasse admirabilem: quia Christus omnipotenti virtute sua ianuas clausas aperuerit? ubi id scripsi? pudeat te tui calami.

Contra Vo-
lan. lib. 2. c. 11.

Sed & Sycophantam insignem & Sanctorum Patrum corruptorem me nominat impatiens iste Gregorius. Qua verò fronte, Gregori? num de vestro ingenio nos iudicatis? an nos indicem expurgatorium confecimus? ego ne Hilarium corrupti, an potius tuus socius, Petrus Scarga: qui verbis illis Hilarij, an constructa parietum, &c. particulam negantem adiecit, an non constructa, &c. Vel vnicum Hilarij apicem profer, quem corruerim: quod cùm facere nò possis, agnoscas oportet, te verè eum esse, quem me esse falsò criminaris. Sed non singula verba citavi. citavi quæ citanda erant: cetera lectori inspicienda relinquens: & quidem lectorem monens: me non singula in meum librum transcripsisse. tu verò & verba illa Hilarij,

CAPVT SECVNDVM.

37

& cessante sensu nostro, facti ipsius cesset effectus? omisitisti: & lectorem ea de re non admonuisti.

Sed de Hilario videamus. quid in illis verbis, quæ omisi, reperisti? *sequatur*, ais ex Hilario, *ergo oculus mentis tue penetrantis ingressum: & cum eo clausam domum intelligens* tua visus introeat. *integra sunt omnia*, &c. Tu verò Gregori, Hilarium citare non potes: quin eum corrupas. Hilarius enim non scripsit: *sequatur ergo oculus*: sed *sequatur ergo oculi*. Hilarius igitur hîc vsurpat vocabulum, *penetrantis*: clausam domum nominat: introire visum iubet: integra omnia, vniuersa Christo peruia, dicit: ligna & lapides per naturam suam nihil insensibili lapsu admittunt scribit: veritatem facti, facti fidem nominat: clausa domo dominum assistere docet: ergò Christus clausa domo, id est, per fores, non cedentes, permeauit.

Vanissima consecutio est. clausam domum ingredi, clausa domo adstare, sicut & clausis foribus venire, non est solidam lignorum & lapidum materiam penetrare. non magis veritas & fides facti, quod fatemur, quòd integra & obserata cuncta fuerint, quòd vniuersa Christo peruia sint per virtutem suam, quòd lapides per naturam suam nihil admittant, penetrationem stabiliunt: immò verò his ipsis penetratio vestra & labefactatur, & profligatur. Per virtutem suam omnia Christo sunt peruia: virtute itaque sua aditum sibi patefecit. nihil cedit ex solido naturaliter, vt tu interpretaris, id est, sua naturâ & suapte vi: ergò cedit virtute diuina. per naturam suam aliquid insensibili lapsu lapides non admittunt: admittunt ergò per diuinam virtutem: vt tute interpretaris. quæ igitur obserata fuerunt, ea Christum & admisit: & ei ob virtutem diuinam, qua imperare ventis, mari, saxis & lignis potest, cesserunt: cuius confectarium est, Chri-

stum non lapides & ligna, quæ non cesserint, sed quæ cesserint, penetrasse: quam penetrationem libenter cum Damasceno concedimus.

Talem penetrationem, qua scilicet ligna & constructa parietum cesserint, siue instar aëris & aquæ, seu alio modo, cesserint, Hilarium hîc statuere, ex eo quoque perspicuum est: quod Christi corpus à se non defecisse, sed saluum & integrum in ipso etiam ingressu mansisse scribit: quod integrum non mansisset: si vestro modo ad discipulos penetrasset: quia circumscriptum nō fuisset: sine quo, ut crebrius euicimus, trina dimensio non consistit.

Liquet ex his: interrogationem illam Hilarij, *an constructa parietum penetrans & solidam lignorum naturam impenetrabilem transcurrit?* non affirmandi, ut vult aduersarius, sed negandi vim habere. atqui verba sequentia affirmationem postulant, quasi dicat, omninò. Minimè verò. Interrogatio enim ista modum ingressionis non definit: quippe qui sequentibus demùm aliquo modo adumbratur. Hæc igitur Hilarij mens est: Existimabimusne, Dominum solidam lignorum materiam transcurrisse? sanè ita videtur: cum medius astet. Cum itaque nullum planè dubium sit, quin medius astet: sequantur eum oculi, &c. Sed quo tandem modo vero suo corpore penetrauit: cum integra omnia sint & obserata virtute sua: cui vniuersa peruia sunt, solidaque omnia cedunt.

Penetrationem itaque non aliam agnoscit, quàm Damascenus: qua alterum diuidit, alterum diuiditur: qui nō minus, quàm ille, nouit, penetrationem à *diuatore* esse, non igitur affirmandi vim habere potest interrogatio.

Sed *usitatum est grauiſſimis Scriptoribus, tum prophetis, cuiusmodi Gregorius est, tum Ecclesiasticis: ut quandoque*

doque interrogando affirmant. vbi verò tu, Gregori, particulam, *an*, vt hîc ab Hilario vsurpatur, affirmare legisti? *an constructa parietum penetrans, &c. transcurrit?* Si pro *an*, scriptum esset *nonne?* vel, *an non?* aliquid coloris haberet quod dicis: quod videns tuus socius Scarga, te hac in parte magis simul & minus circumspectus, negantem particulam, vt dicebamus, adiecit.

Ad extremum ais, *ex eo quod Euangelista narrat, clausis ianuis Christum ingressum esse, consequens est omnino, vt per solida parietum & lignorum admirabiliter penetrarit.* Si id omnino consequens est, & tam firma hæc tua consequentia: cur illius firmitatem nobis non indicasti? nos eam tantisper negamus: dum abs te demonstratur.

Quod de typographico mendo subijcis, meritò protestò ambigis, an mea vel Typographi culpa commissum sit. ô situum illud Arcadicum erratum, & apud Lucam *Græcè habetur*, pro quo legi vis, *quod perinde est, atque si dixisset*, tam certò Typographi culpa commissum esset. illud enim, quod hoc tuum scriptum semestri antè, quàm prodiret, in album nouorum librorum Francofurti relatum est, industriæ Typographi assigno.

Neque verò magis sepulchri lapidem vero suo corpore Christus penetrauit. Surrexit enim, non antequam lapis reuolueretur, sed postquam iam per angelum reuolutus: quod tum ex eo liquet, quòd diluculo & summo mane, cum adhuc tenebræ essent, vt Iohannes testatur, ad monumentū matronæ peruenientes lapidem reuolutum inueniunt: tum quod Angelus nō egressus, iam facti, indicandi, vt Beda putauit, sed domino suo ministrandi causa è coelo descendit, lapidem reuolutum.

Cap. 20. Homil. in vigil pasche

Quòd si maximè ante reuolutum lapidem resurrexisset : quod vero simile non est : per lapidem tamen non penetrasset : cum virtuti ipsius cuncta cedant & peruia sint : vt modò dictum est de ianuis.

Mysterium tuum in *venirent & peruenirent*, captum exuperat. quasi non bis scripserim, *venissent* : & quasi verbum ἦλθεν apud Matthæum venire & moueri, ac non potius venisse & motum esse significet.

Sed minimè sequitur, *inquit iste*, prius etiam lapidem amotum fuisse, quàm Christus resurrexit : si prius amotus fuit quàm mulieres peruenierint ad sepulchrū. Quî sic inōné summo manè, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentū iam peruenierant? quot horis antè terrā motus cōtigit, Christusq; resurrexit? nonnè tertio die resurrexit? unde verò probatis, Christū, priusquā ab Angelo lapidis amoueretur, resurrexisse? vbi id, vt sine fronte scripsisti, Euangelica historia restificatur? *Christus*, inquit iste, *diluculo surrexit* : vt patet ex Psalmo 56. lapis autem amotus est non multò antè quàm mulieres peruenirent ad sepulchrum : quod accidit ferè orto iam sole, id est, longè post diluculum : vt patet ex Marco. Rectè Gregori. Christus diluculo surrexit : lapis amotus est antequam ad sepulchrum matronæ peruenirent : amotus itaque diluculo & summo mane est : tunc scilicet, cum Christus resurrexit : quia summo mane, *λίαν πρωί*, vt Marcus loquitur, vel vt Lucas, *ὁ ὄρθρος ἔατος*, cum adhuc tenebræ essent, vt Iohannes testatur, ad sepulchrum illæ matronæ peruenierunt. Marcus te non iuuat. Sic enim ferè orto Sole, sine potius adhuc oriente vel nondum orto Sole, ad sepulchrum mulieres illæ peruenierunt, vt *λίαν πρωί*, cum adhuc tenebræ essent, & sol primum emicare & oriri inciperet

Cap. 16.

Marc. 16.

Luc. 24.

Iohan. 20.

peret, coq; diluculo & summo mane, non longè post diluculum, vt tu vis, ad illud peruenerint.

Sed Chrysostomum & Bedam obiicis: quorum ille *post resurrectionem*, inquit, *descendit Angelus*: hic autem ita, in *Matth. homil. 90. homil. in Vigil. Pasch.* non vt tu mutilum eum & truncatum in scenam producis, loquitur: *reueluit autem lapidem: non vt egressuro Domino ianuam pandat: sed vt egressus iam facti hominibus praestet indicium. qui enim mortalis adhuc clauso virginis utero potuit nascendo Mundum ingredi: ipse absque ulla dubietate iam factus immortalis, clauso licet sepulchro, potuit resurgendo exire de Munda.* Hæc Beda. Sed Bedæ, & Chrysostomo, & si quis alius ita sentiat, Hilarium, & magnum illum Leonem opponimus: quorum hic ita scriptum reliquit: *Dicant ergo isti hypocritæ Iesuitæ qui cæcis mentibus lumen nolunt recipere veritatis, in qua forma, crucis ligno; Dominus maiestatis, Christus, affixus sit: quid iacuerit in sepulchro, ET REVOLVTO MONVMENTI LAPIDE, QVAE TERTIO DIE CARO RESVRXERIT: ille verò sic loquitur, Angelus autem in Matth. Domini de calo descendens, & lapidem reueluens, & sepulchro can. 33. adsidens, misericordiae Dei patris insigne est, RESVRGENTI FILLO AB INFERIS, VIRTVTVM CAELESTIVM MINISTERIA MITTENTIS.* Intelligis, ne, te nihil ex necessitate demonstrare? quid Verbum *ἡλθι* significet dictum est. maneat igitur *ὕστερον πρῶτον* apud Matthæum.

Hæc de priori mea responsione: ad posteriorem, quæ lapidicini ianua communis est, præter virulenta conuitia, ex Thesauro suo, ex animo Iesuitico, qui in felle amaritudinis est, virulentus iste Gregorius nihil planè profert. fingit, me responsionem meam ex Caluino demonstrare. atquinò Caluini auctoritate vtor: sed Caluinum ab istius latratu vindico: qui geminam illius responsionem ex mea inuidia, sine vlla ratione, vt ineptum & inauditū commentum explofit.

*Non querimus, inquit, utrum lapis ad imperium Christi
cedere potuerit: sed utrum ita factum sit. nos dicimus fieri qui-
dem ita potuisse: sed factum non esse. neque nos querimus,
quid vos dicatis, aut sophisticemini. Si ita fieri potuit: non
necessario ita, ut vos contra Scripturas & Patres fingitis,
factum est. Si ergo maximè post resurrectionem demum
amotus ab Angelo lapis fuisset: Dominus tamen cum ve-
ro suo corpore non penetrasset: sed cedere iussisset. est
enim aduātm, ut corpus per corpus permeet: quia essen-
tiali accidente sublato, res ipsa tollitur, cuius accidens est.
hoc nostrum testimonium, hæc nostra demonstratio est:
non ut tu calumniaris, perfidia.*

Ad Deiparam accedamus. Sciendum autem est, nos
non virginitatem Deiparæ, quod iste nobis impingit, in-
ficiari: sed inauditum istorum commentum, quod non
aperto utero pepererit: quo veritas veræ Christi carnis
tollitur, & in Spiritum immutatur. Postulaui igitur a
Gregorio isto duo: Scripturam: & antiquos Patres: qui-
bus hæresis ista probaretur. recipit id Gregorius: & ter-
tium quoque pollicetur. videamus quid præstet. Audi,
*inquit, Scripturam. audiam. ecce, inquit, Virgo concipiet: &
pariet filium: & vocabitur nomen eius Immanuel. non enim,
inquit præclarè diuus Ambrosius, &c.*

Quid audio? Scripturam me audire iubes: & loco Scri-
pturarum Patres obtrudis, hæccine vestra Scripturis pu-
gnandi ratio est? ita-ne Scripturis fiditis? ô Lucifugas
Scripturarum. proculdubio conscijs vobis estis, vos sta-
re non posse: si de solis Scripturis vestras sistatis quæstio-
nes. Quæso, Gregori, ordine agamus: de Scripturis seor-
sum: de Patribus seorsum: ut postularam: ne hæretici es-
se videamur: qui ut ait Tertullianus, Iesuitas & eorum
socios præuidens, ex conscientia infirmitate nunquam
ordinariè tractant.

*de resur.
c. 11.*

Hoc

Hoc itaque tuum è Scripturis ductum argumentum est, ita commentum tuum è Scriptura demonstras: Virgo concipiet, & pariet filium: hæc porta clausa erit, & non aperietur: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ergo non patefacti corporis, lege peperit. ô plumbeum pugionem! quæ hîc ratio consequentiæ? vbi clausi vteri mentio? Aliud, vt de voce *Alema* litem tibi nunc non intendam, nihil efficitur, quàm Mariam & ante conceptum, & in conceptu, ante partum & in partu Virginem fuisse: quam nos etiam post, continenterque Virginem mansisse credimus: eamque è Spiritu sancto, virtute altissimi, non è viro, concepisse.

*Jes. 7.
Ezech. 44.
Luc. 1.*

Porta sanctuarij claustrum Mariæ non est: quod si maximè demus: nihil tamen concludit: cùm ne Sanctuarij, quidem illa porta simpliciter clausa pronuncietur.

Habeo tuam Scripturam, Gregori, bellamque tuam demonstrationem. Quid præterea mones? ego verò non monere te sed demonstrare velim. Cedo argumenta, quæ Catholicæ de Virginis partu sententiæ obstant: & quæ demonstrant, Mariam non patefacti corporis lege, non apertò vtero, vel claustris, peperisse. Virginitatis claustra in partu integra, id est, virginitatem ipsam, integram mansisse, libenter damus. negamus autem, vterum apertum non esse. habes ferè ad tua quatuor argumenta responsionem. Sed ipsamet argumenta tua audiamus.

Ezech. 44.

Scriptura propriè & usitato modo de Virgine loquitur: ergo claustrum illius clausum in partu quoque mansit. Concedo totum, si de claustro Virginitatis, & septo pudoris, vt Ambrosius appellat, loqueris: sin de claustro vteri & vuluæ, consequentiam nego. Virgo fuit, postquam

*de Instit.
Virg. cap. 7.*

concepit: cū vterum gestauit: quem vt ceteræ fœminæ definitum tempus gestauit. quid ergo mirum, si aperto vtero, vt ceteræ fœminæ, verum hominem pariens, virgo permānſit?

*in Enchirid.
cap. 34*

Augustinus hæresi vestræ nequaquam patrocina- tur. integritas virginis, id est, virginitas in ipso quoque partu salua permānſit & integra. quid hoc ad vterum?

Alterum tuum argumentum, ipsa vanitate vanius, e- dem à nobis facilitate contemnitur, qua abs te produ- citur.

Tertium est, Scriptura de eiusmodi Virgineo partu loqui- tur, qui sit per se maximum miraculum, distinctum à miraculo conceptionis Virgineæ: ergo non patefacti corporis lege peperit. ratio consequentiæ. Si enim ruptis claustris Virgo peperit: quodnam fuerit miraculum propriè in ipso Virgineo partu? nul- lum omnino. Maximum omnino. Sicut enim virgo con- cepit: ita quoque virgo peperit: et si patefacti corporis le- ge: quæ virginitatem non adimit. iacet tua consecutio, & ratio consecutionis.

Sed rationem tuæ consecutionis probas. res enim per se naturalis & ordinaria est alioqui, vt omnis fœmina, qua conce- perit, quocunque tandem modo conceperit, pariat denique aper- tus claustris. Sed neque naturalis, nec ordinaria res est, vt virgo pariat.

Extremū tuū argumentū est, Partus virgineus talis est, qualem illi et iā credere sit difficile, qui conceptionē iam crediderint Virgineā: ergo nō aperto vtero peperit. con- secutio vana est. probas. at si Virginē peperisse aliud nihil esset, quàm eam, qua Virgo, sine viro, concepit, apertis claustris pepe- risse, quicung, crederet Virginē concepisse, crederet hoc ipso sine ulla difficultate Virginem peperisse. Vana probatio est: sicut vana consecutio. maius & admirabilius est partus virgi- nis atque conceptio. Liquet ex his, te nec in Scriptura,

nec

nec in pictura, quicquam inuenire pro tua hæresi posse. hîc, hîc, Gregori, Rhodus: hîc salta. Scripturam postulauî & postulo. hanc iudicem esse volo. Cùm ergò Scripturam, quam primò & præcipuè, velut vnicam veritatis normam, postulauî, nec attuleris, nec afferre possis, itaque quòd recepisti non præstiteris: indignus es planè, qui cum de altero, de Patribus, disputetur. Vt tamen magis ac magis Iudaica vestra pertinacia, & plus quàm Marcionitica impietas, qua Christum vera sua carne spoliatis, eique loco veræ carnis phantasma affingitis, pateat, Patres etiam, quos citas, ἐξ πατέρων, paucis dispi-
ciamus.

Est autem primò omnium sciendum, me antiquos Patres postulasse: istum verò recentes etiam admiscere: dein aliquos fortè non immerito vt suspectos rejici posse.

Verùm vna & communis ad omnia Patrum loca, in quibus de claustris non reclusis, agunt, responsio suppeditat: in distinctione illa posita, quòd aliud sit claustrum siue claustra virginittis, septum pudoris, quæ eodem sensu integritatis, pudoris, virginittis, signacula, sigillum: claustra castittis, viscera virginea, appellantur: aliud claustrum vteri & vuluæ. hoc apertum & reueratum est: illud non reueratum: quia ante partum, in partu, post partum virginittas illius mansit inuoluta. Si ergò Patres, vbi claustrorum, sigillorum, signaculorum, meminerunt, claustra, sigilla, signacula absolutè, non additis vocibus illis, virginittis, pudoris, integritatis, vt fraudulenter Ambrosium Gregorius iste repetit, vocarent: so-
phisma homonymiæ esset, si syllogismus strueretur: sed quia voces illas addunt: paulò aliter respondendum est.

pag. 152.

Ratio igitur, à Patrum auctoritate sumpta, hæc esto:

*De institut.
virg. c. 7.*

*Epist. 3. ad
Volusf.*

*Homil. 2. de
natali:*

*homil. in vi-
gil. pasch.*

*homil. 1. ex
variis locis in*

*traga. d. de
Christo par.*

*hom. de oc-
cursu Domi-
ni. orat. de oc-*

*cursu Chri-
sti & Simco.*

lib. 4. fidei or

ih. c. 15. in c.

28. Matth.

*De inst. vir-
gin. cap. 2. in*

Luc. lib. 2.

cap. 1.

De fid. lib. 1.

6. 4. & lib. 4.

cap. 15.

*Orat. de oc-
cursu Chri-
sti & Sim.*

De fid. orth.

lib. 1. cap. 4.

Patres, velut Ambrosius, Augustinus, Maximus (Emissenus enim gloriam duntaxat parentis, quod scilicet virgo manserit, violatam esse negat) Origenes, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Amphilocheus, Damascenus, Euthymius, claustra virginittis, pudoris & c. salua & integra mansisse, non soluta, non perdita, castissimè seruata, non reclusa esse scribunt: ergo claustrum vteri apertum non est, sed claustrum vtero & per claustrum, non cedens, corpus Christus permeauit. Vana consequentia est, vt liquet. Hanc distinctionem & responsionem, ne quis eam forsan, vt à nobis excogitatam, reiiciat, docuit nos collatio locorum Ambrosij, Damasceni: qui & penetrationem aduocatur pronunciat: & virginem clausam seruata esse scribit: eò quod & concipiens illa sa seruata sit: & pariens, *Virginittatem*, seruauit illa sam. docuit eam nos Emissenus, & ceteri Patres: qui omnes Virginittatem, non autem claustrum vterum astruunt. quod in primis ex Amphilocheo perspicuum est: cùm ad hunc modum scribit: *ad Virginis naturam quod spectat, porta virginea nequaquam fuere reclusa: ad nati verò virtutem quod attinet, nihil est illi occlusum: nihil quod illum impediatur: sed omnia sunt illi aperta & obuia.* Quæ capitalior ab vlllo iudice contra istorum hæresin ferrententia potuit? naturam virginis & nati virtutem opponit: & ita quidem opponit: vt quâ ad naturam Virginis & virginittatem, portam dicat non fuisse reclusam: cuius confectarium est, eam, quâ ad nati virtutem, reclusam fuisse: eò quod illius vim impedire nihil possit: sed omnia illi pateant, cedereque cogantur.

Vera igitur & Catholica nostra responsio est, verum itidem & Catholicum, Christum egredientem vterum diuississe: cùm, Damasceno teste, ne Deus quidem, si corpus esset, per corpus permearet: nisi alterum diuideret: alterum diuideretur. ratio crebrius est explicata.

Locus Ambrosij, qui in octauo capite est De institutione virginis, eodem modo soluitur. *Bona*, inquit, *porta Maria, qua clausa erat, & non aperiebatur. transiit per eam Christus, & non aperuit.* ratio esto: Qui per clausam portam & non apertam prodiit, is clauso vtero prodiit: Christus per portam clausam & non apertam prodiit: quia transiit & non aperuit: ergo vtero clauso. Sophisma est, cum id quod in parte & *κατά τι* verum est, vt simpliciter dictum accipitur. Christus per clausam portam prodijt: *κατά τι*: quia clausa fuit & mansit quā ad naturam Virginis: non quā ad naturam vteri. eadem responsione Sanctuarij porta admissa, aperitur. eadem ad Theod. Ancyranū respōsio est: quod particula, *velut*, satis indicat, *quod Saluator clausa velut ianua*: quasi dicat: cū partim clausa, partim non clausa, ingressum esse in Mundū, eoquo expositum est modo. Theodoretus claustra virginis obstitisse quidem dicit: sed celsisse non negat: vt fores celsisse demonstrauimus: quæ eadē Bedæ sententia est.

Dial. 2.

Hom in vig.
pasch.

Reliqua, quæ supersunt, testimonia aliud nihil volunt: quā Deiparam & in conceptione, & in partu, virginem mansisse: de quo nullum prorsus apud nos dubium. non enim partus, sed *ἡ τῆς ζωῆς*, vel Bonauentura iudice, *λύσις*, In 1. Sent. d. 42. q. 3. virginitatem adimit. Quare Symbolum Apostolorum nihil ad rem: qui nullum illius apicem in dubium vnquam vocauimus: quod tamen vos vestra ista hæresi perfundatis & funditus euertitis. de Ambrosio & Augustino ceterisque dictum est. Habes ita Gregori & ad Scripturam, & ad Patres quod attinet, plus quā velles.

Sed de Maximo paucis monendus est lector: Maximū Turonens. Gregorius iste citat. ego verò Martinū quendā Turon. noui: Maximū verò Turonens. nullum. Sed Max. Taurinens. claruit. fateor. sed apud hūc Max. ne γὰρ quidē corū est, quæ Gregor. citat. Quin iste Taurinens. Maxim.

læthaliter istorum chimæram vulnerat: cùm ita scribit:
Homil. 5. de Quis ergo, fratres, profundum hoc cælestis consilij valeat esti-
natali Do- *mare: quod immortalitatis dominus incorruptæque substantia;*
mini. *ut conditione carnis mortem suscipere pro mortalibus possit, de*
famineo utero nulla corporæ generationis lege conceptus, hu-
mana sub lege prodiret: atq; hoc ita: ut eum beata mater qua
intacta conceperat inuiolata proferret? Audin' seruatorẽ, etsi
nõ humana lege conceptus sit: humana tamen lege, id est,
aperto utero prodiisse: & nihilo secius virginitatẽ matris
inuiolatam mansisse? Denuò igitur ex te, & ceteris Anti-
christi emissariis omnibus, de re, & Scripturis, & Patri-
bus ignota, immò verò vtrisque è diametro repugnante,
Christianè, nõ Iudaicè, quæro, Quam quæso scripturam
quos Patres, in causâ vestræ patrociniũ aduocatis?

In lib. de car-
ne Christi.

Tertullianum, qui vnus & sanctior & doctior tota Ie-
 suitica colluue est: & esset, si nullus etiam orbis angulus
 esset, qui impuræ istius Societatis collegium non conti-
 neret, impudenter repudiat indoctus iste Gregorius. hoc
 cine verò est ad Patres prouocare, & Patrum iudicio
 stare? Si vobis hunc antiquissimum & grauissimum
 Patrem, quo vix antiquiorem orbis Christianus habet,
 impudenter licet repudiare: cur nobis non liceat, à Patri-
 bus, vestris præsertim, ad Scripturas provocare? Sed quid
 Athanasio, idem disertè pronuncianti respondes? *Quasi*
hostia, inquit, offertur Christus: quia ut primogenitus a pe-
reuerat vterum parentis. Num & hunc con-
 stantissimũ Christi Martyrẽ proscribes? misis itaq; Patri-
 bus, ad legẽ & testimonium de scripturis solis quæstiones
 vestras sistite. Quod ex tuo Vincentio adfers vanũ est. non
 contradicit Tertull. ceteris Patribus: sed idẽ, quod illi sen-
 serunt, vt ex antecedentib. liquet, apertè, firmisq; rationi-
 bus contra verã carnis Christi hostes tuetur: vt priori scri-
 pto demonstraui.

Cont. Epist.

Sed grauissimè Tertullianus in quibusdā errauit. esto. nonne verò errata illius ab Augustino & aliis Patribus notata sunt? nonne minima quæque, etiam illa, quæ errata non sunt, annotata sunt? vbi inter illa Lex patefacti corporis? an hoc & tantum erratum, si erratum tantum esset, annotatum non esset? Vel igitur ostendito, à quo ex Patribus censoria virgula id notatum sit: vel fateor, doctrinam hanc Catholicam esse, totius orthodoxæ antiquitatis consensione approbatam. Interim Tertullianus meus esto: tu verò vnicum duntaxat ex antiquis Patribus, ex antiquis, inquam, non recentibus, ex antiquis non corruptis, producito: qui quod Tertullianus apertè ait, apertè neget, apertè que scribat, Dominum non patefacti corporis lege, non aperto vtero, non aperta vulua, sed clausi corporis lege, clauso vtero, clausa vulua, clauso tum virginitatis, tum vteri claustro, in Mundum prodiisse.

Quòd Rhenanus boni consulenda esse scripsit quæ à placitis recentiorum Theologorum euariant: id fecit, quia vestigia cum territarunt: centuriis alioquin recentiorum Theologorum, & Ambrosij autoritate, satis indicans, quid antiquum & Catholicum iudicaret. Maneat ergò Rhenanus quoque tum noster: tum Beatus: etsi apud vos minimè sanctus: apud quos nemo sanctus est: nisi qui veritati & Christo bellum apertum indixit.

Verùm enim uerò nō solūm Tertullianum impudenter iste reicit: sed Ambrosium etiā, qui idem planè quod Tertullianus inculcat, & iisdē ferè rationibus vtitur, deprauare conatur. Sic enim inter cetera Ambrosius: *Sed il- in Luc. lib. le, inquit, sanctus, quem in figura futuri mysterij pia legis diuina prescripta signabant: eo quod solus sancta Ecclesia virginis, ad generandos populos Dei immaculata fecunditatis aperiret genitale secretum. hic ergo SOLVS APERVIT SIBI VVLVAM. hic enim dixerat ad Prophetam, priusquam te formarem in vte-*

ro, nouite: & in vulua matris sanctificauit te. qui ergo vuluam sanctificauit alienam, ut nasceretur Propheta, HIC EST, QUI APERUIT MATRIS SVAE VVLVAM, ut immulatus exiret.

cap. 2.
cap. 13.

Quid clarius dici potest? Sed, inquit iste Gregorius, Ambrosium non alio sensu dicere, Christum matris suae vuluam aperuisse, quàm quo illud à Luca scriptum est ex libro Exodi. perge. hoc enim ex ratione prolatum est. *in eo autem, inquis, loco Exodi, & apud Lucam, aperire vuluam, non idem est quod rumpere sigillum seu claustrum matris virginitalis, sed nasci & exire primò ex utero matris.* Sicut vuluam aperire non est rumpere sigillum virginitalis: ita certo certius est, aperire vuluam esse aperire vuluam: quod non metaphoricum, vt tu vis, sed proprium, aperire est: quo transitus foetui conceditur. Verum est, primum foetum vuluam aperire: & quod vuluam aperit, id primum foetum esse: quæ causa est, cur hæc duo in lege coniungantur: sed simul etiam verum est, omne primogenitum vuluam propriè & verè, non metaphoricè aperire: quia primogenitum esse, primoque omnium exire non posset: nisi vuluam aperiret, eamque aperiendo viam sibi patefaceret. atque hæc causa est, cur in Exodo, post primogenitum, explicationis loco adiciatur, *quis quid vuluam aperit*: vt scilicet indicetur, quidnam, & cur primogenitum sit: quia scilicet vuluam verè aperit.

Exodi 13.
Num. 8.

cap. 13.

Hoc ipsum, quod dico, tua tum exempla, tum verba confirmant. *Quia enim, inquis, tunc res aperiri solet, cum aliquid primò ex ea prodit: vt terra, cum primò fruges erumpunt: & domus, cum quis exit: ideo metaphoricè dicitur uterus aperiri hoc ipso, quod primò edit ex sese fructum proli.* Contrarium sequitur, Gregori. Cum enim, vt tuteferis, & exemplis confirmas, res omnis tunc verè & propriè, non metaphoricè, aperiatur, cum aliquid primò

primò ex ea egreditur: perspicuum est, vterum quoque non metaphoricè, sed propriè, aperiri, cum primus egreditur foetus. Vbi Hebræa tua metaphora? Ostende, si potes, ex Hebræo idiomate, primogenitum vuluam non aperire. ostende, vbi dicant Hebræi, aliquid ex re aliqua exire, & rem tamen illam non aperiri.

Sed pergit Gregorius ostendere, Ambrosium & Scripturam *vuluam aperire*, metaphoricè sumere: idque aliud nihil significare: quàm primò egredi seu aperto, seu clauso id fiat vtero: idque rationibus quinque monstrare conatur. prima est, *Id in Scriptura & apud Ambrosium est aperire vuluam, quod facit nascendo omnis homo masculus primogenitus: immò omne etiam animal masculum primogenitum &c. at non omne primogenitum, immò nullum primogenitum solet, dum nascitur, rumpere claustrum matris: cum iam hoc in conceptione ruptum sit: ut notauit in Luc. hoc Origenes. igitur non hoc est in Scriptura & apud diuum Am. mil. 14. brosum aperire vuluam, sed primò prodire ex vtero, ut diximus: quod facit, omne primogenitum, hoc ipso, quòd nascitur.* Netibi de syllogismi tui forma molestus sim, nego quod sumis, nullum primogenitum claustrum matris, dum nascitur, rumpere & aperire. sed probas, claustrum iam antè ruptum esse in conceptione. ratio tua hæc est: *Quod in conceptione ruptum est & rumpitur, id non in partu demum rumpitur: claustrum vteri in conceptione ruptum est & rumpitur: ergo non in partu demum.* Sophisma est à secundum quid vt simpliciter. vera minor est, *nam in:* sed non absolutè & simpliciter. si non credis: Medicòs roga: vel saltem Hebræorum Doctores audi, cum de duarum illarum vocum, *Abnaim* & *Mischbar* notatione differunt: & cur vox *Abnaim* dualis numeri sit, ob duos scilicet illos cardines, quibus vterus aperitur, non secus ferè atque ianua. Sed quid multis opus est?

tute, Gregori, fateris, solius virginis vterum inter matres omnes *omnino* clausum esse. Si hic solus omnino clausus est: consequitur, ceteros non omnino quidem, ex parte tamen, clausos esse, eoque non omnino apertos: sed in partu quoque ex parte aperiri.

Sed quæ ista tua consecutio est: Vterus Virginis omnino clausus est: eò itaque commodius & verius per metaphoram dici Christus potest aperuisse matris vuluam? Immò, Gregori, quia prorsus clausam patefecit: idcirco solus propriè vuluam aperuit: & in illo solo, utpote de illo, Ambrosio teste, prolatum, verè illud legis impletum est, *omnis masculus*, &c. an non si aperire hîc aliud nihil est quàm primò egredi & primogenitum esse, tam cetera primogenita omnia aperuerunt & aperiunt quàm Christus aperuit?

*in Luc. lib.
2. cap. 2.*

Altera tua ratio est: Aperire vuluam non semper propriè in Scripturis accipitur: ergo hîc quoque propriè non accipitur. vana consecutio. Aqua non semper in Scriptura propriè accipitur: ergo neque cùm Baptista dicit, *ego baptizo aqua*.

Math. 3.

Tertia est: Quod Ambrosius in partu Virgini contigisse multis in locis negat, id per apertionem vulvæ non intelligit: Sed claustrum Virginis apertum in partu fuisse multis in locis negat: ergo hoc non intelligit, sed aperire metaphoricè vsurpat. Sophisma est à secundum quid ut simpliciter. ex parte negat, non simpliciter. negat, ut exposuimus, septum pudoris & claustrum virginitatis apertum esse: vteriverò claustrum apertum esse, tantum abest, ut vsquam neget: ut firmis id rationibus astruat: ut iam iamque, dissipatis tuis nebulis, planum faciemus: vbi simul apparebit: neque me impudenter fecisse, quod Ambrosium hæresi vestra opposuerim: neque Rhenanum imperitè dixisse, quod Tertulliano subscripserit: sed te im-

puden.

audenter & impiè facere, quòd luci tenebras offundere frustra conaris. quamuis simpliciter negari minor possit: quia nusquā Ambrosius negat, claustrū aut vterū virginis apertum esse: sed tantū claustra virginittatis, claustrum pudoris, signacula integritatis soluta & violata esse negat.

Quartam tuam rationem concedo: magisque concederem, si dixisses, qui pugnet cum Scriptura sancta: sed nego interpretationem nostram qua verba illa, *διαβοιγαν την μήτραν*, interpretamur, vel cum Scriptura vel antiquis Patribus pugnare.

Quinta tua ratio, seu potius calumnia, quam tuis verbis proponam, hæc est: *accedit*, inquis, *quòd istud ipsum tuū argumentum, ex apertione vuluæ petitur*, Patres etiam, ut occurrant *casillationib. hostium integritatis Virginis (qualis es tu miser Fortunate)* sibi proponunt & solunt eodem modo quo nos. accedit etiam, quòd antiquissimus Tertull. contra veræ carnis hostes (qualis tu es miserrime Gregori) veritatem carnis propugnans, hoc ipso argumento vtitur, quo nos vsi sumus. Sed quid cōcludis? ergo (hoc enim probare instituisti) Ambrosius & Scriptura *την της μήτρας ανοιξιν* improprie vsurpant & metaphoricè. infirma consecutio: infirmius & planè falsum antecedens. falsum, inquam, vtrunq; est: & quòd meū argumentum Patres dissoluant: & quòd eo, quo tu facis, modo illud dissoluant. nonnè tu te fateris, eos cum virginittatis hostibus depugnare? num nos virginittatem oppugnamus? num partus aperti vteri (alius enim nullus est) virginittatem adimit? nec idem igitur argumentum, nec eodem, quo tu facis, modo Patres dissoluant.

Amphilochius meus est nō tuus: vt ostensum est antè. Hieronymus itidem meus. quā dicit scribit, solū Christum clausas portas vuluæ virginalis, vt scilicet exire pos-

Orat. de oc-
cursu Christi
& Sim.
l. 2. con. Pel.

*In Luc. lib.
2. c. 2. de inst.
virg. c. 7. & 8.*

set, aperuisse: quem ad modum solus Pontifex per portam orientalem ingreditur & egreditur: solus eam aperit ut per eam ingredi possit & egredi. quod autem addit, portas illas virginis clausas nihilo secius iugiter permansisse, id de ipsa virginitate accipiendū est; ut expolitur est. Hæc enim vnica vera, tum horum Hieronymi verborum, tum aliorum Patrum, tum illorum Ambrosij locorum, quæ in speciem pugnare videntur, conciliatio est: quòd aliud sit, claustrū pudoris & virginitatis, aliud utri claustrum aperire.

Nihil aliud Beda voluit. etsi enim vterus egressuro cessit virginitas tamen intacta permansit. clauso vterō egressus est: sed qui egressu sit diuisus: sicut summus Pontifex egrediebatur. Interim verum est: & Bedam recentem esse: me autem antiquos Patres postulasse: & non immerito forsā hunc Bedæ locum suspectum videri. Sed quid si huic tuo Bedæ Tertull. ut alios mittam, opponam? Quid si ab eo ad Scripturas prouocem? Vbi Scriptura quam pollicetur es? hic murus aeneus esto. Liqueat ex his, quā vanæ sint Gregorij cauillationes, quibus genuinum illorum verborum *διασείρειν τὴν πόρταν*, sensum obscurare, & tū Ambrosium; tum Scripturam, deprauare conatur.

Sed nos in hunc modum, pro Ambrosio, contra Gregorium, ex Ambrosio, ratiocinamur: Si solus Christus vuluam aperuit, consequitur vuluam aperire non esse primò exire, sed verè aperire, & penitus clausam patefacere: at verum prius: verum igitur & posterius. Transiuntum Ambrosij est: connexum probatur: quia primò exire Christo cum infinitis commune est: penitus verò clausam patefacere illius proprium. ac ne mihi dicas, illum peculiari quadam ratione primò egressum esse: eaque ratione solum aperuisse vuluam ab Ambrosio dici: excluderis ab hac obiectione ab ipsomet Ambrosio, particula illa *sibi*. Qui *sibi*, vuluā aperuit is propriè non metaphoricè ap-

ruit: Christus, *sibi*, vuluā aperuit: ergo. Minor Ambrosij. maior plana est. Sibi enim aperire, est viā inuiā siue reclusam, & ab alio nemine patefactam, sibi met, propria vi, patefacere. hanc Ambrosij mentem esse, iam iam planius ostendemus. Quod si vuluam aperire aliud nihil est, quā primò exire: sibi eam aperire erit sibi primò exire, cui ergo secundò: cui tertio Christus est egressus?

Item, qui matris suæ vuluam idcirco aperuit, ut immaculatus exiret: is verè & propriè, non metaphoricè, eam aperuit: Christus matris suæ vuluam idcirco aperuit, ut immaculatus exiret: ergo verè & propriè non metaphoricè: estq; aperire vuluam Ambrosio, verè & propriè, non metaphoricè aperire. Minor itidem Ambrosij est. maior probatur: quia primus egressus causa non est, cur quod egreditur sanctū sit & immaculatū: quod alioquin omne primogenitū sanctū esset & immaculatū: qui autem ita primus egreditur, ut terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non sentiat, sed clausam & inuiolatam omnino solus sibi patefaciat, is immaculatus egreditur: quia ex claustro puro & nullò modo maculato. Atque hæc Ambrosij mensest, claustrū virginalis yteri claustrum prorsus esse debuisse: quod alioquin, si ab alio quā ipso Christo vllò modo apertum fuisset, commaculatum fuisset: eoque Christus immaculatus exire non potuisset.

Confirmatur magis, quod sicut Ambrosius antè non absolutè dixit, aperuit vuluam, sed *sibi*, aperuit: ita quoq; nunc non tantū dicit, aperuit vuluam: sed, *matris suæ vuluam*: & quidem matris propriæ, seu propriam alienæ opponens. Sicut enim alienam vuluam sanctificauit: ut Prophera nasceretur: ita solus matris suæ vuluam aperire debuit: ut immaculatus exiret: quia solus is est qui sanctificare, sanctè, & sine macula aperire potest. Hæc Ambrosiana fulmina sunt, Gregori, contra vestram hæresin.

vbi tua prastigia in Ambrosio? audebis ne in posterū tuā
chimaram Ambrosij pallio palliare? non minus igitur
Ambrosius meus est, quā Tertullianus: & cū Ambro-
sio Patres & Scriptura sancta: quibus & cui idem profus
est τὸ διανοῖγεν μήτεαν, quod Ambrosio.

Sed ad eò ne mutus factus es, Gregori: vt nihil ad illas,
quas percensui, rationes, & ex Scriptura Tertullianus vr-
get, respòdere potueris? num illud solum ex Tertulliano
obieci, quòd Apostolo teste ex muliere factus sit? nonnē
cum Tertulliano & Ambrosio cum primis illud legis vrsi,
πάν ἄρσεν διανοῖγον μήτεαν, & c. ad Christum propriè perti-
nere, in Christo verè impletum esse, eoque Christum pro-
priè, & solum verè vuluam sibi aperuisse?

Nequē sanē absurdum est quod ex voce, *mulieris*, Ter-
tullianus colligit. Et si enim omnis virgo mulier est: ma-
gis tamen mater mulier est, mulierque dici consuevit.
Sed de claustris plus satis. ad patentia transeamus.

Ægrè fert iste Gregorius quod de cœlis respondi. at-
qui magis stomachatus fuisset, si nihil respondissem: qui
ad leuissima quaque sibi vult responderi: & in Caluinum
similem, & causam est inuectus. Sed quia illud, vt ais, nec
vrsisti, nec vrgerè potes: non diu in cœlo te detinebo: qui
aliò properas. negaui, & nego, Christum vero suo corpo-
re cœlos, non diuisos, penetrasse. Causa inter ceteras, cur
id & negarim, & negem, est, Quòd si aër, ignis, aqua, μετὰ
ταύτων habent: multò magis cœlum, quod corpus est sim-
plicius, & de sententia Commentatoris, simplex maté-
ria, eā habeat. Quid tu ad hæc Gregori? ergo ne tibi Fortu-
nate, cœli aërei, vel aquei, vel lignei, vel certè rari & permea-
biles sunt: vt possint instar aëris loco cedere? omnino Gregori
μετὰ ταύτων habent: aëreos autē, aut aqueos, vel etiā igneos,
quod tui Magistri fatētur esse, ex mea ratione nō cōsequi-
tur. in Arist. & Cōment. illud legi, vbicunq; legi, simplicia

lib. 3. phys.

com. 78. &

79. 1. cœl.

com. 20. 2.

cœl. 36. 37.

3. cœl. com.

25. de sub.

orb. c. 1. 2. 3

corpora *penetrare* habere: cælum corpus simplex esse: simplicius elementis: corpus per corpus non permeare.

Quid porro de materiæ simplicitate & corporis perfectione garris? nõne simplicia corpora corpora sunt: & *penetrare* nihilosecius habent? à quibus autem & quibus rationibus Commentatoris de cælis opinio ex scholis explorata est: nam ab illius affectatoribus, ab Auerroistis, quos vocant, præter quos Philosophos non agnosco? nõne ipsiusmet Aristotelis est, qui elementorum formam gravitatem & leuitatem statuit, cælum autem gravitate & leuitate, eoque corporea forma, vacare docet? responde, *lib. 1. de Cal. cont. 18. & seq.* si potes, rationibus Cõmentatoris, saltem illis, quas octauo Physicorum, & primo De cælo adfert. *Com. 79. Com. 20.*

Argumentum tuum, ex variatione & interitu ductum, vanum est: quia, quã ad interitum, maiorem particularem in secunda habet. Variatio diuisionis cum natura cæli non magis pugnat quàm latio. nec mirum, si eam Aristoteles ignorauit: qui locum quoque supra cælos ignorauit: quorum neutrum profectò vel ignorasset vel negasset, si humana corpora sursum in supremum illud cælum recipisciuiisset.

Quòd Scriptura cælos firmos, solidos, appellat, id facit, non, quòd lapidei, ænei sint, aut ferrei: sed quòd firmi & immoti, suoque loco, licet mobiles, fixi, instar muri consistant. Quòd si etiam lapidei essent & ferrei: virtuti tamen diuinæ, qua grauias sursum feruntur, cederent: vt de ianuis antè responsum est & lapide. Hos cælos Christus penetrauit: & ego suo tempore certò penetrabo: sed tu nequaquam: nisi Babylone fueris egressus. num verò penetrationem nullam nosti, præter eam, quæ solidorum est: nõne vel ex solo Damasceno discere potuisti penetrationem illam, qua alterum diuidit, alterum diuiditur?

De sono verò concentuque cælorum quid noui nobis,

cap. 38.

Paron, ex Magistro tuo adfers? num ibi duorum, invicem in tertio aliquo sese verberantium, ictus? nonne contiguicæli sunt? ex qua quæso Philosophia quæue Theologia id didicisti? unde concentum tuum nobis probas? in lobo, inquis, scribitur, *Quis enarrabit celorum rationem & concentum cali quis dormire faciet?* ô te miserrimum, qui credere cogeris quicquid Parocho placet. Antiqua versio sic habet, Sed aliud tum Hebræa veritas postulat: tum antecedentia & quæ consequuntur. Vox enim *Nebel* hîc nō instrumenta Musica declarat: sed vel descendencia, pluvias: vel potius lagenas, id est, nubes, quæ instar lagenarum aquas continent & effundunt: vt terra, quæ præ siccitate diffindebatur, iis cogatur & continuetur: vt versu sequenti dicitur. De aëre igitur & nubibus hîc sermo est: non de ipsis cælis: vt altera quoque vox *Schachkim* quæ aëri rectius quàm cælo tribuitur, satis indicat. Merito igitur alios tuo more calumniaris: malos Philosophos & Theologos appellas: qui ne prima quidem vel veræ Philosophiæ vel veræ Theologiæ elementa didicisti.

Quid ampliùs agis, Gregori? falsum ne pronuncias quòd scripsi, panis substantiam à tuis explosam esse, vt penetrationem fugerent? cur Guit mundo, id disertè profiterenti, non respondes? de *Guitmundi*, inquis, *argumento nos laboramus*. quî sic Gregori? itane in fundamento consentitis? verum igitur est quòd scripsi, tuos, siue tuorum aliquos, hâc τῆ μεταστοιχείας causam adferre, quòd penetratio ἀδύνατον sit. Sic enim Guitmundus. *Quomodo enim in solidi corpore panis alterum corpus latere possit, videri non potest.* Sed cur ad ceteras tuorum antilogias nihil? agnoscisne vestram incōstantiam & μεταστοιχείας morbum incurabilem? Sed verbis Christi sua constare veritas nequit sine μεταστοιχείας. planè, Gregori: sicut etiam vera Christi caro sine eadem constare nequit. Quid tu probaris, partim iam liquet:

de Sacram.
lib. 3.

quet: partim suo loco magis magisque patefcer.

Argumentum III.

Tertij tui Argumenti summa, Gregori, velis nolis, huc redit: Patres vnicum Christi corpus diuersissimis in locis adesse scribunt: diuersis igitur in locis est. nega, si potes, hoc tuum argumentum esse. Quod si malè illud construxi: cur id non demonstras? cur tu non rectius illud construis? cur ἀσολογίας disputas? lucem fugis?

Antecedens autoritate Patrum, Chrysostomi, Nysseni, Basilij, Ambrosij, Augustini, confirmasti. respondi ad probationem (argumentum enim concedimus) Patres aliud nihil velle, quàm Christum vero suo corpore, quàm verum corpus & vera caro est, sursum iam in cælis esse: simul tamen etiam hîc in terra, in locis innumeris, infinitorum manibus pertractari, sacramentaliter: quòd sacramentum illius, quod sanctus panis & sanctum vinum est, manibus pertractetur. Consecrationis eadem ratio. innumeris in locis consecratur: quia in locis innumeris elementum panis & vini benedictione corpus fit & sanguis Christi: intellige, mysticè & sacramentaliter, non essentialiter. Quid in hac tibi responsione displicet?

At Patres, inquis, rem admirabilem esse censent, ut corpus Christi, quo tempore sursum in calo est, eodem tempore in terra, nostris, immò omnium, Gregori, manibus pertractetur: nullum autem miraculum est, eodem tempore rem aliquàm in vno loco esse, & eiusdem rei signũ esse in alio loco: non igitur tantummodo volũt Patres, eodem tempore corpus Christi esse in calo, & eius signũ seu sacramentũ in terra manibus nostris pertractari, ut vos Sacramentarij dicitis sed ipsummet corpus Christi, quod est in calo, esse simul præsens apud nos in Eucharistia, & manibus nostris pertractari. In qua verò figura, in quo modo, hoc tuum argumentum, Gregori? Vbi ex puris particulis in secunda ratiocinari didicisti? num à nouis illis

Logicis siue Logices corruptoribus id didicisti?

Præsentia illa, qua res aliqua in vno loco est, signum autem illius in alio, miraculum non est: præsentia ista, qua Christi corpus sursum est, & nihilofecius hîc in terra manibus pertractatur, miraculum est: quid sequitur? ergo præsentia ista non est illa. hoc duntaxat sequitur: nulla tamen consequentiæ necessitate: quod ex puris particularibus siue singularibus nihil ex necessitate efficitur sola cthesi excepta: quæ in secunda locum non habet. Plus itaque concludis, Gregori, quàm debeas: & secus ac leges ferunt, concludis: itaque nihil probas.

Scire verò debes, Gregori, etsi res sit admirabilis, quod qui sursum sedet, eodem tempore manibus omnium pertractetur: id tamen ordinarium & perenne esse: eoque, propriè loquendo, miraculum non esse: dein aliam longè rei & illius signi, aliam corporis Christi & sacramenti rationem esse. Commune signum rem ipsam, cuius signum est, non exhibet: & qui signum habet, non ideo rem ipsam habet: qui verò corporis sacramentum eo quod debet modo habet, is simul ipsum quoque corpus habet: non quidem quâ corpus est (sic enim in Eucharistia legatum nō est) sed quâ traditum & cibus est: qui ad æternam vitam nos nutricatur.

Probauit deinde responsonem meam: ostendique, Patres sacramentaliter loqui: & corpori adscribere quod pani duntaxat & sacramento competit: quod Christi corpus in Eucharistia videri, tangi, frangi, scribant: spiritua- lem non corpoream corporis præsentiam statuere: quod aquilarum non graculorum hanc mensam esse dicant: quod corpus Christi cibus mentis non ventris, mente non ventre vel ore contingendum esse vnanimi consensu doceant.

Ex his duo effici cōcedit iste Gregorius: alterum, quod
Sacr.

*Chrysost. in
Ioh. homil.
45. 1. Cor. ho-
mil. 24. de
confe. dist. 2.*

CAPVT SECVNDVM.

31

Sacramentirratione, vel vt ipse quoque malè loquitur, sub aliena specie, corpus Christi videri, frangi, tangi dicatur: quòd cibus sit animi non corporis.

Et hoc ipsum est, Gregori, quòd probaui. stat ergò mea responsio. Cùm igitur animi cibus sit non corporis: verè animo fideli præsens est, quâ cibus est: etsi quâ corpus sanguine præditum est, in coelo duntaxat sit, non in terra: quia ea parte cibus non est animi. Hanc præsentiā Patres docent, non aliam interpretationem tuam, vt hæreticam, repudiamus: quæ vera tunc erit, vbi *per se* portentum ex Scripturis nobis demonstraueris: id quod adhuc nondum præstitisti. Sicut ergo causam nostram iuuat, vestram autem planè damnat, quòd Christi corpus animi, & quidē animi fidelis, cib⁹ est, ore mētis fidelis, nō corporis suscipiendus: sic eandē Emissenus iuuat, cū idē disertis verbis restificatur. Si enī animi duntaxat cibus est: ab animo quoq; duntaxat manducatur, nō à corpore. In Sacramento verò ipsum Christi corpus esse, oreq; corporis manducari, itaque manducatum vim istam habere, vt animum spiritualiter nutriet, id non est mentiscibum esse: sed mentis cibum esse Patribus est mente & ore, seu manu cordis non corporis suscipi & contingi, interioris non exterioris hominis palato absumi.

De cons. d. x.

Obiecit etiam iste Gregorius Augustinum De cura pro mortuis, & Liturgiam Basilij, respondi, ex Augustini verbis nihil effici: deinde nec librum illum Augustini nec Basilij Liturgiam authenticam esse. Hic iste, verborum scilicet nomenclator, librum illū De cura pro mortuis Augustini esse probat. an quia authenticum esse negaui, Augustini esse negaui? num qui instrumentum authenticum esse negat, negat illud huius aut illius, ab hoc aut illo conscriptum esse? negaui, & nego, librum illum Augustini auctoritatem habere dogmata compro-

bandi. Verè itaq; coram tuis Helueriis stabis, vt butyrum in Sole.

Basilium vt concedo de vino aqua miscendo præcepisse: ita nego, Lyturgiam illam, quæ sub illius nomine circumfertur, illius esse: quia in ipsius vita non percensetur: quia varia & diuersa circumfertur.

*Ad Hebr.
hom. 17.*

Quòd Basilium cum Chrysostomo concilians, itemq; aduerbia illa Chrysostomi, hîc, illic, explicans, Chrysostomû sacramentaliter loqui fateris, iterû responsionem meam confirmas. Quemadmodum enim Christi corpus videri, hîc aut illic esse dicitur: eò quòd Sacramentum illius videtur, hîc aut illic est: ita manibus omnium pertractari, innumeris in locis consecrari, dicitur: quia Sacramentum manibus omnium pertractatur, innumeris in locis consecratur.

Firma itaque mea responsio est, & vanum tuum argumentum: si facilis hæc tua conciliatio est. Simul vanum est quod de intima & non aspectabili corporis Christi cum speciebus coniunctione sine probatione garis.

Vtrius autem expositio ineptior est, verbisque Liturgiæ minus consona, mea ne, qua verba illa, *inuisibiliter coëns, vel versaris*, de deitate expono: an tua, qui ea de coniunctione non aspectabili interpretaris? *Attende*, inquit Liturgia, Domine Iesu Christe, Deus noster, de sancto tabernaculo tuo, &c. qui supra cum Patre sedes: & hîc ἀοράτως versari. & dignare potenti manu tua impertiri nobis impollutum corpus tuum, &c. deitatis mentionem in his verbis fieri audio: nullam coniunctionis. et si ergò de deitatis præsentia Liturgiæ verba rectè accipiuntur: concessi tamen, corpus Christi cum sacramentaliter, tum κοινῶν ὄντα, verè præsens esse in coena, hoc est, non sanctum duntaxat panem in ea percipi, sed simul etiam ipsum Christi corpus: sed ore & palato

palato cordis, non corporis sacramentaliter itaq; præsentē esse, non est sub aliena specie præsentem esse, sed ratione Sacramenti, sicut videri, tangi, frangi, sacramentaliter, est ratione Sacramenti, videri, tangi, frangi. Contrarium, si potes, demonstra.

Argumentum IV.

Quartum argumentū hisce verbis Gregorius iste proposuit, *Non esse, quemadmodum isti cōtendunt, impossibile, ut corpus unum diuina virtute in pluribus simul locis præsens adsit, ratione præterea, & argumentandi forma, in ijs disputationibus, quæ sunt de potentia Dei, valde firma: sic probō. Quicquid non inuoluit villo modo contradictionem Deus potest facere: Sed ut corpus unū in multis sit locis non est res eiusmodi quæ inuoluit villo modo contradictionem: Ergo ut corpus unum in multis sit locis Deus potest facere.* Nega, si potes, Gregori, hoc tuum argumentum, & hæc ipsissima tua verba esse. Hoc argumentum hisce verbis reruli, *Quicquid nullo modo contradictionem inuoluit, id Deus facere potest: sed ut unum corpus in multis locis sit, contradictionem nullo modo inuoluit: facere igitur illud Deus potest.* Iudicet iam pius & prudens lector, an istius Gregorij argumentum miserabiliter intellexerim, infideliterque retulerim. Minorem, ut falsissimam, negavi: confirmationem illius profligavi.

Quid ad hoc iste Gregorius? ruinosum videns suum fundamentum, aliud argumentum iam construit: quod hoc est, *Omne accidens rei quod sit nimirū extra rei essentiam, & ipsæ naturæ posterius, potest sine contradictione diuinitus in re multiplicari, salua rei unitate: præsentia corporis in loco est accidens corporis extra essentiam illius, & eo posterius, ergo præsentia corporis in loco potest sine contradictione diuinitus multiplicari in corpore, salua corporis unitate, ita scilicet ut unum & idem corpus sit præsens in multis locis* Nescit

miserrimus simul & impudentissimus iste Sophista, quo pacto pudenda sua tegar. Quid tibi vis, Gregori, cum ais in maiori, *omne accidens rei, quod sit nimirum extrareisf sentiam? viñ* aliquod accidens extra rei essentiam non esse. Sed maiorem negamus. essenziale enim accidens, etsi naturâ posterius, & pars essentia non est: essenziale tamen est: eoque sicut auferri, salua re, cuius accidens est, nequit: ita quoq; multiplicari nequit, nisi re multiplicata: de quo hoc eodem capite supra plura, & mox sequenti aliquid.

Maiorem probas: prius & posterius essentialiter idem non sunt: ergo posteriori multiplicato, prius non multiplicatur. eodem res redit, Gregori. consequentiam nego. proba, si potes, quicquid de essentia rei non est, id multiplicari posse, re non multiplicata. quamuis antecedens quoque falsum sit.

Minor probatione non egebat: praesertim tam vana & cōmentitia: circūscriptio siue praesentia in loco sicut naturâ posterior est corpore: sic essentialis pars corporis non est: & hoc sensu essentialem non esse libenter concedo: nullum autem inter eam & corpus essentialem nexum esse, hoc verò nequaquā concedo. causam autē audiuiti apage itaque cum tuo extrinsecum. num autem extra
In 4. Phys. cœlum locus sit, tuum saltem Tolettum consule.

Subiicit iste, *Ad hoc argumentū respondes in primis extra propositū Fortunatus, circumscriptionē ac praesentiā in loco non esse accidens commune corporis.* immò verò ne quidem ad hoc tuum, quod nunc adfers argumentum respondi: & quī respondissem, cum nunc primum illud adferas! Minorem, ut modò dicebā, argumenti tui negavi. eā duplici ratione probasti: quarū priorem his verbis cōplexus sum, *Circumscriptio accides est cōmune, à corpore diuersum, & corpore posterius, eoq; non de essentia corporis: constare igitur verū aliquod corpus, vi diuina potest: quod nullo loco praesens sit.*
nega-

negavi antecedens : eò quòd circumscriptio non commune, sed essentialè corporis accidens sit. & hoc tibi est extra propositum respondere ? negabis ne, te in minoris probatione sumsisse, circumscriptionem commune corporis accidens esse? Quid igitur illa tua verba sibi volunt *pag. 63.*
minorem illa mihi probatio planè persuadet. nam esse corpus alicubi præsens id quidem non nisi accidens corporis est, siue absolutum illud, siue respectuum sit accidens. quid hoc aliud est, quàm circumscriptionem in ordinem communium accidentium redigere ? cur hæc dissimulas ?

Quæ de circumscriptioe, essentiali accidente, diuina potentia, subiciis, ostendunt, quàm inermis sis : qui, nisi cramben millies iam recoctam & concoctam, repetas, quod dicas, non habes. Sed quæsumus te, antequam commentitiam illam tuam potētiam, & hyperphysicum subsistendi modum nobis obtrudas, hunc nobis nodum expedias : Si Deus ipse corpus aut quantus esset, circumscriptionem non effugeret, teste Cyrillo : per corpora non permearet, teste Damasceno : ergo, de sententia horum Patrum, Ecclesiæ quæ Catholicæ, ne diuina quidem potentia sit, fieri uè potest : ut corpus nō sit circumscriptum, ut per corpora permeet : quia si diuina id fieri potentia posset : utique Deus, quantumuis corpus, per corpora permearet, locoque non circumscriberetur. cetera antè confutata sunt : & ad rem præsentem nihil attinent.

Altera ratio, qua minorem suam Gregorius iste confirmauit, somnium erat Gregorianum, de vnus tantum corporis creatione. respondi verbis Aristotelis, τῆ νοήσι πρὸς τὴν αἰσθητικὴν. & ὅδ' ἐπὶ τῇ πρᾶγματι τῆς οὐσίας. Ad hoc iste, nec quæ alij dicunt, nec quæ ipse scribit, intelligens, me sine alio planè quàm voluerim, mysterio respondisse. planè, Gregori, sine alio, quàm volebam, mysterio respondi. nunquam enim, vel te, Gregori, vel ceteros tuos Socios, tam

Cons. 75.

indoctos socios iudicasset: nisi hæc Græca mea responsio id comprobasset. Verba mea esse Gregorius iste cum sua Societate existimat. atqui ipsissima Philosophi verba sunt in extremo libro tertio Physicorum. apparet hinc, quales Philosophi sitis: qui præter vanissimam quandam Sophisticen nihil plane nostis.

Sed illud admirabilius, neminem ex istis Sociis, in tot istorum Sociorum Collegiis atque speluncis repertum esse, qui saltem horum verborum sensum esset affecurus. Sic enim illa Latine reddiderunt, *huic cogitationi credere absurdum. non enim ad rem hoc.* atqui sententia generalis est, Cogitationi & Phantasiæ fidem adhibendam non esse, si res aliter se habeat: quemadmodum frustra Gregorius cogitat, se Pontificem Romanum esse: cum res contrarium testificetur. Vbi enim, o Socij, præpositionem patrio casui iunctam, idem quod Latinam præpositionem ad significare legistis?

Quid verò credam, & de somnio tuo, Gregori, sentiam libello meo satis explicavi. Assentior tibi: Deum illa facere posse, quæ contradictionem non inuoluunt. contradictionem verò non inuolui, si vnicū duntaxat corpus, absq; loco conditum, sine loco subsistat, hoc verò tu probabis, cum tale nobis corpus exhibebis. Nec verò, sicut tu, sine mente locutus sum, cum dixi, *Quod si conditum eiusmodi Gregorianum vel potius Melissianum corpus fuisset: trinita dimissione.* &c. id est, Gregorianū merū figmentum est. Si vnicū Deus corpus condere vellet: cōderet: sed proba tu Deū id velle, aut etiā velle posse: qui cōtradictōria, remet teste, nō potest. mōstra nobis subiectū absq; suo essentiali accidere.

Quid me iuuat immutabilis ordo, & quantū thesauri officiat: intelligere potuisses, si verba Græca intellexisses. Multa Deum facere posse, quæ non facit, concedo: ex horum autem numero esse, vt vnicum duntaxat corpus conditum

ditum sit, nego: quia subiectū siue forma sine essentiali suo accidente citra contradictionem cōsistere nequit: de qua re antè. Hic complura alia in Gregorio sequūtur: ad quæ omnia ordine respondi: quàm meam responsionem iste, veluti responsionem ad quintum argumētum, suo more, refert: cū quarti argumenti cauillationes diluat: vt taceam, quod præcipua fraudulenter dissimulauit. Ego ne, Gregori, ad quintum tuum argumentum hīce respondi, *Causa est, quia in loco esse essentialia corporis accidens est, &c.* hocce est fideliter agere?

Quod de ordinaria lege & absoluta Dei potentia hīc repetis, explosum est antè. Ad te quod attinet, nemo, qui te diuersis & dissitis in locis simul conspiceretur, vnicum te corpus habere diceret, nisi tuo more insaniret. quæ enim continua non sunt corpora, ea quo pacto vnum sunt?

Sed inquis, Hic Gregorius duobus in locis est: hic Gregorius vnum tantum corpus habet: ergo Gregorius iste duobus in locis vnum tantum corpus habet. Sed vbi, Gregori, ita ratiocinari didicisti? nihil. ne præter *μεγαλογέδαι* nosti? efficies his tuis paralogismis, vt tibi scribendū silentium imponatur: quia causam vestram prodis, non defendis. plus est in conclusione. sequitur igitur, vnum tantum corpus habens duobus in locis est: id quod efficeretur, si verum esset, te duobus in locis esse, & vnum tamē duntaxat corpus habere: quæ duo simul affirmari de corporea præsentia nullo modo possunt.

Æqualitatis tua ratio vana est: sed tu longè vanior. negaui, eam totum subiectum occupare. cur diuersum non ostendisti? quod scribis, te disertis verbis affirmasse, eam totum subiectum occupare, falsum est: qui fluctuans locutus es *sententia saltem quorundam*, inquit, *non improbabili*. respondi deinde, si maximè subiectum totum

occuparet : aliam tamen circumscriptionis, aliam istius relationis esse rationem : quòd hæc commune accidens sit : illa essentielle. quid tu ? nugas. in ratione accidentis ea conuenire dicis. conueniunt, quòd vtriusque esse est inesse : differunt, quòd alterum essenziale accidēs est, alterum commune. quare vana tua ἐνόησις, Accidens multiplicari in corpore potest, non multiplicato corpore : circumscrip̃tio accidens est : ergo. Vt enim maximè maior de communi accidente concedatur : de essentiali tamen nequaquam conceditur : quod non multiplicatur, nisi forma & subiecto multiplicatō. Sophisma igitur est homonymiæ.

Inuheris dein in essentielle accidens & Commentatorem : & de communi Philosophorum more, Philosophiæ prorsus ignarus, garris. Sed hoc quæso nobis argumentum cum tuis Sociis expedias : Quæ essentialiter cohererent essentialia sunt : subiectum seu forma, & accidens, quod illi per se competit secundo modo, essentialiter cohererent : essentialia ergo. minor probatur, quia nexo definitionis. Sit itaque, te liberaliter dante, meus Commentator : sit itidem, eadem liberalitate, meus Aristoteles (hunc enim suprà dedisti) & cum his tota Philosophia : sit meus Tertullianus, Rhenanus, & paulo post Theodoretus. Quid restat ? sic ceteros Patres non eadem liberalitate dederis : vi illos tibi, & cum illis Apostolum & Christum ipsum extorquebo.

pag. 120.

Argumentum V.

Q Vintum argumentum sequitur : quod Gregorius iisdem verbis antè repetiit, quibus id priori scripto proposuit. id hoc enthymemate complexus sum : Nec vnitas, nec terminatio, vel creatio impedit, quò minus vnum idemque corpus in pluribus locis sit : in pluribus igitur

igitur esse potest. negavi antecedens. ad probationem respondendi, nec Deū, nec animam, aut angelum, quibus Gregorius abutebatur, ad rem quicquam facere: quod alia corporis, alia Dei ratio sit & animæ.

Hic iste, *Concedis igitur, nesciens quid cōcedas, conclusionē rationis meæ, nempe, nō ideo corpus in pluribus locis præsens esse non posse, quia sit unū, vel quia sit finitum siue terminatum.* est ne verò hæc tua conclusio Gregori? reuoca te: & videbis, re antecedens quod inficiatus sum, cū consequente confundere. de multiplicatione & separatione essentialis accidentis sat dictum.

Illud non falsum, sed verissimum est, corpus finitum loco quoq; terminari: cū sicut forma corpus intrinsecus terminat: ita locus extrinsecus. illud verò tuum insulissimum & falsissimum, substantiam rerum finitarum genere terminari. Materia enim, quæ generis locum in definitione tenet, non terminat sed à forma, teste Philoso-
pho terminatur. Locum cœli si ignoras, in meo quæso in
Acroasi Commentario inquirito.

4. Phys.
Cont. 15.
2. cœl. 74

Postulaui deinde Scripturam, qua probares, animam & angelum sicut in partibus cohererentibus, ita quoq; longè dissitis adesse posse. tu pro Angelo illud Angelicum, *non erit apud Deum impossibile vllum verbum.* Cedo ergo verbum, quo se id facturam recepit. Sed verbum pro re accipi dices: vt sensus sit, Deo nihil adiutor esse, quod scilicet contradictionem non inuoluit. esto. sed vnā & eandem rem finitam in pluribus simul, iisque dissitis locis collocare, est eam vnā & non vnā statuere. taceo iam, quod anima sine informatione anima non est.

Ad Augustinum quod attinet, non ego illum hîc vrsi: sed à cauillationibus tuis vindicaui. illud enim à vobis, vt & falleretis & falleremini, excogitatum discrimen

de naturali seu Physico & hyperphysico alicubi sub-
stendi modo, ne per somnium quidem vnquam in men-
tem venit Augustino: qui, vt suprà monstrauiamus, optime
nouit, non posse essenziale rei accidens tolli, nisi res ipsa
tollatur. absolute pronunciat. *spacia locorum tolle à corpori-
bus: & nusquam erunt: & quia nusquam erunt, nec erunt.* ad-
mittunt ne hæc verba exceptionem?

. Antithesis tua inepta est. vt enim locum habeat, ne-
cesse est, vt, sicut corpus præter naturam absque loco est,
ita præter naturam in loco Deus sit. Ast, inquis, nihil su-
pra naturam Dei est. Ast, inquam, antithesis tua, seu anti-
theseos interpretatio postulat, vt saltem præter natu-
ram aliquid ei accedat. Docet igitur omnino ibi Augu-
stinus, quod vtrique, & corpori, & Deo naturale est: sed
ita naturale & essenziale: vt sine eo neque corpus corpus,
neque Deus Deus esse possit. Quem ad modum enim
Deus Deus non est, si loco sit circumscriptus: ita corpus
corpus non est, si loco non circumscribatur. hæc Dei, hæc
corporis natura est & essentia. Quapropter ibidem idem
Augustinus monet, ne ita diuinitas hominis astruatur, vt
natura veritasque corporis auferatur: quam anferri cen-
set: tum si vbique diffundatur: tum etiam si loco & cir-
cumscriptione, essentiali suo accidente, sine quo essentia
consistere non potest, spoliatur. Papistica tua simul &
Vbiquistica interpretatio sicut contra Augustinum est
ita nequaquam contra me est. nouit Augustinus, nouit,
circumscriptionem accidens essenziale corporis esse:
quod sic intimè cum re cohareat: vt non magis sine hoc
accidente res esse possit, quàm absque sua forma: cùm
neutrum sit sine altero. Quamobrem alibi quoque scri-
bens, *corpus in quo surrexit, puta Dominus, in vno loco esse
oportet, corpus ex necessitate & in loco, & in vno loco, esse
pronunciat.*

Ad Dard.

*In Iohan.
tract. 30.*

CAPVT SECVNDVM.

91

Ad hoc testimonium eludendum, aspectabilem illum suum modum & legem ordinariam Gregorius arcessit: sed nihil proficit: quia nihil minus quàm iste modus ex illis Augustini, quibus abutitur, verbis euincitur: qui ἀόρατον & ἀπερίγραπτον istorum corpus non nouit. Non magis Tertullianus illud nouit: immò verò vt hæreticum expolit: inprimis cùm arcanum illud corpus insectatur: si que non aliud hominis corpus intellecturum esse pronunciat, quàm quod videtur, tenetur, palpatur: idque eum diuino præceptore: qui suum, & quidem post resurrectionem, tale corpus pronunciauit, quod non spiritus, sed verum, osibus & carne præditum, eoque sub sensum cadens, corpus sit. Hic iste denuò coccismum suum occidit, modum naturalem seu physicum, & hyperphysicum τοῦ ἀόρατου. Sed satis responsum est, modum istum ita naturale esse, vt alius in corpore modus locū nulla ratione habeat: quòd sine hoc modo corpus corpus esse desinat.

De resur.
car.

Luc. 24.

Illud Luca, ἀφ' αὐτῶν ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν, non docet, Christum euauuisse, & præsentem ἀόρατον factum esse: sed ab illis discessisse, eoque non amplius ab illis conspectum esse: quemadmodum etiam Ambrosius illo suo inuisibili aditu nequaquam vult, Christum inter ingrediendum τοῦ σώματος suo corpore factum esse: sed nemine vidente & animaduertente, ingressum esse, repenteque præter omnium opinionem, medium astitisse.

Luc. 24.

In 24. cap.
Luc.

CAPVT III.

QVO ARGVMENTVM, AB ESSENTIALI PROPRIETATE DVCTVM, vindicatur.

AFFINGIT nobis planus iste tale argumentum: Omnes proprietates naturalis corporis insunt in corpore Christi: vno tantū in loco præsens esse proprietates est

CONTRA GREGOR.

naturalis, seu corporis naturalis: inest igitur in corpore Christi. Negavi & nego, id nostrum argumentum esse.

*lib. 4. In sp.
sect. 24. 32.*

Hic iste, me nescire, ait, quomodo Calvinus sit argumentatus. aut non pudet istum cum Calvinistis, quos vocat, disputare, quorum rationes hebete suo capite non assequitur. Quo pacto Calvinus argumentetur, dictum est capite primo.

Argumentum nostrum hoc esse dixi: Nulla proprietas essentialis auferri à re aliqua potest, quin res ipsa simul auferatur & destruatur: in vno tantum loco, vno tempore, esse, proprietates corporis est essentialis: auferri igitur à corpore non potest, quin corpus simul auferatur & destruatur. Vtranque propositionem confirmavi: maiorem, quod res & essentialis proprietates nexoinexplicabili καὶ ἀλύτῳ cohaereant: quia, ut initio secundi capitis exposui, nexu definitionis: qui nec physicè, nec hyperphysicè dissolvitur: minorem, quod circumscriptio in vno loco, ratione essentiae, ratione triplex dimensionis corpori comperat: sicut homini vis ad ridendum ob rationem: id quod perspicuis Philosophi verbis docui & fatiri iam cogitur iste Gregorius.

*Ex 4. Phys.
cont. 76.*

Sed quid iste? scribit pro suo candore, me hic rursus repetere, proprietatem fluentem ex essentia corporis esse, ut sit tantum in vno loco. Ego verò, Gregori, non repeto: ne dum rursus: sed argumentum meum confirmo. Tu verò coccyssimum tuum, millies tibi negatum, de naturali seu physico & hyperphysico modo, sine fronte repetis. Aristoteles, inquis, secundum naturam rei loquitur, quid scilicet ex sua natura possit. rectè, Gregori, secundum naturam rei loquitur, sicut & Patres, Augustinus, Cyrillus, Damascenus & alij: quia docet, quid corporis natura ferat, & quod corporis natura destruatur, si cuss fiat.

Sed

Sed locum postulas, vbi Philosophus dicat, planè implicare contradictionem, vt corpus sit absque loco. En 3. *Phys. cont.*
 ex innumeris illum: *impossibile enim est locum: & corpus aqua- 49.*
lia non esse. nec enim totus locus maior est, quàm quantum simul
etiam corpus esse contingit: &c. neque corpus maius loco. alio-
quin vel inane aliquod erit: vel corpus, quod nusquam sit. Corpus itaque nusquam seu absque loco esse, huiusmodi est, de sententia Philosophi, quod simpliciter *adwātū* est: eo-
 que sine manifestissima contradictione statui non potest. En igitur Aristotelem. sed tu tandem aliquādo, Grego-
 ri, locum nobis aliquem vel ex Aristotele, vel Scripturis producito, qui vestrum illud, de gemino modo, commē-
 tum astruat. contradictio enim inuoluitur, si res essentiali sua proprietate spoliatur: quia simul esse & non esse per-
 hibetur.

Firmissimum itaque nostrum argumentum est: tuum verò, quod opponis, vanissimum. Ita ratiocinaris: *Natu-*
ralis proprietas corporis est, vt pati & corrumpi possit, vt, si vi-
num sit, alimonia indigeat, &c. sed Christus omnes corporis pro-
prietates naturales induit: ergo ne supernaturaliter quidem iam
ei competit, vt pati non possit &c. Fateris, plus cōcludi quàm
 sequatur: cō quòd vocabulum *supernaturaliter* in con-
 clusione assuatur, quod non erat in præmissis. ego verò
 non istam duntaxat ob causam plus concludi dico: sed
 etiam ob illam, quòd aliud nihil sequatur, quàm hoc.
ergo Christus etiam has proprietates induit. atque hanc ob
 causam prius tuum argumentum, quod vocem istam *su-*
pernaturaliter non habebat, repudiaui. Cur illud, si vox de-
 ium *supernaturaliter* peccat, non vindicasti?

Sed argumētum nostrum tuo simile dicis: Calvinum.
 que non minus plura cōcludendo peccare. iniuriā Cal-
 uino facis: qui vt capite primo demonstraui, aliter
 longè, quàm tu illi affingas, ratiocinatur. argumentum

ergo nostrum nihil cum tuo commune habet : quia fallax non est vt tuū : nec è naturalis corporis, sed corporis absolutè, non è naturali, sed essentiali ductum est proprietate.

Hic iste, *est-ne aliquod discrimen inter proprietatem naturalem & essentialem, vt tu vocas?* num dubitas? Vnde tu didicisti, naturā & essentiā appellatione dūtaxat discrepare? est ne tibi omnis natura essentia, & omnis essentia natura? ergo ne quicquid essentiam habet id naturā habet, inter nū illud motus & quietis principiū? ergo ne Deus quæque tibi mobilis est? Scis-ne quid natura sit, naturāq; constantia? Cur in hac disputatione de corporis circumscriptione, confundis quæ diligenter erant discriminanda?

Naturalis, attēde Gregori, proprietas, si propriè loquamur, proprietas est corporis naturalis : quæ essentialis est, si illi per se in sit : essentialis autē, quæ essentiali seu definitionis nexu cum re, cuius proprietas est, cohæret : siue naturalis, aut naturalis corporis, proprietas sit, siue non sit. ita pati posse naturalis corporis proprietas est : & quidē per se secundo modo : quia ob cōtrarias illas repugnantias inest : circumscriptū autem esse, proprietas est nō naturalis corporis, sed corporis absolutè accepti, corporis Mathematici : quia cuiusq; inest, illi ob trinā dimensionē inest, ob terminos Mathematicos, nō ob accidentia naturalia. naturales proprietates, etiā quæ per se sunt & essentielles, quæ scilicet corrupti corporis, quā corruptū est & subiectū vanitati, proprietates sunt, in altera vita tolluntur : essentielles illæ, cuiusmodi circumscriptio est, nō tolluntur. Causa est, quia corpus naturale seu Psychicū spirituale fit : corpus autem nō fit Spiritus. En discriminē inter essentialē & naturale : quod in hac disputatione diligenter est obseruandum. en causam, cur essentialis vocabulo, in hac cum primis disputatione, vtamur.

Denuò itaq; dico, cū forma, siue subiectū, & accidēs
illius

illius essentialiter, & nexo definitionis, quod nec Physicè nec hyperphysicè dissolvitur, cohereat: accidens istud tolli non posse nisi simul subiectū illius tollatur, quā quidē illius subiectū est. id sic declaro. Circūscriptio à corporibus gloriosis nō tollitur: quia corpus, quā corpus & tria dimensio est, quod primū huius affectionis subiectū est, nō tollitur, aut immutatur: pati posse, alimento egere, & cetera id generis, quæ Psychici & corrupti, peccatōq; vanitati subiecti corporis, quā tale est, proprietates sunt, in altera vita tolluntur: quia subiectū tollitur & immutatur: nō quod corpora nostra post resurrectionē corpora non sint, materia & forma, carne atq; sanguine cōstantia: sed quod ea parte, qua primū harū infirmitatū subiectū sunt, immutetur, & esse desināt: id quod sunt, non quā materia & forma, nō quā carne & sanguine, cōstant (alioquin primi quoque nostri parētes ante lapsum infirmitatibus istis obnoxij fuissent) sed quā eiusmodi carne cōstāt, quæ peccato integritate excidit, hoc est, quā corrupta sunt & obnoxia vanitati. Ab hoc corporū statu, in quo dū sunt, infirmitates memoratæ, per se illis insunt, cū corpora nostra vindicentur, quid mirū, si cū subiecto simul cessent proprietates? Sicut enim primorum parentū corpora pati nō potuissent, nisi cōmutata fuissent: ita nostra gloriosarū & cælestium proprietatum non sunt capacia, nisi cōmutentur & à præsentī statu & conditione vindicentur.

Ingenso ergo discrimen est inter hoc nostrū argumentū: Vno loco contineri essentialis proprietas corporis est: ergo corpus simul non est in pluribus locis, nec physicè nec hyperphysicè: & illud vestrum: Alimento egere, pati & corrumpi posse, naturalis sublunaris corporis proprietas est: ergo Christi corpus etiam nunc alimento eget, pati & corrumpi potest. harum enim proprietatum subiectum tollitur: circūscriptionis non tollitur.

De penetratione fat dictum antè. ambulatio supèra. quis vt paraphysica est: ita non est antiphysica. Si enim humana vilcua deorsum, graua sursum tendunt, quidni vi diuina?

Sed miserabiliter ad argumentum meum, quod initio huius capituli repetij, iste respondet. Maiorem & minorem negat: maiorem, quòd essentialis proprietas auferri à re hyperphysicè possit, re salua: minorem, quòd circumscriptio essentialis corporis proprietas sit, non quouis modo, sed quatenus vel quantum quidem ex ipsa corporis natura est. De istius *quatenus* vanitate initio præcedentis capituli dictum est. est. ne essentialis proprietas aliquo quidem modo essentialis proprietas, aliquo verò non?

Maior mea non minus firma est. essentialis enim proprietas nullo planè modo, non physico, non hyperphysico, salua re, tollitur. Causa crebrius iam indicata est: & vel ex Cyrillo & Damasceno intelligi potest. Sed cur tu, Gregori, figmentum tuum non probas? immò cur nihil ad probationes meas? num satis esse putas τὸ ἔτως εἰπόντα ἀπὸλλῆσαι? nego, proprietatem essentialem, re salua, tolli ab ea etiam hyperphysicè posse. causam audiui. tu, si potes, contrarium demonstra. sed demonstrabis, vbi numerum ostenderis, qui neque par sit, neque impar: & vbi primum & secundum per se modum vnum reuera modum non esse monstraueris. hinc murus athenus esto, Gregori.

Ad extremum mihi obiicis, quòd, alimento egere, commune viui corporis accidens dixerim. Vbi verò id dixi? num quia aliam essentialis proprietatis, aliam naturalium & communium accidentium rationem esse dixi, idcirco alimento egere commune viui corporis accidens esse dixi? nequaquam. essentialia accidentia, cuiusmodi circumscriptio est, à naturali, eoque tum communi tum per se, ob causam modò dictam, discriminaui. Quid si id dixi.

CAPVT QVARTVM.

97

dissem? num semper competit? certè tu ipse ausus non fuisti scribere, pati & corrumpi posse, omni, soli, sublunari corpori, & semper, inesse. Manet igitur omnibus modis firmissimum nostrum, ab essentiali corporis proprietate ductum, argumentum: quod neque septiceps bestia, neque Draco, neque falsus ille Propheta, vel horum coaxantes emissarii ullo vnquam tempore labefactabunt.

CAPVT IV.

QVO ILLÆ RESPONSIONES
VINDICANTVR: QVIBVS ARGVMENTA,
*pro corporea corporis & sanguinis Christi sub
speciebus præsentia, allata sunt.
profligata.*

SEPTEM argumenta Gregorius attulit: quibus errorem illum de corporea corporis & sanguinis Christi sub speciebus præsentia defendere se posse falsò sibi persuasit: è quibus nullum fideliter à me relatum esse suò more calumniatur. Ego verò efficiam: vt omnes intelligant: omnia fidelissimè à me esse recitata: Gregorium autè responsiones meas fraudulèter trūcasse & reticuisse.

Propositum illi fuit probare, Christum verbis illis *hoc est corpus meum, & hoc,* seu vt iste loquitur, *hic meus est sanguis,* corpus & sanguinem suum verè ac propriè sub speciebus panis & vini reipsa præsentia (sic enim priori scripto loquebatur) monstrasse. id septem, vt dicebamus, argumentis probare frustra nitebatur: quorum primum, è sexto Ioannis capite petitum, verbosè, declamatorio non disputatorio modo, lucem scilicet fugiens, & causæ diffidens, proponit; cuius summa, ad rem quidem

præsentem quod attinet, huc redit, carnem & sanguinem Christi in Eucharistia non in figura tantum & signo, sed verè ac realiter manducari & bibi.

Primum igitur istius argumentum hisce verbis complexus sum: Christus Iohannis sexto docet, carnem suam & sanguinem suum non in figura tantum & signo, seu in pane & vino, tanquam in figura viuificæ virtutis eius, sed verè ac realiter manducari & bibi: corpus igitur & sanguis Christi sub speciebus reipsa præsentia sunt. Quid hic mala fide relatum, Gregori? num mala fide egi, quod non singula tua verba percensui? Et cur tu argumentum tuum non aliter iam construxisti: si aliter, quàm à me constructum est, construi debet & potest? fatere itaque te sine fronte fidem meam hinc requisivisse.

Ad hoc istius, sic à me constructum, argumentum consecutionis in sciatione respondi, consequens ex antecedente non consequi. probavi responsionem hanc, quod Christi corpus atque sanguis verissimè & realissimè, ut sic loquar, in Eucharistia percipiantur: et si neque sub pane & vino latitent: neque sub nudis illorum speciebus causa simul indicata, quod non ore corporis, sed palato cordis, ut potè mentis non ventris cibis, percipiantur.

Hic iste *respondet Fortunatus, verè & realiter*, &c. Vbi verò consecutionis negatio? responsio in negantia consequentiæ consistit. his, quæ tu citas, verbis responsio confirmatur. hoc cene fideliter est responsionem referre? sed quid in hac tibi confirmatione displicet? Ex sermone Christi apud Ioannem, & circumstantiis illius loci ostendisse te dicis, Christi corpus non quomodocumque verè ac realiter edi, sed in ipso Eucharistiæ Sacramento. at ego verissimè realissimèque in Eucharistiæ Sacramento illud percipi dixi: quia verius & realius, quàm panis & vinum percipiuntur, id quod in Eucharistia fit, corpus & sanguinem

nem Christi percipi scripti. Verè igitur in Eucharistia præsentia sunt corpus & sanguis Christi: sed menti fideli, non ventri, aut ori corporis: quæ causa est, cur sub elementis non latiteat. Ac quia fateri cogoris, corpus & sanguinem Christi mentis non ventris cibum esse: fateare quoque, cum mente, non ventre vel ore, contingi: quia cibus ab eo, cuius cibus est, & quod alit, recipitur: non ab alio, quod non nutriceatur: præsertim si ad eum recipiendum naturâ sua planè sit ineptum.

Probaui deinde responsionis meæ confirmationem verbis Christi apud Iohannem, & uno atque altero testimonio Augustini. Christus enim manducare & bibere credere interpretatur, *qui ad me venit, inquit, non esuriet, & qui in me credit non sitiet unquam.* Cælestis igitur ille cibus, quæ illius caro est, fide, non ore corporis editur: idque tam in Eucharistia, quàm extra eam. Quapropter Augustinus de Eucharistia loquens, credendo, non ventrem aut dentes parando, hoc est, fidei, non corporis, *in Iohan. Tract. 25.* palato Christi nos carnem manducare scribit.

Ex his, inquit iste, non habens quid respondeam, duo tantum efficiuntur: alterum, viuificam Christi carnem etiam extra Sacramentum spiritaliter manducari: alterum, carnem Christi in Sacramento non sumi ut sit cibus nutriendus ventrem, sed mentem. De manducatione, quæ fit extra Eucharistiam, in præsentia non laboro: sicut etiam non de vanillima tuâ fidei perfectione. de manducatione veræ carnis quæstio est, hanc fide siue credendo, tam in Eucharistia, quàm extra eam, manducari docet Dominus Iesus: & secundum illum Augustinus. nam quod dicis, priorem illius sermonis siue concionis Christi pariter, de spiritali manducatione extra Sacramentum, intellegi: id non, yfque adeo rectè dicitur: cum vnus, demque cibus in tota concione promittatur, Dominus

Iesus, siue caro Verbi, id est, totus Christus, Deus & homo: quia nusquam vel Deitas sine carne, vel hæc sine illa, manducatur. idcirco Dominus crucifixam suam carnem panem illum cælestem, de quo in priore concionis parte verba fecerat, esse dicit: *cum ait: & verò panis ille, quem ego dabo, caro mea est: quam pro Mundi vita dabo*, clarissimè docens, carnem suam, quæ crucifixæ est, cibum atque panem illum cælestem esse, de quo adhuc verba fecerit, & quem se daturum receperit, cum dixit *operamini, non cibum qui pereat, sed cibum qui in vitam æternam maneat, quem vobis filius hominis dabit*: eoquæ crucifixam suam carnem vnum cum Deitate, à qua vis est viuificandi, viuificum & cælestem panem atque cibum esse. Hoc tantum interest, quòd in priore concionis parte de fonte viuifici istius cibi, de se, quæ Deus est, Dominus loquitur: in posteriori de medio, de sua in mortem tradita carne, cuius interuentu Deitatem ἡ λόγος participamus: sicut per Deitatem *ἡ ὁμιλία* cum tota Trinitate, & per panem cum vera Christi carne, habemus.

Hoc ipsum Augustinus extremo 26. tractatu testificatur: ex quo etiam luce meridiana clarius liquet: in tota concione de eodem pane sermonem esse: ut qui prioris partis verba ad Eucharistiam applicat, cum inter cetera scribit: *Videte ergo fratres, panem cælestem spiritualiter manducate: innocentiam ad altare apportate*. Si igitur extra Sacramentum spiritualiter duntaxat hic cibus editur: etiam in Sacramento Eucharistiæ spirituali duntaxat ore percipitur: quia vnus idemque, & quidem mentis, ut tute fieri cogitis, non ventris cibus.

Sed inquis, licet mentis cibus sit, eò quòd mentem nutricatur, ore tamen corporis nihil oscius sumitur. qui sic Gregori? Augustinus, inquis, testatur, illud ipsum, quod in corde manducandum est, hoc est, Christi corpus, premi

premi quoque dente. Vbi verò Gregori? in illis ne qua
 citavi verbis? nihil minus. Discriminat Augustinus *in Johann.
 trakt. 26.* inter virtutem Sacramenti, & inter Sacramentum aspe-
 ctabile: inter rem Sacramenti, & inter signum aspe-
 ctabile. illam intus non foris, utpote interioris non ex-
 terioris hominis cibum, hoc foris non intus, quippe
 exterioris non interioris hominis cibum, manducari:
 illam in corde manducari, hoc dente premi docet. Vbi
 iam illa tua verba, illud ipsum quoque dente premi,
 quod in corde manducandum est? nonne inter virtutem
 & aspectabile Sacramentum, interiorem & exteriorem,
 eoque cordis & dentium cibum, discriminat? num verò
 tibi verum illud & pro nobis traditum Christi corpus du-
 plici ratione comeditur, corde, & etiam dente seu ore?
 quæ id Scriptura re docuit? ac quo quæso modo massa
 corporea, quæ talis massa est, & qualem vos *αὐτὸ σῶμα*
 in Eucharistia fingitis, mente seu corde manducatur?
 num ad cordis manducationem illa tua localis indistan- *lib. 1. cap. 7.*
 tia necessaria est?

Argumentum II.

Alterum Gregorij argumentum hisce retuli: Caro
 Christi re ipsa à nobis editur sicut manna: ergò sub
 specie panis est. negavi consequentiam: quòd, etsi re ipsa
 à nobis Christi caro editur, eoque re ipsa nobis præsens
 est, nequaquam tamen consequatur, eam vel sub nuda
 panis specie, vel sub vero pane, latitare. Quid hîc ex-
 tra propositum? Si pro reali duntaxat præsentia prio-
 ri tuo Scripto pugnasti: cur ergò probare instituisti,
 Christum verbis illis, *hoc est corpus, &c.* corpus suum &
 sanguinem sub speciebus panis & vini re ipsa præsentia *p. 67.*

monstrasse? cur non simpliciter scripsisti, ea in Eucharistia reipsa præsentia esse? & nihil de transubstantiatione, de qua postea, tibi dixissem. Egone itaque vim argumenti tui non intellexerim: qui conclusionem tuam & rationem tuam expressi?

Cap. 6.

Quin tu neque meam responsionem, neque tuam rationem intellexisti. De Eucharistia locutus sum: quia *μελῶς αὐτοῦ & σαρκὸς αὐτοῦ* memini: & libenter concedo: verba Domini apud Ioannem, quibus de carnis suæ manducatione præcipit, ad Eucharistiā attinere: ita tamen: ut manducatio illa etiam extra Eucharistiā locum habeat.

in Iob. tract.

26.

i. Cor. 10.

Aliud ergò nunc argumentum construis. *Christi*, inquis, caro ita verè & realiter in Eucharistia mysterio editur, sicut manna à Patribus edebatur: ergò verè & realiter præsentem in Eucharistia continetur. concedo totum, carnem Christi in Eucharistia verè præsentem esse: sed nego, eam sub specie contineri: quod concludere velle videris: & exantecedente non efficitur. Scripsi dein, te Augustini auctoritate abusum esse. is enim cum Apostolo prius illos Patres nobis, eorum Sacramenta nostris, ad rem significatam quod attinet, æquiperat: aperteque docet: eos idē planè, solis externis elementis exceptis, in suis Sacramentis habuisse, quod in nostris hodie nos habemus. hoc enim est omnia illis, præter externum elementum, nobiscum communia fuisse. quid tu, Gregori? concedis. nescius quid concedas: idcirco quod altera manu porrigis, id altera mox aufers. Eucharistiā enim signum Christi esse dicis, quod eum præsentem contineat. quasi verò veterum Sacramenta eum præsentem non habuerint, si omnia illis, præter externum elementum, nobiscum communia fuere. Sed benè. Eucharistia nostra Christum præsentem continet: illi Bap̃tismum nostrum, tum Eucharistiā nostram, habuerūt: ergò & Christum præsentem

presentem. Sicut enim transitus per mare baptismo nostro proportionem respondit: ita manna & petra illa solitudinis Eucharistiæ seu Coenæ Domini.

Sed beatam tuam demonstrationem audiamus: quam nos ipsam veritatem, cum Patres illi nudam duntaxat figuram habuerint, habere demonstras. *Hac autem inquis omnia in figura contingebant illis*: ergo scilicet veterum Sacramenta nudæ figuræ fuerunt significatæque rei veritatem non habuerunt. O miserrimam structuram, quæ huiusmodi fulcris eget. de generibus illis poenarum sermo est, quæ infligta Israëlitis Apostolus scribit: ut typinobis essent, ut quæ eorum exemplo edocti ab huiusmodi flagitiis abstinereamus: ut liquet ex toto illo capite. Sed inquis, panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? & petra Christus erat. non potestis inquis mensæ Domini participes fieri, & mensæ Demoniorum. nec illi poterant. quid verò dente foris prematur, quid intus in corde manducetur, dictum est: ac manna quidem umbram fuisse: Christum autem, tū in Eucharistia, tum extra eam, veritatem & rem ipsam esse, nullum apud nos dubium.

Argumentum III.

Tertium Gregorij argumentum, quod itidem non ad demonstrandum, sed ad simpliciorum duntaxat oculos præstinguendos, ab eo propositum fuit, hisce rebus: Sermo Christi *hoc est corpus meum* planissimus fuit, & id propriè significauit quod verba sonant: transubstantiatio igitur est. respondi consecutionem vanissimam esse: quam meam responsionem iterum, pro suo candore & fide, reticet iste Gregorius. retorquidein argumentum istius in *μεσσην* & *ευσθια*: quod neutra τὸ πρῶτον, verborumque retineat proprietatem.

Hic

Hic iste *Vtinam verò*, *Fortunate*, *verba illa omnia esse propria tam fideliter crederes, quàm liberaliter das.* fidelissimi, me, Gregori, credo, quod liberalissimè dedi, & nunc iterum do. *Vtinam tandem liberalitatem hanc intelligas.* Si enim, inquis, *hoc hoc*, *quod in manibus Christi erat: est est corpus corpus significat: igitur corpus Christi fuit illud, quod in manibus Christus, ea verba dicens, tenuit, itemque illud, quod nunc in manibus tenet legitimus minister, &c.* Qua verò consequentia, Gregori? sequitur, ergò quod manibus Christus tenebat, id corpus Christi fuit. eadem est Eucharistiæ nostræ ratio. an autem ista verba Christus promunciarit, dum manibus panem tenebat, de eo post videamus. Subjicis, *Quod si id propriè corpus Christi est: nunc igitur panis substantia: sed in huius locum substantia corporis Christi sub panis accidentibus, quæ videntur, admittit absolute succedit.* Si alius, Gregori, volat, pennas habet. cur accedens tui connexi non probas? num proximè præcedentibus verbis, scopis illis dissolutis, satis id te demonstrare existimas? ubi in illis vox *propriè*? De constantia mea, Gregori, nolim, te valdè sollicitum esse. constantissimus enim sum: quia certissimus: singula illius enunciati, *hoc est corpus meum* verba propria esse: et si in attributione, quæ alterum alteri attribuitur, tropus sit: nec hanc ob causam ab ullo sum reprehensus: qui id ante complures annos, in Isagoge mea Logica, pluribus sum persecutus.

Sed & Caluino, & mihi met, me repugnare dicis, si singula verba propria esse concedam. quid hoc? quia uterque figuram & tropum agnoscit. Sed parumper bellas tuas conclusiones despiciamus. ita ratiocinaris: Metonymia est, cum rei significatæ vocabulum signo tribuitur: & idcirco qui Metonymiam agnoscit, is rei significatæ vocabulum tribuit signo: Calvinus in verbis illis Christi *hoc est corpus* Metonymiam agnoscit: Docet igitur Calvinus,

corpus, in illa Christi oratione nō significare propriè Christi corpus, sed signum corporis Christi: atque ita panem dici figuratè corpus, eò quòd est corporis Christi signum. nōne verò tandem aliquando stertere desines, Gregori? sequitur tantum, ergò Calvinus in illis verbis rei significata vocabulum signo tribuit, seu tribui docet, hoc est, de pane corpus dici, quòd signum sit corporis: id quod fatemur. Quòd verò deceat, corpus in illo Christi enunciatum non propriè Christi corpus, sed signum duntaxat illius significare, id tua ratione nequaquam efficitur. nōne verò vides, miserrime, contradicentia te effutire? ais, Calvino corpus in illa oratione non propriè Christi corpus, sed signum duntaxat illius significare: & tamen exemplo subiicis, Calvino panem figurate Christi corpus esse, quòd signum sit corporis. nōne signum veritatis signum est? si panis signum corporis est: nonè veri corporis signum est? num signi signum est? per corpus itaque Calvinus verum & pro nobis traditum Christi corpus intellexit: et si metonymiam in enunciato posuit: quæ nihil planè singulorum vocabulorum officit proprietati.

Cedonunc, Gregori, demonstrationem tuam, curego mihi contradicam. Fortunatus scribit, Panis Eucharistie Christi corpus appellatur, quòd sacramentum, signum, sigillum, figura, typus, antitypon, corporis sit: item in tota attributione tropum agnoscit: ergo verbum *est*, pro significat accipit: eoquæ sibi contradicit: cùm singula verba propria esse docet. Iterum vanissima tua conclusio est: sicut tu vanissimuses: qui vanitate vanioribus conclusionibus nobis illudis. quæ enim quæso consecutionis ratio est, Fortunatus panem Eucharisticum Christi corpus dici scribit, quòd Sacramentum aut signum sit corporis: ergo verbum, *est*, pro significat accipit, vel corpus pro signo corporis? quæ item istius, Fortunatus in tota

attributione tropum agnoscit: ergò, *est*, pro significat accipit? Contrarium efficitur, Gregori. Fortunatus in tota attributione tropum statuit: ergò non in vnico vocabulo.

(ap. 1.)

Meminisse itaque debes, Gregori, quod suprà te docui: aliam singulorum, per se, & seorsum, considerationem vocabulorum rationem esse: aliam, vt vnum de altero dicitur, siue coniunctorum. seorsum accepta, de disparatis loquor, singula propria sunt: coniuncta tropum efficiunt. quí hoc? quia disparata contrariaque cum sint, coniungi, sibi que vicissim attribui, non possunt: quin tropus ex illa coniunctione existat: qui tamen tropus in nullo vocabulo seorsum, sed in tota attributione & coniunctione, quæ tropi causa est, consistit. sicut enim singula vocabula, priusquam coniungerentur, propria erant: sic in attributione quoque propria singula manent, propriaque seorsum considerata, sunt: etsi in attributione tropus est: quia aliud vocabula, aliud eorum coniunctio est & attributio: sicut aliud materia, aliud forma tum syllogismi est, tum enunciationis. exemplum: fasces sunt i imperium Romanum. singula propria sunt: *fasces*, fasces sunt: verbum substantiuum *sunt* sunt, non significat: *imperium Romanum* verum Romanum Imperium, non commentitium. & tamen in enunciato seu attributione tropus est: quia fasces, propriè loquendo, Romanum imperium non sunt. quæ huius tropi causa? num vel singula vocabula, vel vnum aliquod ex iis? nullum omnino. quid igitur? coniunctio, qua talia coniunguntur, quæ coniungi sine tropo non possunt. Quemadmodum ergò non vocabula, sed coniunctio & attributio tropi causa est: ita quoque tropus non in vno vocabulo seorsum, sed in coniunctione seu attributione consistit. Quòd si quis dicat, tropum in attributo consistere, imperiumque

Ro-

Romanum pro signo imperij accipi: is nihil dicit: quia, attributo saluo relicto, tropum in copula statuere possum. Si alius dicat, tropum in copula consistere, verbumque *sum* idem esse quod, significant: is itidem nihil dicit: quia salua copula, tropum in attributo collocare possum. Manet ergo: singula propria esse: germanumque huius enunciari sentum esse: fasces sunt Romanum imperium, figuratè scilicet & metonymicè.

Eadem planè nostri, ceterorumque id generis enunciatorum ratio est. *hoc* hoc, quod in manus Christus sumpsit, verus terræ fructus est: *est*, est, non significat: *corpus*, corpus traditum, non signum. in attributione tropus est: qua disparatum, verum Christi corpus, disparato, vero terræ fructui, attribuitur: quæ vicissim attribui non possunt: nisi per aliquam figuram. Sensus igitur est, hoc est corpus illud traditum, id est, panis est corpus Christi traditum, figuratè & sacramentaliter: quod si explices, rectè dicis, panis significat verum & traditum Christi corpus: est Sacramentum, signum, sigillum, figura, typus, antitypon, veri, traditi que pro nobis corporis Christi.

Liquet ex his, metonymiam in vno vocabulo consistere: si extra enunciationem spectetur, veluti fasces pro imperio: si ex signo & re significata enunciatum conficiatur, vs faces sunt imperium, eam in totam attributionem ita diffundi: vt reuera in nullo vocabulo sit. Causa exposita est. Liquet etiam, vter nostrum, egone, an crassus iste Dormilio, intelligat, quid vel pro sua sententia loquatur vel contra aduersariam.

Sed negat iste, in verbis illis *hoc est corpus*, prædicatio. Vide Greg. nem esse disparatorum: idque se libro primo monstrasse lib. 1. c. 9. p. 59 lib. 2. c. 2. p. 84 & 91. c. 7. p. 106. lib. 3. c. 4. p. 187. c. 5. p. 225.

panis & vinum: sed secundum rationem substantiæ, tum communem, tum etiam indiuiduam vagam, ut id scilicet continebatur illis sensilibus accidentibus panis & vini: hoc est, pronomine *hoc* substantia quidem præsens, contenta sub illis accidentibus, demonstrata est: sed quæ indifferenter tum panis fuit: tum corpus Christi: panis initio enunciationis: corpus Christi in fine illius: ergo prædicatio identica est, non disparatorum.

Falsissimum est antecedens. Primò enim falsum est, talem substantiam, quæ indifferenter modò panis, modò verum, idque propriè & substantialiter, Christi corpus fuerit, à Christo pronomine *hoc* demonstratam esse: deinde vanissimum vagum istud indiuiduum. vagum enim indiuiduum illud dici consuevit, quod dubium quidem est, & non satis definitum: singulare tamen, & verum indiuiduum, non genus, aut aliquid commune. Quo igitur modo, quod generale, commune, immò communissimum est, indiuiduum fuerit? nec est quod mihi dicas, vagum indiuiduum te vocare, quod ita singulare est, ut tamen ad vnicum aliquid non penitus sit determinatum: sed indifferenter aliud & aliud esse possit, & quasi perplura vagari. quæstio enim est, non quid tu voces: sed quid veritas dicat. ex qua enim quæso vel Theologia, vel Philosophia, vel Logice, vagum istud indiuiduum habes? falsum itidem est, substantiam illam, quæ sub accidentibus continetur, in fine enunciationis ipsummet Christi corpus, per admirabilem conuersionem, fieri: quia falsa & commentitia tota illa vestra conuersio. Falsum est, enunciatum illud verum esse, cuius subiectum aliud initio est, aliud in fine enunciationis. falsum denique, ut alia complura mittam, pronomine *hoc* absolutè posito, communem substantiam demonstrari. Falsissimum igitur antecedens est.

lib. 3. c. 5.
pag. 226. b.

Sed & vana consecutio. Faterisenim, idquæ non sine contradictione, quippe qui contrarium protulisti, cùm scripisti: *Christum de eo quidem, quod in manus accepisti, dixisse hoc est corpus &c. non tamen de eo secundum rationem illam propriam & peculiarem, qua id erat panis & vinum &c.* lib. 1. cap. 9. pag. 59. fateris, inquam, pronomine *hoc* initio enunciationis, panis substantiam demonstrari: eoque de vero pane verum Christi corpus enunciari. Disparatorum itaque prædicationis est, initii saltem habita ratione, vanaque consecutio. Mancat ergò firmum, in verbis illis *hoc est corpus &c.*, prædicationem esse disparatorum.

Argumentum IV.

QVartum istius argumentum ita retuli: Et tres Evangelistæ, & longè post Apostolus, illam Christi sententiam, seu illa verba *hoc est corpus* simpliciter absque vlla tropi significatione commemorant: propriè igitur intelligenda sunt. Hic iste, quasdam à me circumstantias præteritas, queritur. quænam verò illæ circumstantiæ sunt, Gregori? nonné huc omnia redeunt, quòd verba Christi plana, quòd propria, quòd propriè sunt intelligenda? quòd corpus & sanguis Christi præsentia sint in hoc Sacramento? quid amplius requiris, cùm caput rei tibi concedam? cur quòd præteritum est non indicas? sed ita se tueri solent qui armis sunt destituti.

Respondi duobus modis: altero, non esse consequens, ut tropo vacet quòd sine tropi indicatione profertur: altero, totum argumentum concedi: quòd singula illius enunciati verba propria sint. Quid iste? Vt aliquid dicat, priori responsioni impudentiâ, posteriori inscientiam, opponit. Sic enim ad priorem, *Alia* inquit *ratio est*

aliorum Christi sermonum, quando ferè in parabolis loquebatur, cuiusmodi fuit ille, ego sum ostium, via &c. alia verò eius sermonis, quem habuit propriè ad discipulos, cultum quemdam internum institvens: ut fuit ille, hoc est corpus meum: qui proinde planius & proprius esse debuit. num verò planum eum & proprium esse negauit? concedo quoque, diuersam diuersorum sermonum esse rationem. Sed quid tu ad meam responsionem? Sermo iste ego sum via, vitæ, æstium sine tropi indicatione ab Euangelista commemoratur, & nihilotenus figuratus est: non ergò sequitur, sermo iste hoc est corpus sine tropi indicatione commemoratur: ergò figuratus non est.

Ad alteram, cuius tamen primum vocabulum fraudulentè omisit, dicit, non posse in tota attributione tropum esse, si singula orationis verba propria sint. discesaque, Gregori, aliud materiam, aliud formam, tum syllogismi, tum enunciationis esse: & sicut aliud relatio, aliud relatum, aliud subiectio, aliud subiectus, est: sic aliud attributionem, aliud attributum, & id cui attribuitur, esse. hæc, si potes, distingue: & intelliges, rectè & sine omni contradictione, in attributione tropum poni, etsi singula enunciati vocabula propria statuantur.

Miraris deinde, quòd scripsi, corpus & sanguinem Christi verè præsentia esse in tremendo illo Coenæ mysterio. *Quomodo inquis verè præsentia sunt in hoc tremendo mysterio corpus & sanguis Christi, si in hoc tremendo mysterio non sunt?* num verò, cum præsentia esse dico corpus & sanguinem Christi, ea ibi esse nego? Sed vis ita ratiocinari: Quod à Coena tantum abest, quantum cælum à terra distitum est, id in coena non est: Corpus & sanguis Christi, siac substantia corporis & sanguinis Christi, à coena tantum abest, quantum cælum à terra distitum est: ergò non est in coena. Sophistica est, eum quod in parte dicitur:

CAPVT QVARTVM.

III

in simpliciter dictum accipitur. Corpus enim Christi, quâ ad substantiam, (sanguinis eadem ratio) à cœna tantum abest, quantum cælum à terra, non simpliciter & absolute: sed *relatiu*: non quâ traditum pro nobis corpus est: sed quâ absolute corpus carne & sanguine præditum corpus est.

Quare scire Capernaitæ debent, corpus Christi non absolute, quâ corpus est, trina dimensione, carne, sanguine, ossibus, constans, in cœna legatum esse: sed quâ corpus est traditum in mortem, dicente Domino *hoc est* Luc. 22. *illud meum corpus, quod pro vobis traditur*: quibus verbis non solum docere voluit, quid discipulis suis legarit: sed etiâ, quatenus illud legarit: verum scilicet corpus: at non quouis modo: sed quatenus traditum est pro Mundi vita. Quod cum ita sit: cumque verum Christi corpus, quâ traditum est, *relatiu* sit: idcirco fidei, quæ hypostasis est eorum quæ sperantur, longèque distita sunt, non minus verè præsens est, ab ea que non minus verè percipitur in Eucharistia, quàm si ore corporis, sub elementis latitans, perciperetur. Verum itaque Christi corpus, quâ ad substantiam, non quâ ad effectum duntaxat & gratiam, verè præsens est in Eucharistia, & à fide manducantibus verè percipitur: quia illud Christi corpus, illa corporis substantia, quæ in mortem est tradita, quâ tradita est, adest, & à mente fideli, cuius eibus est, verè manducatur. Vides, Gregori, nos neque mentiri: neque pugnantia scribere, cum idem Christi corpus cælum nunc contineri, vique ad tempora restitutionis omnium, cum Scriptura doceamus: & nihilofecius in Eucharistia verè & quâ ad substantiam præsens esse statuimus: quia alia ratione in cælo est: alia in cœna: ibi, quâ corpus est carne & sanguine præditum, gloriosum tamen: hîc, quâ in mortem traditum corpus est, eoque inglorium.

Al. 3.

cap. 7. p. 43. His argumentum illud tuum primi libri, & cum argu-
mento totum illud caput, in fumum dissipatur. Ita li-
bro primo ratiocinaris: *Si in usu istius Sacramenti non so-
lum corporis & sanguinis Christi effectum, hoc est, gratiam re-
fectionis spiritualis participamus, nec solum secundum eiusma-
di effectum spiritualiter cum Christo unimur, sed ipsam quo-
que realem substantiam corporis & sanguinis Christi verè su-
nimus, & cum Christo secundum suam ipsius substantiam rea-
lem verè unimur, si hoc, inquam, ita est, consequenter fate-
ndum necessario est, corpus & sanguinem Christi realiter conti-
neri in ipsa Eucharistia, ITA UT ORE ETIAM COR-
PORIS in ea sumi possit: sed verum prius: verum igitur &
posterius.*

Connexum falsissimum est. nihil minus enim sequi-
tur, quàm Corpus & sanguinem Christi sic in Eucharistia
contineri, ut ore quoque corporis ibi sumantur. Quin
immò contrarium sequitur. Si enim corpus & sanguis
Christi, non ut talia simpliciter, sed ut in mortem tradi-
ta sunt, in cœna præsentia sunt, in eaque verè percipiun-
tur: nequaquam ore corporis, sed palatò fidei in ea con-
tinguntur: quippe fidei non corporis obiecta. nihilosecius
tamen verum Christi corpus in ea præsens est & sumitur,
etiam quâ ad substantiam: quia illud corpus, quod tra-
ditum est, sed quâ traditum est, præsens est & sumitur.
Summa est, Gregori, in cœna verum Christi corpus, illud
corpus, quod crucifixum est, verè præsens esse, verèque
manducari: sed modo spirituali, non corporeo: idque
propterea: quia non simpliciter, ut corpus est & modo
corporeo, sed ut in mortem traditum corpus est, modo
spirituali, fidei, non ori, promissum est. Maior igitur ar-
gumenti tui propositio non euidentiissima sed vanissima
est. probas: estque probationis tuæ summa hæc:

p. 45. & 44. Si quâ ad substantiam cum animo nostro verum
Christi

Christi corpus vnitur: vel sic ei vnitur, vt persona siue natura aliqua ex vtroque resultet: vel per indistantiam localem: non illo modo: ergò hoc. Vana consecutio: quia disiuncta partibus contradicentibus non constat. est enim tertius tum vnionis, tum manducationis atque præsentiæ, modus, modus spiritualis, qui per Spiritum Sanctum fit, ancillante fide.

Fallis igitur & falleris: quia magis ad ista mysteria cæcæ, quàm oculi noctuarum ad splendorem Solis. Si Christus corpus suum absolurè, quàm carnibus & ossibus præditum corpus est in cœna promississet: verum esset quod dicis: sed quia verum quidem corpus, sed quàm traditum, non quàm simpliciter corpus est, promisit: id quod *non* est, fidei, non oris & sensus exterioris, obiectum: verissimè præsens est, verissimè manducatur, verissimè nobiscum, quàm ad substantiam, vnitur: etsi, propriè loquendo, in eo, in quo cœna celebratur, loco non est: quia spirituali, non corporeo, modo præsens est. nihil oscius verè præsens est: quia non solùm quod modo corporeo, & sensibus exterioribus, adest, ab ijsq; percipitur, præsens est & dicitur: sed etiam quod modo spirituali, menti atque fidei adest, mente fideq; percipitur, verè præsens est & dicitur. ita cùm oculis fidei Christum Hierosolymis in cruce intueor, non minus verè præsentem contempler: quàm si corporis oculis ante meos oculos crucifixum contempler: & cùm crucifixum illius corpus, & de latere fluentem sanguinem, in cruce, fidei palato, contingo & absumo: non minus verè præsentem ipsam corporis & sanguinis Christi, illius sanguinis, qui sub cruce dissipatus est, substantiam percipio & absumo: quàm si ore corporis eam absumerem. Verè itaque sua substantia præsens est corpus Christi in Eucharistia: verè suaq; substantia in ea manducatur: verè suaq; substantia nobiscum

vnitur: sed quia modus præsentia, manducationis, vnio-
nis, spiritualis & fidei, non corporeus & oris, est: idcirco;
sicut ore non manducatur, ita quoque propriè loquen-
do, locali indistantia præsens non est: etsi non minus fi-
dei præsens est: quàm si ori corporis locali que modo præ-
sens esset. Hæc Scripturarum, hæc Patrum orthodoxo-
rum, sententia est. Ac quò tandem modo, Gregori, ve-
rum Christi corpus cum mente seu animo nostro *con-
iungitur*? quæ, quæso, ista ex animo nostro &
Christi corpore constans substantia? vbi nexum istud cor-
poreum vel in Scripturis, vel orthodoxis Patribus? Ma-
neat firmum, corpus & sanguinem Christi verè, & quâ ad
substantiam, præsentia esse in Eucharistia, etsi non mo-
do corporeo. Ita satis, Gregori, tum Fortunatus, quem
nominatim septimo illo, primi libri, capite provocasti,
tum Caluinus, quem inprimis ibi exagitasti, à calumniis
tuis est vindicatus. ad cetera pergamus.

pag. 32.

1. Cor. 10.

Scripseram dein, in illud Apostoli, *panis quem frangimus,
nonne x̄i uia corporis Christi est?* vnionem membrorum
cum capite spiritualement, non corpoream esse: vinculo Spi-
ritus Sancti, non tactione, vel nexu corporeo, fieri: eoque
manducationem quoque quam vnio ista consequitur, spiri-
tuale esse non corporeâ, fidei, non corporis, palato fieri.
Hic iste, *At ista duo minimè pugnant: nempe, ut fidei palato cor-
pus & sanguis Christi edi & bibi debeant: & simul etiam in Sa-
cramento panis & vini sumantur palato corporis.* Ast ego hic
non scripseram, ista pugnare. cum nihil ad rationem meam
Qualis vnio, talis manducatio: vnio spiritualis est: ergo &
manducatio. Pugnant autem, idem Christi corpus reipsa,
& in se, bifariam edi, cordis, & corporis, palato. vbi enim
vel Scriptura id tradit, vel Patres orthodoxi? *et per verbo-
rum contrarium euincit.* Duplici homini duplex cibus
destinatus est: & quod inter exteriorem & interiorem ho-
minem, inter ventrem & mentem, discrimen est: hoc etiam

inter huius & illius cibum discrimen est: & sicut mens fidelis corpus non est, neque corpus mens fidelis: ita cibus ventris non est cibus mentis, neq; cibus mentis cibus ventris: eoq; sicut cibus ventris fidei palato non suscipitur: ita neque cibus mentis palato corporis. Libenter verò concedimus, Apostolum *negamus* realem & corporalem, quæ vnum cum Christo, cum vero ipsius corpore, corpus, caro de carne ipsius, & ossa de ossibus efficimur, intelligere: sed negamus, nexum seu vinculū corporalis istius vnionis corporeum esse. nam in vno Spiritu in vnum corpus nos omnes baptizati sumus: & in vnū Spiritū omnes potauimus. hanc, & non aliam, vnionem Patres intelligunt. nam quod scribūt, nos cum Christo veritate naturæ, naturaliter & corporaliter vniri: id nō de nexo & modo, quo vnio ista fit, intelligunt, sed de re, qua cum vnimur. Docent enim, nos non tantū volūtatē & charitate, sed re ipsa quoque, non tantū fide & spiritualiter, hoc est, non tantū eū illius Spiritu & Deitate, sed etiā corporaliter, hoc est, cum illius vero corpore, cum illius vera carne, siue cum Christo, nō Deitatis duntaxat, sed veræ quoq; carnis ratione habita, coniungi: eò quod non solum quā Deus, sed etiā quā homo est, vitis sit: ut perspicuē liquet ex Cyrillo.

Corporalis ergò simul, & nō corporalis, ista coniunctio est: corporalis, si id, quicum vnimur, species: non corporalis, sed spiritualis, si vinculum & modum consideres, quo cum eo coniungimur. Propterea nusquam Patres illi scribunt, nos cum ipso corpore Christi corporaliter coniungi: sed tantū, cum Christo nos quoque corporaliter contūgi: significare volentes, nobis non tantū cum illius Deitate, sed etiam cum vera illius carne, communionem esse: nosque non consensione duntaxat & voluntate, sed etiam re ipsa & natura vnum cum eo esse.

Ceterū illa tua interpretatio, qua panē interpreta-

1. Cor. 12.
Cyrillus in
Ioh. lib. 10.
capite 13.
Chrysost. in
Matth.
hom. 83. &
in Ioh. hom.
45.
Hilarius de
Trin. lib. 8.

ris, qui panis fuerit, vera erit, ubi è Scripturis demonstratis, accidentia nutriendi vim habere: panisque substantiam, prolatis illis verbis, deperire. Quare modis omnibus firmissimum est, nisi panis maneat, panem ~~non~~ corporis non esse. Vbi enim nuda rei species, siue nudum accidens, ipsamet res, rei que substantia nuncupaturum albor, qui in homine est, homo dicitur?

lib. 2. cap. 6.

pag. 103. &

lib. 3. cap. 4.

pag. 191.

Sed inquis, Eucharistia panis ab Apostolo post benedictionem dicitur, usitata Scripturæ phrasi: quod ut panis reficiat: quod panis videatur: quod ex pane conficiatur: eo que improprie non proprie.

6. 4. p. 191.

cap. 6. p. 102.

& 103.

Ast, inquam, hæc parum prudenter abs te dicuntur. Primò enim tibi non constas, qui in libro tertio per Eucharistiam speciem panis intelligis: libro verò secundo ipsummet Christi corpus. Sic enim libro tertio *& quamvis*, inquis, *ibi non sit substantia panis: tamen rectè ipsa species panis, secundum usitatam Scripturæ phrasin, panis appellatur: ut paulò ante explicavi.* explicasti autem id de Eucharistia. Libro verò secundo ita loqueris, *nisi enim hic panis unicus sit ipsum Christi corpus &c.* & paulò post, *nobis verò, ut ante ex ipsis Christi verbis probatum est, omnino certissime constat, panem hunc corpus Christi esse: atque adeo non nisi improprie secundum phrasen dictas, panem appellari.*

Dein utrum, anque per Eucharistiam intelligas, in præ sunt quas adfers rationes. ita ratiocinari vis: Quilibet eibus, qui vim habet instar panis nutriendi, is panis dicitur: Eucharistia eibus est vim instar panis nutriendi habens: ergò panis dicitur.

Si per Eucharistiam solam panis speciem intelligis: minorem, ut falsissimam, nego: sin ipsum Christi corpus: totum concedo: sed alio, quàm tua ratio postulat, modo. Corpus enim siue caro Christi, pro Mundi vita exposita, panis est & dicitur: sed panis cœlestis: quo animus ad æternam

eternam vitam alitur: de quo Ioannis sexto. præter hunc
 celestem panem alius in Eucharistia panis est: verus terræ
 fructus: qui corpora nostra alit: & ex quo augetur & con-
 stat carnis nostræ substantia. De hoc Apostolus loquitur:
 & cum ait *panis, quem frangimus &c.* & capite se-
 quenti, *Quare quicumque panem hunc ediderit biberit & po-
 culum Domini indigne.* Liquet ex antithesi: quia panem
 hunc, & ipsum Domini corpus, veluti duo diuersa, op-
 ponit. Cum igitur ipsamet Christi caro non sit ille panis,
 ex quo carnis nostræ substantia augetur & constat: nullo
 modo sequitur, Eucharistia, hoc est, ipsum Christi corpus,
 panis dicitur: ergo, cum Apostolus ait *Quare quicumque
 hunc panem ediderit &c.* per panem non verum & sub-
 stantialem panem, sed ipsummet Christi corpus intelli-
 git. ad accidentia tibi iam exclusum est perfugium. illa
 enim vim nostra corpora nutriendi habere tantisper
 cum vera Philosophia negamus: dum ex Scripturis illud
 euincatis. Omnipotentia Dei vos non iuuat. Voluntas
 demonstranda est, docendumque, Deum hâc miraculum
 edere velle.

Altera tua ratio est: Quod panis videtur, etsi panis re-
 uerâ non sit, id panis dicitur: Eucharistia panis videtur,
 cum reuerâ panis non sit: ergo. Minor falsa est. ad ma-
 iorem quod attinet, concedo, panem dici, quod panis
 duntaxat videtur: sed malè. Cum verò Spiritus Sanctus
 non errore, sed verè, panem nomet: non id quod panis
 duntaxat videtur, sed quod reuerâ panis est, panem vocat:
 nec quia videtur, sed quia est, ita vocat: quippe quod id.
 circò panis videtur, quia panis est in rei veritate.

Angelorum atque manna alia longè quàm tuæ Eu-
 charistia, ratio est. Manna enim substantialis panis erat, *Psalm. 78.*
 corporaliendo accommodatus: etsi cælitus subministra-
 tus. *Gen. 18.* Angeli, viri dicuntur: quod huiusmodi corpora

assumissent: corporati videbantur: quia corporati erant. Ita laruatus cana barba præditus videtur: non quòd canam barbam non habeat: sed quòd reuerà eam habeat: etsi assumtam.

Extrema tua ratio est. Eucharistia ex pane conficitur: ergò panis dicitur. Sed nec ista quicquam pro tua chimæra facit. Siue enim nudam panis speciem, siue ipsum Christi corpus per Eucharistiam intelligas: locum nullum habet antecedens. Ipsum enim Christi corpus ex pane non conficitur: cùm panis, vt Magistri tui tradunt, illius materia non sit: quippe cuius substantia vel in nihilum abit: vel in materiam antecedentem. accidentia quoque odor, color, sapor, ex pane non conficiuntur: sed panis essentiam, calidum, humidum, siccum terrestre, consequuntur.

Exodi. 7.

Quod de virga Moysis adfers, id nihil prorsus ad rem. Virga dicitur: quia virga reuerà tum erat: non autem quòd ex virga facta sit, virga verò non fuerit. Etsi enim in serpentem antè commutata fuit: ad pristinam tamen naturam rediit: itaque vera virga, non serpens, virga nuncupatur.

Quare cùm friuolæ prorsus tuæ sint rationes: firmum manet, Eucharistiam, hoc est, terrenam in Eucharistia rem, panem dici: quòd panis sit naturâ, alendis nostris corporibus aptus: vt sic ex consueto rerû effectû fidei nostræ discat infirmitas, visibilibus, vt Cyprianus loquitur, Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum. i nunc: & dicte cum tua interpretatione vanitatis non esse cõuictam.

Ser. de Cæn.

Scripsi deinde, Pontificios Apostolico illo dicto: *panis benedictionis, cui benedicimus, nonnè communicatio corporis Christi est? panis, quem frangimus, nonnè &c.* quod pro te citabat iste Gregorius, ceu gemino fulmine proster-
ni: quòd contra Apostolum & Christum, vt sc. Anrichi-
stos,

nos, hac etiam in parte sese declararent, tum solennem illum atque perennem in Ecclesia ritum, fractionem panis, sustulerunt: tum magnum hoc Sacramentum altera sui parte spoliarunt.

Hic miser iste, quod ad sublatam fractionem attinet, magis mutus est quam piscis: itaque crimen quod obiecti, pro dolor, confitetur. tantum dicit: sed valde parcè: quia de fractione non lubet istis copiosè disserere, fractionem, quod negavi, cum corporea, sub speciebus, præsentia consistere posse: nec esse consequens: si species externæ quantitatibusque dimensionibus illæ frangantur, ut, quod subest, corpus simul quoque frangatur: quod modo quodam admirabili subsit & impassibili.

Verè admirabili impassibili quoque modo subest: quia commentitio & phantastico. Si enim veri corporis modo subesset: utique, hostia per medium extrinsecus & intrinsecus fracta, frangeretur.

Alterum crimen se diluere posse putat, si dicat, nos illo Pauli loco perperam abuti, ad persuadendum, diuinum exstare præceptum, de communione sub utraque specie. Ego verò ne de vna quidem specie, ut isti quidem speciem appellant, diuinum exstare mandatum dico: nedum de duabus, aut pluribus. De distributione tum panis, tum poculi, diuinum exstare mandatum dico.

Sed inquis nec hic, aut usquam aliàs Apostolus dicit, poculum effectum necessariò omnibus distribuendū. Ast, inquā, mandatum Christi referens, id dicit: cū de poculo ad totā Ecclesiam Corinthiacā ait, *hoc facite, quotiescūq; biberitis, in me recordationē.* aut ostende tu, si potes, mandatū illud ad aliquos dūtaxat attinere. quasi verò cui sanctus ille panis distribuendus est, non sit quoq; distribuendū vinū sanctū: cū utrūq; vnā & eandē illā victimā, mortuū Christi & de

capite 11.

cruce pendens corpus, repræsentet: & utroque vnum idemque Christi corpus, quâ mortuum est, recipiatur. Sed vos in mysteriis hîsce ralsis estis cæciores: qui ne intra pellem quidem oculos ad videndum habetis.

Displicet tandem isti Gregorio mea interpretatio: *1. Cor. 11.* qua illa Apostoli verba *non discernens corpus Domini* sum interpretatus. Dixi in summa, discernere corpus Domini, esse crucifixum Christi corpus à sancto pane discernere: sancto fractoque pane ad fractum Christi corpus tenocari: quod sit, si sicut oculis corporis fractum panem, sic oculis fidei, fractum & in cruce pendens Christi corpus, velut Hierosolymis constituti, intuemur: et si sicut fractum panem hîc in terra è manu ministri, manu & ore corporis accipimus, ita fractum & de cruce pendens Christi corpus sursum, è manu summi Pontificis, manu & ore fidei, siue mentis fidelis, suscipimus. Qui ita discernit, is sic, ut debet, edit & bibit: in recordationem edit & bibit: dignè edit & bibit. Quid tu hîc desideras Gregori?

Non hoc inquis propriè est scilicet discernere corpus Domini: sed impura conscientia hunc cibum caelestem, qui corpus ipsum Christi continet, comedere: perinde ac si duntaxat panis, & non corpus Christi, esset. Immò verò, Gregori, quod dixi & dico, id propriè est discernere corpus Domini: quia discernere, est inter diuersa discernere & iudicare, vnum ab altero distinguere: idque temet quoque iudice: qui tum libro primo, eodem planè modo, loqueris: tum hic improvidus idem ferè profers: cùm ais: eum non discernere, qui caelestem hunc cibum comedit: perinde ac si duntaxat panis esset: quod aliud nihil est: quàm inter panem & corpus non discernere. Quid enim aliud quaeso sibi illa tum Christi, tum Apostoli, verba volunt, *hoc facite quotiescunque biberitis, in mei recordationem: quia quotiescunque manducaveritis panem hunc, & poculum hoc biberitis*

cap. 4. p. 20.
1. Cor. 11.

liberis, mortem Domini annunciat; quam mortem Christi fidelis memoria recolendam, nec in panem duntaxat intueudum, sed à fracto pane ad fractum Christi corpus transeundum, eoque inter panem & corpus diligenter discernendum esse: eò quòd Sacramentum hoc Sacramentum passionis sit: ad hoc institutum, vt perennis illa victima in memoria viuat? Hoc verum est, qui impura conscientia edit & bibit, is non discernit: sed non contra, quicumque non discernit, is impura conscientia edit: quia fideles eriam & pii, vt liquet ex iis, quæ mox subiiciuntur, *propterea inter vos multi infirmi sunt*, crebrius non discernunt, eoque indignè manducant & bibunt: quòd à fracto pane ad fractum Christi corpus, indeque ad se ipsos, fide non recurrunt.

Quòd addis, Christi corpus coelesti cibo contineri, falsum est: quia accidentibus *συνεχόμενα*, vt somnias, non continetur: quia non accidentia, sed Christi corpus, cibus est coelestis: immò quia accidentia, vt pote nutricandi videlicet, planè cibus non sunt.

Sed probas tuam interpretationem: Apostolus ait: *probat autem se ipsum homo: & sic de pane illo edat &c.* id est, te interprete, videat, qua conscientia accedit, vt edat: ergò non discernere corpus Domini, est impura conscientia cibum illum edere.

Nego consequentiam: primò, quia corpus Domini discernere, & se ipsum probare, idem non sunt: etsi coniunctissima: quòd hoc ex illo consequatur: deinde se ipsum probare, non est tantùm videre, qua conscientia quis accedat: sed diligenter se ipsum explorare. an credat, Christum pro se, miserimo peccatore, qui ob peccata sua, à vita æterna extorris erat, mortuum esse, seque crucifixum illius carne & profuso sanguine ad vitam æternam pasci & potari: & an scitò se totum Deo consecret, gra-

usque pro tanto beneficio esse velit, hoc est, an fidei &
poenitentiam afferat.

Sed quomodo probas, cœlesti illo cibo, quem vocas, corpus Christi *σωματικῶς* contineri? *Quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, non erit corporis & sanguinis Domini*: ergò panis & calix illi ipsum Domini corpus sanguinemq; , *σωματικῶς* scilicet, continent. Vana consecutio est. vanum itidem, verbum illis, *panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? & calix siue poculum nonne &c?* talem panem, taleque poculum innui, quod ipsummet Christi corpus & sanguinem *σωματικῶς* & *σωματικῶς* contineat: vanum, hunc panem edere & hoc poculum bibere, idem prorsus Apostolo esse, quod indignè & impura conscientia ipsummet Christi corpus edere, sanguinemque bibere. vanum denique, comedentes eatenus reos corporis & sanguinis Domini fieri, quatenus ipsummet Domini corpus & sanguinem impura conscientia, ore tamen corporis, edunt ac bibunt. Patrum interpretationibus nihil planè iuuaris. Concedo, impios, sceleribus praeisque cupiditatibus inquinatos, impuraque conscientia accedentes, indignè manducare, non discernere corpus Domini: sed cum pii quoque, & pura conscientia præditi, ut ex Apostolico contextu liquet nonnunquam indignè manducant, corpus Domini non discernant, quod faciunt, cum non ea, qua par est, animi attentione & sui ipsorum examinatione accedunt: non discernunt indignèque manducare, non est impura conscientia accedere vel manducare: sed inter fractum panem fractumque Christi corpus eo, quo declarauimus, modo non diiudicare. Viden' quid propriè sit non discernere corpus Domini? quid item indignè manducare? non ergò quod iudicis, aut mihi falso impingis, sed quod ego verissimè

scripsi & scribo, hoc, inquam, meum, non illud tuum,
indigne manducare est & corpus Domini non diiudicare.

Argumentum V.

Quintum istius argumentum hisce complexus sum:
Sacramentum Eucharistiæ à ceteris mysteriis siue
articulis fidei propria quadam sui ratione differt:
quia ab Ecclesia semper, quasi antonomasticus myste-
rius sit appellatum: singularem aliquam atque ma-
gnam difficultatem continet, seu res ardua & admirabi-
lis est: fide tamen nihilosecius non indigna, & quæ credi
debeat: præsentia ergò re ipsa sunt in Eucharistia corpus
& sanguis Christi: quia præsentia negata, admirabilitas
negatur, & nihil huic mysterio proprium relinquitur.
Hæc vñ est argumenti quinti. nam quod ad quatuor illas
rationes attinet, quibus difficultatem huius mysterii de-
monstrat, non est cur illas verbosè percerneamus: cum
semipsam, quæ illis tamen non efficitur, concedamus:
sicur enim de illis verbis non laboro, quibus commenti-
tiam, & falsò nobis triburam, opinionem insecatur,
quasi aliam in hoc mysterio admirabilitatem nullam
agnoscamus, quàm quòd corpus illud Christi è cælo spi-
ritualis gratiæ robur ad nos vsque transmittere possit.
Quintum igitur istius argumentum illud est, quod dixi:
vel aliter illud nobis declamator iste construat. Sed ra-
tiones suas construet: vbi lucem fugere desinet.

Ad argumentum igitur istius, vt à me constructum
est, non ad verbosam & dolosam istius declamationem,
respondi, metorum concedere. Concedimus enim, ve-
rum Christi corpus, & verum illius sanguinem verè præ-
sentia esse in hoc magno mysterio, in eo què verè percipi:
sed negamus ea corporis ore percipi & sub speciebus

ωδωσ, latitare: id quod etiam ex propria huius Sacramenti difficultate & admirabilitate nequaquam efficitur. Satis est si præsentia sint: ut propriam hoc Sacramentum obtineat admirabilitatem. Cum ergo respondi, me totum concedere: non tantum antecedens, ut iste, non sine dolo malo, refert, sed consequens etiam concessi: cumque subieci *admirabilitati & proprietati isti sufficere, si κοινωνήσῃς mentis, fidei præsentia sint corpus & sanguis Iesu Christi*, eo docere volui, sicut ex admirabilitate præsentia efficitur: ita corpoream præsentiam ex ea non effici quod admirabilitas absq; ista præsentia consistere possit.

Admirabilis enim & ardua res est hoc mysterium: primo, quia qui sursum est in cælo, is eodem temporis articulo simul etiam hic est in terra: etsi alio quam sursum sit, modo: deinde, quia communis panis, verus terræ fructus, non terrenus sed cælestis cibus est: quia corpus Christi: quod non minus certò percipitur, quam panis; et aliter panis, aliter corpus Iesu Christi: tū, quod, sicut corpus & sanguis Christi ἀλεξίμακον sunt, quo mostiferave-neni vis exstinguitur: ita quoque, propter coniunctionem Sacramentalem, communis panis communeque vinum corporibus fidelium antidoton fiunt contra venenum. præterea in hoc mysterio propriè perennis illa victima in memoria vivit, & denuò quasi occiditur, atque crucifigitur: quia tota tremendi huius mysterii actio aliud nihil est, quam mortis Christi representatio: qua quasi ante oculos nostros crucifigitur: quæ causa est, cur Apostolus scripserit *quia quotiescunq; panem hunc, fractum scilicet &c. ederitis, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annuntiatis*. In hoc denique mysterio unio fit membrorum omnium, omnium Sanctorum, tam angelorum, quam hominum, tam eorum qui in cælo, quam eorum qui in terra sunt: tum inter se, tum cum capite suo Christo, cum vera illius carne

carne: vt omnes caro sint de carne eius & ossa de ossibus eius: nec id solum: sed quia cum vera Christi carne omnia illius membra coniunguntur: caro verò ἡ ὁμοιωμένη hypothesis est vnita: idcirco cum illius quoque Deitate coniunguntur: & ex consequenti, Hilario teste, cum Patre & S. S. quibus cum idem Deus est, adeoque cum tota Trinitate. *de Trinit. lib. 8.* Hæc in cœna propriè sunt. hæc ardua, admirabilitatis & stuporis plena sunt. hæc causa sunt, cur mysterium hoc à ceteris omnibus sit discriminatum: cur ~~non~~ ^{etiam} mysterium, cur tremendum & stuporis plenum mysterium, cur magnum Sacramentum appelletur. hæc firma manent & integra: etsi neque panis substantia excludatur: neque panis arcanum illud & aëre subtilius corpus includatur: quod neque Scripturæ norunt: neque Patres orthodoxi: sed soli hæretici, parentes, obstetrices, tutores & defensores illius.

Ex his admirabilitatis rationibus priori Scripto tres articuli: secundam, quartam, & extremam. Scripsi ergò primò: etsi corpus & sanguis Iesu Christi sub elementis non latitent: nec aliud Christi corpus siue caro in hoc mysterio percipiatur, quàm quæ in verbo quoque percipitur: proprium tamen huius mysterij esse, quòd hîc non seorsum, sed vnâ cum æternis, ijsque conuenientissimis, Symbolis percipiatur: quod non fit in mysteriis aliis: quæ Symbolis istis sunt destituta. Quid hîc iste Gregorius? verba mea truncat: eoque quid dicat nescit. Eadem caro est, quæ in verbo, & Eucharistia, præiens est: & quidem in se considerata, vtrobique eodem modo præiens est, eodemque modo percipitur, palato mentis fidelis. Sed hoc non obstat, quominus in Eucharistia peculiari quadam ratione percipiatur: quâ non seorsum, sed vnâ cum illis Symbolis, percipitur: quod contra fit in verbo. Hæc itaque corporis Christi manducatio sicut Euchar-

stia propria est: sic admirabilis est: quia mirabile, stupor-
isque plenum, externis, terrenisque rebus æternæ vitæ
effectum inesse: iisque nos non solum consueto more,
sed etiam præter naturam ad vitæ æternam pasci. Ipsam
autem in se consideratam carnem in Eucharistia quoque
non aliter percipi, quàm in verbo percipitur, ex eo do-
cui, quod panis etiam Eucharisticus verbū quoddam sit:
& quicquid in Eucharistia, præter externa Symbola, per-
cipitur, id in verbo propriè percipitur: id quod pleno
ore medicæ antiquitatis Doctor, Augustinus, affir-
mauit.

*In Iohanne
trist. 2.*

Hic iste *non colligitur*, inquit, *ex hac Augustini doctrina,*
quod nullo modo ipsa res externa, in Sacramento exhibeat Sa-
cramenti effectum: sed quod eam vim habeat res externam
naturæ suæ, sed ut subest verbo. Stertisne Gregori? quæ
illud inde colligit? nonne cum panem, quam vocem
vel fraudulenter, vel negligenter, omisisti, verbum quod-
dam esse scripsi, eundem illi cum verbo effectum concessi,
sed qui verbi proprius sit, & quem panis à verbo habeat
collegi, colligiturque ex Augustini doctrina, carnem
Christi non aliter in Eucharistia, quàm in verbo percipi-
tò quod externum etiam in Eucharistia Symbolum, ver-
bum quoddam sit, verbum sub aspectum cadens: & quod
quicquid in ea præter rem terrenam percipitur, in verbo
propriè percipitur. Ad hoc respondendum erat, Gre-
gori. Nam quod extra oleas excurrens, dicis, rem exter-
nam vim suam non naturæ, sed à verbo, habere, id con-
trouersia caret. Vim igitur & effectum hyperphysicum
externa quoque Eucharistiæ res habet, & hunc à verbo
& à verbo, non quia dicitur, sed quia creditur: quod effe-
ctum & vim illam ille duntaxat sentiat, qui verbo creditur
sed ostende tu, si potes, vim & effectum hunc in Eucharis-
tia in eo positum esse, quod nuda panis & vini accidentia

ais ipsummet Christi corpus & sanguinem *Ἐκπαλυσῶς* exhibeant.

Sed ais, Nisi res externa huius Sacramenti exhibeat nobis corpus Christi realiter præsens: & eatenus vim habeat animas nostras per eam in presentis corporis Christi spiritualiter nutriendi: nā ipse exhibebit ratione quadā sua propria, & maximè admirabili, effectum suum propriū, qui est coniunctio, siue communicatio corporis Christi nobiscum, ut eius *ἑνότης* spiritualiter pascamur: at omnino fatendum est, rem ipsam externam Eucharistiæ cum effectum propria quadam, & maximè mirabili, ratione sua exhibere: confitendum est igitur, in re istius Sacramenti externa corpus ipsum Christi realiter præsens exhiberi.

Vis ita concludere: si externa Eucharistiæ res effectum suum proprium, ratione quadam sua propria, eaque maximè admirabili, exhibet; *Ἐκπαλυσῶς* Christi corpus exhibet: sed verum prius: verum igitur & potestius.

Falsissima maior est. est enim effectus ille, sicut etiam exhibendi ratio, ita proprius externæ rei: ut ei cum verbo communis sit: quippe à quo vtrunque habet: effectum, & exhibendi rationem: ipso verbo in re externa exhibentē. nihil igitur aliud externa res exhibet, quàm quod in verbo quoque exhibetur. nonne enim externa quoque res verbum quoddam est? & hæc aliud aliterue exhibebit, quàm ipsummet verbum: sine quo exhibere nihil planè potest? ab utro quæso *τὸ ἑνὸν* res habet, à materiæ, an à formæ? idem igitur vtrobiue, vtroque, & in vtroque, verbo & elemento sancto, aurium & oculorum verbo, eidem eodemque modo, offertur & exhibetur: hoc solum, eoque gemino, discrimine; quod verbum aurium, elementum oculorum ministerio vtitur: & quod verbum vim istam per se habet, elementum autem à verbo.

Quare:

Quare vanissima maioris tue probatio est: quæ de absente Christo loquitur: quem nos præsentissimum in Eucharistia profitemur: licet Capernaiticum illud vestrum præsentis modum cum Scripturis repudiemus. Vanum itidem quod de aqua regenerante subiicis: qui nusquam negavi, aquam regenerandi mundandique vim habere: sed in verbo, vt Apostolus loquitur: eò quòd in aqua etiã, *In Iohann. vr Augustinus testatur, verbum mundat. mundatio enim, vrail. 30. vt idem ait, nequaquam fluxu & labili elemento tribueretur: nisi adderetur, in verbo. nec aliud igitur, nec aliter, externa, tum Baptismi, tum Eucharistia, res offert & exhibet, quàm quod, & quomodo, verbum offert & exhibet: quia sicut in aqua verbum mundat: sic in pane verbum offert & exhibet. Manet ergò, sicut regeneratio per aquam in verbo, Baptismi propria est: ita passioem & potationem, quæ sancto pane & vino, in verbo, sunt, Eucharistia propria esse. Cetera enim mysteria (hæc tu verba veteratoriẽ omisisti) externa ista symbola non habent. De corporis Christi præsentia & symbolorum admirabilitate satis dictum.*

Negas etiam, quartam & quintam admirabilitatis rationem, quòd mysterium hoc passionis mysterium sit, quo perennis illa victima in memoria vivit, quòd in hoc mysterio vniuersalis illa vnio fiat, Eucharistia propria esse. sed quibus rationibus? Viuit, inquis, in memoria pictura perennis illa victima etiam extra vsum Eucharistia. *homil. 5. de Sed estne hoc Emiseno perennem illam victimam in memoria vivere? ma Staturne vsquam a libi solenniter agnus ille, præterquàm in Eucharistia? vbi ritus illi externi, fractio, effusio, ceterique qui in veteri Ecclesia recepti erant, quibus mors Christi repræsentatur, præterquam in hoc magno Sacramento? nonne admirabilis illa & vniuersalis omnium simul membrorum, tum inter se, cum cum capite*

capite Christo, eoque tum homine, tum Deo, adeoque cum tota sacrosancta Trinitate, coniunctio huius mysterii propria est? ubi quæso vniuersalis hæc vnio, præterquam in hoc mysterio, repræsentatur? ubi ima summis iunguntur: cælum terra fit: & terra cælum? Sed de quinto argumento satis.

Argumentum VI.

Sextum istius argumentum ita proposui: Christus & potest, vt antè ostensum est, & vult, sub aliena specie præsens esse suo corpore in Sacramento: præterea immenso nos amore prosequitur, vt discedens etiam omnino hoc modo, sub aliena specie, nobis adesse velit: quæ præsentia cum maximo nostro commodo, eoque spiritali, coniuncta est: sub aliena igitur specie præsens est suo corpore in Sacramento.

Negauit antecedens: & negatiæ quatuor attuli rationes. quid iste? suo more agit: lucem fugit: & tum responsionem meam, tum argumentum suum, extimescit. Ego itaque iure de isto conqueror, quòd nullam ferè responsionem meam bona fide recitarit. ait, me respondere, *primum falsum est, &c.* atqui scriptum meum ita loquitur, *Falsissimum est antecedens. primum enim falsum est, quòd dixi, te &c.* quatuor enim, vt dicebam, negati antecedentis rationes attuli: quia quatuor illius membra sunt: quarum prima est, quòd vanissima sit istius iactatio, falsissimumque, quòd primò sumit, se iam antè monstrasse, Christum sub aliena specie præsentem esse posse: cum id nullo verbo priori Scripto monstrarit. monstrare quidem conatus est, corpus Christi simul & semel in pluribus locis esse posse: sub aliena verò id specie esse, id neque monstrauit, neque monstrare conatus est. ac quia discrimen inter

† πολλὰ & presentiam τῆς μελῆος αὐτοῦ explicans hic se ver-
bis vsus sum, aliud esse substantiam corporatam duobus
in locis esse, sua quantitate & qualitate accidentibusque
præditam, aliud accidentibus propriis exutam, alienis,
quorum substantia euanescat, sicut alterius substantiæ ac-
cidentia, vestiri: idcirco hoc cauillatur, non habens ad
rem quod respondeat.

Nos, inquit, *nihil dicimus minus, quam Christi corpus,
cū in Sacramento sistitur, accidentibus exui propriis, & alie-
nis accidentibus vestiri.*

Quid dicatis, quàm bellè de hoc mysterio consentia-
tis, notum est. Christi corpus in Sacramento quantita-
tem & qualitates suas retinere dicis. Vbi ergò spectabi-
litas? vbi ceteræ veræ carnis proprietates? vbi corporis hu-
mani dimensio? num hostiæ vel milii dimensio corporis
humani dimensio est? ex qua Philosophia, quauè Theo-
logia id didicisti? nonnè terminatam, cū qualitatem,
tū quantitatem, omnis res naturalis à natura, natura-
que opifice habet?

Substantia, inquis, panis non simpliciter euanescit: sed
Lomb. lib. 4. dist. 11. in Christi corpus conuertitur. Cur ergò Magistri tui
docuerunt, eam in nihilum abire? si non simpliciter eua-
nescit: ergò tamen ex parte euanescit. Si non euanescit,
sed in corpus Christi conuertitur: ergò materia corporis
Christi est: & in eo, vt materia in composito, manet. quo-
lib. 4. dist. 11. verò modo huic cum illo tui magistri, *nec dicimus, sub-
stantiam panis vel vini materiam esse corporis vel sanguinis
Domini*, conueniat, tu videris. Quæso te, si boni viri no-
men tueri vis, explica nobis perspicuè, quæ & qualis illa
vestra conuersio sit: quam ignorare se Magister tuus in-
genuè profitetur.

Sed quo modo primum illud antecedentis tui mem-
brum tueris, quo dixisti, te iā antè monstrasse, Christum
sub aliena specie præsentem esse posse?

Vos, inquis, idcirco potissimum negatis, Christum sub aliena specie adesse posse: quia negatis, vnum corpus in pluribus locis adesse posse: ergo recte dixi, me illud ante monstrasse: quod hoc monstrato, illud etiam, aduersus vos quidem, monstratur.

Falsum est antecedens, *missio* enim negamus: quia maxima omnium, quæ vniquam vixerunt, idololatria est: totiusque Christianæ religionis eversio. hæc ratio est, cur vestram illam vobis præsentiam negemus. Ac si maxime probasses, id quod probabis, ubi lucem tenebras esse docueris, vnum idemque corpus in duobus simul locis, sua forma præditum, esse posse: non tamen probasses, hæreticam istam sub aliena specie præsentiam. Quare yana tua iactatio est, & vera mea negatio.

Sed quartum, inquis, ad id petum argumentum id directe probat. Si argumentum illud tertium (tertium enim non quartum est) ad id petum fuit: sique primo capite *missio* probare voluisti: cur id hoc scripto negasti? Hæc enim tua verba sunt, *non hoc iam ago his exemplis, ut cap. 2. p. 176. missio confirmem &c.* Quid autem tertio illo argumento efficiatur: & quæ Patrum mens fuerit atque sententia, dictum est antè.

Sed initio tertij capitis id te defendisse scribis. Sed nonne tertio illo capite, quod nunc quartum istud est, de quo modo agimus, septem rationibus eandem conclusionem demonstrare conatus es? qua itaque fronte particula *ante* huius capitis initium te significasse scribis? aqua tibi hæret, nusquam id probasti. falsum itaque primum antecedentis tui membrum.

Sed multo falsius alterum, Christum sub aliena specie vero suo corpore præsentem esse velle. ubi voluntas? cur hic obmutuisti?

Tertium nihilomelius est, immensum enim suum

erga nos amorem Christus neque transubstantiatione declarare vult, neque consubstantiatione. alios habet amoris sui declarandi modos: quos percensui: & tu, velis nolis, concedere cogetis: inter quos etiam est verius in Eucharistia praesentia.

Sed negare me, non probare scribis. ast mihi satis est negare quod tu probare non potes. ratio tua est: Christus immenso nos amore prosequitur, ut discedens etiam omnino hoc modo, sub aliena specie, nobis adesse nobiscumque manere velit in Sacramento: sub aliena itaque specie praesens nobis est in Sacramento. negavi & nego antecedens. tu, si potes, proba. affirmanti, non neganti, probatio incumbit.

*in Iohann.
homil. 45.* Sed ex natura charitatis, & Chrysostomi testimonio, probasse te dicis, Christum in Sacramento nobiscum manere velle. Sicut ex charitatis natura sequitur, Christum nobiscum esse: & tum in Eucharistia nobis praesentem esse, tum in cordibus nostris per fidem habitare: ita nec ex charitatis natura, nec Chrysostomi verbis sequitur, eum suo corpore, corporeo & haeretico modo, sub hostia esse, & sub ea fugiter permanere. negamus enim, eum salua carnis suae veritate sic nobiscum manere posse.

Sed praesentem Christum in Sacramento nobiscum reipsa coniungi Chrysostomus intelligit. Sed non intelligit corporeum coniunctionis modum. ubi enim vel in Scripturis vel in Patribus verae corporalisque nostrae coniunctionis modus aut nexus corporeus? nonne in Baptismo quoque, Chrysostomo teste, locum habet ista coniunctio?

Prorsus autem czeus es, Gregori, si non vides, nos & veram realemque carnis Christi in Eucharistia praesentiam, & veram realemque cum vera illius carne coniunctionem prouiteri. corpoream & monstrosam illam ve-

gram

stram præsentiam & coniunctionem inficiamur. hanc
potes, proba. nam quod Chrysostomus scribit, Christum
tangi, eiusque carni dentes infigi, id Sacramentaliter, vo-
biliter interpretibus, scribit: ut hinc corporea præsentia
nullo modo efficiatur. Rei enim signatæ tribuitur quod
in signo fit & Sacramento: idque rectè: tamen si Sacra-
mentum rem Sacramenti non aliter continet, quàm ver-
bum: quia non quâ elementum, sed quâ Sacramentum
est, ex parte verbi, eam continet, hoc est, verbum, quod
ad elementum accessit, illud propriè est quod continet,
non elementum: ut paulò antè ex Augustino docuimus.

Quare non falsa, sed vera sunt quæ ex illis Chrysosto- *In Iohann.
tract. 80.*
mi verbis, *ut autem non solum per dilectionem, sed etiam re
ipsa in illam carnem conuertamur, id per cibum efficitur*, col-
legi consecraria: quorum alterum erat: *Vnio membrorum
cum capite, quæ in Eucharistia fit, manducationem sequitur,
hoc est, qui verum Christi corpus manducant, ij cum Christo ca-
pite coniunguntur*: igitur à membris duntaxat editur verum
Christi corpus. negas consequentiam. Sed quare? quia,
inquis, *unio cum Christo per gratiam non ita ex manducatio-
ne Sacramentali consequitur, ut semper contingat, &c.* Atqui
non de manducatione Sacramenti quaestio est; sed de
manducatione ipsius rei, veri corporis Christi. hanc man-
ducationem unio perpetuò comitatur, dicente Domino, *Ioh. 6.
qui manducat carnem meam, is in me manet, & ego in eo.* hæc
enim Domini verba ad Eucharistiam attinere, vos ipsi
non diffitemini. idem Chrysostomus vult verbis modò
citatis: ut tum ex antecedentibus liquet: tum ex iis quæ
consequuntur. Firma itaque mea consequentia est, Qui-
cunque verum Christi corpus manducant, ij cum Chri-
sto capite coniunguntur, ut caro sint de carne illius, & os-
sa de ossibus illius: Sed sola Christi membra ita cum eo
coniunguntur: quare sola Christi membra verum Christi

*Ioan. 6.
Eph. 29.
4. 5.*

corpus manducant: Maior Christi est: minor ex Aposto-
lo nota.

Quod de Baptismo & Christi morte adfers, id nihil
ad rem. aliud est de Sacramento loqui: aliud de re Sacra-
menti. Quicumque vero Christi sanguine lauantur, ij
quoque regenerantur: se d non quicumque aqua tingur-
tur, ij quoque sanguine lauantur & regenerantur. Sc
in Eucharistia quicumque fractum Christi corpus & tra-
ditam carnem edunt, in Christo manent, & Christum in
se manentem habent: sed non quicumque Sacramentum
corporis, quod Sanctus panis est, non ipsummet corpus,
edunt, rem quoque Sacramenti, fractum Christi corpus,
edunt, & cū Christi corpore coniunguntur. Mors etiam
Christi iustificat: sed credentes: si fide apprehendatur.
Sic externum in Sacramentis Symbolum vim habet hy-
perphysicam & spiritualem: si verbum, à quo, & in quo,
vim istam obtinet, fide recipiatur.

Ex his luce meridiana clarius est, Christi corpus a nul-
lo edi, qui non sit in corpore Christi: eo quæ corporis ore
non edi. nam quod tu ex Chrysostomo & Augustino oc-
cinis, eo nihil planè iuuaris. Sacramentaliter Chrysosto-
mus loquitur, signorum nomina rei nominibus permu-
tat, sanguinem & corpus appellans, corporis & sanguinis
Sacramentum: quia quod Apostolus dixit. *quare qui co-
mederit panem hunc, aut biberit poculum Domini indignè &c.*
id hisce verbis Chrysostomus effert. *Qui enim manducat,
& bibit indignè sanguinem Domini, iudicium sibi manducat*
lib. de Bapt. & bibit. Augustinus autem adeo tibi fauet, vt vel illis
contr. Dem. ipsis, quæ citas, verbis te iugulet. Sacramentum Domi-
cap. 8. nicum & corpus Domini opponit: per Sacramentum ele-
mentum cum verbo intelligens, non ipsummet corpus:
quippe quod opponit Sacramento. Sacramentum ita-
que Dominicum malus etiam accipit: coque non nihil
accipit:

accipit : etsi Spiritualis hic cibus illi non sit Spiritualis. Tamen enim sanctus hic cibus carnali non est Spiritua-
lis: in se tamen Spiritualis est, & effectū Spirituali prae-
ditus: quia Sacramentum corporis eoque modo quodam
verum Christi corpus.

Ex quibus Augustini verbis iterum liquet, etsi Sanctus
panis verum Christi corpus est, etiam cum impio & infi-
deli offertur: ab infideli tamen nihil præter rem externam
accipi. nam vt idem inquit, *qui discordat à Christo, nec car-* apud Pre-
nem eius manducat, nec sanguinem bibit: etiamsi tanta rei sperum.
Sacramentum ad iudicium suae praesumptionis quotidie indiffe-
renter accipiat. audin' quid malus accipiat?

Falsum igitur est, quod assuis, Augustinum de fructuo- *In Iohann.*
sa duntaxat corporis manducatione loqui, cum id ab illo *tract. 26.*
duntaxat manducari scribit, qui in Christo manet. De
veri corporis manducatione absolutè loquitur: quia ali-
ter non manducatur, quàm manducatione fructuosa:
propterea quod cibus est ad vitā nutriendum non ad exitium.

Hæc de altero consecratario. alterum erat: Vnio man-
ducationem sequitur: ergo qualis unio, talis manduca-
tio: & ex consequenti, sicut unio Spiritualis est: ita man-
ducatio quoque Spiritualis est, non corporalis. hîc iste
putauit, concludere me velle, unionem & manducatio-
nem vnum & idem esse. ego verò nihil minus volui: sed
hoc volui, vtrunque eiusdem generis esse: non ignorans,
alterum causæ rationem habere, alterum effecti: id quod
etiam priore meo Scripto crebrius inculcaui. nonné ve-
rò perspicuè sententiam meam expressi, cum vt iste quo-
que citat, scripsi, *deinde manducationem non aliam quàm*
unionem esse: quæ cum Spiritualis sit, non corporalis &c. Spiri- P. 20. b.
tuale quoque non corporalem manducationem esse &c.?

Nunc ocularior est, cum hoc alterum meum conse-
cratarium ita proponit. *Vnio quæ ex manducatione sequitur,*
est

est spiritualis, qualis fit etiam teste Chrysostomo & aliis Patribus in Baptismo: igitur etiam manducatio Christi in Sacramento debet esse duntaxat spiritualis, non corporalis. Vbi quæso ita sum ratiocinatus? Si falsarius haberi non vis, Gregori, ostende hoc tuum enthymema in meo libro. hanc autem rationem pro mea agnosco: Vnio cum vero Christi corpore, quæ corporis manducationem in Eucharistia consequitur, spiritualis est, & tantum spiritualis: ergo manducatio quoque veri corporis Christi tantum spiritualis est, non corporalis. Antecedens antè probatum est. ratio consecutionis est; quia qualis unio, talis manducatio atque cibus. propterea Sanctus in Eucharistia panis corporeo modo nobiscum coniungitur: quia corporeus in se cibus est: & corporeo modo manducatur.

Aliud igitur est, de Sacramenti, aliud de veri & crucifixi corporis unione & manducatione loqui. nemo negat, Christum corporeis rebus ad spirituales effectus uti: sicut etiam nemo spiritualement duntaxat in Eucharistia manducationem affirmat: sed ipsum Christi corpus spiritualiter duntaxat; palato mentis fidelis, manducari dicimus: quia spirituali duntaxat nexu nobiscum copulatur.

Quare nihil ad rem quod de salute & iustificatione hominum imperitè simul & intempestivè nobis hinc opponis: qui corporeis rebus spiritualement effectum nunquam denegauimus. nihil item, quod de Baptismo concludimus, nos enim non ita concludimus. hoc autem sequitur, regeneratio & ablutio à peccatis spiritualis est: igitur ablutio quæ fit ipsomet sanguine Christi, spiritualis est. En, miserrime Gregori, quò te deducat hydra tua septiceps. reuoca te: eamquæ maturè desere, ni plagarum illius particeps esse velis.

*In Ioh. an.
homilia 45.*

Neque verò videre possum, quid vel nobis obsint, vel vobis prosint illa Chrysostomi verba, quibus Christum in Eucha-

Eucharistia videri, tangi, & ita quidem, vt illius carni dentes infigantur, docet. num consequens esse putas, veram illius carnem sub nudis panis accidentibus reipsa latitare? quin immò tu ipse vanissimæ consecutionis rationem nobis suppeditas. non enim aliter id carni siue corpori Christi competit, quàm ratione rei externæ, quæ verè & in se tangitur atque videtur. Quod si reipsa sub nudis accidentibus vera Christi caro latitaret; vtique quicquid dicas, verè & in se quoque vna cum accidentibus tangeretur: sicut panis substantia verè & in se tangitur & absuitur. Dicitur autem ipsamet caro tangi, quia Sacramentum illius, sanctus panis, tangitur: eoque Sacramentalis, vt dicebamus, locutio est: qua rei tribuitur quod signo competit: idque rectè: ob eam quæ inter rem & signum est, coniunctionem. Ineptissimè verò falsissimèque Chrysostomus loqueretur: si corpus Christi idcirco tangi diceret: quod sub illa re, quæ tangitur, reipsa subsit. Est enim reipsa aliquis sub tentorio, verbi gratia, subsit: nisi tamen ipsemet tangatur: verè tangi dici non potest: vt vt tentorium tangatur. Quare nimis crassus es, Gregori, si non percipis, quàm lethaliter hæc Chrysostomi verba vulnerent: quibus luce meridiana clarius docet, se de hoc magno Sacramento Sacramentaliter loqui, & nihil minus, quàm hæreticam illam vestram præsentiam, significare.

Quod de contradictione respondes, ostendit, quàm gnarus sis legū contradictionis. negas, contradictionem involui, si idem Christi corpus, in se consideratum, modo corporeo simul à nobis discessisse, & in cælum assumptum esse, & nobiscum mansisse dicatur. Cedo legem, quam hic requiris, contradictionis. Discessit, inquis, Christus non secundum illa loca, in quibus nobiscum est in Sacramento, sed secundum alia, in quibus antea ver-

satus est visibiliter. Sed quando tandem nobis probabis, verum hominis corpus in pluribus locis esse? quando itidem, illud crasso vel potius nimium subtili illo vestro modo in Sacramento esse? quando denique illud aliis in locis aspectabile, in alijs non aspectabile esse? immò verum hominis corpus aspectabile non esse? hæc, si monstraris: concedam tibi hanc contradictionis legem.

Quamuis ne hîc quidem Iesuiticas tuas auriculas tegere potueris. Alia lex est secundum idem: alia ad idem, deest lex secundum idem, eoque contradictio non est, si idem eodẽq; modo acceptum, de eodem affirmetur & negetur: sed secundum aliam & aliam illius partem, aut conditionem: vt si Christus καὶ ἄλλο καὶ ἄλλο vbique & non vbique esse dicatur. Quòd si ad duo diuersa, quæ extra subiectum sunt, cuiusmodi commentitia tua loca sunt, respiciatur: non lex secundum idem, sed altera, ad idem, desideratur. Hæc itaque lex desideraretur, si πᾶσι λαχὼ demonstrari posset: quod quia tum cum veræ carnis natura, tum cum oraculis cælestibus pugnat, nequaquam desideratur: & quia hæc, præter quam aliam adferre nullam potes, non desideratur, nulla plane desideratur, sed integra contradictio manet. Sed deest cōditio ὡσαύτως. hoc enim fortè dicere voluisti: et si nō potuisti. In illis enim locis, inquis, in quibus nobiscum est ratione Sacramenti, abesse & adesse citra contradictionem dici potest: quia alio modo adest, modo scilicet inuisibili, alio abest, modo visibili. Hæc quoque lex à contradictione te vindicabit, vbi duplicem hunc veri corporis veræque carnis humanæ modum è Scripturis demonstrâris. Quid autem secundo capite effeceris, ex secundo illo capite liquet.

Num verò quia præstigias nihil habes, quod dicas; idcirco quod nos solidè respondemus, præstigiæ sunt? an tibi hoc nihil est, quòd discessurus Christus veri sui corporis

poris Sacramētum nobis reliquit : an magnum hoc Sacramentum cum absentis Imperatoris legibus comparabis ? nihilne illud , quod scripsi , veram & pro nobis traditam Christi carnem à nobis in Eucharistia verè & reipsa manducari , nobiscum verè & reipsa coniungi ? estne hoc Christum absentem , an potius intimè præsentem , statuere ? cur id malitiosè præterijsti ? non itaque Deitatis solum , sed etiam verè carnis veram præsentiam in Eucharistia confitemur : quæ vera Christi caro , quæ pro nobis tradita est , verè præsens est , & à nobis verè manducatur : sed quâ tradita est , vt ex Institutionis verbis antè conuicimus . Superest quartum & extremum sexti argumēti membrum : quod tertio simile pronunciaui : quia verum nostrum commodum atq; solatium non in Cyclopica illa carnis manducatione , quæ pijs cum impijs communis statuitur , consistit : sed in illa , quæ facit , vt Christus in me maneat , & ego in eo .

Hic iterum iste vociferatur , fundamentum Christianæ religionis euerti . metuebat enim , id sibi obijci posse : probè sibi conscius , & fundamentum Christianæ religionis conuelli : & totam religionem Christianam in fabulam transmutari , si vera Christi caro , cuius sceleris isti rei sunt , in phantasma conuertatur .

Sedita me ratiocinari scribit , *Præsentem habere Christum in Sacramento commune mihi cum quouis impio & scelerato est , ac exitium æternum id adfert , nisi spiritualiter Christus manducetur : ergo non in ea præsentia , sed in hac spiritali manducatione verum commodum & solatium est .*

Hæc quoque ratio sicut ambigua , sic mea non est . Quatuor meis verbis rationes complexus sum : è quibus prima est , Quod Scripturis aduersatur , id non verum , seu vt iste loquitur , summum & spirituale , piorum commodum est atq; solatium : corporea illa carnis Christi sub nudis

speciebus præsentia Scripturis aduersatur: quia pugnat cum verbis Institutionis: vt partim ostendimus: partim ostendemus: ergò verum, summum, spiritualeq; piorum commodum atque solatium non est.

Altera ratio est: Quod mihi, seu pijs, cum impijs & scelerato quouis commune est, id verum & spirituale piorum commodum atque solatium non est: Corporea illa, seu potius, Cyclopica, carnis Christi manducatio pijs cum impio & scelerato quouis communis est: Ergo non verum & spirituale piorum commodum atque solatium. Minor istorum; Maior perspicua est: quia quod ab interitu non vindicat, neque nos hæredes Dei, Christi que co-hæredes efficit, quod non præstat quod pijs cum impijs est commune, id verum piorum commodum atque solatium non est.

Ioh. 6.

Tertia est: Spiritualis manducatio, qua fractum Christi corpus palato cordis recipitur, facit, vt Christus in me maneat, & ego in eo, ab interitu vindicat, &c. Spiritualis igitur hæc manducatio verum commodum est. Antecedens Christi est: ratio consecutionis, quia quod hæc præstat id verum commodum est.

Extrema est, Corporea illa manducatio, si cum spirituali non sit coniuncta, exitij, non salutis, causa est. Summum igitur & spirituale piorum commodum atque solatium non est.

Quid hîc tu, Gregori? ita colligis habere Christum redemptorem, & mediatorem, & pontificem & hostiam, in sanguine suo, commune mihi cum quouis impio & scelerato est, at exitium aeternum affert, nisi quis per fidem legitimam eo beneficio rectè utatur, vt patet ex Apostolo Paulo: ergo non in Christo ipso redemptore & mediatore & pontifice & hostia, neque in Christi sanguine, sed solum in legitima fide verum commodum atque solatium est. Hæc tua cauillatio, Gregori, primum cum

cum firmissimis meis rationibus nihil plane commune habet: Deinde, sicut antecedens de te verissimum est: ira de me ceterisque fidelibus est falsissimum. Aliter pij atque fideles, aliter impij fideque destituti, Christum redemptorem, pontificem, hostiam pro peccato, habent: immo verò soli fideles eum redemptorem habent, pontificem, hostiam: de quibus etiam solis Apostolus, quo abuteris, loquitur. Consecutio nihilo melior est antecede^{ad Heb. 10.}nte. Si enim maximè verum sit antecedens, Christum redemptorem, pontificem, hostiam habere, generaliter scilicet habendi vocabulo sumto, sicut alia generalis, alia specialis Dei præsentia est, commune pijs cum impijs esse: nequaquam tamen efficitur, commodum in sola fide consistere. Efficitur, ita Christum habere, summum spiritualeque piorum commodum atque solatium non esse.

Quod de Deo, Sole, Mundo, garris, ostendit te cæcitate percussum, breui cetera, cum Bariesu, fratre tuo, nimirè respicias, experturum. *Si hac vestra inquis argumenti forma valet, Deum quoque & Solem & orbem ipsum afferre nobis aliquod commodum deberetis negare:* quòd hæc pijs cum impijs communia sint. Sed estne tibi idem, Gregori, aliquod commodum afferre & summum spiritualeque commodum afferre? Idémnet tibi est, quod pijs cum impio quouis commune est, id summum spiritualeque piorum commodum atque solatium non est: & quod pijs cum impio quouis commune est, id nullum planè commodum adfert? Quam egregiè verò libro primo manducationem tuam demonstraris, ex ijs abundè liquet, quibus Achillem tuum, septimum illius libri sophisma, abs te prouocati, profligauimus.

Argumentum VII.

EXtremam istius ἐνόχλησιν ipsiusmet verbis proposui. Et tamen Planus iste, nescio quam aliam causam ad-

fert, cur illam non sicut ceteras hinc repetat. Eam, ut ver-
bosiore, sic obscuriore, ita contraxi: Patres commu-
ni consensione docent, Christum verbis illis, *hoc est corpus*
&c. non figuram, sed rem ipsam planè, corpus suum &
sanguinem sub pane & vino demonstraſſe: intolerabilisi-
gitur impudentia simul & insania est, communi huic san-
ctorum Patrum sententiæ non assentiri. negavi antece-
dens, antiquos scilicet Patres, seu Patres, communi con-
sensione, docere, Christum vel sub pane & vino, vel sub
nudis illius speciebus, quorum illud Filiæ, hoc matri pla-
cet, corpus suum demonstraſſe; idque, ut figuram nullo
modo demonstrârit.

Antecedens Gregorius iste septem ratiunculis confir-
mare nitebatur: quarum prima à Damasceni, Theophy-
lactique petita fuit autoritate. Respondi, et si recentiores
sint isti duo Patres, horumque duorum Patrum senten-
tia non sit communis omnium, etiam antiquissimorum,
Patrum sententia, me tamen ne istos quidem in hac cau-
sa, quod quidem ad caput rei attinet, iudices reformidare.

Quid iste? Calvinistas recentiores esse scribit. ô ridicu-
lum caput. quid si vetustiores sint? certè doctrina nostra,
ob quam sectario nomine à Sectarijs & hæreticis nomina-
mur, tantò duobus istis Patribus antiquior est, quantò qui
prior omnibus est, ex cuius ore doctrinam nostram hausi-
mus, illis est antiquior. Calvinistæ, inquit, apud omnes in
vniuerso orbe pessimè audiunt: hæretici palâ proclamati
sunt. Quasi verò alia nostra, quam Christi & Apostolorum,
sors sit: qui eodem à Sacerdotibus & Pontificibus modo
excepti sunt olim, quo nos à vobis hodie tractamur.

Sed de Damasceno & Theophylacto videamus. Quid
in illorum Scriptis inuenisti? *clarissima* inquis *testimonia pro*
Christi presentia in Eucharistia. Sed quis nostrum Christi
præsentiam in Eucharistia in dubium vnquam vocauit?
Cras.

Crassam & corpoream illam vestram veræ carnis sub tantillo pane, vel tantilla panis specie præsentiam negamus.

Cedò nunc Damasceni testimonia; quæ præsentiam istam confirmant. Nam de Theophylacto post viderimus. Ita Damascenum loquētem introducis. *Nec verò panis & vinum corporis Christi figura sunt (absit enim hoc) verum ipsūmet Domini corpus diuinitate affectum: quippe cū ipsemet Dominus dixerit, hoc est, non corporis signum, sed corpus, nec sanguinis signum, sed sanguis. Et iterum, Si ipsemet Deus verbum ex immaculatis sancta ac semper virginis sanguinibus carnem sibi ipsi sine sanguine condidit: quid tandem afferri potest, quin ex pane corpus suum, & vino & aqua sanguinem suum efficere queat? Dixit antiquitus, producat terra herbam viuentem: atque ea etiamnum, orto imbre, fœtus suos producit, diuino præcepto impulsæ ac roboratæ. Dixit Deus, hoc est corpus meum, & hic sanguis meus, & hoc facite, in meam commemorationem: atque omnipotenti Dei præcepto, donec ipse veniat hoc efficitur. (his enim verbis donec veniat usus est): ac pluria huic nouæ segeti per consecrationem existit Sancti Spiritus vis innumbrans. Quemadmodum enim quicquid Deus fecit, id sancti Spiritus opera fecit: eodem modo nunc quoque Spiritus operatio ea quæ naturam superant efficit, quæque nisi sola fide capi & intelligi nequeunt. Quomodo mihi fiet istud? aiebat sancta virgo. respondet Gabriel, Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Tu quoque nunc queris, quomodo panis fiat corpus Christi, & vinum aqua coniunctum sanguis Christi fiat. Tibi respondeo, Spiritus Sanctus superueniet eaque efficit, quæ orationis facultatem ac mentis intelligentiam excedunt. panis porro & vinum ob eam causam adhibentur, quia Deo nota est humana imbecillitas: quippe quæ ut plurimum ea quæ usu & consuetudine minimè irrita sunt, auersatur.*

Hic primū, ad posterius testimoniū quod attinet, mala fide Damascenū citas. quædā enim de mis: quædam addis: quædam

quædam immutas. Demis illa, *si volens &c. factus est homo* &c: addis illa *quid tandem afferri potest*: item illa *ob eam causam*: immutas & peruertis, id quod maioris est momenti, cum pro eo quod Damascenus dicit *non poterit panem corpus suum facere & vinum ac aquam sanguinem*: hæc obtrudis *quin ex pane corpus suum & vino & aqua sanguinem suum efficere queat*? cum pro hoc est sanguis, hic est sanguis: pro inuocatione, consecrationem dicis.

Deinde quid hæc ad antecedentis tui confirmationē? panem & vinum figuram siue typum corporis & sanguinis esse negat; ipsum Domini corpus *πρωτόγονον* esse contendit: quod Dominus ipse dixerit hoc est corpus, non autem typus corporis. quis hæc negat? quis dicit, panem ita typum corporis esse, vt non ipsum quoq; Christi corpus sit? hæc verò duo, vt panis typus seu antitypon, simulque verum Christi corpus sit, simul consistere possē, ne tu quidem diffiteris.

Fatemur ergò, panem Christi corpus esse, idque Spiritus Sancti virtute fieri: fatemur, id captum nostrum exuperare. panem & vinum adhiberi propter imbecillitatem nostram, concedimus: vt per vilitata & quæsecundum naturam sunt, in ijs quæ supra naturam sunt, collocemur: sed negamus, inde consequi, Christum sub pane & vino corpus & sanguinem suum demonstrasse, sub pane & vino vero suo corpore absolute, quā corpus est, corporeo modo præsentem esse. Hoc ergo tibi demonstrandum erat: & dein, ad typum seu figuram quod attinet, Patres omnes à figuræ, signi, typi, antitypi, nomine abhorruisse.

Sed inquis, *potuitne Damascenus clarius dicere, Christum sub specie panis & vini suum corpus & sanguinem demonstrasse, quam cum toties repetit, vt audiuius, Christum non dixisse, hoc est figura, sed hoc est corpus meum, & hic est, non figura,*

figura, sed sanguis meus? Immò verò potuitne clarius dicere, corpus Christi neq; sub pane, neq; sub panis specie, esse, quā cū dicit, panē esse corpus Christi: disparatorū prædicationem apertè contra vos statuens, & vagabundum illud vestrum indiuiduum in Mundum Democriti relegans? ac quoties quæso repetit illud *non figura*: cū id semel duntaxat de pane & vino proferat? Quòd si millies id repeteret: nihil tamen pro te faceret: cū ipsemet fateri cogaris, Damascenum non omnem prorsus inficiari figuram.

Panis ergò Damasceno verum Christi corpus est, non inanis & nuda figura: sed non est illi corpus *ἡτοιμασμένος*: quippe in quo duo agnoscit: panem substantia: & coniunctam illi Deitatem. nam si nudam panis speciem constitueret: falsum esset, quod dicit, sicut c. 10. simplex lignum non est, sed lignum vnitum igni, coque lignum & ignis simul, & lignum substantia, non externa duntaxat specie: sic & eodem planè modo panis *τῆς κοινωρίας* non simplex panis est; sed vnitus Deitati. Sicut ergò non simplicem panem sed talem agnoscit, qui Deitatis adiunctione diuinus, Christi quæ corpus sit effectus: Ita verum panem, qui naturâ panis sit, agnoscit: quo tum figura conceditur: tum omnis vniuersæ corporea sub elementis præsentia exterminatur.

Concedis deinde, ceteros & antiquiores Patres figuræ signi, &c. nomina vsurpare: quòd res externa & aspectabilis, figura sit corporis & sanguinis Christi: sed non signum nudum, aut figura nuda: sed quæ rem ipsam contineat: atque hoc sensu ab ipso quoq; Damasceno signum & figuram admitti. Verissima itaque mea responsio est, Damascenum ita figuram negare; vt non omnem tamen plane figuram inficietur. inanem, vt dixi, nudamque figuram, inficiatur: quam nos quoque pernegamus: qui libenter concedimus, externum signum rem internam

continere: sed in verbo, vt ipsum quoque verbum eam continet, non autem vt saccus auenam. quare falsum illud est, & Damasceno aduersarium, quod ais, de re contenta verè & propriè dictum esse, *hoc est corpus meum*: cum de pane, Damasceno teste, id dicatur.

Con. Mar.
lib. 4.

Quamuis satis mirari non possum, te figuram concedere: cum omnes promiscuè figuras, vt inanes & rem nō continentes. extremè auersumini: illudque Tertulliani *hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei* ita miserabiliter dilanietis, vt verba illa *id est, figura corporis mei*, non ad attributum, sed subiectum referenda esse contendatis; quod quàm verum sit iudicare potest is, qui non ex animali ridenter rudens factus est. Quod addis, Patres nonnunquam panem & vinum figuram corporis & sanguinis ante consecrationē appellare, id sicut nihil prorsus ad rem facit: sic abs te probari non potest. Ex Basilio enim contrarium, quàm putauit Damascenus, ostendi potest.

Ita liquet, quantopere Transubstantiatoribus Damascenus faueat: qui & figuram, ipsismet testibus, admittit: & naturam panis incolumem manere, deque vero pane verum Christi corpus enunciari scribit: quibus omnis, vt dicebam, corporea & hæretica sub elementis præsentia è porticu Solomonis eliminatur. Atque hanc Damasceni sententiam esse, pluribus, ijsque firmissimis, ex Damasceno petitis argumētis comprobari potest: è quibus aliquot priori Scripto attuli: quæ miserabiliter sanè Gregorius iste oppugnat.

Primum autem ita cōtra nos sophisticatur: *Si illud, quod Christus pronomiibus illis hoc & hic in manibus suis præsens demonstrauit, non est tantum figura corporis & sanguinis Christi, sed verè & propriè ipsum corpus & sanguis Christi, manifestum est, non esse id substantiam panis & vini, sed solum substantiam corporis & sanguinis Christi. at ex Damasceni sententia,*

tia, quod Christus illis pronominebus demonstrauit, non est tantum figura, sed verè & propriè ipsum corpus & sanguis: igitur ex Damasceni sententia manifestum est, id non esse substantiam panis & vini, sed solum substantiam corporis & sanguinis Christi. Nego minorem. est quidem illud, quod pronomine hoc demonstratur, verè, Christi corpus: Sed ostende tu, illud etiam propriè Christi corpus esse. vbi hoc in Damasceno reperisti? Ostende, Gregori, si firmam esse vis minorem, Damascenum dicere, id quod pronomine hoc demonstratur, non tantum verè, sed etiam propriè Christi corpus esse. aliud est verè quid esse, aliud propriè. fasces imperium verè sunt: ast non propriè. Et cur tu vocem istam propriè in minoris confirmatione cum altera illa verè non coniunxisti, sicut in argumento eas coniunxisti? Nonne suspectū te causamque tuam reddis? Nihil itaq; tuum istud telum melædit: sed firma mea stat interpretatio. Audiamus nunc cetera.

Primum meum argumentum, quo monstraui, Damascenum non solum non amicum *μὴ φίλος*, sed capitalem etiam illius hostem esse, ex illis Damasceni verbis petiui, quibus geminum in Eucharistia cibum statuit; eò quod nos gemini sumus: quorum altero, qui panis ille vitæ est, qui de cælo descendit, Dominus noster Iesus Christus, Deus & homo, animus & interior homo nutriatur: altero, qui Sanctus panis & sanctum vinum est, corpus & homo exterior: non secus ac in Baptismo corpus aquâ tangitur: gratia verò Spiritus & sanguine Christi anima lauatur & irrigatur. Quæ quæso capitalior sententia dici ab illo vnquam iudice contra *μὴ φίλος* potuit? Dominus Iesus, siue caro verbi, de sententia Damasceni, interioris hominis alimentum est, non exterioris. vbi ergo corporea corporis Christi manducatio? vbi corporea sub elementis, qualiscunque tandem statuatur, præsentia?

Quid adhuc Gregorius? nihil planè. Rogo lectorem, per suam ipsius salutem, ut saltem hoc ex Damasceni verbis ductum argumentum cum Gregorij responsione conferat. intelliget primo aspectu, eum malam causam defendere: nihilque planè quod respondeat, habere. Geminum cibum in Eucharistia remanere scribit, etsi panis substantia explodatur, corpus Christi, & panis accidentia. Atqui vis argumenti, quod iste optimè vidit, sed fraudulenter omisit, non in eo potissimum consistit, quod geminus in Eucharistia cibus sit: sed quod alter, externus cibus, qui sanctus panis est, ad exteriorem, alter, internus & spiritualis, qui Iesus Christus siue caro & corpus Christi est, ad interiorem hominem attineat: quia eadem Eucharistiæ, ad rem præsentem quod attinet, & Baptismi ratio est: & quia geminus iste cibus, gemino homini destinatus, & geminus est, eo quod homo geminus est.

Sed neque de gemino cibo quod dicat habet. nego, & nuda panis & vini accidentia nutricandi vim habere. hinc iste, inficiari tantummodò me scribit, non autem probare. quæso te, Gregori, utri probatio incumbit, negatine, an affirmanti? Non id nunc ago: ut te tuamque Synagogam accusem. quod sine Scripturis, sine teste, sine ratione, dicis, id verum esse nego. nego, mera panis accidentia vim habere, qua corpora nostra nutriantur: idque nego: quod cum Philosophia pugnet: quod sine Scripturis, sine omni Patrum autoritate, sine ratione, à vobis affirmetur. Si Scripturam adferre non potes, saltem vnum ex Patribus, etiam recentissimis, adfer, qui id vnquam ausus fuerit affirmare.

Sed è Scriptura, inquis, mysterium istud habemus. Cedò Scripturam. *Ex Scriptura inquis habemus, non esse in Eucharistia substantiam panis:* ergo & hoc. Petis principium: idque tum, quod falsum falso, tum quod alterum altero,

altero, instar circuli, confirmas. nam transsubstantiationem neganti, eò quod alter, corporis cibis, depereat, respondes, accidentia nutricandi vim habere: hoc verò neganti, transsubstantiationem occinis.

Sed antecedens nobis demonstra. hoc, inquis, libro Secundo, capite Secundo, demonstraui. Videamus demonstrationem. Hæc illa tua demonstratio est: *Quicquid substantia continebatur sub speciebus panis & vini, finita prolatione illorum Christi verborum, & quicquid nunc etiam ibi continetur, quando à Sacerdote prolata sunt eadem verba, id totum verè & propriè tunc fuit & nunc etiam est corpus & sanguis Christi: sed nihil substantia panis, & similiter, nihil substantia vini tunc fuit, aut nunc est verè & propriè corpus aut sanguis Christi, cum finitur illa prolatio verborum: ergo nihil substantia panis & vini continebatur tunc, aut nunc continetur sub speciebus panis & vini.* Falsissima maior est. Tres enim illæ, quas ponis, theses, te nihil planè iuuant. prima est, enunciationem illam *hoc est corpus meum*, verificari propriè (sic enim loqueris) in ultimo instanti prolationis: sicut oportet omnes alias enunciationes tunc maxime veras esse. Si tunc maxime vera est enunciatio: igitur & antè vera est. quare subiectum non aliud in fine denotat, quàm in principio. lib. 2. c. 2. p. 84.

Alteram tuam thesiam est, veram hanc esse enunciationem, pro eo, puta ultimo, instanti, non figuratè, sed omnino propriè. nugæ, Gregori. proba quod dicis. Suprà, inquis, satis id à nobis probatum est. vbi Gregori? libro primo. quo capite? nullo. Quid enim de ultimo tuo instanti, de quo primo, secundo, tertio, libro garris, sentiendum sit, *c. 9. c. 2. s. 4.* id vere supra intellexisti.

Postrema tua thesis est, eaque sicut firmissima, sic planissima, pronominis Demonstratui *hoc* ea vis est, vt si ad rem aliquam applicetur, quæ secundum conditionem su-

am non soleat aliam aliquam substantiam diuersam à sua continere, sicut continet dolium aut marsupium, demò. stret omninò totum, quicquid est substantiæ sub illis externis accidentibus rei, quæ sensu percipiuntur, demonstrat, inquis, id totum, saltem sub ratione substantiæ communi & indiuidua vagè, per ordinem ad accidentia illa, quæ sentiuntur. Hæc tua thesis, hæc tua verba sunt, Gregori. De vago tuo indiuiduo, & an pronomèn *hoc* generis & illius quod commune est, nota sit, satis antè dictū. Concedo, totam substantiam, quæ sub accidentibus paniserat, pronomine *hoc* demonstratam esse: sed nego, corporis Christi substantiam sub illis fuisse. hoc, hoc, Gregori, tibi demonstrandum est: quod hæc tua thesis nequaquam præstat. falsa itaque tua maior est: falsum itidem antecedens. Quod si maxime verum antecedens esset: nõdum tamen sequeretur, accidentia nutricandi vim habere. De experientia prorsus expertus loqueris: dignus qui nudis pascaris accidentibus.

Ad alterum meum argumentum, quod iste quidem alterum constituit, nihil præter commentitiam illam vim accidentium. responsionem itaque nullam meretur.

Tertium argumentum ita proponit. *In Baptismo secundum Damascenum, non est necessaria conuersio substantiæ aquæ: ergo neque in hoc Sacramento conuertitur substantia panis.* Hoc verò meum argumentum non est. Collegi ex illis Damasceni verbis, quibus de analogia, quæ inter Eucharistiam & Baptismum est, præcipit, & quibus docet, sicut aqua regenerationis lauacrum, adiuncta gratiâ Spiritus, facta est, ita panem & vinum adiuncta Deitate, corpus & sanguinem Domini facta esse, collegi inquam, ex istis, si Damasceno credendum sit, non magis substantiæ panis conuersionem necessariam esse, vt panis corpus Christi fiat, quàm aquæ Baptismi substantialis conuersio necessaria sit,

ria sit, vt lauacrum fiat regenerationis. Hæc enim mea verba sunt, *Non magis igitur, si Damasceno credimus substantiam. p. 22. a. tie panis conuersio necessaria est, &c.*

Hoc ergo meum argumentum est: Et aqua Baptismi, & panis Eucharistiæ, eadem ratione, adiunctione scilicet gratiæ & Deitatis, de sententia Damasceni, immutantur, illa in lauacrum regenerationis, hic in corpus Christi: nõ magis igitur, si Damasceno credimus, substantiæ panis conuersio necessaria est, vt panis in Christi corpus immutetur, Christi que corpus fiat, quàm aquæ Baptismi substantialis conuersio necessaria est, vt lauacrum fiat regenerationis.

Quid iste? *nihil valet*, inquit, *consequentia*: id quod verum est de illius argumento. Sed nega tu, Gregori, mei, non tui, argumenti, si audes, consecutionem. Quare, quæ subijcis, ea nihil ad rem. negas, aquæ conuersionem è Scripturis haberi. nonne accedente verbo immutatur, & fit quod non erat? nõne lauacrum fit regenerationis? nõne naturâ mutatur: cum naturâ suâ corpus duntaxat tangat: quæ tamen hîc etiam cor præter naturam suam abluit? nõne conuersionem illius apertè Damascenus, non secus atq; Eucharistiæ, & quidem eandem, statuit, cum ita loquitur: *Et quemadmodum in Bapti. lib. 4. ca. 14. smo, quia mos est hominibus, aqua lauare, & oleo vngi, coniunxit cum oleo & aqua gratiam Spiritus, & fecit illud lauacrum regenerationis: ita quia mos est hominibus panem edere, &c?* idem vtrobiq; facere, *meu*, Damascenus agnoscit. Quid ergò superest aliud, quàm vt aquam quoq; Baptismi trãssubstantietis? sed nusquam Christus de aqua Baptismi dixit *hoc est corpus meum, vel sanguis meus*. Quid igitur illud est quod per Ananiam Paulo dixit *Surge, Baptizare, & ablue peccata tua?* at qui sol⁹ sanguis Iesu Christi mûdat & abluit nos *1. Ioh. 1.* à peccatis. quid hoc aliud est dicere, quàm aqua Baptismi sanguini-

sanguinem esse Christi? Quod ablutio peccatorum est id sanguis Christi est, quia solus Christi sanguis hæc ablutio est: aqua Baptismi ablutio peccatorum est: ergo Christi sanguis. quasi verò in vno duntaxat Sacramento signatæ rei nomen signo tribuatur. Augustinū cōsule: & sine mora concede, quod sine mora te concessurum polliceris.

Quartum meum argumentum Gregorius hoc adfert: *Secundum Damascenum cum pane Deitas coniungitur: ergo incolumis & salua panis substantia est: cum coniungi nequeant nisi qua actus sunt.* Agnosco argumentum. an verò quartum sit: & quàm misere Gregorius iste verba mea dilaniet, inuertat, peruertat, intelliget qui prius meum Scriptum cū istius Scripto compararit. Respondet inficiatione consequentiæ. atqui probationem consequentiæ ipsemet memorauit. non ergò consequentiam negare, sed illius confirmationem debuit refutare: quod etiā solum conatur.

Diuinitatem cum pane coniungi, seu vt loqui maluit, vniri, dupliciter intelligi posse scribit. altero modo *secundum agendi virtutem: quatenus videlicet illum in corpus Christi mirabiliter conuertit: sicut dicimus ignem, verbi gratia, vniri cum ligno, vt illud in ignem transmutet:* altero modo *Sacramentaliter, quatenus videlicet coniuncta est hypostaticè corpori Christi, quod panis Eucharistico subest, ex quo fit, vt Eucharistia sit cibus viuificus: ac de utroque modo Damasceni sententiam verè accipi posse.*

Vterque modus commentitius est, & contra mentem Damasceni. Priori enim res illa, cui secundum agendi virtutem aliquid adiungitur, non manet, sed planè tandem consumitur: vt liquet ex igne & ligno, quod locum non habet in Sacramento. Deinde Damascenus non aliud Deitatis adiunctionem, aliud & posterius panis conuersionem, sed deitatis adiunctionem ipsamet conuersionem esse docet: quia sicut adiunctio gratiæ conuersio Baptismi

Baptismi est: sic adiunctio Deitatis conuersio panis Eucharistici. *Coniunxit inquit illis suam Deitatem, & fecit ea corpus & sanguinem suum*, hoc est, coniungendo Deitatem, in corpus & sanguinem ea commutauit. Contrà seres habet in istius coniunctione. aliud coniunctio est: aliud *ἐνέχυρα*, quæ coniunctionem agentis & patientis comitatur.

Alter modus nihilo melior est. per Deitatem enim, vt de voce *Sacramentali* nihil dicam, non corpus, quod Deitati hypostaticè vnitum est, Damascenus intelligit: Sed Deitatem ipsam: quæ quia cum corpore Christi, quod ex Maria sumtum est, verè & hypostaticè coniuncta est, idcirco pani iuncta, panem quoq; Christi corpus facit. Hæc Damasceni mens est. Sed esto, per Deitatem corpus intelligendum esse: quodd Deitati hypostaticè sit vnitum: & sensum esse, corpus Christi cum pane coniungi. num igitur inficias iueris, panem incolumem remanere, cùm coniungi non possint, nisi quæ actu sunt? *Iuxta posteriorem inquis unionis modum, actu quidem manet panis Eucharisticus. Si actu manet: ergo naturā suam & substantiam nō amittit. Sed vocatur inquis à Damasceno panis, quia panis videtur. &c. nugæ.* hoc enim foramen iam antè tibi obstructum est. Liqueat hinc, quid de Thomæ corruptela sit sentiendum.

Vrsi deinde Thomisticam verborum Damasceni deprauationē, hisce verbis, *Quod si verum est, quod Thomas scribit, immutationem seu conuersionem elementorum, Deitatis adiunctione, posterius quippiam, eiusq; confectarium esse*; 3.p. Sum. q. 75. a. 2. quando ergo cum pane Deitas coniungitur? quæ verba qua fide Gregorius iste referat, nemo non videt. respondet autem, id illo tempore fieri, quo prolatio verborum consecrationis durat: per quæ, tanquam per instrumenta, diuinitas conuersionem panis efficit. Atqui diuinitas non coniungenda, vel dum coniungitur, sed iam coniuncta,

de sententia Thomæ, conuersionem efficit. Si ergo totò illo tempore, quo consecrationis verba pronunciantur, Deitatis fit coniunctio: consequitur, eam illo tempore conuersionem non operari: sed vi verborum illorum, vt rectè scripsi, Deitatem duntaxat cum pane coniungi: quæ deinde panis substantia exploditur: quod quo pacto cum operatorio vestro verbo consentiat, vos ipsi videritis. Neque te iuuat quod dicis, non hanc verborum illorum vim esse *vt Deitatem cum pane ad operandam conuersionem cōiungant, sed vt per illa tanquam per instrumenta quedam mirabiliter Deitas conuersionem panis in corpus Christi efficiat.* quæstio enim est, quid illud sit, quo cum pane Deitas coniungatur: cū coniuncta demum conuersionem operetur. fatetur enim Thomas, vtrumque eorum quæ coniunguntur actu esse: ideoque Deitatis cum pane coniunctionem conuersionem non esse: sed Deitatem hoc est, interprete Thoma, diuinam virtutem, pani & vino iunctam esse, *vt non remaneant in hoc Sacramento, sed vt faciat inde Christus corpus & sanguinem suum.* quid igitur illud est, quo cōiungitur? quanquam videre non possum, cur illis verbis coniungi Deitatem neges: cū modo factus sis, eam illo tempore, quo illa verba pronunciantur, coniungi. Sed nihil nouum aut insolens, si idem affirmes & neges. Aliud est, Gregori, deitatem consecrationis verbis, velut instrumento, vti quod libenter concedo, quanquam vestra vobis cōsecrationis verba nō cōcedo: aliud, Deitatē cū pane cōiungi; & idcirco cōiungi, vt cōiuncta corpus inde Christi efficiat. Ita simul quoque scire poteris, Gregori, Thomæ posteriorem tuum coniunctionis modum non agnouisse.

Quinto loco carbonis illud simile profers, & carbonē lignum esse negas. Quid igitur est? num simplex ignis? sursum ergo feretur. nōne lignum à Damasceno dicitur? *simplex inquit lignum nō est.* lignum igitur est. Sed lignum, inquis, vocatur propter æquales vel easdem dimensiones, quæ

remanent in carbone. quasi verò corpore depereunte dimē-
sio illius superstes maneat, sine qua corpus corpus nō est.
Quemadmodum ergò lignum ignitum, naturā lignum
est: ita panis, cui adiuncta Deitas est, naturā panis est, de
sententia Damasceni.

Sed, Damascenus, inquis, discrimen assignans, quod
inter vnionem panis eum corpore Christi deificato est, &
vnionem Deitatis cum ipso corpore Christi, naturam pa-
nis depereire docet: quia diuinitatem & corpus Christi du-
as naturas, panem autem & corpus Christi vnam dunta-
taxat naturam esse docet. Cedo discrimen istud in Dama-
sceno. Ita Damascenus: *Carbo vero simplex lignum non est:
sed unitum igni: sic & panis communicationis non simplex pa-
nis est: sed unitus Deitati: Deitati verò unitum corpus vna na-
tura non est: sed vna quidem corporis, alia verò quæ illi unita
est Deitatis. qua propter utrumq; non vna natura est, sed due.
pane & vino Melchisedech Abrahamum excepit &c.* Vbi hūc
tamen illud discrimen? vbi mentio vnionis hypostaticæ?
per corpus enim unitum Deitati non illud duntaxat cor-
pus Damascenus intelligit, quod ex Maria Christus as-
sumsit: sed corpus generatim acceptum, quodcunque
tandem illud sit, siue panis, siue corpus Christi. nam si
Christi duntaxat corpus intelligeret: descriptione aliqua
vñs fuisset: sicut ante ea vñs est, cum dixit *corpus verè Dei-
tati unitum est corpus illud, quod ex sancta virgine est.* non
igitur inter hypostaticam, & Sacramentalem, siue Dei-
tatis cum pane coniunctionem, illis verbis discriminat:
sed panis & Deitatis vnionem explicans, docet, let si panis
vnitus est Deitati: cū tamen sic ei vnitū esse: vt hac vnione
è duobus vna natura nō fiat, sed vt utrūq; naturā suam sal-
uam & incolumē cōseruet: cō quòd omne, quod cū Dei-
tate coniungitur, corpus diuersam ab ea naturam obti-
neat. quid capitalius dici contra *μετὰ φύσιν* potuit?

Hinc est, quod hic panis, ut paulò post subiicit, corporibus & substantiæ nostræ, sicut quoduis alimentum, adijcitur: quod non fieret, si natura & substantia panis non esset. accidentia enim, colorem, odorem, saporem, ter & quater concoqui, in chylum & sanguinẽ conuerti, dicere, hominis est suprà quàm dici potest insanissimi.

Nihilo verius est, quod Damascenum affirmasse scribis, panem secundum naturã & substantiam ipsum Christi corpus esse. Vbi enim id vnquam affirmauit? panem Christi corpus esse affirmauit: quæ disparatorum est attributio: cum transubstantiatione tantum commune habens, quantum tenebræ habent cum luce.

Quare nec illis verbis vllam inuocere transubstantiationem voluit, cum ita locutus est, *non minus autem rectè hoc quoque dici potest, quod, sicut naturaliter panis percibum, vinum & aqua per potum, in corpus & sanguinem edentis atque bibentis immutantur, & aliud, quam prius erant, corpus fiunt: ita panis ille propositionis, & tum vinum, tum aqua, Sancti Spiritus inuocatione & aduentu, supra naturam, in corpus & sanguinem Christi immutantur: suntq; non duo, sed vnum idemq;* nec enim his verbis docere voluit, naturam panis in corpus Christi eodem planè modo conuerti, quo in edentis corpus alimentum conuertitur: sed modum, quo panis corpus fit, quem tamen ἀνεξαρτήτως esse dicit,

Ser. Catec.

aliquo, eoque satis crasso, exemplo, ex Nysseno, adumbrans ait, sicut alimentum in illius quod alitur corpus verè commutatur: ita panem in Christi corpus verè commutari: sed hyperphysicè, virtute Spiritus Sancti. quid hoc aduersum nos, qui conuersionem concedimus? vbi naturalis hic & substantialis conuersio? sed eandem panis Eucharistici conuersionem statuit, quæ alimenti est. ergo accidentia quoque panis pereunt, sicut alimenti pereunt accidentia. ergò panis, materia corporis Christi est. sicut

ali-

alimentum materia sanguinis est & carnis. Damascenum
 verò non eandem Eucharistici panis & alimenti mutatio-
 nem his verbis statuere velle, satis ex Nysseno, ex quo ista *Ser. Catec.*
 petita sunt, liquet: qui docet, sicut panis, quo Christi
 corpus alebatur, corpori adiectus eiusdem diuinæ digni-
 tatis particeps fiebat, quam corpus ab inhabitante Verbo
 habebat: ita panem Eucharistiæ in diuinam virtutē trans-
 ire, & Christi corpus fieri: non *quod comestus & cibus effe-*
ctus progrediatur, ut verbi corpus fiat: sed quod statim in
corpus per verbum immutetur, iuxta illud quod dictum est à
Verbo, hoc est corpus meum. Alia igitur alimenti, alia panis
 Eucharistici conuersio est & immutatio.

Extremorum verborum *suntq;* non duo, sed vnum idemq;
 sensus est, panem & vinum, aqua permistum, non duo di-
 uersa, sed vnum idemq;ne Christi corpus esse. in corpus e-
 nim & sanguinem Christi, hyperphysicè immutantur:
 suntque non duo Christi corpora, sed vnum idemque:
 quod iterum ex Nysseno confirmatur, qui scribit, vnum
 idemque corpus, & hoc integrum permanens, esse, quod
 multis fidelium millibus in toto terrarum orbe distribui-
 tur. alioquin panis etiam & corporis, sacramenti & rei,
 Sacramentalem vnionem libenter concedimus. Quod si
 tibi, Gregori, panis & corpus non duo, sed vnum sunt,
 qua fronte geminum in Eucharistia cibum remanere
 concessisti?

Sexti argumenti solutio vanissima est: quia vanissimus
 panis ille commentitius.

Post hæc obiectionibus respondi: quas meas responsio-
 nesiste velut argumenta percenset. respondi, Damasce-
 num, cum panem typum esse negat, non omnem vniuer-
 se typum aut figuram excludere: idque tum ex eo patere,
 quòd extremo capite *ἀντίτυπον* agnoscit: tum ex eo, quòd
 contra illos disputat, qui nihil præter figuram & virtutem

Ioh. 6.

quandam carnis, quos Paschasius etiam oppugnavit, in hoc tremendo mysterio dispensari docebant: tum ex eo, quodd, ut probet panem ipsum Christi corpus esse, illa Servatoris verba *nisi manducaveritis carnem filij hominis*, quæ de spirituali manducatione loquuntur, arcessit: tum denique ex eo, quodd non dicit, in vel sub pane panisue specie corpus Christi esse, sed ipsum panem Christi corpus esse.

Ad primum iste, panem ob vim cum primis nutricantem *antitipum* corporis Christi esse: futurorum panem & vinum antitypa esse. Quocunque modo antitypa sint, satis mihi est, ea antitypa esse: quo responsionis meæ veritas comprobatur, Damascenum non omnem uniuersum typum profligasse.

Ad alterum quod attinet, assentitur: sed nos eiusdem generis esse calumniatur: quod absens duntaxat corpus, eoque nihil nisi virtutem quandam & gratiam Spiritualem in hoc mysterio dispensari doceamus: quod nobis in mentem nunquam venit: ut ex antecedente disputatione liquet. Sicut neque Damasceno in mentem unquam venit docere, panem Eucharistiæ secundum substantialem naturam aliud nihil esse, quam ipsum Christi corpus.

cap. 4.
cap. 6.

De tertio ait, se libro primo docuisse, verba illa Servatoris apud Iohannem ad Sacramentalem etiam, quæ scilicet ore corporis fiat, manducationem attinere. Sed falsum est quod dicit: cum aliud nihil Patrum autoritate probari, quam illa Christi verba ad Eucharistiam quoque pertinere: quod nos quidem nunquam inficias iuimus.

Ad extremum iterum suum illum coccyfismum, quodd panis secundum substantiam Christi corpus sit: qui quæ verè ex ore Damasceni profectus esse dicatur, nemo non videt. Quare maneat, Damascenum in hac doctrina, quod quidem ad caput rei attinet, non dissidere ab antiquis Patribus: et si prius illis temporibus planior res fuit: quæ, sicut ceteræ omnes, indies magis ac magis est implicata.

Reliquum est, vt ad Theophylactū veniamus. sed antequam illius verba disceptemus, en *ἀντίδωρον* pro illa tua *p. 212.*
 Helena: quam tuas istas mearum rationum cauillationes, veluti pedissequas dominam, præcedere voluisti. Sic ex & cum Damasceno ratiocinor: Omne corpus, vnitum Deitati, diuersam à Deitate naturam obtinet: panis Eucharisticus corpus est vnitum Deitati: diuersam igitur à Deitate naturam obtinet: & ex cōsequēti naturā & substantia sua panis, nō Christi corpus, est. Vtraq; propositio Damasceni est. quare & quod efficitur. Maiorem autem falsam esse probabis: ybi hæc duo demonstrabis; alterum, illa Damasceni verba, *Deitati verò vnitum corpus &c.* ad Christi duntaxat corpus, quod è virgine sumptum est, attinere: alterum, non esse necesse, vt quæ coniunguntur, actus sint; quod pleno ore Thomas affirmavit. nam si quæ coniunguntur actu sunt: actu verò res est ob formam & naturam suam: consequitur necessariò, omne corpus, quod cum alio coniungitur & coniunctum est, naturam suam, eamque ab alterius natura diuersam, retinere, & coniunctione illa nequaquam amittere. *3.p.5.q.75. n. 2.*

Item, Damascenus, & omnes vniuersè Patres, geminum in Eucharistia cibum, & gemini cibi geminum effectum agnoscunt: quorum alter animi, alter corporis est nutritio: quare tum Damascenus, tum omnes vniuersè Patres naturam panis saluam & incolumem remanere docent. ratio consecutionis est, quòd sola accidentia vim nutricandi non habeant. Hic murus aheneus esto, Gregori, hic Rhodus, hic salta. Si monstrare firmis rationibus potes, mera nudaque panis & vini accidentia vim habere nutricandi, quartò cōcoqui, in chylū & sanguinē immutari, substantiæ corporū apponi: fatebor, te subtili quoq; tuo Doctore subtiliorē esse. Hic respōsū exposco. aut solide respōde: aut calūniari desine. Interim Patres omnes, etiam
 Theo.

Theophylactus, mei sint: sicut antè valdè liberaliter, in alia causâ, Tertullianum, Philosophos in super, Aristotelem, Commentatorem, mihi concessisti.

Sed paucis quoque Theophylactum audiamus. Quid Theophylactus? Negat panem Eucharisticum antitypon, & tantum antitypon, corporis Christi esse. panem ipsum Christi corpus esse ait: in corp^o immutari *μετασχηματίζου* docet: carnem ob imbecillitatem nostram videri negat: Speciem seu formam, *ἡ εἶδος*, panis & vini seruari ait: in *in Math. c. 26.* virtutem autè carnis & sanguinis *μετασχηματίζου*: ac demum ita loquitur *non enim dixit, hoc antitypon est, sed hoc meum corpus est. inexplicabili enim operatione transmutatur, μεταποιεῖται, etsi panis videatur. Cum enim infirmi simus, & crudam carnem edere non sustineamus, imprimis hominis carnem, idcirco panis quidem à nobis cernitur, reuera autem caro est.*

Hæc illa sunt, ob quæ isti Theophylactum ad sua castra trahunt. Sed facilè illis eripitur. Negat, panem tantum antitypon esse. fatetur ergò, panem antitypon esse: eodem scilicet sensu, quo Damascenus & antiqui Patres; quibus contradiceret: si panem sanctificatum antitypum esse prorsus inficiaretur. ait, panem ipsum Christi corpus & carnem esse. disparatorum igitur agnoscit attributionem: quia tantum abest, vt secundum substantiam eum Christi corpus esse dicat: vt pronomine *hoc* panē, etiā post sanctificationem, demonstrari scribat. Sic enim in Marcum, *τὸ ἐστὶ τὸ σῶμά μου· τῆτο, ὃ νῦν λαμβάνετε. ἔστω αὐτὸ πρὸς τὴν κυρίαν σῶμα* [⊙] *ἐστὶν ὁ ἄρτος* [⊙]. Hoc, inquit, meum corpus est. quod est illud *hoc*? hoc, quod accipitis. quid illud est? panis, & quidem verus panis: quia panis non est antitypus corporis Domini. Quid clarius, quàm pronomine *hoc*, etiam peracta sanctificatione, Theophylacto panem denotari? hoc, quod accipitis, corpus Christi est: quia panis non antitypus, sed corpus est. Cur illud sequitur?

tur? quia panis illud *hoc* est, quod accipitis. Nec est, cur nobis Gregorius accidentarium & commentitium illum suum panem hîc apponat: nisi prius vim nutricantem in accidentibus nobis demonstret: & vel in Theophylacto ostendat, cum meris accidentibus nutricantem tribuere virtutem. Quare firma mea consecutio est: Theophylacto de vero pane (aliud enim non agnouit) Christi corpus dicitur, & pronomine *hoc* verus panis, etiam peracta sanctificatione, denotatur: manet ergo, de sententia Theophylacti, substantia panis.

Cur verò tu, Gregori, consequentiam negas? nōne, si de vero pane, ut antè quoque scripsi, verum Christi corpus prædicatur, panis reuera manet? & quam tu negatæ consequentiæ rationem adfers? *Contrarium* inquis *sequitur*. qui hoc? *Si enim* inquis *hic panis est ipsum corpus Domini, & non tantum figura corporis Domini, ut Theophylactus testatur: igitur secundum substantiam suam quidem non est panis: panis enim non est corpus Christi.* Quis autē sanus vnquā hāc tuam tibi concedet consequentiam? quis item illud *panis non est corpus Christi*? nōne Theophylactus id pleno ore affirmauit, cum dixit, *hoc quod accipitis, id quod panis est, corpus Christi est, non autem typus corporis*? nōne petra Christus erat? & panis Eucharisticus corpus Christi non fuerit?

Sequitur conuersio, quam tribus vocibus Theophylactus exprimit: voce *μετὰ βολῆς* & τῆ *μετὰ βάλλεσθαι*: voce *μεταποίησως* & τῆ *μεταποιῆσθαι*: voce *μετασχημάσεως* & τῆ *μετασχημάσθαι*. quid hinc? nulla certè substantialis conuersio: quia in virtutem duntaxat carnis & sanguinis, non autem in substantias eorum, panem & vinum immutari scribit: quia Christum quoque manducatum in fideles *μετασχημάσθαι* docet. Sed negat, carnem ob imbecillitatem nostrā videri. speciem & formam panis conseruari ait. Sed qua consequentiæ necessitate *μετὰ* hinc efficitur? per spe-

ciem & τὸ αἶδος panis & vini, verum terræ fructum, ad hanc speciem siue formam redactum, cum Augustino & ceteris Patribus intelligit, non nuda panis accidentia: quia panem, non secundum substantiam, sed secundum virtutem tantum, in virtutem tantum carnis, conuertit: immò verò speciem istam, quam Philanthropos ille seruat, in virtutem carnis conuerti ait. Transubstantiantur ne species vestrae, Gregori? nihil igitur hæc Theophylacti species ad vos. Hoc cum ita sit, cumque Philanthropos ille, qui nostræ se nouit accommodare infirmitati, non carnes, humanas præsertim, quas naturaliter auersamur, apponere, sed τὸ αἶδος panis & vini, vñtatum terræ fructum, voluerit conseruare, vt vñtato rerum effectu, de vitæ æternæ effectu erudiremur, itaque supra naturam collocaremur: mirum non est, si panis panis, non caro, esse videatur: tamen si caro quoque sit, & in virtutem carnis immutatus.

Quare nec illa Theophylacti verba, quæ primo aspectu duriora videntur, quæquam nos lædunt, cum ita loqui-

In Matt. 26. *fur: Cum enim infirmi simus, & crudam carnem edere non possineamus, imprimis hominis carnem: idcirco panis quidem a nobis cernitur, reuera autem caro est.* His enim verbis aliud

in Marc. 6. 14. *nihil vult, quàm quod etiam illis vult, cum ait, Cum enim panis quidem & vino assueuerimus: sanguinem verò propositum carnemque videntes non ferremus, sed auersaremur: idcirco sese nobis attemperans humanissimus ille, speciem quidem panis & vini seruat: in virtutem autem carnis & sanguinis eam conuertit, μετὰ σαρξενό. Per speciem, vt dictum est, verum & essentialem panem intelligit: quia speciem, quam ob imbecillitatem nostram seruari scribit, in virtutem carnis immutari docet: non igitur hic horum verborum sensus est, quod substantia panis in substantiam carnis conuersa, externa species ob imbecillitatem nostram seruetur, ne carnem, quæ σαρξενός sub specie sit, videamus: sed quòd, cum*

eum omnino caro Christi, nisi extorres ex regno cælorum
 esse velimus, nobis sit manducanda, crudam verò carnem
 & sanguinem, in primis humanum, si apponerentur, ex-
 horresceremus: idcirco Deus cōsuetis & vsitatis vt volu-
 it, speciem panis & vini, hoc est, panem & vinum serua-
 re, & ad hoc mysterium adhibere: sed non simplicem pa-
 nem, & simplex vinum, sed in carnem & virtutem carnis
 immutata, vt per vsitata, & quæ secundum naturā sunt,
 in ijs, quæ supra naturam sunt, collocaremur, & ex cō-
 sueto rerum effectu disceremus, spectabilibus Sacramen-
 tis æternæ vitæ effectum inesse. Hoc est speciem seruare.
 Quapropter idem illorum in Matthæum verborum sen-
 sus est. Arcana Spiritus operatione panis & vinum immu-
 tātur. ac licet panis, puta, simplex, cernatur: reuera tamē
 simplex panis non est, sed panis immutatus, & caro Ver-
 bi effectus. Cum enim omnino Verbi caro nobis sit man-
 ducanda: crudam verò carnem, in primis hominis, natu-
 raliter exhorrescamus: idcirco panis quidem videtur, re-
 uera autem caro est, hoc est, interprete Theophylacto, *In Maro*
 idcirco sese nobis attemperans ille Philanthropus, speci- 14.
 em quidem panis & vini seruat, & ad hoc mysterium ad-
 hibet: ast non nudam, sed in virtutem carnis immutatā.
 illud igitur panis quidem cernitur, idem est cum eo. *speciem*
quidem panis & vini seruat: illud autem caro est reuera, τῶν
ἰδὲν cum isto in virtutem autem carnis conuertit.

Atque hanc Theophylacti mentem esse, Theophyla-
 ctumque nec μετὰ τὴν, nec vllam corpoream sub ele-
 mentis præsentia inuhere voluisse, perspicue liquet
 ex illis, quæ in Iohannem scripta reliquit. Sicibi inter
 cetera: *Cum enim corporei alimenti continenter meminissent,* *In cap. 6.*
& in medium manna protulissent, monstrans illis, illa o-
mnia typos & umbram fuisse, hac autem, qua modo ab i-
pso dicuntur, veritatem esse, huius causa hac dicit, &

spiritualis alimenti meminit. & mox: Quis enim carnalis cum sit, spirituales cibum suscipere potest, & panem qui de celo descendit, atque carnem qua comeditur? & iterum: Vide autem insipientiam. debebant enim interrogare, & qua ignorabant discere: illi verò resiliunt, & nihil spiritualiter excipiunt: sed omnia iuxta id quod præferunt. nam quia carnem audierant, putabant, quod se carnis & sanguinis deuoratores fieri cogeret: nos verò, qui spiritualiter intelligimus, nequaquam carnis sumus deuoratores, &c. & sic passim docet, carnem scilicet & corpus Domini, quæ promiscuè usurpat, non corporeum, sed spirituales cibum esse, à spirituali, non carnali, manducari: eoque Spiritus & interioris hominis, non carnis & exterioris, cibum esse: mente, non ventre, contingi. Neque solum hoc, sed illud etiam, carnem, siue corpus & sanguinem Christi talem cibum ac potum esse, qui nunquam intereat, sed qui omnes, qui illius participes fiunt, ad vitam æternam alat & foueat, æternam eorum famem atque sitim retinguendo: qui denique faciat, ut omnes, qui cum edunt, in Domino maneant, & Dominus in illis. non enim nudi hominis inquit sed Dei, & diuinum efficere potis caro est: qua comeditur, quippe Deitati coniuncta. hæc enim verè cibus est: eò quòd non ad exiguum tempus durat, ut fluxus iste cibus, sed vitam æternam procurat, & quæ sequuntur. Et mox: Hinc mysterium communionis discimus. nam qui carnem & sanguinem Domini manducat & bibit, is in ipso Domino manet, & Dominus in eo. Absolutè pronunciat, quicumque Domini carnem manducat, non qui hoc, vel illo modo, dignè, vel indignè, sed quicumque Domini carnem manducat, cum in Domino manere, semperque mansurum: quia caro Domini, desententia Theophylacti, talis cibus est, qui ad vitam æternam, non ad mortem & interitum, nutrit. Manent neverò omnes in Domino, qui, vestra opinione, Gregori, carnem

carnem Domini manducant? Et te non pudet, Theophylactum, vt *μὴ σοίας* patronum, traducere?

Sed inquis, *nihil aliud his sententijs vult Theophylactus, quā quod spiritualiter quidem non manducatur corpus ipsum Christi, nisi à Spirituali: itemque minimè corpus Christi sic manducari quomodo carnes aliæ ad nutrimentum corporis manducantur, quæ scilicet lacerantur in propria specie &c. Nihilominus tamen verè ipsum corpus Christi sumitur sub aliena specie in sacramento, vt si suscipiens dignus sit, pascatur eius animus à Christo spiritualiter, sine vlla corporis Christi corruptuone &c.*

Immo verò, Gregori, aliud longè vult Theophylactus. primò enim geminam ipsius corporis & carnis Christi, in se consideratæ, manducationem non agnouit: sed vnicū, eumque Spiritualem, & tantū Spiritualem, cibū eam esse docet: deinde simpliciter & absolutè sine conditione dignitatis, pleno ore ex Domino pronunciat, quicumq; carnem Domini manducat, eum in Domino manere: propterea quòd caro Domini talis cibus sit, quo omnes qui illius participes fiunt, ad æternam vitam nutriantur: denique per speciem non vestram illam & alienam speciem, sed verum terræ fructum, intelligit: vt ex illius verbis abundè demonstrauimus. Manet ergo Theophylactus quoque meus: & cum eo omnes, qui retrò fuerunt, Patres Orthodoxi. Atque hæc de prima antecedentis ratione.

Sequuntur ceteræ: quas breuiter percurri: quia responsionem nullam merebantur. Sed queritur iste, me nullū argumentum ex illis fideliter retulisse. Sanè nullum argumentum retuli: quia nullum argumentum inter illa reperi. confutari autem fideliter & solidè futilissimas istius nugas. Sed & hæc isti larua detrahatur.

Conatus est septimi & postremi argumenti antecessor, Patres scilicet communi consensione docere, Christum verbis illis *hæc est corpus*, non figuram, sed rem ipsam, cor-

pus suum & sanguinem, sub pane & vino demonstrasse, septem ratiunculis confirmare. Prima expedita est: altera sequitur, cuius summa huc redit: Patres fidem huic mysterio conciliantes magnam orationis contentionem & vim argumentorum adhibent, ut liquet ex Emiseno, Cyrillo Hierosolymitano, Chrysostomo, Ambrosio, Damasceno, Augustino. Quid sequitur Gregori? num illud, Christum, eorum sententia, corpus & sanguinem sub pane & vino demonstrasse, quod probandum tibi erat? an crassa vestra presentia & conuersio? neutrum sequitur. non igitur argumentum hoc est, sed paralogismus ineptissimus & futilissimus.

*Homil. 5.
de Pasch.
Catech.
mystag. 4.
homil. 83.
in Marth.
De iis qui
init. cap. 9.
lib. 4. cap.
14. in Ioh.
tract. 27.*

Miratus autem sum impudentiam istorum, quod eos non pudet, Augustinum in perditæ suæ causæ patrocinium aduocare: quo vix hostem habent magis capitalem. Nam si aliud nihil scripisset, hoc vnum ad hydram istam planè conficiendam sufficeret, quod manducare carnem filij hominis, figuratam locutionem esse docet: idque nefarius, homicidio crudelius, committatur.

*De doct.
Chr. cap.
15. & 16.*

Sed negat iste Gregorius, hunc Augustini locum quicquam nobis patrocinari: idque libro primo se conuicisse iactat. videamus quid conuicerit. Observationes siue regulas septem tibi præscribit: quibus omnia Patrum testimonia se eludere posse putat: è quibus altera hæc est. *Quodcumque Patres videntur aliquid ipso modo dicendi detrabere de veritate & proprietate presentia, aut etiam sumtionis corporis & sanguinis Christi in hoc Sacramento: id totum non ad ipsam presentiam aut sumtionem referri debet, sed ad modum sumtionis vel presentia: nempe ut intelligamus, non esse hic aut sumi corpus & sanguinem Christi naturali & ordinario modo, quem aliqui verbum est aut manducatur aut bibitur significat: sed alio planè extraordinario & miraculoso: qui*

cap. 10.

p. 70.

sane

sanè si ad vsitatum significandi modum istorum verborum esse, manducare, bibere spectemus, non nisi metaphoricè & improprie per ipsa verba significatur.

Quid verò, Gregori, si quis hasce tuas obseruationes & theses tibi neget? quâ illas probabis? Quod ad secundam istam attinet, concedo, Patres de veritate tum præsentiæ, tum sumptionis, illius scilicet præsentiæ & sumptionis, qua corpus Christi præsens est & sumitur, nihil de trahere velle, sed tropum atque figuram in modo præsentiæ sumptionisque, vel potius in modo, quo panis Christi corpus est & à nobis manducatur, collocare: tropum tamen & figuram veram atque realem, non quæ in cogitatione duntaxat & comparatione consistat, siue, vt tu loqueris, *qui sanè si ad vsitatum significandi modum istorum verborum esse, manducare, bibere spectemus, non nisi metaphoricè & improprie per ista verba significatur.* Hoc enim quod dico vel illa Augustini verba quæ modò disceptamus, satis demonstrant. Sic enim scribit. *Nisi manduca-* *de doct. Ch.*
ueritis carnem filij hominis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam in vobis. facinus vel flagitium videtur iubere. figura est ergo, precipiens, passioni Domini esse communicandū, *lib. 3. ca. 16.*
& suauius atque vtiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixæ & vulneratæ sit. Non, inquit, sanè si ad vsitatum huius vocabuli *manducare* modum spectemus, figura est: sed figura est absolutè: manducare quæ carnem Christi figuratæ locutio: quod alioquin facinus iuberetur: cum crudelius sit humanam carnem edere quam perimere. Si igitur in illis Christi verbis figura est, ne facinus committatur, quæ nam quæso illa figura est, Augustine? & quis ille manducandi modus? Si, inquit, passioni comunicetur, & suauius atque vtiliter in memoria recordatur, quod pro nobis caro eius crucifixæ sit & vulneratæ: quod

quod quid aliud est, quàm carnem Christi non corporis sed cordis fidelis palato manducari? vbi hîc illius manducationis mentio, quæ sub aliena specie fit, ore corporis? num quod ore corporis suscipitur & absumitur, vt ut subtili modo absumatur, improprie & metaphoricè cõdeditur? Si igitur sicut verbum *manducare*, sic etiam verbum *est*, vt fatetur iste, metaphoricè & improprie, eoq; verè figuratè & improprie, vt de verbo manducare ex Augustino conuicimus, accipitur: efficitur, panem seu id quod pronomine *hoc* demonstratur, non proprie, sed improprie & figuratè, Christi corpus esse: quod quo pacto cum crassa illa præsentia consistat, viderit prouidus iste Gregorius.

Quare nec illud istum quicquam iuuat quod Augustinus alicubi scribit, carnem & sanguinem Christi fidei corde & ore suscipi. Præterquam enim quòd Augustinus ibi de vtriusque hominis, exterioris & interioris, cibo loquitur: quorum alter, qui Christi corpus est, ab interiore, corde fidei, alter, qui sanctus panis est, ab exteriori, ore percipitur: etiam hinc perspicuum est, eum ipsius carnis manducationem non ori, sed cordi duntaxat fidei, tribuisse: quia panis & quod pronomine *hoc* demonstratur, non proprie sed improprie Christi corpus est.

Tertiam antecedentis rationem Gregorius hisce verbis proposuit. *Neque sanè Patres in ijs & alijs locis vsque adeò mirabile mysteriũ hoc esse censuissent, nisi pro certo habuissent corporis & sanguinis Christi præsentiam.* Ad hoc nihil ego scorsum: tum quia præsentiam corporis Christi non inficiamur: tum quia cum antecedente cauillatione cohæret & ruit: tum quia de huius mysterij admirabilitate satis antè dictum est: tum denique quod ad antecedentis confirmationem nihil planè facit.

Quarta ratio nihilo melior est. Patres, inquit iste, degantissi-

gaudissimis quibusdam annotationibus & amplificationibus, argutisque locutionibus in hoc mysterio commendando videntur, vt liquet ex Augustino & Chrysostomo: ergo corpus & sanguinē Christi reipsa, non in figura duntaxat & symbolo, hīc adesse statuunt. Sicut antecedens, quod probandum erat, hoc argumento non confirmatur: ita presentia quidem corporis Christi euincitur, sed nō presentia corporea. Nam quòd Augustinus Christum *in P sal. 33.* suis sese manibus portasse scribit, nequaquam vult, Christum sub externa illa specie, quam manibus tenuit, & *gratias* *et* *omnibus* latitasse: ita, vt quod ferebat, & quod ferebatur idem quā ad substantiam, corpus fuerit: sed sanctū Christum panem, qui corpus eius erat Sacramentaliter, manibus suis tulisse: quia *quodam modo* Christum seipsum gestasse dicit: sicut panis Christi corpus est *quodam modo*.

Hic iste, callidē me huius interpretationis confutationem dissimulasse dicit. Cedò bellam istam confutationem Augustinus rem istam, vt suismet manibus aliquis gesseretur, rem valdē singularem & arduam esse censet, quæ à microhomine fieri nequeat: ergo de sententia Augustini, Christus corpus suum reuera portauit, & non solum sui corporis signum. ratio consecutionis, quia signum & imaginem sui quilibet homo sine difficultate ferre potest. Concedo rotum. verē corpus suum gestauit: quia Sacramentum corporis seu panem sanctum, qui verē Christi corpus est, verē gestauit. Sed nōne quilibet, inquires, homo signum & imaginem sui manibus gestare potest? sed nemo, prater Christum, sui corporis Sacramentum. Aliā Sacramenti, aliā communis signi ratio est. Communis enim imago res ipsa non est: neque rem ipsam offert & exhibet: Sacramentū autem corporis, corpus & *κοινωνία* corporis est, illudque singulis & cunctis offert & exhibet: ut non omnes id recipiant, manibus & ore quo recipiunt, destituti.

Quare neque tua te iuvat deprauatio, qua illud Augustini *quodammodo*, quo seipsum interpretatur, deprauare conaris. Absolutè, inquis, ait, Christum se portasse. Sed mox interpretationem subiicit, Christum non simpliciter & quouis, sed quodam duntaxat modo se gestasse: quod nunquam certè fecisset: si Christum seipsum corpusue suum verum & substantiale, quâ tale est, manibus ruliis se credidisset. Sed seipsum quodam modo portasse dicit: quod non in propria, sed aliena specie, se portarit. nuga; Gregori. ad ipsum corpus, non ad velum quod attinet, Christum seipsum quodam modo gestasse dicit. Sicut enim & quia panis Christi corpus est quodam modo: sic & idcirco etiam seipsum quodam modo gestauit: quia sanctum panem manibus gestauit.

de consecr.

d. 2.

in Matt.

hom. 23.

hom. 2. ad

popul. An

tiocb.

In Iohan.

hom. 45.

Sed cur tu, Gregori, callidè dissimulaisti, quod ex vestra glossa de pane scripsi, eû Christi corpus esse *quodammodo*?

De Chrysostomo satis antè responsum. alit nos Chri-

stus vera sua carne: proprio nos cruore pascit: carnem, non melotem, nobis dimisit. Sed hinc nequaquam sequitur,

veram illius carnem verumque sanguinem ore corporis sumi. Quod Christum videri, tangi, carniq; illius dentes infigi, scribit, id Sacramentaliter scribit: quia Sacramen-

tum carnis videtur, tangitur, dentibus atteritur: & Sacramentum non absentis, sed presentis, Christi, eo quidè modo presentis, quo se presentè fore pollicitus est. Atq; hinc de-

mum verè Sacramentaliter loquitur, qui vel rei nomè signo & Sacramento tribuit, vel quod in signo & Sacramento sit,

rei signata: quia Sacramentum ipsa res est cuius Sacramen-

tum est: ille verò nequaquam, qui rem tangi dicit, id quod velum & integumentum illius tangitur. Nam si maximè sub

panis accidentibus Christi corpus suâ substantiâ latitaret: neq; Sacramentalis ramè neq; vera locutio esset, si ipsum

met corpus tangi lacerariq; diceretur, cò quod acciden-

ta illa tangerentur: sicut in rei veritate res illa non tangitur, aut laceratur, cuius integumentum duntaxat tangitur aut laceratur. Vt ergo non solum Sacramentaliter, sed etiam verè, ipsum Christi corpus tangi, dentibus atteri, lacerari dicatur, non satis est, vt panis accidentibus intimè coniunctū sit, sicut cōiuncta suis accidentibus ea substantia esse solet, quæ dentibus laceratur, sed vt id, quod laceratur, ipsum Christi corpus sit: quod cū de nudis accidentibus dici non possit, falsum est, Christi corpus tangi, lacerari; cō quod panis accidentia tanguntur, lacerantur. Nonne verò si sic intimè panis accidentibus coniunctum est Christi corpus, sicut illis coniuncta est substantia panis, re ipsa & in se laceratur, sicut panis substantia in se laceratur non afficitur, inquires, panis accidentibus. Sed cur non afficitur? aut quis credat, illud non lacerari & frangi, si locū substantiæ panis, quæ lacerari solet, tenet? De epistola ad Cæsarium Monachum capite sequenti.

Quinta antecedentis ratio fuit, Patres, veluti Chrysostomus & Hieronymus, affirmant, Christum in postrema Coena edisse in Sacramento suum corpus, & bibisse suum sanguinem: ergo sub specie re ipsa & corporeo modo præsentia sunt corpus & sanguis Iesu Christi. Ratio consecutionis, quia per corpus non gratia, quæ de nouo Christo accesserit, intelligi potest, sed ipsum Christi corpus. Vanum antecedens est: vana consecutio: vana consecutionis ratio. Conuiuiam Christum fuisse, ex poculo bibisse, primum id fecisse, quod discipuli fecerūt, Hieronymus & Chrysostomus scribunt: suū verò corpus & sanguinem Christum in Sacramento edisse & bibisse, id non scribunt. Sed demus antecedēs: Vana tamē consecutio est: quia per corpus quod comedit, non ipsummet Christi corpus, quippe quod ad mensam accumbat, sed Sacramentum corporis, panis sanctus, intelligitur: qui Christi corpus

ad argum.

*4.
homo. 23. in
Matth. ad
Hedub. q. 2*

est quodammodo. Sicut enim se gestauit quodammodo: ita quoque se comedit quodammodo. Quemadmodum ergo manducando & bibendo nouam gratiam non est consecutus: ita quoque suum ipsius essentialē corpus ore corporis nequaquam manducauit: sed sanctum duntaxat panem, illius Sacramentum. Quanta enim quæso crudelitas & immanitas fuerit, humanam, & quidem suam ipsius carnem ore corporis deuorare? Contrarium ergo sequitur, essentialē Christi corpus sub elemento nequaquam latitare: quod alioquin immanissimum facinus Christus commisisset: tantò ceteris crudelius & immanius, quantò suam ipsius carnem ore deuorare crudelius est & immanius quàm alterius hominis carnem.

Sed ex fine, inquis, ob quem Patres Christum id fecisse dicunt, liquet, Christum suum ipsius corpus ore comidisse. Cedo finem. Chrysostomus, inquis, ita scribit. *ne turbarentur discipuli, ipse primus suum sanguinem bibit.* Vbi uero hæc uerba in Chrysostomo? Si uir bonus es, hæc in Chrysostomo uerba monstrato. Ita Chrysostomus: *Ipse quoque bibit ex eo, ex poculo, ne auditis uerbis illis, dicerent, cur ergo sanguinem bibimus & carnem edimus? ac ideo turbarentur: siquidem & cum antè de his uerba fecerat, multi solum propter uerba offensi sunt. ne tunc igitur etiam id accideret, ipse primus hoc fecit: ut animo tranquillo ad mysteriorum communicationem eos prouocaret.* Vbi hîc mentio sanguinis, quod suum ipsius sanguinē biberit? Sed discipuli sanguinē biberunt: quare & Christus. Sacramentaliter, Gregori, non essentialiter. falsum tamen nihilo secius, Chrysostomum ita ut inquis, scribere, *ipse primus suum sanguinem bibit.* Sed tamen, inquires, manet, Christum hoc sine edisse & bibisse, ne discipuli turbarentur. Ast hinc non efficitur, Christum & οὐρανὸς καὶ γῆς sub eo, quod edit & bibit, latuisse. Verum, inquis, si Christus signum duntaxat sui corporis

potest & sanguinis à discipulis sumi voluit, timendum nō erat, ne sumendo turbarentur, ni primus Christus sumeret. Vnde verò id nosti? quia signum corporis & sanguinis accipere, res, inquis, ardua non est. qui sic? an eiusmodi signum, quod rei nomine honoratur, & res ipsa, crucifixum Christi corpus est, accipere, res exigua tibi est? imitto, quod potiores cur id Christus fecerit fines & causæ sunt; de quibus priori Scripto.

Sexta ratio, qua suum antecedens iste confirmare nitebatur, hæc fuit. *Iam verò cum affirmant Patres, Christum se in pane & vino incruentè sacrificauisse, certè vane atq; futiliter id affirmant, si non ipsum victimam fuisse, quæ tunc præsens in pane & vino sacrificaretur, existimauerunt.* Antecedens falsum est. In Eucharistia seipsum obtulisse & offerri Christum Patres dicunt, non in pane: quia panis Eucharisticus, qui Christi corpus est, oblatus est & offertur: vt in primis perspicuum est ex Irenæo. *At nos inquis modum* lib. 4. c. 34. *illum Sacramentalem, quo Patres asserunt, Christum se patri obtulisse, talem esse probamus, vt reuera Christus se in ipso Sacramento existentem obtulerit.* Quo verò quæso modo probatis, Christum corporeo modo in Sacramento præsentem esse? num id te probasse putas, si dicas, victimam & sacrificium rem aliquam præsentem esse debere? num sanctus panis, qui offertur & Christi corpus est, absens est? Semel Christus mortuus est: semel mactatus, fractus, oblatus: non moritur, non frangitur, non mactatur, non offertur, amplius in sese. memoriam & recordationem semel in cruce peracti sacrificij, teste Chrysostomo, operamur. nihilo secius Christi corpus frangi, offerri, rectè ad Heb. dicitur: quia panis, qui frangitur, offertur, Christi corpus est: eodem planè modo, quo incruentum hoc sacrificium, illud cruentum est. hom. 17.

Septima & postrema antecedentis illius ratio fuit: Pa-

tres Christum in Eucharistia, vel Eucharistiam, adorant
iubent: præsentē itaque Christum in Eucharistia esse sen-
tiunt. Falsum est antecedens, Patres velle, ipsam Eucha-
stiam, seu panem Eucharisticum, adorandum esse. quo
enim id quæso modo vellent, aut dicerent, cum idolola-

lib. 1. cap. 40. tria ista post Lateranense demū concilium, quod tute fi-

6. pag. teris, coeperit? alioquin, vt millies diximus, præsentissimū
Christū in Eucharistia agnoscimus. quin in pane quoq; præ-
sentē fateri non reformidamus, eo sc. modo, quo in verbo
præsens est: quia panis sanctus nō aliter cōtinet quod cōti-
net, quā vi verbi, & quā ipse quoq; verbum quoddam est.

lib. 1. cap. 6. pag. 37. Sed Augustini, Ambrosij, Chrysostomi, Cyrilli Hiero-
solymitani, quibus ego quintū, Theodoritum, adiecerim,
antecedens illud tuū te confirmasse dicis. Videamus quid

Epist. 118. ad Ian. cap. 3. in ps. 30. confirmāris. Sic Augustinus *Contemptum solum nō vult cibi
ille, sicut manna fastidium. inde enim & Apostolus indignè
dicit acceptum ab eis, qui non discernebant à ceteris cibo vene-
ratione singulariter debita.* Item, *Caro Christi ex terra est*

lib. 3. de SS. cap. 12. & nemo eam manducat, nisi prius adoret. Idem Ambrosius
quod enim ex Augustino in 21. psal. citas, id nihil prius
ad rem. Quid hinc, Gregori? num effici putas, Eucha-
ristiam, hoc est, ipsummet panem, ob Christi corpus
ibi latitans, de sententia horum duorum Patrum, ado-
randum esse? nihil minus. aliud veneratio, qua san-
ctus ille cibus sumendus est, & quæ huic cibo singulari-
ter debetur, aliud adoratio est: aliud, adorare prius
quā manduces: aliud, ipsummet panem adorare. Qua-
re nihil tua rei iuuat observatio. Augustinus enim san-
ctum hunc cibum indignè acceptum ab illis cum Apo-
stolo dicit, qui cibum hunc à ceteris cibis non discrimina-
runt, idq; veneratione singulariter debita: per quam aliud
nihil intelligit, quā quod cum reuerentia, & alia lon-
gè ratione, ad hunc cibū accedendum sit, quā ad cibum

communem. Quid verò Chrysostomus? minus etiam,
 quàm Ambrosius & Augustinus: Magos & barbaros Chri- *in 1. Cor.*
 sti corpus in præsepi adorasse dicit. Quid hoc ad panis Eu- *Hom. 24*
 charistici adorationem? Quid quod non ad adorandum,
 sed ad reuerentiam & pietatem illorum exemplo nos ad-
 hortatur? Quod se ex quodam audiuisse scribit, qui hoc
 ipsum ex alio habebat, altare, tremendi illius mysterij tē- *lib. 8. de*
 pore angelorū multitudine, vestes fulgentes indutorū, & *Sacerd.*
 capita veluti milites regi, inclinātium, circūfusum fuisse:
 id quoq; nihil minus quā panis adorationē euincit. Chri-
 stus enim est, qui hoc magnū Sacramētum cōficit & dis-
 tribuit: ipse cibus, cōiuiua, & hospes: cui quid mirum si o-
 mne genu flectatur? Quid deniq; Cyrillus Hierosolymita-
 nus? Quid Nazianzenus? *accede inquit ille ad calicē sangui-*
nis illius pronus, adorationis in modū: hic autē ad altare cū fide
procumbit, eum qui super illud colitur obtestans. *hoccine est* *Myst. 9.*
oras. de So-
 panem Eucharisticum vel arcanū in eo corpus adorare? *ror. Georg.*
 Sed Theodoritus symbola adorari scribit. sed quomodo? *Dialog. 2.*
 num quod in illis substantia corporis Christi latitet, & in lo-
 cum substantiæ panis successerit? quo ergo modo ibidem
 negat mystica symbola propriam & priorem naturā atq;
 substantiam amittere? de sapientissimo tuo pharmaco
 paulò post. Cum ergo nō substantialiter corpus & sanguis
 Christi sint: corporibus quidē ad symbola cōuersis ado-
 rabant: mente verò nō ad externa Symbola, sed ad ipsum
 Christi corpus sursum cōuersa: quo tum mysticis symbo-
 lis, tum etiā clara præconis voce *sursū corda*, vocabātur.
 hoc verò quid ad panis adorationem? Quā bellè itaq; Pa-
 trum autoritatibus demonstraris, corpus Christi in Eucha-
 ristia adorari, eò quod sub aspectabili specie essentialiter
 præsens sit, ex his liquere potest. Quod scribis, nos, dicere,
 Christū à veteri Ecclesia in symbolis adoratū fuisse, adora-
 tiue solitū, id ego nūquā dixi, in mysterijs & hoc tremēdo
 myste-

mysterio adoratum esse dixi & dico: Sed mente non ad symbolū, sed ad ipsum Christi corpus sursum, conuersa. Sed etiam in quauis cœna vulgari hoc pacto adoratur. Sed non eodem fine, nec eandem ob causam: quod corpora nostra paucrit, non autem, quod corpus & animam fracto suo corpore ab interitu vindicarit.

Ac quia obiter quoque mentionem feci execrandi illius *βελύγματος*, fulgentium illarum ædicularum, ad quas isti prostrati adorant, querit iste, vnde norim, veterem Ecclesiam ad eas non adorasse. Vnde verò id nossim, Gregori? nonne ex eo, quod eas non habebat? Sed asseruari solitum est olim hoc Sacramentum. Sed non in eiusmodi, in choro templi, ad idololatricam adorationem constructis, ædiculis. Num verò quia asseruatum est & despectui non habitum, in eo loco vbi asseruatum est, adoratum est? qua id ratione efficitur? Vbicunque Sacramentum est, ibi, desententia Patrum, Christus est adorandus, & ab illis adoratus: Sacramentum olim asseruatum fuit: ergo ibi, vbi asseruabatur, adorandum & adoratum. Vel homonymiæ sophisma, vel falsa maior est. vera est, si Sacramentum in ea pro toto illo tremendo mysterio, protota Eucharistia, in qua vetus Ecclesia adorabat, non autem pro externo signo, quod fit in minore, sumatur: ut sensus sit, vbicunque Eucharistia celebratur, ibi Christum adorandum, & adoratum ab Ecclesia veteri fuisse. Sic autem argumentum quatuor terminis constat. Quod si vox Sacramenti in maiori quoque pro externo signo sumitur, falsa est: quia non in signo, sed in Eucharistia, non aliquid in signo, sed Christum sursum adorabat. Quem ad modum ergo non sub dio asseruabatur: ita non in ædiculis ad summum altare fictis, asseruabatur: & sicut verum est, asseruatum fuisse: ita falsum est, vbi asseruatum est, etiam adoratum esse. An igitur adoratio illa vestra hæretica sit

necne, iudicent quibus datum est iudicare. Caluinium nunquam adorauit: qui melius, quàm vos noui, solū Deum adorandum esse. De Augustino & Theodoro sat dictū. Neuter Christi corpus sub nudis speciebus sua substantia constituit: vt vel ex illis ipsis Augustini verbis perspicuum est, quibus ait, Dominum negasse, id, quod videtur, corpus manducandum esse: Sacramentum commendatum esse, quod spiritualiter sit intelligendū: quod aliud nihil est, quàm corpus Christi, non vt corpus, sed vt traditum corpus, in Eucharistia manducari, non corporeum, sed Spiritualem cibum, Spiritus, non corporis ore manducandum esse: eoque sub elemento nec esse, nec adorari. in psal. 92.

Ad extremum queribundus iste Gregorius, qui victoriam in impudentia & improbis querimonijs posuit, iterum queritur, responsionem suam neque confutatam esse, nec vt intelligi possit commemoratam. forsan metuit, vt scriptum suum vīquam inueniatur. Sed quæ quæso illa tua responsio est, Gregori? Hoc nobis argumentum affinxisti: *Ipse Christus se mundum hunc relinquere testatus est, negauitq. fore, vt nobiscum ipsum præsentem in Sacramento haberemus.* Hoc posterius nostrum non est. hoc autem ex abitu Christi & ceteris id generis concludimus, cum vero suo corpore, iam in cælo, non in terra, vel terrestribus elementis, esse. Quid tu? ordinario, inquis, modo, hoc est, aspectabiliter & extra Sacramentum in Mundo non est. Sed nec vīlo corporeo modo in Mundo vel elementis est. *κοινωνήσας* vero suo corpore in Eucharistia præsto est: quæ, Augustino teste, vera præsentia causa est. De verbo Dom. serm. 18. Nonne satis his tua responsio profligata est? Cur verò tu nihil ad hæc? nihil præter errores inculcas. Simpliciter, inquis, Mundum se relicturum dixit: etsi Mundum simpliciter non reliquit. Equis præter te id vīquam dixit?

corporeo se modo Mundum relicturum dixit, & reliquit. Tu, si potes, contrarium ostende. de ceteris non laboro, & tat priori Scripto responsum.

An tu verò nescis, quid de Cameracensi illo Cardinale, Petro de Alliaco, scripserim, & cur scripserim? admodum tua perspicilla: & utrumque videbis. scripsi, eum ex *μὴ ὁσία σωστίων* nobis genuisse: quæ deinde *πανταρχίας* nobis peperit: ut utraque, *σωστία* & *πανταρχία* vestra *μὴ ὁσίας* suboles sit atque progenies. qua itaque fronte scribis, eum præsentia Christi in Sacramento, & *μὴ ὁσίας* auctorem, à me constitui? Inspiciatur Scriptum meum. verba plana sunt. Apparet liquidò, vanissimum esse quicquid ad causæ suæ præsidium Gregorius iste conquisiuit. superest, ut argumenta nostra vindicemus.

CAPVT QVINTVM.

Argumenta illa vindicans, quæ pro vera Christi in Eucharistia præsentia, contra idololatricam præsentiam allata sunt.

Christum vero suo corpore neque sub pane & vino, neque sub eorum speciebus, corporeo modo esse, & nihilominus verum & fractum Christi corpus, non virtutem duntaxat corporis, in tremendo Cœnæ mysterio, verè percipi, quinque firmissimis argumentis demonstravi: quorum primum, ex verbis Institutionis ductum, hoc erat. *Si de vero pane verum Christi corpus predicatur (Sanguinis & vini eadem ratio) actum est de transubstantiatione & consubstantiatione: sed verum prius: verum igitur & posterius.*

Minorem Gregorius inficiatur: causam assignans, quod in pane illo, quem Christus in manus sumsit, hæc quinque consi-

considerari possint: singularis & indiuidua substantiæ panis ratio, hoc est, quod res & substantia sit singularis: ratio speciei, communis natura panis: ratio generis, quod corpus sit, & quidem corpus non viuum: communis substantiæ ratio, quod non solum corpus seu corporea, sed absolutè, substantia sit: ratio denique substantiæ vagæ, qua substantia illa, quæ panis accidentibus continebatur, promiscue modo panis, modo verum Christi corpus esse potuit. Cum ergo tot modis considerari panis possit: non est, inquit, necesse, vt Christus pronomine *hoc* id quod in manus sumsit, secundum quamlibet illius rationem, demonstrarit: sed satis est, vt illud demonstrarit, secundum rationem aliquam, quæ & ipsa substantialis esset, & ad sensum pater et. *hanc autem rationem*, inquit iterum iste, *qua id demonstrauit, esse dicimus, non rationem aliquam propriam panis, sed rationem substantiæ, tum communem, tum etiam indiuiduam vagè &c.*

Quæ verò ista negantiæ ratio? falsum est, inquit iste, Christum corpus suum de pane prædicasse. quî sic? quia nos, inquit, rationem illam, qua Christus id quod in manus sumsit demonstrauit, non rationem aliquam propriam panis esse dicimus, sed rationem substantiæ, eaq; tum cōmunem, tū indiuiduam vagè: eò quod pluribus rationibus considerari quod demonstratum est potest. num verò tibi satis est dicere *nos dicimus?* quibus rationibus quod dicitis demonstratis? Concedo, panem Eucharisticum, & rem quamuis singularem, pluribus considerari rationibus posse: sed nego, vagū illud, quod comminiscimini, indiuiduum vel in pane Eucharistico, vel vlla alia re, locū habere. causas præcedenti capite audiuiisti. Ac tamen si pluribus rationibus considerari res indiuidua & singularis potest: actu tamen singularis est & indiuidua, non communis & vniuersalis: & cū pronomine *hoc* de-

monstratur, vt talis & actu est, demonstratur: nisi forte καὶ ὁ ἄλλος pronomen illud vsurpetur. an qui de te pronunciat, hic est, qui cum Fortunato infelicitè disputa- uit, substantiam absolūtè demonstrat? putas ne quenquā sanæ mentis hominem tibi concessurum, Christum, cum de pane, quem ex mensa sumserat, pronunciauit *hoc est corpus*, pronomine *hoc* substantiam communiter acceptā, etiā vt canis substantia est, demonstrasse? & quo quā- so modo communis ista substantia ad sensum, vt tu loqueris, patet, sensuque percipitur? nōne generalis con- siderandi ratio, & quicquid vniuersale est, quā tale est, in mente duntaxat est?

Nec te iuuat quod dicis, *non ita iam loquor de indiuiduo* vagè: siquidem aio, rem illam omnino, quæ continebatur in præ- sentia sensibus accideribus panis, fuisse à Christo monstratam. Res illa, Gregori, singularis fuit & indiuidua: non com- munis: multò minus communissima. Ast inquis *singula- ris & indiuidua fuit: vt tamen indifferenter potuerit esse tum panis, sicut initio Christi verborum fuit, tum etiam corpus Christi, sicut fuit in fine*. Sed vnde probas, rem illam natu- rā & substantiā aliud initio, aliud in fine pronunciationis fuisse? si maximè verum id esset: res tamen singularis in vtroque termino fuisset, nō communis. nōne vero quod initio enunciationis subiectum est, etiā in fine subiectū est? num qui de te loquens dicit, hic est vir bonus, initio quidem enunciationis te, in fine verò alium intelligit: ita- que non te, quod dicere velle videbatur, sed alium, vi- rum bonum dicit? nōne ergo si initio enunciationis pro- nomine *hoc* verus panis demonstratus est, etiā in fine est demonstratus? & tu negabis, de vero pane verum Chri- sti corpus enunciari? profer si potes, enunciata: quorum subiecta aliud initio enunciationis significant, aliud in fine.

Et si verò vanissima sunt quæ adfers: non tamen te pudet, quid enim impudentiam puderet? scribere, clarissima institutionis verba, quibus minorem probaui, vanissimo tuo indiuiduo & tenebricosissimæ interpretationi suffragari. De herba, inquis, quæ in alieno horto nascitur, dicere solemus, hoc, seu hæc herba in meo quoque horto nascitur: ergò pronomen *hoc* non semper rem singularem & indiuiduam, vt talis est, sed sub ratione communi, significat. Concedo: sed id fit: cum vel pronomine *hoc* abutimur, & non rem ipsam, sed aliquid simile & eiusdem generis, siue speciei, demonstramus: vel nomen speciei aut generis ei adijcimus: num verò tale Christi enunciatum est? hiccine illius sensus, hoc, id est, eiusdem speciei panis meum corpus est? vbi verò in illo enunciato, hoc in meo quoque horto nascitur, vestrum indiuiduum? num subiectum aliud initio, aliud in fine est enunciationis?

Verè inquis & propriè loquitur, qui ostendens corpus aliquod, dicit, hoc corpus conuenit essentialiter, in genere quodam, cum angelo, nempe in genere substantiæ: & tamen illo pronomine hoc non demonstrat corpus secundum propriam rationem, sed secundum communem rationem substantiæ, qua duntaxat est eiusdem generis cum angelo.

Sed quis vnquam sanæ mentis id tibi concedet? Si enim de certo corpore dicit, hoc corpus: omninò corpus & indiuiduum illud demonstrat: etsi modum & rationem explicet, qua illi cum angelo conuenit. Sed quid hoc ad vagum tuum indiuiduum? vbi alia & alia subiecti natura?

Non magis Aaronis virga tibi patrocinator. De virga, inquis, illa, cum in colubrum conuertenda esset, dicere Moses potuit, hoc erit coluber. quid tum? ergò pronomine *hoc* non virgam secundum propriam rationem demonstrasset, sed solùm secundum rationem communem substantiæ, in manu Aaronis contentam. qui sic?

quia nunquam virga, vt virga, futura fuit coluber. sed virga vt virga, in colubrum convertenda fuit: vt quod ante actu virga erat, postea coluber actu esset: sicut ex aqua actu, vinum actu factum est Canæ. Quare si de aqua, nondum commutata, Christus dixisset, hoc erit vinum, verissimum dixisset: & pronomine *hoc* aquam, hydrijs illis contentam, demonstrasset. Quod si de conuersa iam aqua dixisset, hoc vinum est, verum quoque dixisset: & pronomine *hoc* id, quod hydrijs continebatur, demonstrasset. Si verò de aqua nondum conuersa dixisset *hoc*, & simul cum verbis conuersionem perfecisset, ludificatus fuisset: quod quia neque fecit, neque facere voluit, nec quicquam eiusmodi dixit, nihil etiam hoc tuum somnium causæ vestræ patrocinatur.

Cùm ergò videret sollicitus iste Gregorius, periclitanti suæ interpretationi hoc pacto non succurri, alia via illi conatur subvenire. Ex modo, inquit, loquendi, quo Christus vsus est, interpretatio illa confirmatur. Ecquis verò, Gregori, ille modus est? Christus, inquis, non dixit, *hic panis*, sed *hoc*. ergone sequitur, non panem, vt panem, sed communem quandam pani cum Christi corpore substantiam demonstratam esse? quia id verò consecutione? nego pronomine *hoc* communem substantiam demonstrari: vel, vt omnem tuis cauillationibus ansam præcidam, nego, pronominebus istis *hic*, *hec*, *hoc*, ita communem substantiam demonstrari, quæ diuersissimis diuersorum generum & specierum rebus simul competat. contrarium, si potes, demonstra.

Sed inquis, Si Christus corpus suum verum verè ac propriè de illa re prædicauit, quæ accepit, & distribuit discipulis, minimè panem,

panem, ut panem, sed ut substantiam sub accidentibus panis contentam demonstravit illo pronomine hoc: sed verum prius: verum igitur & posterius, &c. Falsissima minor est. eam neque probasti, neque probabis in æternum. aliud est, verum & proprium Christi corpus, non figuram aut signum, de pane dici: aliud illud propriè de pane, qui pronomine *hoc* demonstratus est, dici: sicut aliud est, singula enunciativa verba, in se considerata, propria esse, aliud enunciationem propriam esse. quàm verò tibi Damascenus faucat, dictum est antè. Quare firmissima stat mea minor, Christum de vero pane, quem ex mensa sustulerat, verum suum corpus enunciasse: quæ istius modi Sophistarum obstrepitaculis, cuiusmodi Gregorius attulit, non solum non labefactatur, sed magis magisque confirmatur.

Eandem minorem illis Lucæ verbis *hoc poculum* cap. 22.
novum Testamentum est, & illis Apostoli *panis quem* 1. Cor. 10.
frangimus, nonne *κοινωνία* corporis Christi est? confirmavi. Quid verò Gregorius? ut ostendat, præsidium suæ causæ in impudentia consistere, negat, de vero pane *κοινωνίαν* corporis prædicari. nonne verò qui dicit, panis, quem frangimus, qui verus panis est, *κοινωνία* corporis est, de pane corporis *κοινωνίαν* enunciat? quid quæso est apertissima inficiari, si hoc non est? explicat inquis his verbis Apostolus, cuiusmodi sit ille panis, quem sumimus: ac indicat, eiusmodi esse, ut secundum substantiam quidem suam aliud non sit quàm corpus Christi, sub accidentibus fracti panis: ac proinde ipso corpore Christi nos communicare, cum de eiusmodi pane participamus.

Sed unde quod dicis probas? commentitius
 iste tu.

iste tuus panis est: commentitia tua *κοινωνία*. Apostolus *κοινωνίαν* corporis de illo pane enunciat, qui à communi usu ad sacrum transfertur: qui sanctificatur: qui non aliorum accidentium ratione habita, sed in se & quâ ad substantiam, verè frangitur: ergò de vero & terreno pane *κοινωνίαν* corporis enunciat. ratio consecutionis, quia panis ille, qui à communi usu ad sacrum transfertur, qui sanctificatur, qui verè & in se frangitur, nō ipsum Christi corpus est, cui hæc non competunt, sed verus panis, verus terræ fructus. Antecedens probatur. Apostolus enim per fractionem non fractionem *κατὰ δόξιν*, sed veram, intelligit, qua vera corporis in cruce fractio repræsentatur: quæ non repræsentaretur, si accidentia duntaxat frangerentur. Sicut enim accidentarius iste panis, vt post dicemus, Marcioniticum nobis corpus efficit: sic accidentaria ista fractio Marcioniticam, & quæ in opinione duntaxat consistit, corporis fractionem. Ac sicut de poculo differens, benedictionis & sanctificationis vocabulo utitur: sic, etiam de pane loquens fractionis voce contentus sit, simul tamen eâ sanctificationem quoque complectitur, qua panis ad sanctum hunc usum accommodatur: quod non nisi de vero terræ fructu accipi potest.

κοινωνίαν verò corporis Christi, & *κοινωνίαν* corporis Christi esse, seu *κοινωνίαν* cum Christi corpore habere, non esse, substantiâ Christi corpus esse, & sub accidentibus essentialiter latitans Christi corpus participare, hinc perspicuum est. Quicumque *κοινωνίαν* cum Christi corpore habet, illi vnum cum Christo corpus sunt: non omnes manducantes vnum cum Christo corpus sunt: non omnes ergò *κοινωνίαν* cum illius corpore habent. Quare, *κοινωνίαν* cum Christi corpore habere, non est, ipsummet Christi corpus sub accidentibus participare: nec, *κοινωνίαν* corporis Christi esse, est substantiâ Christi corpus esse. Consecrarium
mani-

manifestum est, argumenti propositionibus concessis.

Minor ergo tum in se, tum ex Apostolo, perspicua est. Etenim dicit, omnes vnum eundemque panem participare: non tamen omnes, sed aliquos duntaxat, sive multos, vnum corpus esse dicit. Maior ex eodem liquet. Confirmatur enim quod dixit, fratrum panem corporis esse communionem, causam hanc subijcit, quod multivnum corpus simus: quasi dicat, panis κοινωνία corporis Christi est: quia medium est: quo multi nostrum vnum subcapite Christo, corpus sunt & fiunt. Sicut ergo, κοινωνία corporis Christi esse, est, vnum cum eo corpus efficere: ita κοινωνία cum Christo habere, est vnum cum eo corpus esse. Quare quicumque κοινωνία cum Christi corpore habent, ij vnum cum eo corpus sunt. Ac quia non simpliciter dixit, panem κοινωνία esse, quod nos cum Christi corpore coniungat, sed quod nos in vnum corpus coniungat, & vnum, non plura corpora, efficiat: pane Eucharistico id declarat. Sicut enim panis, qui nos Christi κοινωνός facit, vnicus est: ita quoque vnum corpus mysticum multi sunt & fiunt. nec enim de varijs & diuersis, sed de vno eodemque, inquit, pane omnes accipimus.

Hic verò nobis obstreperit iste Gregorius, vnum hunc ^{lib. 2. c. 6. p.} panem non panem naturalem, sed ipsum Christi corpus ^{102.} esse: nisi enim inquit hic panis vnicus sit ipsum Christi corpus, quod ubique percipitur & vnum & idem: non participaremus omnes de unico pane, sed de alio atque alio: sicut in alijs atq; alijs locis ad Eucharistia consecutionem alius atque alius panis vsurpatur.

Friuolum est quod obijcis. De Corinthiorum, ad quos epistolam scripsit, eoque de vnica, non pluribus simul Ecclesijs, loquitur. In vna verò Ecclesia vnum panem oblatum, vnus panis fragmenta, idque ad mystici corporis vnitatem indicandam, omnibus distributa esse, & hunc

iste tuus panis est: commentitia tua *κοινωνία*. Apostolus *κοινωνίαν* corporis de illo pane enunciat, qui à communi vſu ad sacrum transfertur: qui sanctificatur: qui non aliorum accidentium ratione habita, sed in se & quâ ad substantiam, verè frangitur: ergò de vero & terreno pane *κοινωνίαν* corporis enunciat. ratio consecutionis, quia panis ille, qui à communi vſu ad sacrum transfertur, qui sanctificatur, qui verè & in se frāgitur, nō ipsum Christi corpus est, cui hæc non competunt, sed verus panis, verus terræ fructus. Antecedens probatur. Apostolus enim per fractionem non fractionem *κατὰ δοξασιν*, sed veram, intelligit, qua vera corporis in cruce fractio repræsentatur: quæ non repræsentaretur, si accidentia duntaxat frangerentur. Sicut enim accidentarius iste panis, vt post dicemus, Marcioniticum nobis corpus efficit: sic accidentaria ista fractio Marcioniticam, & quæ in opinione duntaxat consistit, corporis fractionem. Ac sicut de poculo differens, benedictionis & sanctificationis vocabulo vtitur: sic, etſi de pane loquens fractionis voce contentus sit, simul tamen eâ sanctificationem quoque complectitur, qua panis ad sanctum hunc vſum accommodatur: quod non nisi de vero terræ fructu accipi potest.

κοινωνίαν verò corporis Christi, & *κοινωνὴς* corporis Christi esse, seu *κοινωνίαν* cum Christi corpore habere, non esse, substantiâ Christi corpus esse, & sub accidentibus essentialiter latitans Christi corpus participare, hinc perspicuum est. Quicumque *κοινωνίαν* cum Christi corpore habet, illi vnum cum Christo corpus sunt: non omnes manducantes vnum cum Christo corpus sunt: non omnes ergò *κοινωνίαν* cum illius corpore habent. Quare, *κοινωνίαν* cum Christi corpore habere, non est, ipsummet Christi corpus sub accidentibus participare: nec, *κοινωνίαν* corporis Christi esse, est substantiâ Christi corpus esse. Consecrarium
mani-

manifestum est, argumenti propositionibus concessis.

Minor ergo tum in se, tum ex Apostolo, perspicua est. Etenim dicit, omnes vnum eundemque panem participare: non tamen omnes, sed aliquos duntaxat, siue multos, vnum corpus esse dicit. Maior ex eodem liquet. Confirmatur enim quod dixit, fractum panem corporis esse communionem, causam hanc subijcit, quod multivnum corpus simus: quasi dicat, panis *κοινωνία* corporis Christi est: quia medium est: quo multi nostrum vnum subcapite Christo, corpus sunt & fiunt. Sicut ergo, *κοινωνία* corporis Christi esse, est, vnum cum eo corpus efficere: ita *κοινωνία* cum Christo habere, est vnum cum eo corpus esse. Quare quicumque *κοινωνία* cum Christi corpore habent, ij vnum cum eo corpus sunt. Ac quia non simpliciter dixit, panem *κοινωνία* esse, quod nos cum Christi corpore coniungat, sed quod nos in vnum corpus coniungat, & vnum, non plura corpora, efficiat: pane Eucharistico id declarat. Sicut enim panis, qui nos Christi *κοινωνία* facit, vnicus est: ita quoque vnum corpus mysticum multi sunt & fiunt. nec enim de varijs & diuersis, sed de vno eodemque, inquit, pane omnes accipimus.

Hic verò nobis obstreperit iste Gregorius, vnum hunc *lib. 2. c. 6. p.* panem non panem naturalem, sed ipsum Christi corpus *102.* esse: *nisi enim inquit hic panis vnicus sit ipsum Christi corpus, quod ubique percipitur vnum & idem: non participaremus omnes de unico pane, sed de alio atque alio: sicut in alijs atq; alijs locis ad Eucharistia confectionem alius atque alius panis vsurpatur.*

Friuolum est quod obijcis. De Corinthiorum, ad quos epistolam scripsit, eoque de vnica, non pluribus simul Ecclesijs, loquitur. In vna verò Ecclesia vnum panem oblatum, vnus panis fragmenta, idque ad mystici corporis vnitatem indicandam, omnibus distributa esse, & hunc

Apostolicum ritum vsque ad cataclysmum in Veteri Ecclesia perpetuatum fuisse, quis est qui ignoret? Quamuis etiam diuersi diuersarum Ecclesiarum panes vnici dici possint, ob vnā eandemque sanctificationem. Idem ex illis liquet, quæ de veteris Testamenti sacrificijs Apostolus subiicit. Si fractus panis idcirco *κοινωνία* corporis Christi est, quia corpus est substantiā: etiam Veteris Testamenti sacrificia *κοινωνία* altaris erant, quod substantiā altare erant: sed falsum consequens: falsum igitur etiam antecedens. Ratio connexi est, quod sicut nos fractus panis corporis Christi & mensæ Domini participes facit: sic eius sacrificiorum Veteres illos altaris reddebat participes: eoq; sicut sacrificia vel esus eorum altaris erat *κοινωνία*: ita fractus panis corporis Christi mensæq; Domini est *κοινωνία*. falsa ergo tua *κοινωνία* est: falsus & commentitiuus tuus panis. manet firmum, de vero pane, qui naturā panis sit, corporis *κοινωνία* enunciarī. ac qualis quæso hæc enuntiatio fuerit, panis quem frangimus, hoc est, essentialē Christi corpus, quod sub fracti panis accidentibus est, *κοινωνία* corporis Christi est?

Et quo modo tibi constas, Gregori, qui sola panis accidentia frangi cum tuis Magistris, quamuis de hac questione bellè inter se consentiant, doces: cū hīc, tui & Dionys. oblitus, scribis, corpus Christi sub accidentibus fracti panis esse? nōne inter accidentia & panem fractum discriminas? concedis ne tandem, ipsummet panem frangi? & de vero pane *κοινωνία* enunciarī negabis?

Poculi eadem ratio. per poculum enim, seu vinum in poculo, verum & essentialē vinum ab Euangelista significatur: quia verus & essentialis vitis fructus: vt id tum Lucas, tum Matthæus, interpretatur, cū subiicit, dico autem vobis, quod non amplius bibero ex hoc vitis fructu &c. Verus igitur & essentialis vitis fructus in poculo erat: de

Lombard.
lib. 4. d. 12.
& Dionys.
Carib.

de vero & essentiali vitis fructu nouū Testamentum, siue sanguis noui Testamenti, quo nouum Testamentum confirmatum est, enunciatum. num verò sub ratione indiuidui vagi, & substantiæ communis, quæ modò vinum, mox sanguis Christi fuit? minimè. nullum tale indiuiduum. nihil tale pronomine hoc demonstratur: quod vinus, non diuersarum simul rerum, nota est. Demonstra nobis illo tuo herbaceo hoc, vno eodemque pronomine hoc vel hic, panem, seu verum terræ & vitis fructum, & verum corpus, atque sanguinem humanum, diuersissimas diuersissimarum specierum res, demonstrari. hîc, hîc, Gregori, te exerceto.

Eandem meam minorem, secundum Scripturas, Patrum quoque testimonijs comprobaui. Gregorius verò negat, vllum ex ijs asserere, Christum de pane & vino, vt talia sunt, corpus & sanguinē suum enunciasse: & addit, *hoc ipso, quod absolute asserunt, illum de pane suum corpus, aut de vino suum sanguinem, verè predicasse, oportet intelligere, loqui eos de pane & vino, non vt de pane & vino, sed vt de substantijs contentis sub panis & vini accidentibus.*

Ecquæ verò causa est, cur sic intelligere oporteat? *alii* equi inquis falsa predicatio esset: vt iam probatum est. vbi vero id probasti? cedo probationem. num enunciatum, quod disparatis constat, falsum est? num falsum illud, Herodes est vulpes? itemque illud, Petra erat Christus? Quin immò, Gregori, cùm Patres absolute dicant, Christum de pane & vino corpus & sanguinem verè quidem, sed non propriè, enunciasse, intelligere nos volunt, cum de vero pane & vino, eoque, quâ talia sunt, Sacramentali enunciatione, corpus & sanguinem enunciasse. Sed forsan adeò conspicilla tua perlaescent, vt quod nos videre non possumus, bellum illud vestrum indiuiduum vagè, in Patribus conspexeris. Hoc si nobis in aliquo

monstraris: fatebor, cum tecum infaniuisse: si monstrare non potes, fateortu, id illis ignotum fuisse: eodq; per panem non vestrum illum planetam, sed verum terra fructum, Patres intellexisse. nōne Patres ad vnum omnes fatentur, panem, etiam post sanctificationem, vim & effectum suum naturalem retinere, vt corpora nostri consueti more nutriet, foueat, augeat? num vllus vquam id meris accidentibus adscripsit? aut ergo demonstra, nuda panis accidentia vim nutricantem obtinere: aut fateor, Patres per panem nutricantem, verum & essentialem panem intellexisse.

Quare vana tua tergiuersatio est. *Tertullianus*, inquit, *Cyprianus*, & *Cyrillus Alexandrinus*, significant quidem, Christum de pane & vino dixisse, quod essent suum corpus & sanguis: at non de pane & vino, vt erant determinatē panis & vinum, sed vt erant illa substantia contenta sub accidentibus panis & vini. Quid ergo ceteri, quos citavi, Patres? panem scilicet *Eucharisticum secundum substantiam quidem suam aliud non esse, quam corpus Christi &c.*

Vanissima hæc tua tergiuersatio est. Primo enim falsum est, *Tertullianum*, *Cyprianum*, *Cyrillum Alexandrinum*, velle, Christum non de pane & vino, vt talia, sed vt communes illæ substantiæ & vaga vestra indiuidua, aliud initio, aliud in fine, enunciationis erant, corpus & sanguinem suum enunciaſſe. falsum, inquam, hoc est, dum indiuiduum istud vagum in his Patribus nobis demones. Falsum dein est quod dicis, ceteros, quos citavi, Patres alio sensu, quam hosce tres, panem, Christi corpus dicere. Num qui dicit, panis est corpus Christi, & non dicit, Christus panem corpus suum appellauit, diuersum ab isto dicit? nōne de pane Christi corpus enunciat? nōne itaque docet, Christum de pane corpus suum enunciaſſe, & pronominē hoc panem demonstrasse? Et quan-

quantum quæso illud Origenis, panis iste, quem Deus Verbum in *Matt. a.*
 corpus suum esse scietur ab illo Tertuliani Christus panem *15.*
 corpus suum appellauit, distat? *Contr.*
Marr.
lib. 4.

Denique Patres illi, cum panem Christi corpus dicunt
 (vini & sanguinis eadem ratio) per panem vel verum &
 essentialem panem, vel mera panis accidentia, vel ipsum
 & essentiale Christi corpus, vel Christi corpus & panis
 accidentia simul, vel denique vagum illud indiuiduum
 intelligunt: non secundum: non tertium; non quartum:
 non extremum: ergò primum. non secundum: quia Ire-
 næus, de quo inter ceteros gloriaris, pane illo, quæ Chri-
 sti corpus dicit, carnis nostræ substantiam nutriri & au-
 gescere scribit: quam vim accidentibus negamus, dum
 firmis id euiceris argumentis: non tertium: quod essen-
 tiali Christi corpore carnis nostræ substantia non nutria-
 tur, non augeat, ex eo non consistat. Eadem causa, cur
 dici non possit, eos corpus & accidentia simul intellexis-
 se eadem, cur indiuiduum quoque vagum non intellex-
 erint: quia merum commentum est: & si esset, ex eo ta-
 men carnis nostræ substantia non consisteret, non auge-
 sceret. Iudicent nunc qui iudicare possunt, contra quem
 testes produxerim.

Non tamen pudet istos, nobis impingere cuius ipsi rei
 sunt. huius generis etiam est, quòd quædam Patrum te-
 stimonia non sine aliqua fraude me recitasse Gregorius
 iste scribit. Cedo testimonia illa. num verò fraudulenter
 Ambrosium, num Bedam, num Rabanum, citauimus? omi-
 fisti, inquis, verba quibus hi Patres in iisdem locis luculenter
 asserunt, corpus Christi esse. num eorum mihi opus fuit ex-
 plicatione? nonne satis fuit ad minoris meæ probationem,
 citare quibus corpus de pane enuncient? quid vero per
 panem Patres intelligant, & quo modo panem Christi
 corpus nuncupent, modo dictum est. Quare nec illa Ra-

*de Instit.
Cler. lib. 1.
631.*

bani, quæ recitas, vel ad institutum meum minorisque probationem attinebant, vel te tuamque Chimerâ quicquam iuuant. Vinum ad sanguinem refertur: ergo non essentialiter, sed relatè, & Sacramentaliter Christi sanguis est. panis & vinum sanctificata in Sacramentum diuini corporis transeunt. ergo non in ipsam diuini corporis substantiam. aliud Sacramentum, aliud res est Sacramenti. Sacramentum verbum & verum elementum est: res Sacramenti corpus & sanguis Iesu Christi. Sacramenti Rabano cibus materialis est, qui extrinsecus, seu vt ipse loquitur, forinsecus corpus nutrit, in pastum corporis redigitur: quod neque de solis accidentibus, neque de corpore Christi vero, neque de vtroque simul dici potest. In Sacramento itaque carnem Christi edere, est Sacramentum carnis edere: tantùm in Sacramento edere, est, spectata re Sacramenti, merum duntaxat. Sacramentum edere. Quid hoc ad monstruosam illam tuam substantiam? Vbi communis illa tua substantia, vagumque tuum indiuiduum, in Rabano? num ignoras, Rabanum à tuis, à Thoma Valdeno, in hæreticorum album relatum esse, qui scribit, Rabanum de Sacramento Ecclesiæ Romanæ contraria & sensisse & scripsisse? Et tu illi vagum istud vestrum indiuiduum audes impingere? tandemne vides, vter nostrum ab illis, quos citat, prodatur? Stat ergo mea minor immobilis: & cum ea totum primum argumentum, quod ex eo quoque confirmatur, quod quædam ad primum hoc argumentum attinentia in meo libro sequuntur, ad quæ ne ipse quidem iste Gregorius,

Argumentum II.

Alterum meum argumentum non huiusmodi, vt iste loquitur, sed hoc erat: Corpus Christi cibus

mentis & interioris hominis est, non ventris & exterioris: ergo nec in pane, nec sub illius specie est. negat iste consecutionem, quòd aliud sit mentis & interioris hominis cibum esse, aliud mentis & interioris hominis duntaxat palato suscipi. Sed vnde nobis hoc discrimen, Gregori, probast mentis & interioris hominis cibum esse, est à mente duntaxat & interiori homine, quem nutrit, suscipi: sicut ventris & exterioris hominis cibum esse, est à ventre duntaxat & exteriore homine, cui reficiendo destinatus est, manducari. Causa est, quòd geminus hic cibus gemino homini, vt ex Damasceno didicisti, destinatus est: & sicut interior homo exteriori oppositus est: ita cibus interioris & exterioris opposita sunt: nec magis interioris hominis cibus ab exteriori comeditur: quàm interior exterior homo fiat. Hæc Patrum sententia est. hæc Patrum, quæ citavi, testimonia conuincunt. quid enim clarius illis Ambrosij verbis, *non ergò corporalis esca sed Spiritualis est?* Sicut mens ad corporeum corporisue cibum accipiendum inepta est: sic os & venter homoque exterior ineptus est ad mentis cibum, qui Spiritualis non corporeus est, apprehendendum.

*de ijs qui
myst. amia.
c. 9.*

Vanissimum igitur est quod scribis, corpus Christi mentis cibum appellari, quòd non corpus, sed mentem duntaxat, spiritualiter nutriet & reficiat: etsi à corpore quoque percipiatur. Corpus enim Christi cibus est viuificans: & à quocunque comeditur, id reficit, viuificat, & ad æternam vitam nutrit. Baptismi alia ratio: sicut aliud totum Eucharistiæ Sacramentum, res terrena & celestis simul, aliud res Sacramenti, corpus & sanguis Iesu Christi: de quo antè. Sic antecedens intellexi. sic illud à me intelligi, tum ex consecutionis, tum antecedentis, confirmatio. ne intelligere potuisti. Cur ergò consecutionem impetire negas?

Sed

Sed inquis, si sic antecedens intelligis, principium petis. quâ sic, Gregori? intelligisne quid sit principium petere? num qui sic ratiocinatur *corpus Christi cibis est mentis, menteque fidelibus duntaxat editur: ergo sua essentia non est sub specie aspectabili: quod alioquin ore quoque corporis editur*, idem eodem probat, obscurum & incertum obscurum & incerto, & quæ sunt huius generis alia? Sed hoc, inquis, quod sumis, tibi probandum est. Rectè, Gregori. propterea meum antecedens ita contra tuas cauillationes præmuniui: vt immotum & firmissimum adhuc consistat.

Geminam antecedentis rationem attuli: alteram, Christi corpus in coena manducari, non vt gloriosum iam uiuit in cælo: sed vt pro nobis traditum est & mortuum: quam tum Scripturarum, tum Patrum, testimonijs cõprobaui.

Huic (conuitia enim & scommata tua non moror, quibus, si vellem, aut deceret, paria rependere facile possem) ita vis obstrepere: Qui illud Christi corpus edunt quod iam est, id viuum, non mortuum, Christi corpus edunt: Qui verum Eucharistiæ Sacramentum edunt, illud corpus edunt, quod iam est: ergo viuum, non mortuum. Sophisma est à secundo quid, vt simpliciter. Qui verum Eucharistiæ Sacramentum edunt, illud corpus edunt, quod iam in cælis gloriosum est, *κατὰ τὸν*, quâ traditum est, & mortuum. quare nulla vis tui consequentis. taceo, quod non minus indoctè consequens cum consequentia hic confudisti, quam rationem tuam construxisti. video, Logico te præceptore indigere.

Alteram rationem adfers: quæ huc redit: Qui illud Christi corpus in Cæna percipi dicunt, quod sursum est in cælo, id viuum Christi corpus percipi dicunt: Caluinus & Fortunatus illud dicunt: ergo & hoc. idem Sophisma. illud ipsum percipi dico: sed non quâ gloriosum iam in cælo

cælo regnat: sed quâ in cruce ignominiose mactatum est. nonné disertè scripli, crucifixum Christi corpus sur- *p. 11. b.*
sum accipi? cur verba mea mutilasti? Sic habeto, verum
huius cælestis epuli conuiuiam, simul eodemque momen-
to, quod sine *πανταχού και πανταχού* fit, in tribus locis
esse: in terra, seu loco illo, in quo memoria mactati agni
peragitur: ad crucem Hierosolymis: in cælo, vbi verè ma-
ctatus ille agnus apponitur, & ab ipsomet summo Ponti-
fice distribuitur: in terra, seu loco illo, in quo cœna cele-
bratur, oculis & ore corporis: ad crucem oculis fidei: in
cælo ore mentis fidelis. Sed hoc tibi fabula videtur,
Gregori. quid mirum? cùm discipuli quoque mortem
Domini pro fabula putarint. res ita, vt dixi, habet.

Sed blasphemia, inquis, est, putare, Christi corpus, vt
mortuum, non vt iam viuum est, edi. Blasphemus ergò
Christus. blasphemus Euangelista. blasphemus Aposto-
lus. blasphema antiquitas orthodoxa. Ita Christus, Euan-
gelista, Apostolus, *hoc est illud meum corpus, quod pro vobis*
traditur aut *frangitur: hoc facite in mei recordationem.* Quid
clarius illis verbis, *hoc est illud meum corpus?* (hæc enim
Græcorum verborum vis est) *τὸ ἐμὸν ἐστὶ τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ*
ὑμῶν ἀδόμενον. Cùm ad mensam accumberet Dominus, *1. Cor. 11.*
pridie passionis, discipulos de hoc magno mysterio in-
struens, ait, panem, quem in manus sumserat, & fractum
discipulis dederat, non communem panem, sed corpus
suum esse: idque nō vt ad mensam accumbat, sed vt fran-
gitur, vel frangetur, & iā iam in mortem tradetur. Quare
si discipuli in prima Cœna Christi corpus non nisi vt pas-
sum ederunt: quòd ante passionem, vt mox planius intel-
liges, ineptum fuerit ad comedendum: quantò magis
nos illud hodie, passione præterita, vt passum, & rem præ-
teritam, edimus? Idem ex illis, quæ subiiciuntur, *hoc fa-*
cite in mei recordationem liquet. His enim verbis nequa-

quam vult Christus, illud corpus, quod aliquando mortuum est, manducandū esse, sed quā iam in cælis est gloriosum: sed modum docet, quo tum nobis, tum discipulis sit manducandum, recordando scilicet mortem & fractionem illius, & idcirco quā mortuum & fractum est pronobis. Confirmat id Apostolus, cū causam subiicit, cur in recordationem Christi edendum sit & bibendum: quia, inquit, *quotiescunque panem hunc ederitis, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annuntiatis, &c.* hoc est, quia Sacramentum hoc, Sacramentum passionis est & mortui Christi: in quo mortuum & ex sanguine Christi corpus, perennis illa victima, nobis cū repræsentatur, tum offertur. Quid autem illud, quod seorsum panem Dominus porrexit, seorsum vinum? quod panem non integrum, sed fractum, vinum non absolutè, sed fufum, & quidem in mortem iam iam iturus, porrexit? nonnè seorsum carnem suam, seorsum sanguinem, carnem fractam & macatam, sanguinem effusum, & quasi de latere profluentem, eum, inquam, sanguinem, qui sub cruce dissipatus est, bibi voluit & manducari? Gemina tuaspecies, & coniunctio ἀχώρας ὅτι nodum hunc non soluunt, Solidè responde, rationibus è Scripturis allatis. quæ adfers vanissima sunt: & sicut tuam concomitantiam probare non potes: ita quid per se primò sit, non intelligis. Quàm ergò doctrinam nostram hæc euerrat interpretatio: quàm cum Institutione, cum huius Sacramenti natura, pugnet, ex his perspicuum est. Videamus, quantopere Patribus aduersetur.

Pauperem Christum, & humilitatis corpus, in coena manducari tradit Augustinus: quod Nissenus comprobabat, cū scribit, Christum, cū discipulis suis corpus suum edendum præbuit, apertè ipso facto, demonstrasse, perfectam & absolutam factam esse immolationem: quod

epist. 120.
ad Honor.
c. 27. orat.
1. de resur.
Christi

quòd animatum victimæ corpus ad edendum idoneum non esset. *cuiuslibet enim*, inquit, *hoc perspicuum est, oue uel* *sci hominem non posse: nisi manducationem præcesserit mactatio.* Quid clarius, quàm Nissenum hîc docere, Christi corpus, ut mactatum, & in ara crucis immolatum, à discipulis manducatum esse, & à nobis hodie quoque manducari? Quid tu, Gregori? Secundum representationem quandam, inquis, mortuum se obtulit: reipsa autem viuum, non mortuum. Immodò verò non offertur agnus, nisi mortuus & mactatus: sicut non editur, nisi manducationem præcesserit mactatio. Sicut enim postridie, in ara crucis, Sacerdos simul & agnus, Christus mactatum sese obtulit: ita prædie, in Cœna, iniquum Pilati iudicium anticipans (respondet enim archetypotypus) mactatum se obtulit, non viuum. Quare cum in representatione quadam, temet iudice, hæc consistat oblatio, quæ est, quòd modo quodam, in typo, & representatione Sacramentali, sese obtulerit: nihil me ferit, quòd de incruenta subiicis oblatione. tu potius disces, quæ nam illa quædam representatio sit, quam adhuc ignorasti: nec temerè quæ diuersissimæ sunt confunde, Augustinum cum Nisseno.

Neque verò pauperem Christum, & humilitatis corpus, edere idem est quod Christum, qui olim pauper fuit, edere, & humilitatem illius imitari. num humilitatis corpus edere idem tibi est quod humilitatem imitari?

Sed inquis, Si maximè vellet Augustinus, Christum non edi, ut iam in cœlo regnat, sed ut fuit in terra pauper & humilis: nequaquam tamen sequeretur, eum mortuum edi, non viuum. *an enim*, inquis, *Christus ut pauper & humilis non vivebat?* Semperne verò, Gregori? num, cum in extremo paupertatis & humilitatis gradu

esset, cùm in ara crucis affaretur, viuebat? de hac humilitate & paupertate Augustinum loquentem accipe: & intelliges mecum, necessariò consequi, eum mortuum edi: si pauper & humilis manducatur.

Sed paucis Hesychium, velut Interpretem Nysseni, & *in Lenit.* Augustini audiamus. *Sic & Christi crux* inquit Hesychius, *lib. 1. c. 2.* *fortis quidem tantum fuit, ut omnem creaturam subiiceret crucifixo: carnem autem eius* QVAE AD COMEDENDUM INEPTA ERAT ANTE PASSIONEM (*qui enim comedere cupiebat carnem Dei?*) *aptam cibo post passionem fecit. si enim non fuisset crucifixus: sacrificium corpus eius minime comederemus.* & mox modum manducationis subiicit, *comedimus autem nunc cibum, sumentes eius memoriam passionis.* Si caro Christi ante passionem inepta fuit ad edendum, & passione cibo apta facta est, ergò non aliter, quàm quàm passa & in cibum facta est, editur: non aliter eam discipuli in prima Coena comederunt: non aliter nos eam comedimus: quia nisi crucifixa esset, eam nò comederemus: quam comedimus, cùm memoriam passionis sumimus. Quod cùm ita sit, cùmque ut res praeterita, fidelique memoria, Christi caro manducetur: tu ipse sententiam profer, an alio quàm fidelis mentis palato apprehendatur. I nunc, & Patres omnes tuos esse impudenter gloriare. Quis eorum vnquam mortuum Christi corpus in Coena manducari negauit? Nonné Sacramentum hoc, Sacramentum passionis omnes appellant? Quasi verò quod Hesychius, Nyssenus, norunt, ceteros fugerit: & quasi nescierint, sicut agnus paschatis non nisi mortuus & assus edebatur: ita hunc verum veri paschatis agnum, non nisi mortuum, & in cruce, ceu sartagine, assum manducari: ut sua typo veritas constet.

Alteram antecedentis rationem attuli, quòd tum Scripturae, tum Patres unanimi consensu, doceant, crucifixam

firmam Christi carnem escam esse spiritualem, quæ fidei, non corporis, ore suscipiatur. Atq; è Scripturis quidem sex rationes attuli: tres ex sexto Iohannis: tres ex Apostolo. Quid tu ad illas Gregori? *Nihil*, inquis, *adfers*, *quo probes, corpus Christi sola fide, & non ore etiam corporis edi.* Immò plura, quàm velles. Christus enim modum manducationis, quo panis ille cœlestis, quem mox suam carnem, & quidem traditam carnem, esse dicit, explicans, fidei, non corporis, ore cum manducari docet. Sed inquis, Christus non soli fidei, sed etiam manducationi suæ carnis in hoc Sacramento, famis & sitis restrictionem adscribit. *ast etiam illa, quæ in hoc Sacramento est veræ carnis manducatio, ore fidei fit, non ore corporis: vt tum ex illis, quæ modo dicta sunt, liquet: tū quòd Sacramentum ipsa Christi caro non est, sed elementum verbum annexum habens, quod in alimentum corporis, teste Rabano, convertitur.*

1. Cor. 10.
1. Cor. 12.
1. Cor. 10.

Eodem modo, cùm Christus quæ de carnis atque sanguinis sui manducatione & potatione dixit, spiritualiter accipi vult, quòd de Spirituali & fidei, nō corporea & oris corporis manducatione & potatione, prolata sint, Sacramentalem quidem manducationem non excludit: Sed hinc non efficitur, ipsammet crucifixam Christi carnem ore corporis edi: cùm aliud sit Sacramentum carnis edere, aliud carnem ipsam.

de Instit.
Cler. lib. 2.
cap. 31.

Tertia quoque mea ratio firma est. Caro Christi non prodest quicquam, ita scilicet manducata, vt putarunt Capernaitæ: qui in summa putarunt, eam aliorum ciborum more, ore corporis, eoque crasso & corporeo modo, manducandam esse: quia crasso corporeoque modo editur quicquid ore corporis editur: vt vt spiritualiter edi falsò dicatur. Quàm procul itaque vester in Sacramento manducandi modus à Capernaitarum modo dissitus sit

vos videritis. Quin vos crassissillis Capernaitis crassiores estis, qui vnum eundemque manducandi modum corporum, ac vt ita dicam, oralem simul & spirituale esse vultis: quod verum erit, vbi os corporis Spiritus erit.

Ad Apostolum quod attinet, vtrum nostrum illis verbis vulneret *non discernens corpus Domini*, sat dictum in antecedentibus. Sed quam nobis Spiritus refectorem adfers? existimásne, Spiritum, in illis Apostoli verbis &

1. Cor. 12. *omnes in vnum Spiritum potauimus*, animum nostrum significare?

De vno & eodem Spiritu in toto illo contextu sermo est. Vnus idemque Spiritus est, qui diuersissima dona distribuit. in hoc Spiritu, & huius Spiritus efficacia operationeque nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, quicumque scilicet sanguine Christi (de membris enim eiusdem corporis sermo est) per Spiritum Sanctum loti sumus. in hunc Spiritum, seu in hoc Spiritu, huius Spiritus efficacia & operatione, in vnum corpus in Coena nos omnes edimus & bibimus, qui ipsam Christi carnem & sanguinem, operatione Spiritus Sancti, sine qua non percipiuntur, edimus & bibimus.

2. Cor. 10. Quemadmodum ergò lotio, quæ ipso Christi sanguine fit, Spiritualis est: ita quoque potatio illius. eadem carnis ratio.

Extrema mea ratio firmissima est. nisi enim, ad rem significatam quod attinet, quæ Christus est, Veteres illi idem prorsus in suis Sacramentis habuerunt, quod hodie nos in nostris habemus, ruit scopus Apostoli: falsum est, eos baptizatos esse: eandem Spiritualem escam edisse, hoc est, baptismi & Eucharistiae nostrae participes fuisse: falsum, petram Christum

sum fuisse. Quare non nobis tantum, sed illis quoque reipsa adfuit in eorum Sacramentis. Præteritum & futurum veritati non officiunt. non enim minus qui tum credebant, crucifixum Christum ederunt, quam discipuli eum ederunt, quam nos cum edimus: quia idem Christus heri & hodie, & in secula.

Ad Patres quod attinet, denuò dico, quòd tu callidè præteriisti, Si vnica illa in decretis secunda distinctio nobis suppeditaret, eam argumento sufficienti fore, Christi corpus, de sententia Patrum, non alio, quam interioris hominis ore contingi. Quare sicut in priori huius alterius argumenti ratione, tibi patrocinantur: sic in hac mihi aduersantur. Carnem Christi in altaris ara Spiritualiter per manus Sacerdotum effici scribit Athanasius. quid hîc contra me? immò quid non contra te? In ara altaris caro Christi efficitur: ergò in Sacramento efficitur, vt sub specie sit essentialiter. vana consecutio. quia Spiritualiter efficitur, vt Spiritualiter, & Spiritui nostro seu menti fideli, præsto sit: ad quam præsentiam satis est, si eodem modo in pane sit quò est in verbo. vanum ergò tuum consecretarium, de oris manducatione.

*de imagin
Christi e.
vlt.*

Sed *Spiritualiter* inquis *effici dicitur: quia non visibiliter, sed arcana vi Spiritus ex pane corpus Christi conficitur*. aliud est *Spiritualiter*, aliud non spectabiliter: quia aër spectabilis non est, non tamen Spiritus, sed corpus: & *Spiritualiter* Athanasio caro Christi effici dicitur, non tantum, quòd vi Spiritus Sancti efficiatur: sed quòd *Spiritualis* caro sit, *Spirituali* modo, fidei, non ori, præsens: quia per manus quoq; Sacerdotum *Spiritualiter* efficitur. deinde falsum est, & Christi
verbis

2. ad. 24.

verbis aduersarium, corpus illius vsquam aliter esse, quàm veri corporis, eoque spectabili, modo. falsissimum, vnum idemque Christi corpus, vno eodemque momento, spectabile simul & non spectabile esse. falsum & placitis vestris repugnans, ex pane Christi corpus confici.

Sed aram & Sacerdotes scilicet manus non habemus. Sanè Iudaicam aram, cuius nullus iam, umbris antiquatis, vsum est, non habemus: nullas Ieroboamicorum & Balamiticorum Sacerdotum, sanguine contaminatas, manus. habemus autem summi illius Pontificis, cui seruimus, quem vos in membris illius persequimini, dextram: quæ facile nos contra bestiam tuebitur. habemus aram, qualem Christus habuit: qualem Apostoli, qualem Apostolici viri, & tota orthodoxa, vsque ad Cataclysmum, habuit antiquitas, mensam Domini: quæ ara seu altare dicitur, quod incruentum sacrificium, cuncti recordatio, in eo peragatur.

in 19. cap.
Matth.

Non minus illis Origenis verbis iugularis: quibus Verbum, non verbum scriptum, sed *πν λόγον*, hoc est, carnem Verbi, seu Verbum caro factum, animorum alimentum esse docet. Opponit enim typico symbolicoque corpori, per quod verum terræ fructum, materiale & substantialem panem, intelligit, Verbum, quod caro factum est, id est, carnem Verbi. illud, quâ ad materiam & naturam, in ventrem & secessum abire docet: hanc in ventrem abire negat. hanc nos sanctificare, sempiternamque nobis vitam procurare ait: illud nos sanctificare negat: idque propterea, quod sicut quod in os ingreditur hominem non polluit: ita quod in os ingreditur hominem non sanctificet. num ergo sanctum Christi corpus vim sanctificandi non habet? Quare vanus mysticus tuus sensus. vanum quod assuis, si maximè panem ipsum Eucharisticum, hoc est, ipsum Christi corpus animorum alimentum

Origene

Origenes vocaret, nihilominus, vt animus nutriatur, carnem Christi ipso etiam ore sumtumiri. vanum hoc est: quia quod ore sumitur & in os ingreditur, id, Origenes teste, non sanctificat: in ventrem abijt: in secessum eiicitur: quod sine blasphemia dici de Christi corpore nequit. Vter itaque nostrum Christianus nec ne sit, vter blasphemus Iudæus, iudicet Ecclesia Christi.

Baptismus è diametro tibi aduersatur. Sicut enim in Baptismo externum elementum ad exteriorè hominem spectat, sanguis Christi ad interiorè: Sic in Cæna Sanctus panis corporis cibus est & ore contingitur, caro Christi palato mentis fidelis. Quod ipsum Cyprianus, Ambrosius, & ad vnum omnes Patres, perspicuè docent. nam quòd dicis, te iam sæpè dixisse, *Christum Spiritualem non corporalem escam idcirco rectè dici, quia non per se nutrit corpus, sed Spiritum, tamen ad hoc ipsum ore etiam corporis in Sacramento sumi*, id equidem fateor: sed quàm verè id dixeris & dicas, ex iis, quæ nos crebriùs diximus, perspicuum est. duplex homo, duplex cibus, Gregori. Sacramentum, quàm ad materiale & substantiam, in alimentum hominis conuertitur: in secessum eiicitur. durum illud Ambrosij, *corpus Christi non corporalis esca est, sed Spiritualis*. durum illud Cypriani, *hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acimus, sed fide sincera panem Sanctum frangimus & partimur*. durum illud Augustini, *quid paras dentes & ventrem? crede & manducaſti*. dentes seu os corporis (per dentes enim totum os corporis intelligunt) ori fidei opponunt. illud ineptum, hoc aptum, & solum aptum, esse docent, ad crucifixam Christi carnem absumentam.

Quare quæ adfers, ea nihil ad rem. non negamus, Sacramentalem quoque manducationem, quæ ore corporis fit, vsum suum habere: sed negamus, ore Christi corpus edi: quia in Sacramento, vt vos somniatis, & pars

de ijs qui
init. c. 9.
Serm. de
Cæn.
tractat. 28.
in Ioann.

ipsius Sacramenti, quâ à re Sacramenti distinguitur, non est: cum Sacramentum, Rabano teste, in corporis alimentum & substantiam redigatur: quod tu hîc corpori Christi negas.

Quem ad modum igitur hæc Patrum testimonia, ne latum quidem vnguem, vanissima tua cauillatione mouisti: ita firmissima stant quæ præterea de verbo. Augustino, Hieronymo, Alexandrino Clemente, Dom. ser. 44. in psal. 98. de cons. d. 2. l. 2. pad. terisq; citaui, falsum enim est, quod scribis, Spiritualliter Christi verba accipere, aliud nihil esse, quàm non cum Capernaitis existimare, Dominû particulas de suo corpore præcisurum. Quicumque corporeo modo carnem illius percipi putat, is verba illius Spiritualliter non accipit: siue per partes illud edi, siue totum simul deglutiri, quod crudelius est, puter. falsum de inest, Augustinum, cum ait *non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis*, aspectabilem duntaxat modum exclusisse. falsum, corpus Christi, geminum τὴ ὑπάρχειν modum habere; spectabilem & non spectabilem. falsum, modum illum manducationis, qui ore corporis fit, Spiritualem, non corporeum esse. Sed vera tua interpretatio erit, vbi nobis in Augustino illam tui Gratiani *αεσθησιν* ostenderis ipsum, non ipsum: ipsum inuisibiliter: non ipsum visibiliter. Ita simul Hieronymi Spirituallis caro, & Clementis Spirituallis sanguis, à cauillatione tua vindicatus est.

Et quo, quæso, modo, Gregori, hæc tua Spirituallis carnis interpretatio, cum illa tui Magistri, qui Lombard. lib. 4. d. 8. eam de vnitare Ecclesiæ exposuit, consentit? Cur bonis. 27. tu nihil ad ea, quæ contrâ attuli? Etiam ne Magistrum iam tuum deseris, vt ante Guitmundum? Quid ad illud Macarij, *In Ecclesia offeruntur panis & vinum, antitypon carnis & sanguinis Christi; sumentesque de visibilibus*

scibili illo pane spiritualiter carnem Domini comedunt? Omnia scilicet hæc, si credere fas est, contra nos sunt: nihil contra vos. offerri dicit panem & vinum. rectè. ergò non ipsummet Christi corpus. Quare neque panem suâ substantiâ Christi corpus existimauit: neque panem aspectabilem ob nuda vestra accidentia vocauit: quod ex eo quoque perspicitur, quod discretè panem & carnem Christi opponit: & sicut panis spectabili modo & ore percipitur: ita carnem Domini Spiritualiter, & tantum Spiritualiter, sumi docet. Quo itaque modo spectabilis panis, essentiâ suâ aliud nihil fuerit, quàm ipsa Domini caro: cùm inter hæc duo tantum intersit? aliud etiam est Spiritualiter aliquid esse, & aliud Spiritualiter edere: & si panis Spiritualiter Christi caro est: etiam Spiritualiter duntaxat in eo manducatur.

Quare non solum docent Patres, carnem Christi cibum esse Spiritualem: sed modum etiam manducationis explicantes, eam Spiritualiter edi dicunt: vt vanillimum illud tuum effugium sit, Spiritualem eam cibum dici, quod Spiritum per se reficiat: etsi ad hoc ipsum ore quoque corporis sumatur. Spiritualiter enim de sententia Patrum editur & sumitur: quod non est oraliter, vtut ἀόρατον id esse fingatur. Quod cùm ita sit, non laboro, siue quæ ex Bertramo recitauit Isidori verba, Isidori sint, siue Bertrami. Certo certius est, nihil in toto illo Bertrami libro esse, quod hæresi vestræ patrocinetur: etsi pauca quædam prima fronte vobis fauere videntur: quod pluribus docerem, nisi iam antè Bertramum nobis dedissetis.

Ergò pro Bertramo & Isidoro Moguntinum illum Præsulem, *Sacramentum*, inquit, *ore percipitur: virtute* *Raban. l. i. de Institio*
Sacramenti interior homo satiatur. Sacramentum enim *Clar. c. 31.*

*in alimentum corporis redigitur: virtute autem Sacramenti
eterna vita dignitas adipiscitur.* Duo tantum agnoscit:
Sacramentum: & rem, seu virtutem, Sacramenti: per
quam carnem Verbi intelligit. quia Sacramentum in ali-
mentum & substantiam corporis conuertitur: ex quo au-
gescit & consistit carnis nostrae substantia: quod blasphe-
mum esset de carne Christi affirmare. Manet ergo, car-
nem Christi, de sententia quoque Rabani, ad interiorem
hominem attinere: & sicut Sacramentum, seu res terrena
percepta vocatione Dei, ore corporis absumitur: ita rem
caelestem, carnem Verbi, fidei duntaxat ore contingi.

*de corp. &
sang.*

ad Deod.

Hoc ipsum ceteri etiam illa ætate Episcopi & Abbates,
Fulbertus, Paschasius & alij, tum crediderunt, tum de-
cuerunt. Quid enim clarius illis Paschasij verbis, *Panu
quippe & vini species in exteriori sunt sensu, per qua corpus &
sanguis Christi* SPIRITVALITER, SVMVNTVR IN
MYSTERIO, *sicque precio salutis nostra interius sagina-
mur?* Quid item illis Fulberti, *Exere palatum fidei: dilata
fauces spei: viscera caritatis extende: & sume panem vite,* IN-
TERIORIS HOMINIS ALIMENTVM? num Spi-
ritualiter sumere, est ore quidem corporis sumere, sed
modo, qui nec aspectu, nec alio vlllo sensu, percipitur?
num modus oris & corporatus Spiritualis est? an non vi-
des, meris vos contradictionibus implicari? Alimentum
interioris hominis Christi corpus est: quod vt à nobis su-
matur, non corporis, sed fidei, palatum est exerendum:
spei, non gutturis, fauces dilatandæ: caritatis, non ven-
tris, viscera extendenda: quia non corporeum aut corpo-
ris, sed Spirituale fidei nutrimentum est: quod idcirco
non sensibus carnis, vt Bertramus loquitur, sed animi fi-
delis contuitu aspicitur, accipitur, comeditur. Et hæc
quoque pro alterius argumenti vindicatione.

*de corp. &
sang.*

Argu.

Argumentum III.

Tertium meum, pro fide Catholica, argumentum, iterum non huiusmodi, sed hoc ipsum, erat: *Impij & fide destituti ipsum Christi corpus non accipiunt: non igitur est sub specie aspectabili.* Negas antecedens. miror, te non id quoque petitionem dicere. Antecedens Scripturarum & Patrum testimonijs confirmaui: quamvis per se & suapte virtute iam ἀμετάλητον consistat. Si enim fidei duntaxat palato crucifixum Christi corpus contingitur, vt adhuc monstratum est: quis non videt, fide destitutos illud accipere non posse? *Quisquis* inquit Dominus Iesus, *Ioh. 6.* *carne meam edit, & sanguinem meum bibit, is in me manet, & ego in eo.* num qui fide vacant, in Christo manent? num Christus in illis?

Sed de fructuosa, inquis, corporis manducatione Christus ibi differit. Sed vnde probas, crucifixum Christi corpus aliter quàm fructuose comedi? num sicut viuus & fructuosus cibus est: sic etiam mortuus est, & exitiosus? quæ te Scripturæ, qui Patres, id docuerunt?

Sacramentaliter, inquis, etiam impii fideque destituti illud comedunt. Ast Sacramentaliter & in Sacramento Christi corpus edere, non est ipsum Christi corpus edere: sed Sacramentum duntaxat illius: quod cùm in alimentum corporis conuertatur, in secessum eiiciatur: non est essentiâ Christi corpus. Quare nec Augustinus, nec *lib. 1. c. 3.* ceteri, quibus abuteris, Patres te quicquam iuuant. panis *pag. 33. 34.* postquam percepit vocationem Dei, Sacramentum est corporis, eoque corpus Christi, κοινωνία corporis, cibus Spiritualis, in se consideratus: & talis omnibus qui accedunt offertur: sed non omnibus Spiritualis est & κοινωνία corporis: quia non qualis est & offertur, talis ab omnibus accipitur: cò quòd verbum, in quo verè offertur quod of-

fertur, fide non apprehendunt. nihilosecius non nihil accipiunt qui sine fide manducant : quia cibum Spiritualem, & quod Christi corpus est, accipiunt: licet illis non sit Christi corpus & cibus Spiritualis.

Patrum quoque quæ citavi testimonia nimis sunt evidentia. Vnicum Origenis locum, eumque integrum, huc adscribam : ex cuius simplici recitatione quilibet, etiam simplicissimus, sua sponte facile intelliget, quid orthodoxa Antiquitas de crucifixæ carnis manducatione senserit: qualem eam cibum, & à quibus hunc cibum edi, existimarit.

in ep. 15.

Matth.

Sic Origenes: Dixerit autem quispiam, in hunc locum incidens, sicut quod in os ingreditur, hominem non polluit, etsi pollutum à Iudæis existimetur: ita quod in os ingreditur, hominem non sanctificare, etsi à simplicioribus sanctificare credatur, is videlicet qui panis Domini dicitur: estque nisi fallor oratione non contemnenda, & idcirco dilucidam requirens expositionem. quæ mihi quidē talis esse videtur. Quem ad modum non cibus, sed edentis cum hæsitantione conscientia, edentem polluit: eò quod hæsitans, si comedat, iudicatus est: quia non ex fide: & quem ad modum polluto & infideli per se nihil impurum est, sed propter illius immandiciem & infidelitatem: ita quod verbo Dei precibusque sanctificatur, id suapte natura non sanctificat utentem. nam si hoc esset: etiam illum sanctificare caret qui indignè Domino comedit: nec quisquam ob hanc manducationem infirmus aut æger fuisset, obdormiissetve. nam huiusmodi quiddam Paulus demonstrat, cum ait, *propterea multi inter vos infirmi maleque habentes, multi itidem qui dormiunt*. Quapropter in pane quoque Domini tunc utilitas est comedenti, cum impolluta mente puraque conscientia particeps est illius panis. Ita quod ad manducationem per se attinet, nec

quia

quia de pane, qui verbo Dei & precibus sanctificatus
 est, non edimus, aliquo bono defraudamur: nec quia edi-
 mus, aliquo bono abundamus: siquidem defectionis
 causa malitia est & peccata, abundantia iustitia recta-
 que facta: ut huiusmodi sit quod apud Paulum hisce
 verbis dicitur, *neque si comederimus abundabimus, ne-
 que si non comederimus minus habebimus.* Quod si QVIC-
 QUID ingreditur in os id in ventrem abit, & in secess-
 sum eiicitur: etiam ille cibus, qui verbo Dei precibus
 que sanctificatur, secundum id quod habet materia-
 le, in ventrem abit, & in secessum eiicitur: alit secun-
 dum quæ illi accessit vocationem, pro ratione fidei,
 utilis sit & efficax, ut perspicax animus fiat, id quod v-
 tile est spectans, nec MATERIA PANIS, sed su-
 per illo dictus sermo est, qui prodest non indignè eū Domi-
 no comedenti. Et hæc quidē de typico SYMBOLICO.
 que corpore. Ceterum complura quoque dici possent de
 ipso Verbo quod factum est caro, verusque cibus: quem
 qui comederit omnino viuet in æternū: QVEM NVL-
 LVS MALVS POTEST EDERE. nam si fieri posset
 ut qui malus adhuc perseuerat, ederet Verbum, quod ca-
 ro factum est, cum sit Verbū & panis viuus: nequaquam
 scriptum esset, *Quisquis hunc panem ederit, is viuet in
 æternum.*

Non magis hæc clarerēt, si ipsius Solis radiis scripta es-
 sent. Negat Origenes, quicquā sanctificandi vim habere
 quod in os ingreditur: cibum Sanctificatū siue Sacramē-
 tum, excepto verbo, in alimentum corporis, cum Raba-
 no, conuerti docet: materiā illius materialemq; panem
 siue naturam panis agnoscit: verbum, non panem pro-
 desse scribit: panem Eucharisticū, typicum & symbolicū,
 non essentiale Christi corpus, esse fatetur: symbolico verū
 & essentiale corpus opponit, carnem Verbi seu Verbum
 incar-

incarnatum: hoc corpus à nullo malo edi protestatur: quòd alioquin falsum fuerit, quòd simpliciter scriptum est, Quisquis hunc panem ederit, is viuet in æternum: eò quòd caro Verbi viuus panis sit, non mortuus. Quid tu, Gregori? negabis ne, Origenem de Eucharistico pane loqui? De eodem Tertullianus, de eodem ceteri omnes, omnes de spirituali & fructuosa crucifixæ carnis manducatione loquuntur: quia in se non nisi hoc modo manducatur: propter causas crebrius à me repetitas. Firmum igitur etiam tertium stat argumentum.

Argumentum IV.

Quartum contra *μερίσιν* ex Patribus petatum fuit: qui naturam & essentiam panis, peracta sanctificatione, non deperire, sed saluam & incolumem remanere scribunt. Percensui quatuor: qui præ ceteris id disertis & clarissimis verbis testificantur, Ambrosium, Gelasium, Chrysostomum, Theodoritum.

*de Sacra.
lib. 4. c. 3.
contr. Eutych. ad Celsar. Monachum
dialog. 2.
lib. 2. cap.
7. & 3.*

*de Sacra.
lib. 4. c. 3.*

Ad Ambrosium iste, sed alieno loco, ab extremis scilicet meis verbis sibi metuens, eum per solennem & notam creaturam aliud nihil intelligere, quàm manifesta panis & vini accidētia. Vbi verò, Gregori, didicisti, mera rei accidentia creaturam dici? vel vnde probas, Ambrosium mera duntaxat per eam accidentia intellexisse? num qui ita loquitur, *venisti ad altare: vidisti Sacramenta posita super altare: & ipsam quidem miratus es creaturam: tamen creatura solennis est & nota*, de puris accidentibus loquitur? num externa accidentia miramur? an potiùs quòd res ista terrena & creatura nota, æternæ vitæ effectum habeat? nuda verò accidentia ne corpori quidem alendo apta esse crebrius à nobis dictum est.

Quare non est quod mireris, cur Ambrosium quoque vobis

vobis opponamus : qui commentitiam istam acciden-
 tium vim prorsus ignorauit. Quod scribit, *probemus igitur, non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio con-* *de is qui*
secrauit, maioremque vim esse benedictionis, quam natura: *myst. ins.*
quia benedictione etiam ipsa natura mutatur, *cap. 9.* id sicut illi au-
 ditorum importunitas extorsit : vt velex illis verbis per-
 spicuum est, *forè dicas, aliud video. quo modo tu mihi asse-*
ru, quod corpus Christi accipiam? ita vobis nihil planè pa-
 trocinatur, nequaquam enim vult, nullo modo esse quod
 natura formauit : quòd sic etiam accidentia non rema-
 nerent : sed vult, non tantum id esse : quippe quod iam in
 aliud, longè sublimius, sit commutatum. Quod verò
 substantialis hæc sit commutatio, id nusquam dicit. quin
 immò contrariū asserit : cùm corpus Christi, peracta quo-
 q; iā consecratione, non essentialiter sub specie esse, sed
 ea significari scribit. Quòd crassis illis conuersionis exem-
 plis, auditorum importunitate coactus, vtitur, id non fa-
 cit, vt eandem huius mysticæ conuersionis rationem esse
 doceat : sed à minus ad magis ratiocinatur : vt perspicuum
 est ex contextu.

Sed naturam benedictione mutari scribit. Ast per na-
 turam non substantiam intelligit : sed ordinem naturæ,
 seu quod naturâ inest. Sicut enim præter naturæ ordinem
 virgo generauit : & aquam præter naturam petra vomuit :
 ita præter naturam & naturæ ordinem sanctificatus pa-
 nis ad æternam vitam nutrit : & sicut natura maritimo-
 rum fluctu est immutata : sic natura quoque panis com-
 mutatur. Obseruandum tamen, Eucharisticum panem
 ita naturâ mutatum, vt nihiloseciùs naturaliter quoque
 corpus nutriat.

Ceteros tres, Chrysostomum, Gelasium, Theodori-
 tum, eodem viatico ablegat iste Gregorius. prius tamen
 negat, vel fragmentum illud contra Nestorium & Euty-

chen Gelasij Papæ esse: vel epistolam illam ad Cæsarium Iohannis Chrysostomi. Sed vnde hoc posterius probas: num quia *μελυσίαν* asseruit? vbi? in homilia ne 83 in Matt. 2 scilicet, sicut vagum vestrū indiuiduum ibidem asseruit. Quem ad modum ergò tu idcirco negas, epistolam illam Chrysostomi esse, quòd is *μελυσίαν* asseruerit: sic ego idcirco affirmo, eam Chrysostomi esse, quòd is nobis antidota præparauit ad *μελυσίαν* iugulandam. Sed siue Iohannis Chrysostomi, siue Iohannis Constantinopolitani sit illa epistola: Episcopi Constantinopolitani est, & Doctoris Catholici: qui quæ tunc etiam de conuersione panis totius orthodoxæ vetustatis sententia fuerit, perspicuè docet. idem de Gelasio respondeo: quem ego neque Papam neque Episcopum vocaui. Siue Papa, siue Episcopus fuerit: siue Romanus, siue Cæsariensis: orthodoxus fuit & Catholicus, Orthodoxæ & Catholicæ Ecclesiæ, etiã de hoc capite, sententiam exponens.

Qua itaque ratione hosce Patres ablegādos existimas, Gregori? *Naturam*, inquis, & *substantiam panis ac vini appellarunt proprietates panis & vini*: idq; maximè ob *facultatem, quæ in illis est eadem efficiendi, quæ vinum & panis efficere poterant*. Scilicet commentitiam istam vestram panis vim, substantiam illi dixerint. Vbi didicisti, proprietatem & accidens idem esse quod substantiam? nū tu quoque cælum inferno misces? Sed *huiusmodi*, inquis, *proprietates rerum quasi quadam natura & substantia illarum sunt externæ*. huiusmodi, Gregori, nugæ non quasi, sed verè, delirorum deliria sunt. quis tibi credat accidens substantiam ab vilo sano dici? Quòd si substantiam in hisce Patribus proprietatem naturalem interpretaris: cur non naturam sic apud Ambrosium accipis? quasi verò id cauteriatæ conscientiæ signum non esset. Sed nihil proficis atramento tuo. captus es clarissimis illis Patrum retibus

quæ

quæ attramento tuo obscurari nullo modo possunt. *Ma-*
nent, inquit Theodoritus, *symbola mystica in priori* S V B - *dialog. 2*
 STANTIA & forma & specie. Et formam externam &
 internam, substantiam, remanere scribit. & tenon puder,
 substantiam externam, formam & proprietates interpre-
 tari? Idem ceteri disertè tradunt. Concedunt enim pa-
 nem immutari: sed non quâ ad substantiam: quòd alio-
 quin *ῥεψις καὶ σύγχυσις* consequerentur.

Quare nihil ad rem quæ adfers. In diuinam substantiam
 symbola transeunt: sed ita, vt natura & substantia eorum
 incolumis permaneat. gratia illis adijcitur: sed essentia
 non abiicitur. de adoratione suprâ dictum.

Quòd addis, horum Patrum instituto satis fuisse, si
 panis accidentia remanere dicerent, falsissimum est, &
 hæreticum. nam si hoc illis satis fuisset: etiam satis esset,
 si extrinsecus & externa forma homo Christus esset: et si
 intrinsecus, & quâ ad substantiam, in diuinam transiisset
 essentiam. figura veritatis figura est: & qua parte veritatis
 figura est, ea veritati respondeat necesse est.

Demonstrant Patres, corpus Christi, post assumptio-
 nem & resurrectionem, gloria quidem affectum esse: sed
 priorem nihilo secius essentiam & naturam retinuisse,
 ex eo, quòd panis etiam Eucharisticus priorem tum for-
 mam, tum essentiam retinet: et si ad sublimiorem eue-
 hitur dignitatem. In eo itaque Patribus figura consistit
 & similitudo, quòd sicut Eucharisticus panis, post voca-
 tionē Dei, verus & essentiālis panis manet: ita corpus Chri-
 sti post resurrectionē verum & essentielle corpus sit & ma-
 neat, speciem, formam, circumscriptionem, ac vt vno
 verbo cum Theodorito dicam, essentiam veri corporis
 retinens. Quod cum ita sit, cumque in hoc figura Patri-
 bus consistat: quem ad modum illi rectè concludunt, ve-
 rus & essentialis etiam post benedictionem panis est, ergo

verum & essentiale post resurrectionem quoque corpus: ita nos ἀνάπαλιν apodicticè efficimus, Verum & essentiale post resurrectionem quoque Christi corpus est, ergo panis etiam Eucharisticus, qui typus & figura Christi corporis est, & quidem hac parte illius figura est, verus & essentialis panis est, etiam post benedictionem, Ad hoc responde, Gregori. hîc murus aheneus esto.

Quare nihil ad rem, quòd vnū & alterum, antequam infelicissimum hoc bellum excitaretur, minus rectè de hac re scripsisse, nihil, quòd Theodorum erroris notatum esse, dicis. Commune hoc omniū Patrum argumentum est. à sexcentis & triginta Patribus Theodorus ex omni parte Catholicus & Orthodoxus receptus est Chalcedone: sicut nemo vnquā id in eo culpauit: ob quod iam dudum à vobis est condemnatus. Quam ob rem illius hac de re sententia totius orthodoxæ veruſtatis sententia est: nec aliter audiendus Theodorus, quàm si omnes illi sexcenti & triginta Patres, Romæ iam coacti, vbi tuti non essent, sententiam dicerent.

pag. 108

Quod de Philosophis nugaris, planè nugatorium. vbi enim accidens substantiam dicunt? *de naturis rerum* inquis *suos libros quandoque inscribunt: in quibus tamē propriè agunt de rerum operationibus & proprietatibus.* disce, Doctor infelix, à Magistro Fortunato: quamuis vobis minimè Fortunato: qui ad Chimeram vestram iugulandam inter alios etiam est excitatus. Siue à natura rei, siue ab affectione vel principio nomē liber habeat: semper de natura, h. e. subiecto agitur: quia tota tractatio illius est cuius affectiones & principia considerantur. Sed hac de re Cōmentarios nostros tū in Physica, tū in Posteriora, consulere poteris.

Manet omnibus modis firmissimū, Eucharistici panis conuersionem non in substantia, sed adiectione gratiæ, consistere: eandē huius panis, & corporis Domini, rationem

nem

nem esse: & sicut corpus Domini, humanaque Christi natura, post resurrectionem, non in alienam essentiam conuersa est, sed in priori tum forma, tum natura atque essentia, permanens, etsi gloria affecta cælestem statum est consecuta: ita panem Sanctum, pristinā suā, tum formam, tum essentiam, retinere: tametsi ad longè nobiliorē euectus sit dignitatem. non in amittendo, sed in acquirendo hæc posita est conuersio: quia non conuertitur, ut minus, sed ut plus sit, quàm erat: acquirens quod non erat, nec amittens quod erat: ut perspicuum est ex archetypo.

Argumentum V.

AD extremum negaui, & nego, Christum verbis illis *hoc est illud meum corpus &c. hoc est ille meus sanguis &c.* consecrasse. Consecrauit, dum manu panem teneret: verba verò illa tum demùm protulit, posteaquàm iam, testibus Euangelistis & Apostolo, panem discipulis distribuerat: immò, quod amplius est, postquàm iam panem comederant: ut disertè scribit Marcus.

cap. 14.

Negas, vel Apostolum, vel ullū ex Euangelistis, id testificari: contrarium Matthæum, Lucam & Paulum, asserere dicis, nempe Christum illa verba dixisse, non postquam panem & vinum dedisset, sed tum, cum ipse acciperet in manus, & gratias ageret, & discipulis porrigeret: quo ipso tempore Eucharistiam per ea verba consecrauit. Videamus, utri nostrum astipulentur. Ita Matthæum Gregorius *cap. 20.* iste citat, accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens, *hic est enim sanguis meus.* Ast Matthæus ita de poculo, & accepto poculo, actusque gratijs, illis dedit, dicens, *bibite ex eo omnes. hoc enim est sanguis ille Noui Testamenti.* num præfens illud bibens in quo proram & puppim collocas, cum illis verbis, *hoc enim est sanguis,*

C. 22.

1. Cor. 11.

proximè cohæret? cur illa verba *bibite ex eo omnes*, manifestè præteriisti? nonne quòd causæ diffidis? nihil ergò pro te Matthæus. Sed Lucas & Apostolus præsentis participio proximè illa verba, *hoc est illud meum corpus*, *hoc pocalum nouum Testamentum est in meo sanguine*, subiiciunt: ille quidem vtraque: hic verò posteriora. quid tum? num idcirco illa verba consecrationis verba sunt? nihil minus. eadem vtriusque verbi, dixit, & dicens, *εἶπε καὶ λέγων*, præteriti, & præsentis, ratio est: & præsens idem quod præteritum valet: quia quo sensu de pane Matthæus & Apostolus præteritum vsurpant: eodem de poculo vsurpant præsens. vnde Marcus vtroque præteritum vsurpauit: sicut Lucas præsens, sensu prorsus eodem. dein Euangelistæ, verba Christi potius innuunt, quàm referunt: ideo quæ non sequitur, Christum illis verbis, *dedis eis*, continenter illa subeicisse, *dicens, hoc est corpus*: præsertim cū Matthæus, Marcus, Apostolus illa media percenseant *accipite, edite*. Sed esto, verba eo planè ordine & modo à Christo prolata esse, quo à Luca referuntur. quid ibi propter immò quid non contra te?

Primò sumsit panem de mensa: dein illi benedixit, seu gratias egit: quæ gratiarum actio eum benedictione siue Sanctificatione coniuncta fuit: tum panem fregit: tandem distribuit: & post distributum, eo quæ iam acceptum panem, vel certè inter distribuendum, dum eum iam distribueret, dixit, *hoc est illud meum corpus*.

Iudicet pius lector, in quibus tandem verbis consecratio consistat. Consuetudinem sanè video: sed veritatem non ignoro. exurge igitur veritas: & quasi de patientia erumpe. ipsa Scripturas tuas interpretare: quas consuetudo non nouit. Si enim nosset: nunquam esset.

Certo certius est, verba illa, *hoc est illud corpus &c.* in prima Coena consecrationis verba non fuisse. Primò enim

nim

nam Christus de mensa susceptum panem non tum demum, posteaquā eum frangeret, distribueret, vel potius, fregerat, distribuerat, sed antequam tum distribueret, tum frangeret, consecrauit: sicut nec apud Pontificios, nec vsquam, inter distribuendum demum consecratur.

Deinde si illis demum verbis, quæ, vt Lucæ verba præ se ferre videntur, distribuens protulit, consecrauit, quid sibi vult illud, quod fractionem antecedit, *εὐλογήσας* seu *εὐχαρισήσας*? nonne vnica illa voce solennē illam & prolixam gratiarum actionem siue benedictionem, quæ cum laude Dei Patris & primitiarum oblatione coniūcta fuit, innuunt Evangelistæ? nonne Scotus & Innocentius Tertius id fatentur?

Confirmant sententiam nostram Apostolus & Evangelista Marcus: quorum vterque testatur, quod panis Christi corpus sit & illius *κοινωνία*, id panis, solenni illa benedictione accedere, & effectum esse benedictionis. idcirco Marcus ait, Christum illa verba, *hoc est sanguis*, tum cap. 14. demum subiecisse, posteaquam ex poculo bibissent: quia verbo *εὐλογήσας* benedictio confecta fuit: & Apostolus 1. Cor. 10. *poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne κοινωνία sanguinis Christi est?* in benedictione illa, quæ participio *εὐλογήσας* innuitur, consecrationem statuit, & *κοινωνίαν* siue sanguinem Christi esse, illius benedictionis effectum esse, docet.

Quare nihil te iuuat tuū, *dicens, gratias agens* (quamuis ineptè vocem *εὐχαριστήσας* in præsentireferas: quam eandem ex Matthæo & Luca in præterito retulisti) quia non simul & semel in manus panem sumsit, discipulis porrexit: propter ea quod non simul sumsit, porrexit: sed post absolutam demum prolixam illam benedictionē & gratiarum actionem, primitiarum oblationē, & fractionem.

Et quando tandem, Gregori, noui Testamenti nouam obla-

C. 22.
1. Cor. 11.

proximè cohæret? cur illa verba *bibite ex eo omnes*, malitiose præteriisti? nonne quòd causæ diffidis? nihil ergò pro te Matthæus. Sed Lucas & Apostolus præsentis participio proximè illa verba, *hoc est illud meum corpus*, *hoc p. culum nouum Testamentum est in meo sanguine*, subiiciunt ille quidem vtraque: hic verò posteriora. quid tum? nun idcirco illa verba consecrationis verba sunt? nihil minus eadem vtriusque verbì, dixit, & dicens, *ἐπε κὴ λέγει*, præteriti, & præsentis, ratio est: & præsens idem quod præteritum valet: quia quo sensu de pane Matthæus & Apostolus præteritum vsurpant: eodem de poculo vsurpant præsens. vnde Marcus vtroque præteritum vsurpauit: sicut Lucas præsens, sensu prorsus eodem. dein Euangelistæ, verba Christi potius innuunt, quàm referunt: ideo quæ non sequitur, Christum illis verbis, *dedit eis*, continenter illa subeicisse, *dicens, hoc est corpus*: præsertim cū Matthæus, Marcus, Apostolus illa media percenseant *accipite, edite*. Sed esto, verba eo planè ordine & modo à Christo prolata esse, quo à Luca referuntur. quid ibi pro? immò quid non contra te?

Primò sumsit panem de mensa: dein illi benedixit, seu gratias egit: quæ gratiarum actio eum benedictione siue Sanctificatione coniuncta fuit: tum panem fregit: tandem distribuit: & post distributum, eo quæ iam acceptum panem, vel certè inter distribuendum, dum eum iam distribueret, dixit, *hoc est illud meum corpus*.

Iudicet pius lector, in quibus tandem verbis consecratio consistat. Consuetudinem sanè video: sed veritatem non ignoro. exurge igitur veritas: & quasi de patientia erumpe. ipsa Scripturas tuas interpretare: quas consuetudo non nouit. Si enim nosset: nunquam esset.

Certo certius est, verba illa, *hoc est illud corpus &c.* in prima Cœna consecrationis verba non fuisse. Primò enim

nam Christus de mensa susceptum panem non tum demum, posteaquā cum frangeret, distribueret, vel potius, fregerat, distribuerat, sed antequam tum distribueret, tum frangeret, consecrauit: sicut nec apud Pontificios, nec vsquam, inter distribuendum demum consecratur.

Deinde si illis demum verbis, quæ, vt Lucae verba præ se ferre videntur, distribuens protulit, consecrauit, quid sibi vult illud, quod fractionem antecedit, *εὐλογήσας* seu *εὐχαρισήσας*? nonne vnica illa voce solennē illam & prolixam gratiarum actionem siue benedictionem, quæ cum laude Dei Patris & primitiarum oblatione coniūcta fuit, innuunt Euangelistæ? nonne Scotus & Innocentius Tertius id farentur?

Confirmant sententiam nostram Apostolus & Euangelista Marcus: quorum vterque testatur, quod panis Christi corpus sit & illius *καινώτια*, id pani, solenni illa benedictione accedere, & effectum esse benedictionis. idcirco Marcus ait, Christum illa verba, *hoc est sanguis*, tum demum subiecisse, posteaquam ex poculo bibissent: quia verbo *εὐλογήσας* benedictio confecta fuit: & Apostolus *1. Cor. 10.*
poculum benedictionis, cui benedicimus, nonne καινώτια sanguinis Christi est? in benedictione illa, quæ participio *εὐλογήσας* innuitur, consecrationem statuit, & *καινώτια* siue sanguinem Christi esse, illius benedictionis effectum esse, docet.

Quare nihil te iuuat tuū, *dicens, gratias agens* (quamuis ineptè vocem *εὐχαριστήσας* in præsentireferas: quam eandem ex Matthæo & Luca in præterito retulisti) quia non simul & semel in manus panem sumsit, discipulis porrexit: propter ea quod non simul sumsit, porrexit: sed post absolutam demum prolixam illam benedictionē & gratiarum actionem, primitiarum oblationē, & fractionem.

Et quando tandem, Gregori, noui Testamenti nouam obla-

oblationem Christus docuit? num inter distribuendum? num communis panis, an Eucharistia iam factus, Mundi fabricatori offerebatur? num post vel ante fractionem offerebatur? nihil, inquam, te id iuuat: quia post benedictionem demum, oblationem, & fractionem, distribuit: eo que non eodem tempore accepit & porrexit. nihil item tuum illud *ὑπερ πλεον* apud Marcum. eo ordine Marcus recitat, quo Christus Cœnam celebrauit.

Primò omnium de mensa panem sustulit: sublatum sanctificauit, & Sacramentum corporis sui fecit: quæ Sanctificatio siue benedictio prolixa fuit, cum laude Dei Patris, ut dicebamus, oblationeque primitiarum, coniuncta: qua absoluta, panem fregit: fractum discipulis dedit: quem illi acceptum, ut iuebantur, comederunt. Postea prolixa, ut liquet ex Iohanne, concionem ad discipulos habuit, antequam hymno Cœnam, ut solebat, concluderet, & obuiam hosti prodiret: in qua pluribus discipulis de huius mysterij sine & usu, de sua morte, præcepit: quod illis verbis Euangelistæ referunt, & secundum eos Apostolus, *hoc est corpus illud meum, quod traditur: hoc sanguis ille meus, &c. hoc facite in mei recordationem*. Quapropter eundem ordinem omnes tres Euangelistæ & Apostolus retinent.

Ita se rem habere, liquet etiam ex peruetusta illa, quæ Apostolicam extimplò secuta est, Ecclesia: quæ panem & vinum similiter solenni illa benedictione sanctificabat. Ita Iustinus, *Dein ei, qui fratribus præest, adfertur panis, aqua poculum & vini: quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum vniuersarum Patri per nomen Filij & Spiritus Sancti offert, & gratiarum actionem pro eo quod nos hisce donis suis dignatus sit, prolixè exsequitur. posteaquam verò præsidens gratiarum actionem perfecit, & populus vniuersus appreciatione letitiam approbanit: qui apud nos vocantur Diaconi atque Ministri*

nistri distribuunt unicuique presentium, ut participet gratiarum actione sanctificatum panem & vinum: & ad absentes inde perferunt. postea demum, velut solennis huius benedictionis effectum, subiungit: *non enim ut communem panem, nec ut communem potum, hac sumimus &c. sed gratiarum actione sanctificatum alimentum incarnati illius Iesu carnis & sanguinem esse edocti sumus.* audin' sanctificationem distributionem tempore antecedere? Ita Christus: sic Apostoli: sic Ecclesia prisca consecrauit.

Sequentibus ætatibus, cum solenni illa gratiarum actione verba quoque Christi coniungi cœperunt: vnde factum, ut Chrysostomus, Ambrosius, totam sanctificationem, ob auditorum importunitatem, Christi verbis assignarint, non illis tantum *hoc est corpus &c.* sed illis omnibus *accipite, bibite ex eo omnes. hoc est enim sanguis &c.* ut liquet ex Ambrosio.

de Sacram.
lib. 4. cap. 3.

Tandem verò, tenebris conduplicatis, illa sola Christi verba, *hoc est enim corpus meum*, pro consecrationis verbis habita sunt: quod quàm tum primæ institutioni, tum veteris Ecclesiæ, etiam postremæ, quæ in Cataclysmum ferè incidit, consuetudini consentaneum sit, partim ex ijs liquet, quæ dicta sunt, partim quòd Damascenus etiam cum Cyrillo Hierosolymitano consecrationem non in quatuor aut quinque verbis ponit, sed in proluxa illa Trinitatis & Spiritus Sancti invocatione.

lib. 4. c. 14.
mystag. 1. c. 3

Quare nihil te Ambrosij seculum iuuat: nihil quæ secuta sunt. Sanctificandi vim illis verbis adscripserunt *hoc est corpus &c.* Sed initio sic non erat. deinde non tantum illis eam adscripserunt: sed ceteris etiam *accipite, edite, bibite ex eo omnes.*

Quamuis ne horum quidem verba, ex conscientia infirmitate, bona fide recitare audeas: ut perspicuum est ex illis, quæ citas, tum Ambrosij, tum Cypriani, seu potius Ruffini verbis. Eadem fide Tertullianum citas. Sic enim

de ijs quæ
myst. init. c.
9. serm. de
Cana.

cōtr. Mart. Tertullianus *acceptum panem & distributum discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei.* non ergò de sanctificatione loquitur: quia de pane iam distributo, quod verbum tu callidè & ex conscientia infirmitate præteristi, loquitur. hunc panem, inquit, iam distributū, Christus corpus suum fecit, id est, corpus suum esse docuit. quare nobiscum censuit Tertullianus, verba illa *hoc est corpus* post distributum demum panem à Christo esse pronunciata.

Serm. Ca-
nch.

Non magis pudica fronte Nissenum producis. Sice-
nim tibi loqui cogitur, *non quia comeditur panis corpus Chri-*
sti evadit: sed statim per verbum in corpus mutatur, & à ver-
bo quidem hoc, hoc est corpus meum. At Nisienus ita loqui-
tur, & hic *itidem panis, ut inquit Apostolus, sanctificatur per*
verbum Dei, & precationem: non quòd manducatus & in ci-
bū factus eo progrediatur, ut verbi corpus fiat, sed statim in cor-
pus per verbum immutatur, iuxta id quod dictum est à Verbo,
hoc est illud meum corpus. Per verbum ergò, quo panis im-
mutatur & sanctificatur, non illud seu illa verba intelli-
git *hoc est corpus*, sed precationem, h. e. prolixam illam
gratiarum actionem. hac gratiarum actione panem in
corpus Verbi seu Christi commutari probat, quòd Verbū
seu Christus ipse dixerit, sanctificatum illum panem cru-
cifixum suum corpus esse. putasné quenquam tam stu-
pidum esse, qui crimen falsi in tuis verbis non depre-
hendat? à quo enim vel à quibus illa tua verba & à
verbo quidem pendent? itā ne Grammatices peritus es?
& te non pudet, falsi crimen alijs impingere?

Quod denique Origenem quoque tibi patronum ad-
vocas, in eo tui similis es. hoc enim ibi & nihil aliud Ori-
genes, *non hareas, inquit, in sanguine carnis: sed discere potius*
sanguinem Iesu dōys, & audi ipsi. m tibi dicentem, quia hoc san-
guis meus est, qui pro vobis effundetur in remissionem peccato-

rum. Vbi, quibusvé docet, Christum verbis illis, *hec est corpus*, consecrassé?

Quare, Gregori, vel gloriám Deo da, & dum hodie nuncupatur, Christo dicenti, *hec est ille meus corpus, hoc est ille meus sanguis*, crede: vel solidè, solidis & firmis rationibus, sine cavillationibus, calumnijs, conuitijs, responde: vel certè cum impia tua, & Christiano homine indigna, faccisse criminatione.

FINIS.

Errata.

In Epistola dedic. facie. 1. lin. 30. varijs. fac. 6. lin. 24 detestandum. Pag. 8. lin. 28. sicisset. p. 9. l. 29. contrarie p. 11. l. 6. ἀπο οὐδὸν p. 44. l. 7. scribit p. 66. in marg. pro illis verbis (in vigil. Pasch.) lege (in illa verba, Ecce quàm bonum.) p. 117. l. 6. & 13. ederit p. 123. l. 8. est p. 134. in marg. Don. p. 148. l. 6. etiamsi p. 159. l. 6. ipsummet p. 191. l. 25. percipitur. 211. l. 5. formam externam.

